„Supt un cer neîndurător, într-o natură a cărei poesie diafană nu înlocuieşte lipsa posibilităţii unei vieţi omeneşti mai dese şi a unei munci naţionale mai bine răsplătite, trăiesc trei-patru milioane de oameni care n-au supărat niciodată pe nimeni şi care n-au alte scopuri decît desvoltarea unei civilizaţii modeste dar deplin originale, în care s-au unit în cea mai simpatică sintesă vechi amintiri ancestrale, înrîuriri ieşite din Apusul inspirator în primul rînd şi chiar anumite infiltrări slave.

Acest popor finlandes represintă înflorirea modernă a uneia din cele mai vechi rase ale lumii care dăinuieşte acolo, în luptă cu cel mai neprielnic mediu încă din zilele „Fennilor" lui Tacit."

N. IORGA

1939

Lei 9,50

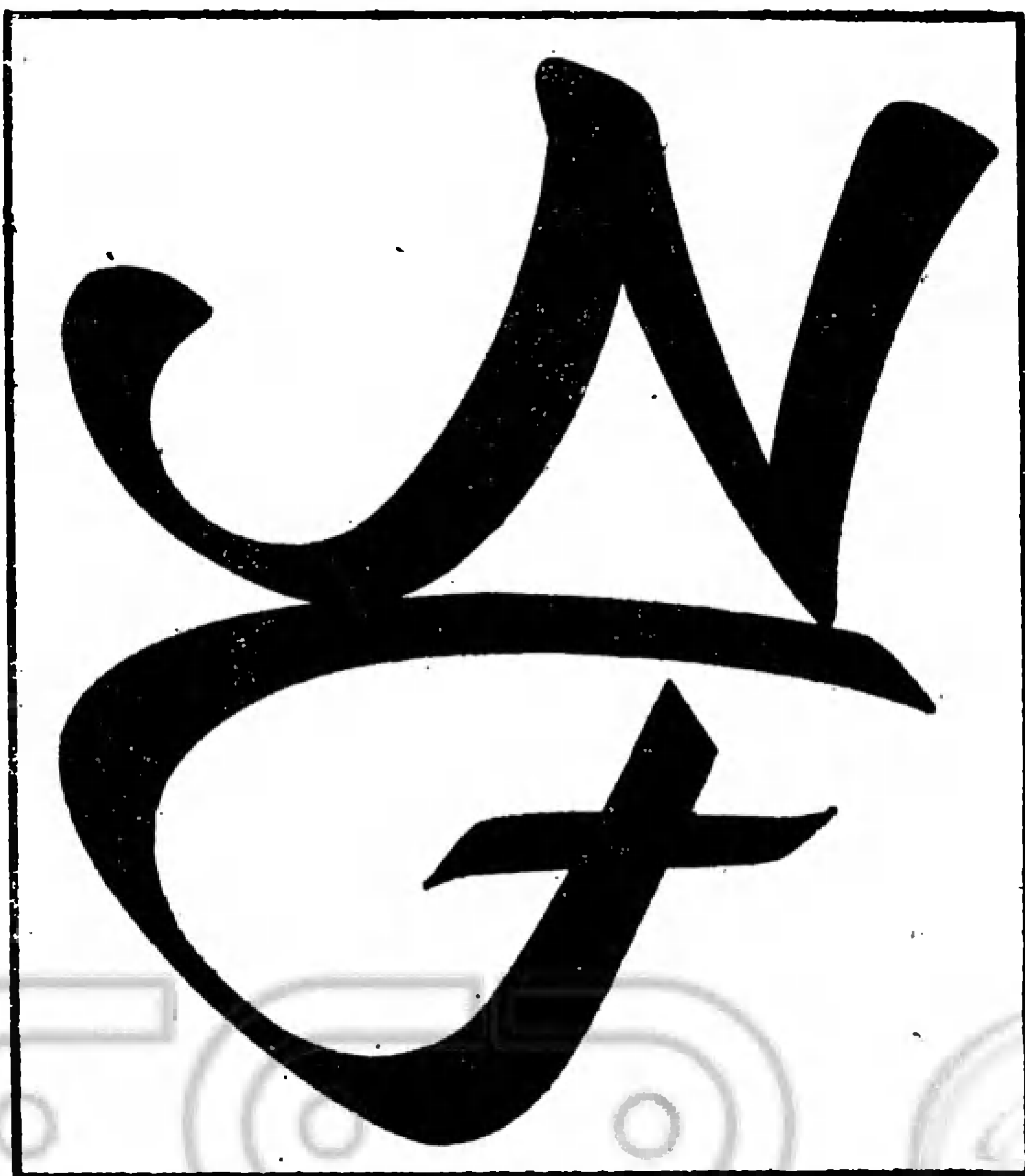
Nuvele Finlandeze

Nuvele Finlandeze

elu

L
U

Nuvele Finlandeze

În românește de Leontina Moga

BUCUREȘTI—1968
EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Nuvelele din acest volum s-au selectat şi s-au tradus după următoarele ediţii :
FINNISCHE SKIZZEN. *Verlag Philipp Reclam jun.*, Leipzig, 1956.
MENSCHEN IM FRÜHLING. Nordische Liebesgeschichten, herausgegeben von Hans Marquardt. *Verlag Philipp Reclam jun.*, Leipzig, 1964.
FINNEN ERZÄHLEN. Prosa von Aleksis Kivi bis Mika Waltari. ***VEB Hinstorff Verlag***, **Rostock, 1964.**
Antti Hyry, ERZÄHLUNGEN, *Suhrkamp Verlag*, Frankfurt am Main, 1965.

CUVÎNT ÎNAINTE

Despre originala civilizaţie a poporului finlandez, N. Iorga scria în 1939: „Supt un cer neîndurător, într-o natură a cărei poesie diafană nu înlocuieşte lipsa posibilităţii unei vieţi omeneşti mai dese şi a unei munci naţionale mai bine răsplătite, trăiesc trei-patru milioane de oameni care n-au supărat niciodată pe nimeni şi care n-au alte scopuri decît desvoltarea unei civilizaţii modeste dar deplin originale, în care s-au unit în cea mai simpatică sintesă vechi amintiri ancestrale, înrîuriri ieşite din Apusul inspirator în primul rînd şi chiar anumite infiltrări slave.

Acest popor finlandes reprezintă înflorirea modernă a uneia din cele mai vechi rase ale lumii care dăinuieşte acolo, în luptă cu cel mai neprielnic mediu, încă din zilele «fennilor» lui Tacit."

Istoria acestui popor ar fi simplu de relatat enumerînd puţinele-i evenimente cruciale; în realitate, ea prezintă implicaţii complexe, multilaterale. Evenimentele şi perioadele istorice constituiesc nu numai originea schimbărilor de ordin naţional şi social, dar şi a celor lingvistice, literare şi artistice ale acestui popor.

Timp de aproape şapte secole, Finlanda a aparţinut Suediei, fiind în tot acest timp tamponul şi furnizorul de armate în războaiele Suediei, duse mai ales cu Rusia.

Sub dominaţia suedeză, Finlanda cunoaşte catolicismul, cînd limba oficială este latina, fineza fiind considerată limba vulgului — dar după Reformă, poporul aproape uită propria limbă şi propria origină, sub influenţa Suediei, care căpătase un mare ascendent printre po-

poarele nordice. La începutul secolului 18, Finlanda de fapt încetase să mai existe. Limba claselor cultivate devenise suedeza, fineza fiind păstrată doar undeva, în mijlocul poporului, ca o legătură inalienabilă cu pămîntul finez.

După războiul din 1808—1809, Suedia pierde Finlanda în favoarea Rusiei, ceea ce a permis autonomia internă a finezilor, care obţin permisiunea de a-şi păstra legile, religia şi cele două limbi, suedeza şi fineza. Finlanda capătă şi o nouă capitală, Helsinki, de ale cărei planuri ţarul Nicolae I s-a ocupat personal.

O dată cu această schimbare de dominaţie, care corespundea mişcărilor naţionale ce cuprinseseră Europa Centrală şi de Sud, lozinca finezilor devine: *„Nu sîntem suedezi, nu putem deveni ruşi, deci va trebui să redevenim finezi"*. Este momentul trezirii la o conştiinţă naţională care-şi căuta argumente mai cu seamă în limba şi literatura poporului. Mişcarea naţională are loc pe toate planurile. La trezirea conştiinţei politice au contribuit mai multe personalităţi printre care un loc de frunte ocupă J. L. Runeberg, primul poet patriot finlandez, care, deşi a scris în suedeză şi este adesea revendicat de suedezi, cîntă, în poeziile sale legate de războiul din 1808—1809, eroismul finezului de rînd. Runeberg deţine un loc de frunte printre poeţii europeni tocmai datorită umanismului, patriotismului, purităţii clasice şi armoniei versului său. Este un moment important în conturarea conştiinţei intelectualităţii finlandeze, cînd se caută propriile resurse, propriile motive şi structuri literare. În această perioadă apare o puternică preocupare faţă de cercetarea originilor poporului finlandez. Ea s-a reflectat în toate domeniile: artă, muzică, literatură şi arhitectură. *Kalevala,* epopeea naţională, a fost probabil cea mai importantă realizare a acestui moment. Smulsă tradiţiei orale, *Kalevala* a exercitat o influenţă covîrşitoare în etapa ce a urmat tipăririi sale, în 1835.

Străveche bijuterie epopeică, ea a fost păstrată cu modestie şi obstinaţie de ţăranul finlandez — şi runele ce o compun au fost cîntate, înmulţite, amplificate şi transmise din generaţie în generaţie pentru a fi predate celor care le-au consemnat în scris. Originea acestor rune se află undeva, în tainele trecutului.

Printre cei mai pasionaţi cercetători şi culegători ai runelor a fost doctorul Elias Lönnrot, care din 1828 parcurge în lung şi în lat regiunile principale ale vechii Finlande, vizitează neobosit fiecare oraş, orăşel, cătun, cămin. Profesiunea de medic l-a ajutat să culeagă

rune pînă şi în regiunile unde acestea erau ferite de auzul străinilor. Unii ţărani considerau cînturile ca sacre şi inviolabile, le cîntau numai între ei şi nu le dezvăluiau străinilor, acest lucru părîndu-li-se o profanare.

Astfel, Elias Lönnrot a pus bazele literaturii finlandeze culte şi a dat lumii una dintre capodoperele sale[1]. Perioada păstrătorilor de comori orale se terminase; începea aceea a creatorilor literaturii finlandeze scrise.

Primul mare poet al finlandezilor a fost, după cum am mai amintit, J. L. Runeberg. El, împreună cu poetul romantic şi povestitorul pentru copii Zachris Topelius şi cu dramaturgul, predecesor al lui Strindberg, J. J. Wecksell, sînt consideraţi întemeietorii literaturii finlandeze, deoarece, deşi au scris în limba suedeză, au căutat să evidenţieze în opera lor valorile etice ale poporului finlandez. Unul dintre principalii susţinători ai culturii finlandeze autentice, J. V. Snellman, atrăgea atenţia intelectualilor din acea perioadă asupra necesităţii adoptării limbii finlandeze ca limbă literară, argumentînd că „cel mai roditor sol pentru cultura şi literatura finlandeză este *Kalevala,* creaţia poporului finlandez".

Ca rezultat al acestei efervescenţe culturale ce urmărea trezirea conştiinţei naţionale şi căutarea unui drum propriu, se ridică neştiut şi, la început, nebănuit de nimeni, primul scriitor original de limbă finlandeză: Aleksis Kivi (1834—1872), care avea să continue drumul lui Lönnrot şi Runeberg. Aleksis Kivi poate fi considerat părintele teatrului finlandez, creator nu numai al puternicei tragedii *Kullervo* — inspirată din *Kalevala* şi avînd ca temă lupta fratricidă — dar şi al cîtorva comedii ce vădesc o pătrundere şi o cunoaştere remarcabilă a oamenilor, depăşind în acest sens pe Runeberg. Contemporanii nu l-au descoperit. Căutînd modul de a crea o operă naţională, ei nu au văzut omul care o şi înfăptuise. Aleksis Kivi nu a fost niciodată apreciat, atîta vreme cît s-a aflat în viaţă. A trăit în nevoi, dar şi-a iubit ţara şi poporul, le-a descoperit şi descris „zîmbetul născut în amărăciune". În aceste condiţii s-a născut, în 1870, primul roman de limbă finlandeză: *Cei şapte fraţi* care curînd a cîştigat şi renume internaţional[2].

[1] Apărută şi în româneşte, în traducerea poetului Iulian Vesper (E.S.P.L.A., 1959).

[2] Romanul a apărut în româneşte (Biblioteca pentru toţi, 1963).

Apariţia romanului *Cei şapte fraţi* a fost condiţionată de două evenimente importante în cultura finlandeză: înfiinţarea primelor şcoli elementare de limbă fineză, în 1858, şi recunoaşterea oficială a limbii fineze, în 1863.

Volumul *Nuvele finlandeze* cuprinde o antologie care urmăreşte evoluţia nuvelei în literatura finlandeză, mai puţin cunoscută pînă astăzi publicului din ţara noastră. Sînt reprezentaţi aici scriitori din mai toate generaţiile şi grupările literare.

Din prima generaţie de scriitori fac parte Aleksis Kivi, despre care am amintit; Minna Canth, luptătoare pentru drepturile şi libertatea morală a individului; J. H. Erkko, poetul naturii pastorale, cel care a descoperit natura Finlandei şi a cîntat-o în poemele sale.

Această primă generaţie de oameni de litere şi arte s-a unit în mişcarea numită „Tinerii finlandezi". Gruparea avea ca scop ruperea de influenţele literaturilor nordice limitrofe şi căutarea unor noi modalităţi de exprimare, specific fineze. Scriitorii din acest grup pornesc de la cultura europeană îmbinată cu tradiţia fineză, pentru a crea opere ce aveau să corespundă noilor idei asupra vieţii sociale, artei şi eticii.

Pentru a crea arta finlandeză cultă, scriitori, artişti plastici, arhitecţi, etnografi apelează la elementele specifice culturii populare, forme tradiţionale ale artei fineze, ce se găseau în cea mai pură stare în regiunea răsăriteană a Finlandei. Expediţii de scriitori, artişti, oameni de ştiinţă au colindat ţara, adunînd belşug de note şi schiţe, material ce va sta la baza creaţiei lor. La răspîntia secolelor 19 şi 20, acest bogat material folcloric, impresionant prin puritatea sa, răspundea nu numai necesităţilor fondării culturii finlandeze pe tradiţia populară, ci şi gustului pentru exotism şi noutate.

Rezultatul efortului de a crea „stilul naţional finlandez" prin preluarea şi prelucrarea la nivelul culturii europene a folclorului în complexitatea sa (motive ornamentale, motive muzicale, forme tradiţionale de mobilier şi obiecte de uz casnic, cît şi structuri literare) îmbinat cu elemente extrase din trecutul romantic va fi seria de opere originale, încadrate de terminologia critică sub denumirea de ***romantism naţional.***

Solul pe care s-a dezvoltat romantismul naţional a fost naţiunea devenind conştientă de propria individualitate. Viitoarea independenţă politică era astfel precedată de o intensă activitate artistică, ce avea să ducă la independenţa culturală.

Fondatorul, şi unul dintre principalii susţinători ai mişcării „Tinerii finlandezi“, a fost scriitorul Juhani Aho (1861—1921), care a dat literaturii portretele pionierilor culturii finlandeze şi tablourile lirice ale peisajului finlandez. El este cunoscut şi prin povestirile sale, care îmbină viaţa poporului cu elemente autobiografice.

Nu se poate trece de această primă perioadă a grupării „Tinerii finlandezi“, fără a reliefa şi numele cîtorva prozatori.

Maiju Lassila (1868—1918) este fiu de ţăran; după o tinereţe aspră, devine învăţător şi apoi participant la viaţa politică a Finlandei [1]. Nuvela sa *Manasse Jäppinen* este rodul experienţei de dascăl rural, copiii fiind un material psihologic mînuit cu multă abilitate şi umor. Ea urmăreşte în mod egal două planuri: problemele învăţămîntului, specifice tinerei şcoli finlandeze, şi reacţia lui Manasse — eroul principal, un mic rebel obişnuit să zburde în libertate — faţă de şcoală.

Manasse purta în sînge „mîndria“ de a păstra intactă neştiinţa de carte moştenită în familie din moşi-strămoşi. Cu mult umor, autorul descrie cum micul său erou, ca ironie a sorţii, ajunge ministru al învăţămîntului.

Nu mai puţin talentatul Teuvo Pekkala (1862—1925) va aborda o temă identică în *Beţişorul miraculos*. Şi acest autor face parte din generaţia de scriitori care au constituit şi consemnat începuturile culturii finlandeze. Sfera scrierilor sale cuprinde viaţa copilăriei, ca, de exemplu, în *Amintiri din copilărie* (1885) sau *Pe rîu, spre Oulu* (1886), evocări ale unor locuri de care copilăria autorului a fost strîns legată. Cu toată multilateralitatea ocupaţiilor sale — ziarist, profesor, traducător din literatura norvegiană — cea de scriitor despre copii i-a dus faima dincolo de graniţele ţării sale. *Beţişorul miraculos*, care a apărut prima dată în 1922 în volumul *Oameni mici*, ne reţine atenţia, la fel ca şi nuvela lui Maiju Lassila mai sus amintită, prin spiritul ascuţit de observaţie şi umorul cu care surprinde modul diferit de a reacţiona al copiilor faţă de obligativitatea învăţării lui „az-buche...“

Romanele, nuvelele şi piesele (în general, comedii) ale Mariei Jotuni (1880—1943) înfăţişează lumea oraşelor. Personajele sînt mici negustori sau meseriaşi încrezuţi şi inculţi, încă neajunşi la stadiul evoluat al omului mediu de azi din Finlanda. Umorul scriitoarei îşi are originea în sănătosul umor popular; opera ei constituie o adevă-

[1] Scriitorul e cunoscut cititorilor noştri prin romanul său *Inviat din morţi* (E.S.P.L.A., 1957).

rată frescă psihologică de tonuri și modalități diverse. Nuanțele ironico-satirice frizează uneori tragismul, ca în nuvela *Șarpele în Paradis.*

Ideile motrice ale revoluțiilor din 1905 și 1917 pătrund în Finlanda în rîndul intelectualității, care numără mulți simpatizanți ai ideilor progresiste, revoluționare. Sub influența lor statornică, un grup de intelectuali patrioți va lupta să apere cultura țării într-o perioadă cînd ea este grav amenințată, adică în epoca — tragică pentru dezvoltarea Finlandei — a instaurării unor regimuri obscurantiste și retrograde.

În aceste condiții, în care cultura Finlandei era amenințată în valorile ei fundamentale, apare, în anii 20, ca reacție firească, asociația „Tulenkantajat" (Făclierii), care grupează forțele literare vii ale Finlandei, recrutate din rîndurile muncitorilor. Un reprezentant de frunte al acestei grupări este Toivo Pekkanen (1902—1957). Fiu de pietrar, el însuși muncitor, poate fi considerat Jack London-ul literaturii finlandeze. Asemănarea cu Jack London nu este doar exterioară, influența prozatorului american asupra lui Pekkanen, influență care l-a determinat să ia pana în mînă la 16 ani, fiind vădită și unanim recunoscută. La 20 de ani este descoperit de „Tulenkantajat". Debutul său, în 1927, *Mîini singuratice,* a avut un mare ecou literar, urmat de nu mai puțin apreciatele *Porturi și mare* (1929), *Nemuritorii* (1931) și *În umbra fabricii,* care conturează deplin pe scriitorul mediului industrial.

Paralel cu romanele și povestirile sale, Pekkanen publică drame și versuri în mod egal apreciate, fiind definitiv recunoscut ca o mîndrie a literaturii finlandeze. Prin cele două nuvele — *Primăvara vieții* și *Sărbătoarea vieții și a morții* — putem cunoaște complexitatea posibilităților nuvelistice ale lui Toivo Pekkanen. Aici autorul atacă teme etern umane ca: dragostea, moartea, cuprinderea vieții individului în marele angrenaj al evoluției sociale și biologice.

Dacă în *Primăvara vieții* lumea descrisă este a celor ce trudesc, *Sărbătoarea vieții și a morții* surprinde, ca într-un clișeu fotografic, o clipă de viață — de altfel, total neinteresantă și inutilă — a unei lumi sterpe, lipsite de viață interioară. Oamenii se adună, fac zgomot, rîd, glumesc, dansează „numai pentru a nu fi siliți să gîndească".

O altă formă de luptă împotriva terorii a fost gruparea socialistă a artiștilor „Kūla". Din ea au făcut parte — alături de poetul Arvo Turtiainen, denumit „Maiakovski al Finlandei" — prozatorii Penti Haanpää și Elvi Sinervo.

Ca și Pekkanen, Penti Haanpää (1905—1955) a cunoscut îndeaproape oamenii, muncind el însuși la cîmp, pentru ca mai tîrziu cei

care l-au înconjurat să devină eroii nuvelelor şi romanelor ce i-au adus faima nu numai în propria ţară ci şi în Franţa, Suedia, U.R.S.S. şi în alte ţări unde operele sale au fost traduse. Eroii săi sînt plutaşii de pe lacurile din Nord şi lucrătorii agricoli pribegi „azi aici, mîine aiurea". Uneori, el însuşi devine erou, ca în *Cîmp şi cazărmi* (1928).

Satira împotriva bisericii, statului burghez sau slăbiciunilor umane este uneori atît de pregnantă, încît i-a adus admiraţia, dar şi numeroase greutăţi. (*Cercul magic,* scris în 1930, nu a putut să apară decît postum, în 1964).

Povestirile sale despre animale şi păsări fac parte dintre cele mai valoroase opere ale literaturii finlandeze. Soarta implacabilă a cocorului cu aripi frînte, făcînd zadarnice eforturi de a supravieţui într-o natură potrivnică, este magistral zugrăvită în nuvela *Aripă Frîntă.*

Legată din fragedă tinereţe de gruparea „Küla", scriitoarea Elvi Sinervo (n. 1912) este una dintre cele mai reprezentative figuri militante ale literaturii finlandeze. Activitatea de poetă şi prozatoare a scriitoarei este direct influenţată de evenimentele politice în care a fost implicată. De la primele lucrări, apărute în 1937, ea se afirmă ca o scriitoare legată de mediul muncitoresc.

În 1941—1944, scriitoarea este întemniţată pentru opiniile sale politice. După război, Elvi Sinervo publică romane, poezii, nuvele şi piese de teatru. A primit de trei ori Premiul de Stat pentru literatură. Este cunoscută şi ca o bună traducătoare din limbile germană, engleză şi suedeză, prin intermediul cărora a făcut cunoscute şi opere din literaturile chineză, grecească, maghiară şi română (*Desculţ* de Zaharia Stancu).

Dar „patriarhul literaturii finlandeze" este Ilmari Kianto (n. 1874). Un titlu atît de prestigios apare ca pe deplin meritat, chiar dacă din vasta-i operă, ce însumează 50 de volume, am cerceta numai *Linia roşie* (1909)[1] şi *Ryyssyrannan Jooseppi* (1924).

Nuvela *Evocare,* prezentă în antologie, ne atrage atenţia, prin calitatea sa artistică, asupra unui alt prozator. Scriitorul Frans Eemil Sillanpää transformă evocarea aparent banală a primei dragoste în cercetarea retrospectivă a condiţiunilor în care un tînăr deznădăjduit ajunge la ratare deplină. Singurele clipe luminoase din viaţa sa sînt cele, puţine la număr, petrecute alături de fata pe care o iubise.

[1] Traducere românească apărută la E.S.P.L.A., 1960.

Oamenii, societatea, prin modul de a se comporta față de el, l-au împiedicat să se realizeze. Dragostea neîmplinită devine simbolul vieții sale irosite.

Frans Eemil Sillanpää (1888—1964) este fiul unui țăran sărac din regiunea Satakunta. În ciuda greutăților, reușește să studieze științele naturii la Universitatea din Helsinki. Lectura operelor marilor scriitori contemporani, Strindberg, Hamsun, Maeterlinck (din care va traduce mai tîrziu) îi prilejuiește revelația vocației literare și îi influențează opera. Își începe cariera literară avînd în jurul său o serie de artiști valoroși : compozitorul Sibelius, pictorul Eero Jărnefelt și scriitorul Juhani Aho. Atmosfera aceasta îl ajută să-și formeze o cultură deosebită.

Lui i-a revenit onoarea de a aduce Finlandei cea mai mare distincție literară — Premiul Nobel pentru literatură — în 1939[1].

În discursul rostit cu ocazia primirii premiului, Sillanpää spunea : „Am sentimentul marii fericiri de a putea aduce țării mele cel mai de seamă serviciu pe care un scriitor i l-ar putea aduce : acela de-a face să crească respectul lumii față de cultura finlandeză și de a face ca vocea spiritului finlandez să răsune pretutindeni în lume."

Citită și mult apreciată este și literatura finlandeză scrisă în limba suedeză. În mod deosebit, se remarcă numele unor scriitori ca : Edith Södergram (1892—1923), Runar Schild (1888—1925), Rabbe Euckel (n. 1903), Gunnar Björling (n. 1887) sau Hagar Olsson (n. 1893), precum și Elmer Diktonius, autorul nuvelei *Un tangou finlandez*, cuprinsă în antologia de față.

Elmer Diktonius (născut în 1896) nu este numai unul dintre inițiatorii importanți ai literaturii fino-suedeze moderne ; el se numără printre personalitățile de frunte ale lumii literare a Nordului. Opera sa de bază, scrisă în limba suedeză, cuprinde printre creațiile cele mai importante volumele *Lirice* și *Aforisme*, în care motivele esențiale sînt natura și omul ca fiu al acesteia. Culegerile *Poemul meu* (1921) și *Cîntece dure* (1922) ne dezvăluie un scriitor-luptător împotriva răului, nedreptății și urîtului în viață, pe cel care în 1935 a intrat în asociația „Küla"

Cel mai tînăr reprezentant al generației actuale, remarcabil prin efervescența sa creatoare, este Antty Hyry. S-a născut în 1931. A studiat ingineria și apoi, paralel, a exercitat și profesiunea de scriitor. Astăzi e privit ca unul dintre prozatorii de frunte ai Finlandei, re-

[1] Traduceri : *Sfîntă mizerie* (E.S.P.L.A., 1957) și *Silja* sau *O soartă zbuciumată* (E.L.U., 1967).

prezentant al noului realism. Eroii lui Antty Hyry sînt tinerii din mediul rural sau urban. Multe dintre lucrările sale de mici dimensiuni sînt adevărate poeme în proză. Opera sa cuprinde trei romane și două volume de povestiri, publicate după 1958.

Credincioși Finlandei și poporului ei talentat, muncitor și curajos, scriitorii au luptat alături de el pentru idealurile sociale și naționale.

Scriitori ca Elvi Sinervo, Katri Vala, Jarno Pennanen sau Arvo Turtainen au fost închiși în timpul celui de-al doilea război mondial — fapt care, departe de a-i izola de problemele sociale, i-a apropiat de oameni. Temele preponderente ale scriitorilor finlandezi sînt omul în relație cu semenii săi, și omul în raport cu natura ; ei urmăresc sinteza acestor relații, interpătrunderea și influențarea reciprocă. Natura în literatura finlandeză nu reprezintă un decor neutru, indiferent față de viața eroilor, ci un element constitutiv sau determinant al caracterului și vieții omului. Antti Kuusniemi din *Dezertorul* de Elvi Sinervo, datorită naturii în mijlocul căreia se ascunde, rezistă și evită a fi prins și întemnițat. Scriitoarea urmărește cu multă atenție modul în care natura îi modelează caracterul.

Peisajul, clima nordică, raportate la om, devin în literatura finlandeză componente specifice, cu nuanțe multiple. Favorabile sau ostile, îmbietoare sau respingătoare, sînt elemente de care omul, materialicește și spiritualicește legat de ele fiind, trebuie să țină seama. Nașterea și moartea, munca și iubirea, bucuria și durerea fac parte din acest tot unitar ce se numește Natură. Finlandezului, natura i-a fost învățătoare și măsură a forței, el fiind una cu Natura. Această legătură indisolubilă definește caracterul introspectiv și meditativ al finlandezului. Nefiind un exuberant, un gălăgios în societate, el se manifestă mai sincer și expansiv față de Natură. Nenumăratele și nesfîrșitele întinderi ale pădurilor creează Finlandei un peisaj specific, unic în Europa, divers în culoare și atmosferă în cele patru anotimpuri, imprimînd varietate vieții. Aceste două entități, om-Natură, se confundă într-un chip tainic ; ele dau atît poeziei cît și prozei finlandeze lirism, culoare și melodie, muzică.

Raportul om-Natură este un raport de concordanță, de armonie ; el poate fi însă și conflictual. Starea psihică a eroilor este uneori contrapunctată de natura înconjurătoare.

Uneori, natura și anotimpurile devin simboluri. Așa se întîmplă, de pildă, în nuvela lui Toivo Pekkanen, *Primăvara vieții*. Eroii săi se cunosc primăvara, se iubesc fericiți vara, iar în anotimpul lung și posomorît existența lor trece printr-o criză de sărăcie și boală. Nu-

mai așteptarea copilului le împrimăvărează sufletele, iar copilul devine simbolul primăverii în ciclul evolutiv al generațiilor.

Sînt nenumărate pasajele în care izbucnesc asprimile sau frumusețile lungii ierni nordice. Iarna — aceeași iarnă care-l ucide pe Aripă Frîntă, bietul cocor ce rătăcea prin smîrcuri — este splendidă, de basm atunci cînd Juoksa-cîntărețul pornește în sania sa, trasă de un ren alb, să-și caute nevastă.

Primăvara și vara sînt motive de bucurie pentru oamenii care ies cu bine din iernile aspre și viscolite. Ele reprezintă nădejdea, dragostea, căldura, rodul. *Desprimăvărare* de Juhani Aho cizelează cu fine nuanțe natura, în trecerea ei de la iarnă spre primăvară — zugrăvindu-ne un peisaj poetic plin de o mișcare ce exprimă bucuria nașterii vieții.

Adoptînd în chip firesc o filozofie a răbdării, a perseverenței, a rezistenței față de greutățile sociale și naturale, finlandezii se călesc ca luptătorii obișnuiți să învingă cu orice preț obstacolele. Scriitorii înțeleg că necesitatea nu poate fi dirijată, ci numai acceptată sau bravată ; datorită capacității lor de a cunoaște realitatea și de a observa atent amănuntele și a le înfățișa prin mijloacele artei, au reușit să creeze un erou înzestrat cu puterea de adaptare a finlandezului, capabil de cele mai neașteptate acțiuni.

La numai 50 de ani de la declararea independenței politice a Finlandei, literatura finlandeză, de solide tradiții și imense rezerve artistice încă nefolosite, se face cunoscută în tot mai multe țări, căpătînd astfel drept de circulație universală. Posibilitățile de investigație artistică încă neabordate îi pun la dispoziție mari șanse de afirmare în viitor.

Nuvelele prezentate în această antologie aparțin unui grup larg de scriitori din țara celor o mie de lacuri. Prin intermediul lor, cunoaștem o parte din gama largă și nuanțată a producției literare finlandeze.

LIVIA DEAC

K. A. Tavaststjerna

(1860—1898)

O seară de Crăciun în Finlanda pe vremea pîinii din scoarță de copac

Antti Metsäntausta zăcea pe cuptor, în coliba înnegrită de fum. Gîndurile sale, la fel ca ale tuturor oamenilor din Ödemark [1], se învîrteau în jurul prezentului și al viitorului. Nici măcar copiii, care jucau pe podeaua neagră un joc numit „prînzul" — ce se joacă în loc de pîine cu bețișoare și cu o cană goală de bere — nu-l distrăgeau din socotelile lui.

Zăcea așa pe cuptor din zorii zilei, cînd nevastă-sa plecase în cătunul vecin, cale de vreo cinci kilometri prin pădure. De fapt, femeia ar fi trebuit să se întoarcă pînă acum ; pentru a-și mai omorî timpul, Antti coborî de pe cuptor și, după ce ațîță focul în vatră și mai puse o bucată de lemn, își aprinse din nou restul de tutun din pipă. Copiii își întrerupseră o clipă jocul, pînă ce trupul ciolănos al omului, îmbrăcat în haine murdare din pînză de in, dispăru iar în întunericul din fundul odăii, apoi „prînzul" reîncepu cu și mai multă însuflețire. Deasupra cuptorului se vedea lucind un punct mare, roșu, iar rămășițele de tutun, care fumegau parcă în ciudă, scoteau mici pocnituri. Curînd se auzi o respirație adîncă, regulată, întreruptă de sforăituri.

[1] *Ödemark* — denumirea unui ținut din nordul Finlandei. Textual : ținut pustiu.

Lumina cenușie a zilei de iarnă pătrundea cu greu în casă prin geamurile înghețate, iar cele două buturugi din vatră aruncau din cînd în cînd licăriri roșietice, apoi se întunecau din nou sub cenușă. Lumina abia ajungea pînă la vreun metru înălțime, socotind de la podea ; mai sus lucea ici și colo doar cîte o pată albă, în locurile unde hainele sau mîinile lustruiseră în trecere pereții și grinzile afumate.

De-a lungul pereților se aflau lavițe masive, bine frecate cu peria, iar deasupra lor atîrnau un dulap de perete, cîteva lucruri de îmbrăcăminte, o blană nouă, albă de oaie, o căciulă și o pușcă cu cremene. O treime din încăpere era ocupată de cuptorul cel mare, ai cărui pereți văruiți se acoperiseră de mult cu un strat gros de funingine. Altă treime era ocupată de masa de lîngă fereastră. Era singurul obiect de culoare deschisă din încăpere — și cu tăblia ei mare din lemn de fag, pe care nisipul și peria o făcuseră să lucească de albeață, înveselea puțin odaia. Ultima treime și-o rezervaseră copiii pentru joacă ; cel mai mic era încă în leagăn, dar participa și el cu ochii la jocul celorlalți.

Încăperea trăda o oarecare bunăstare ; funinginea de pe pereți nu împrăștia murdărie, ci părea mai curînd o vopsea de ulei folosită intenționat. Interiorul era curat, iar îmbrăcămintea copiilor cîrpită cu grijă. Din dependințele alăturate se auzea mugetul înăbușit al unei vaci, ceea ce de asemenea arăta că gospodăria nu era cu totul lipsită de mijloace. Din această odaie afumată și pînă la Kuusamo, patria străveche a pîinii din scoarță, era cale de aproape o sută de kilometri ; acolo colibele afumate nu aveau cuptor, nici horn și nici dependințe, iar oamenii își împărțeau locuința cu vaca, cu oile și cu păsările de curte. Pentru oamenii din Kuusamo, un cal reprezenta un ideal imposibil de atins, un vis îndrăzneț, a cărui realizare se pierdea în depărtare, poate peste o generație, peste un secol sau chiar mai tîrziu.

În această casă cu oarecare bunăstare, lipsea un singur lucru — pîinea. De aceea se jucau copiii de-a mîncarea cu bețișoare de lemn și cu o cană goală, de aceea zăcea stăpînul casei pe cuptor și moțăia. Deodată copiii se opriră din

joc şi traseră cu urechea la un zgomot de afară. Se auzea scîrţîind zăpada îngheţată, apoi două picioare bătură din tălpi pe treptele scării ca să se scuture, iar mîna apucă clanţa ; uşa se deschise trosnind şi o arătare învăluită din creştet pînă în tălpi în chiciură intră în odaie, o dată cu un val aspru de ger. Femeia închise repede uşa în urma ei, punînd stavilă frigului. Copiii se îmbulziră în jurul mamei, iar cel mai mic, care încă nu învăţase să umble, se agită în leagăn şi se rostogoli pe jos, cu ţipete ascuţite. Femeia îl săltă cu o mişcare familiară şi îl strînse la piept, căutînd să-l liniştească, fără să ia în seamă că micuţul ţipa şi mai tare. Apoi se îndreptă repede spre cuptor, căutînd cu privirea prin întuneric. Zări îmbrăcămintea albicioasă de in a bărbatului şi se răsti la el :

— Hai, Antti, ce stai ? Scoală-te şi te du în satul mare.

— Ei, ei, se oţărî el, doar nu arde. Ce-i graba asta ? Că n-am să pornesc în mijlocul nopţii în sat !

— Nu-i grabă ? Foamea-i ca focul. Totuna-s. Dar am adus veşti bune de la Pusula. Cei de-acolo s-au dus cu toţi în satul mare, căci din porunca ţarului se împarte nevoiaşilor făină pentru Crăciun. O să te duci şi tu, Antti, ca toată lumea, ca să avem cel puţin de sărbători pîine caldă.

Antti se răsuci pe cuptor şi-şi ridică înciudat obrazul colţuros din întuneric. Cu gîndul parcă aiurea, clătină din cap şi îşi trecu degetele slabe şi vînoase prin păr.

— Da, da, aşa ; va să zică trebuie să mă duc să şi cerşesc, altfel nu se poate ?

— Ce să-ţi fac, n-avem încotro. De patru zile ne ţinem numai cu picul de lapte pe care ni-l dă biata văcuţă. Tu n-auzi cum ţipă copiii după mîncare ? Nu rabzi şi tu de foame, şi eu împreună cu tine ? Cît timp s-o mai ducem tot aşa ?

— Bine, bine, fie cum spui tu, lua-m-ar dracu ! Numai că nu-i nevoie să mă zoreşti chiar aşa.

— Dumnezeule, tot tu cu gura mare ! Dar ce-ai făcut ca să nu răbdăm de foame ? Ai zăcut pe cuptor toată toamna şi ai aşteptat să vină iarna şi să ne dea de mîncare domnii care ţin pădurea. Iată însă că n-au venit şi nici n-o să vină în anul ăsta. E prea puţină zăpadă în

pădure și nu pot să tragă buștenii, așa că trebuie să răbdăm. Știi bine că de nu mi-ar fi împrumutat vecinii cîte ceva în ultimele săptămîni, crăpam de foame. Nu vrei să te urnești din loc, tu, tu... O ții morțiș să tăiem vaca, deși mai avem destul nutreț și deși numai cu laptele ei ne mai tragem zilele. Acum însă, acum s-a terminat și cu împrumutatul de pe la vecini. S-au dus și ei în sat să primească făină — și ce vorbă-i aia că un dar înseamnă cerșit? Pînă și țăranul de la fermă mi-a spus astăzi că nu mai poate să ne dea nimic; doar de-un dumicat de pîine am făcut rost, și ăla pentru copii.

Puse pe masă o bucată de pîine neagră și tare din scoarță — și copiii se bulucіră lacomi în jurul acestei bunătăți.

— Ai terminat, în sfîrșit? zise Antti, în timp ce nevastă-sa își mai trăgea răsuflarea. Ea însă nu-i dădu nici o atenție, ci se duse enervată lîngă leagănul copilului. Antti coborî de pe cuptor, își întinse brațele ca să se dezmorțească, apoi făcu cîțiva pași spre femeie, ca și cum ar fi vrut să-i spună ceva, renunță însă și ieși cu spatele încovoiat. Un val de frig pătrunse pînă în fundul odăii, căci omul nu se grăbise să tragă ușa după el.

— Vrei să și înghețăm acuma?

În aceeași clipă ușa se închise trosnind. Anna văzu acum de copii; îi dădu celui mic să sugă, apoi luă din dulap un castronaș pe jumătate plin cu lapte, puse bucăți din pîinea neagră de scoarță înăuntru să se moaie și le pregăti copiilor flămînzi, care de douăzeci și patru de ore nu puseseră nimic în gură, un adevărat praznic. În timpul mesei, Antti își aduse schiurile în odaie. Aruncă pe furiș o privire lacomă spre copiii care înfulecau de zor, se șterse cu dosul mîinii pe buze și înghiți saliva care i se adunase în gură. Aprinse o torță de pin și se așeză lîngă vatră, în penumbra înserării, ca să-și repare schiurile. Nevasta îl urmărea cu privirea — și o expresie blîndă îi lumină fața. Cu capul pe jumătate întors, îi spuse:

— Poate că de la Pusula ai putea să mergi cu o căruță. Acolo se nimerește întotdeauna cineva care are de făcut cumpărături de Crăciun în sat.

— N-am nevoie de caii altora, cînd pot umbla pe picioarele mele.

— Dar sînt șaizeci de kilometri pînă în sat și de o săptămînă n-ai mîncat mai nimic...

— Mai am încă putere să pot alerga cîțiva kilometri pe schiuri.

— Dar urcușurile ? Iar la întoarcere va trebui să cari sacul cu făină...

Nici un răspuns, nici măcar un bombănit. Anna socoti că își sfătuise și își prevenise îndeajuns bărbatul ; culcă deci copiii, își luă roata de tors și începu să tragă același fir pe care din toamnă îl torcea fără întrerupere. Roata sfîrîia, surceaua de pin trosnea și din cînd în cînd o înlocuia cu alta. Nu se auzea nici un cuvînt. Anna se învinovățea în cugetul ei : fusese prea repezită ; la urma urmei, nu era vina bărbatului dacă n-aveau nici de unele. Ar fi vrut să-i spună ceva ca să-i gonească supărarea, dar cuvintele îi rămaseră în gît.

În sfîrșit, Antti termină cu dresul schiurilor și le duse afară, la intrare ; cînd se întoarse în odaie, îi spuse nevestei să pregătească sacul de făină cel mai mare și mai curat. Apoi se urcă din nou pe cuptor și se culcă.

— Cînd vrei să pornești ?

— Lasă asta în grija mea. Pentru tine e de-ajuns dacă-ți aduc făina acasă.

Mai tîrziu, Anna puse mîna pe brațul bărbatului, ca să-l îmbuneze, dar el se făcu că doarme.

În zori, încă înainte să apară luceafărul, Antti porni pe schiuri în noaptea tăcută și înghețată, sub cerul presărat cu stele, lunecînd ca o umbră pe poteca pădurii ce ducea spre ferma învecinată. Se sculase pe furiș și se pregătise de plecare fără să-i trezească pe ai săi. Dar stomacul îi chiorăia așa tare, încît îi era teamă că i-ar putea trezi nevasta. Își puse scurta cea nouă de oaie, strîngînd tare cingătoarea, mărunți ultimele foi de tutun pe care le mai avea ca să-i fie la îndemînă pe drum, își aprinse pipa și plecă. Luase bețele de schi cele mai mari, cu vîrfuri de fier, căci în iarna asta apăruseră haite de lupi încă înainte de Crăciun.

Cînd se lăsă amurgul la capătul scurtei zile de iarnă, o mogîldeață cocoșată și acoperită de promoroacă, cu un sac gol pe spate și o pipă scurtă între dinți, luneca pe ulița mare a parohiei Kuusamo. Șaizeci de kilometri în douăspre-

zece ore, de-a curmezişul pădurilor pustii, fără nici un popas — reuşise această performanţă, pe care nici un arbitru sportiv nu era de faţă s-o înregistreze. Antti privi cam stingherit împrejur, apoi se opri în faţa dughenii din sat, unde cai şi oameni se îmbulzeau laolaltă.

— Aici se împarte făina pe care ne-a trimis-o ţarul de Crăciun ?

— Da, aici se dă făină, dar se pare că nu din partea ţarului.

Lui Antti îi era totuna. Intră în prăvălie, dar avu mult de aşteptat pînă ce se putu apropia de tejghea ; cînd îi veni în sfîrşit rîndul, îşi luă sacul de pe spate şi îl întinse negustorului, fără nici un cuvînt. Acesta, împreună cu ajutoarele lui, umpleau sacii nevoiaşilor cu făină, sub supravegherea unei femei cu înfăţişare nobilă. Toţi erau plini de făină pînă deasupra sprîncenelor. Începu un adevărat interogatoriu :

— Cum te cheamă ?

— Antti Metsäntausta.

— De unde eşti ?

— De la cabana Metsäntaku, dincolo de ferma Pusula.

— Şi vrei făină ?

— Da, mi s-a spus că aici se dă făină pe gratis.

— Ai într-adevăr mare nevoie de făină ?

— Nu cerşesc de plăcere şi nici n-aş fi alergat şaizeci de kilometri într-un suflet de azi-dimineaţă pînă acum, dacă n-aş fi la mare strîmtoare. De o săptămînă n-am mai pus nici un dumicat de pîine în gură.

— Şi totuşi, eşti îmbrăcat cu o scurtă nouă de blană şi ai fost în stare să faci într-o singură zi şaizeci de kilometri cu schiurile ?

— Da... hm... ce era să fac ?

Negustorul îl măsură cu privire bănuitoare, apoi se întoarse spre doamnă.

— Omul arată voinic şi e prea bine îmbrăcat. Nu merită să facă parte dintre clienţii dumneavoastră. Credeţi-mă !

— Poţi să dovedeşti că ai nevoie de făină ? continuă ea interogatoriul.

Antti se uită descurajat prin prăvălie, dar nu putu să descopere nici un obraz cunoscut. Pălind de rușine și de ciudă totodată, bolborosi încurcat :

— Da, vedeți, lucrurile stau așa... Vin din ținutul sălbatic de dincolo de Pusula și am puțini cunoscuți. Nu prea avem ocazia să venim pe-aici, la biserică, și să facem cunoștințe...

— Nu-i aici nimeni din Pusula care să depună mărturie că te afli în nevoie ?

Nu era nimeni în prăvălie. Cineva observă că oamenii din Pusula își luaseră făina cu cîteva zile înainte, ca să poată ajunge cu ea la timp acasă, pentru Crăciun, avînd în vedere că drumul era lung.

— Tu de ce vii așa tîrziu și de unul singur ? se răsti negustorul la el.

Antti își pierdu cumpătul ; avea atîtea de spus, dar se poticnea la fiece cuvînt. Doamna îl întrerupse cu bunăvoință.

— Vedeți, trebuie să fim siguri că ajutoarele pe care le acordă țara ajung numai pe mîna celor care au într-adevăr nevoie de ele. Desigur că veți putea obține o adeverință de la preot sau de la paracliser că sînteți nevoiaș. Veniți mîine din nou cu adeverința. Trebuie să fim foarte stricți.

Antti își îndreptă spatele, aruncă o privire înciudată negustorului și grămezilor de făină, apoi își trase căciula pe frunte și plecă fără să mai spună nimic.

A doua zi — era tocmai ajunul Crăciunului — Antti se înființă dis-de-dimineață în prăvălie, însoțit de un argat care lucra la un țăran din apropiere. Împins de nevoie, Antti își amintise că fuseseră împreună la cursul de confirmare și, după mai multe ore de căutare, reușise în sfîrșit, seara tîrziu, să dea de el. Argatul îl recunoscu și-i dădu crezare. Îi făcu rost de o masă bună și de un pat de dormit, iar acum venise cu el să depună mărturie că se afla într-adevăr în nevoie. Negustorul îi umplu deci sacul pînă la gură, fără să mai discute, dar cînd auzi că avea să-l ducă în aceeași zi drum de șaizeci de kilometri pe spate, vru să-i scoată ceva din făină.

— Nu, nu, se împotrivi Antti, lăsați, am să pot eu să-l duc.

— Dar sînt vreo treizeci și cinci de kilograme în sac și asta e mai mult decît poate să care un om.

— Da, dar femeia și cei patru copii rabdă de două săptămîni. Avem nevoie de fiece pumn de făină, căci proprietarii pădurii n-au de gînd să ne dea curînd de lucru.

— De ce n-ați spus ieri că aveți nevastă și patru copii și că suferă de foame ? îl întrebă doamna.

— N-am vrut, în fața oamenilor... vedeți, mă rușinez...

Cînd îl auziră pe omul acela mare și voinic vorbind așa, neajutorat, le veni la toți să zîmbească.

Antti își luă sacul pe umeri, dădu din cap pentru a mulțumi Comitetului de ajutorare de acolo, din Helsinki, și îi întinse doamnei mîna sa grosolană în semn de favoare deosebită.

Înainte de a ajunge în prag, se mai întoarse o dată din drum și-l întrebă pe negustor :

— Oare domnul negustor n-ar putea să-mi dea pe credit o legătură de foi de tutun ? Cînd pot să trag din pipă, parcă nu mă mai dor așa tare șalele. Tutunul m-a ajutat și ieri cînd am venit încoa, dar nu mi-a mai rămas nici o fărîmă.

Negustorul rîse și ținu să-și arate generozitatea față de ceilalți ; puse două legături mari de frunze de tutun pe tejghea, spunînd că vrea să răscumpere nedreptatea pe care i-o făcuse cu o seară înainte.

— Să știi că la primăvară ți le plătesc, îl asigură Antti ; de bucurie îl tutui și îi strînse și lui mîna. În pragul ușii, întoarse din nou capul cu un zîmbet vesel : N-am fost întotdeauna sărac și nici n-am să rămîn mereu așa.

Apoi își luă rămas bun de la prietenul său, argatul, și, după ce își umplu pipa, încălță schiurile și dispăru la cotitura drumului, cu un nor de fum în jurul gurii, aplecîndu-se puțin sub greutatea sacului de făină. Soarele abia se ridicase pe cer și Antti, bucuros că izbutise și înviorat de tutun, luneca ușor pe zăpadă ; spera să ajungă acasă încă înainte de miezul nopții. Pîrtia era bună, doar în pădure zăpada rămăsese afînată. Își simțea picioarele cam țepene, se vede că din cauza efortului făcut cu o zi înainte, dar era sigur că avea să-i treacă îndată ce-și va lua mai bine avînt.

Vremea era mai blîndă acum, soarele strălucea deasupra pădurii şi începu să-i fie cald sub blana lui de oaie.

Îşi scoase deci scurta, o strînse şi o puse pe sac, continuîndu-şi drumul în cămaşă. Îi veni în minte un cîntec pe care-l auzise de la nişte plutaşi şi începu să-l îngîne în tactul paşilor săi lungi, apoi îngînă un cîntec bisericesc. Cînd apuse soarele şi stelele palide începură să sclipească în lumina amurgului, văzu apărînd printre copaci întinderea unui lac mare, acoperit cu gheaţă. Făcuse deci mai mult de o treime din drum, dar se simţea nemulţumit. Nu avea spor ; simţea cum oboseala îi cuprinde trupul şi îi venea să se arunce în zăpadă şi să doarmă. Ca să-şi dea curaj, porni în viteză pe povîrnişul ce cobora spre lac şi apoi mai departe, pe gheaţă. Un vînt îngheţat îi sufla în faţă, străpungîndu-l cu mii de ace. O dată cu lăsarea întunericului, frigul deveni mai aspru, gulerul cămăşii, ud de transpiraţie, îngheţase şi îi zgîria gîtul. Sacul cu făină îi strivea spatele, iar sfoara îi tăia umărul.

Departe, pe celălalt mal al lacului, lucea o lumină la o fermă izolată. O clipă rămase locului, gîndindu-se ce bine ar fi să se întindă puţin la căldură şi să se odihnească înainte de a porni mai departe în noapte. Dar îşi înfrînse pornirea şi, dînd jos greutatea de pe spate, îşi puse blana rece — era prea frig în noaptea asta de Crăciun ca să poată umbla în cămaşă. Apoi scormoni cu picioarele zăpada şi cu băţul de schi făcu o copcă în gheaţă, din care ţîşni apa. Scoase un pumn de făină din sac, o amestecă cu apă şi mîncă astfel în singurătate masa de Crăciun. Pe urmă săltă sacul pe celălalt umăr, îşi aprinse pipa şi lunecă în linie dreaptă de-a curmezişul lacului întunecos, pe cînd stelele de Crăciun străluceau sus pe cer, iar coasa lunii se ridicase pentru scurt timp deasupra orizontului negru. Nu se mai gîndea acum la cei patruzeci de kilometri pe care-i mai avea de făcut prin pustietate înainte de a ajunge acasă, ci se cufundă în visurile pe care şi le ticluia de obicei cînd zăcea acasă, pe cuptor, în fundul pădurii sălbatice...

În cabana din Metsäntaka, Anna începu să-şi aştepte bărbatul de cum se lăsă amurgul. Făcu socoteala că plecase

din parohie tot atît de devreme cum pornise de acasă. Împărţi copiilor laptele muls cu o zi înainte, dar ea nu se îndură să pună nici o picătură în gură, hrănindu-se doar cu speranţa în ziua de mîine. În cinstea Crăciunului, văcuţa căpătase o raţie dublă de nutreţ şi dăduse neobişnuit de mult lapte. Cu inima plină de bucurie, Anna duse găleata de muls în odaie şi o puse în dulap, unde se afla scoarţa răzuită de mesteacăn, din care voia să facă pîine proaspătă şi moale, îndată ce se va întoarce Antti cu făina. Îşi închipuia în sinea ei ce frumoasă va fi sărbătoarea de Crăciun şi îşi mîngîie copiii mai drăgăstos ca de obicei.

Încă înainte de a se întuneca, aprinse focul în *sauna*[1], pentru ca omul ei să poată lua o baie fierbinte îndată ce se va întoarce din drumul său lung. De lemne, slavă Domnului, nu duceau lipsă şi, după ce baia se încălzi, făcu foc şi la cuptorul din odaie, care răspîndi de îndată o căldură sărbătorească.

Făcu şi ea baie împreună cu copiii, ca să fie cu toţii curaţi şi primeniţi de sărbători ; între timp, trăgea cu urechea şi i se părea mereu că-l aude pe Antti în curte, scuturîndu-şi zăpada de pe schiuri. Se lăsă seara şi apoi noaptea — dar nici urmă de Antti. Cînd sosi vremea de culcare, copiii nu vrură să se vîre în aşternut ; erau agitaţi, căci simţeau ceva neobişnuit în atmosferă. Voiau să aştepte Crăciunul, spuneau ei ; mama le promisese că va veni astăzi.

— Crăciunul vine abia o dată cu tata.

— Şi cînd vine tata ? întrebară ei.

Căuta să-i liniştească, dar ea însăşi nu-şi afla liniştea. După ce copiii în cele din urmă se culcară, Anna se aşeză cu inima strînsă la roata de tors şi începu să tragă firul fără de sfîrşit. Cînta între timp un cîntec bisericesc ca să-l îmbuneze pe Dumnezeu şi să nu-i ia în nume de rău că lucra în zi de sărbătoare. Dar nu putea îndura aşteptarea fără să facă ceva. Gîndurile ei se învîrteau înfricoşate în jurul bărbatului ei, şi mereu îi revenea în minte ce supărat plecase la drum. Mustrări de cuget o rodeau şi îşi frîngea mîinile, învinovăţindu-se că îl zorise să plece

[1] *Sauna* = baie de aburi finlandeză.

și că poate înghețase în pădure. Pe la miezul nopții ieși afară din casă și, îndepărtîndu-se o bucată de drum ca să nu-i trezească pe copii, strigă mult timp în tăcerea nopții, cu vocea sugrumată de deznădejde :

— Ant-ti, Ant-ti, unde ești ?

— ...unde ești ? răspunse batjocoritor ecoul dinspre desișul de brazi.

Rămase afară pînă ce simți că o ia cu frig, apoi se întoarse în casă cu spatele încovoiat și începu să plîngă. Dar inima îi era grea și lacrimile nu-i aduceau nici o ușurare. Ofta din adîncul sufletului și bocea cu glasul înăbușit :

— Doamne, Dumnezeule atotputernic, tu, care ești bun și înțelept, de ce m-ai lăsat să-mi gonesc bărbatul în noaptea de iarnă ? Dacă rămînea acasă, muream barem împreună...

Bocetul ei o trezi pe fata mai mare, care se furișă mirată lîngă ea. Cînd o văzu plîngînd pe mamă-sa, începură să-i curgă și ei lacrimile. Anna strînse copila cu putere la piept, udîndu-i părul și obrajii cu lacrimile ei fierbinți. Își legăna copilul și plîngea într-una.

— Nu ne mai rămîne decît să așteptăm moartea acum ; de-ar veni mai repede.

— Moartea ? De ce ? întrebă fetița.

Tăcută, mama își duse copila mai mare din nou în pat, își plecă fruntea și inima în fața atotputernicului și se rugă din toată inima pentru bărbatul ei, pentru copii, pentru ea însăși — pentru întreaga omenire cea plină de păcate.

O ureche atentă ar fi putut auzi, în zorii zilei înghețate de Crăciun, un foșnet ușor pe zăpadă, care se apropia încet de cabană. Deodată răsună un strigăt de bucurie în tăcerea nopții de iarnă. Cuprinsă de o presimțire fericită, Anna se trezise și, repezindu-se la ușă numai în cămașă, o dădu de perete : în lumina lăptoasă a zăpezii, zări o arătare albă, alunecînd în curte.

— Doamne, Dumnezeule ! Antti ! În sfîrșit !

Antti nu mai avea putere să răspundă. Murmură ceva, își scoase cu greu schiurile din picioare, le lăsă în zăpadă și se îndreptă clătinîndu-se spre ușă. Sudoarea, zăpada și praful de făină îl transformaseră într-un înger de Crăciun.

Anna îl trase în odaie, iar el se lăsă fără nici un cuvînt pe bancă, suspinînd adînc. După ce aprinse o torţă, Anna îi luă din spate sacul cu făină şi blana, cercetîndu-i cu grijă tot trupul ca să vadă dacă nu avea degerături. Dar bărbatul era scăldat în sudori.

— Şi-acum, repede în *sauna,* Antti ; apa mai e caldă şi am să fac din nou foc.

Antti nu se împotrivea, lăsîndu-se cu totul în voia femeii. Ea îl duse în baraca din curte, puse din nou lemne pe foc, deşi era destul de cald, pregăti apă fierbinte şi mături de mesteacăn la îndemînă, şi în graba pregătirilor nici nu băgă de seamă că Antti nu mai avea cămaşă pe el. Abia după ce se întinse pe banca de asudat şi pielea începu să i se roşească, iar membrele se dezmorţiră sub influenţa binefăcătoare a aburului, îl lăsă singur.

Alergă înapoi în odaie şi încinse un foc puternic în cuptor. Între timp, se treziră şi copiii, bucuroşi că o dată cu sosirea tatălui din sat venise şi Crăciunul. Mama îi îmbrăcă în hainele lor cele mai bune şi le făgădui că în curînd aveau să mănînce pe săturate.

Se născu o larmă plină de veselie.

Abia după o oră îl scoase pe Antti din baie. Era încă atît de istovit, încît trebui să-l sprijine ca să poată ajunge în casă ; totuşi, în treacăt, îşi ridică schiurile de pe jos şi le sprijini de perete. Odaia cea afumată avea acum altă înfăţişare : în sobă ardea un foc vesel, o faţă albă acoperea masa, torţe luminoase erau înfipte printre bîrnele pereţilor — iar patru pîini mari, aburinde, din făină şi lapte, tronau în mijlocul mesei. Copiii stăteau împrejur, înşiraţi după vîrstă, iar Anna îl luă şi pe cel mai mic din leagăn şi-l ţinu la piept.

— Vino, Antti, să binecuvîntăm pîinea de Crăciun.

După ce spuseră rugăciunea, Antti, cu un dărab de pîine în faţă, deschise pentru prima oară gura :

— Jumătate din făină a trebuit s-o las într-o groapă de nisip, la zece kilometri de aici, altfel n-aş mai fi putut să ajung acasă. Am să găsesc eu locul, cînd m-oi duce după ea.

— Să ştii că s-a amestecat cu nisip, spuse Anna.

— Nu. Să vezi, am învelit-o în cămaşa mea.

Cînd li se mai potoli puţin foamea, Anna îşi aminti că, la vremea asta, oamenii mergeau la utrenie şi îşi scoase psaltirea din dulap.

— Să cîntăm un cîntec pe care-l ştim pe dinafară, zise Antti.

Şi înfometaţii din Ödemark intonară psalmul :

„Întreaga omenire se bucură întru Domnul
Din adîncul cugetului..."

Copiii le ţineau şi ei isonul cum ştiau, dar asta nu tulbura solemnitatea clipei, iar părinţii cîntară vechiul psalm pînă la capăt.

Juhani Aho

(1861—1921)

Desprimăvărare

Ziua scade treptat pînă în zilele Crăciunului, cînd noaptea se revarsă peste întreaga ţară. Astrul dătător de lumină se afundă tot mai adînc şi în cele din urmă ne apare ca un om gata să se înece, care din cînd în cînd întinde mîna deasupra apei, căutînd să se agaţe de ceva.

Cît de posomorît şi de trist devin toate în acest anotimp! Întunericul dimineţii se prelungeşte, întîlnindu-se la amiază cu întunericul serii. O rază firavă de lumină îl străpunge timp de o oră, cel mult două, ca o crăpătură îngustă în gheaţa nesfîrşită a oceanului. Curînd însă, crăpătura se închide din nou, dimineaţa şi seara se contopesc în acelaşi amurg, iar oamenii trăiesc ca sub un obroc uriaş.

Aerul e aspru şi greu, şi o senzaţie continuă de sufocare îţi apasă pieptul. Veselia sărbătorilor a mai înviorat puţin simţirea amorţită, dar e o veselie artificială, care dispare curînd după ce luminile pomului de Crăciun s-au stins. Şi oare cîţi au avut parte de asemenea lumini? În colibele scunde, toată iarna pîlpîie o făclie înfiptă printre bîrnele peretelui. Ne e dor de lumina zilei. Ne lipseşte soarele, ale cărui raze ne-ar putea dezghioca gîndurile şi trezi simţurile închircite. Privirile rătăcesc spre fereastră, căutînd să pătrundă depărtările. Dar întîlnesc doar zidul de nepătruns al beznei, care reflectă imaginea luminii mohorîte de pe masă şi pereţii cenuşii ai odăii.

Nu ai chef de nimic. Afară domneşte un ger crunt şi viscolul îşi face de cap, învîrtejind zăpada. Vîntul tăios îţi biciuieşte obrajii, iar fulgii îngheţaţi te înţeapă cu mii de ace. Tălpile saniei se lipesc de zăpadă, şi cînd schiorul îndrăzneşte să se avînte printre troiene, se afundă ca într-o mare de făină. Poteca spre casele vecine abia se mai ghiceşte printre nămeţi — şi în fiecare zi se înfundă din nou sub mormanele proaspete de zăpadă.

Oamenii muncesc alene şi cască mereu. Nu fac decît ceea ce e neapărat necesar, toate celelalte treburi le lasă baltă. Drumurile troienite le dau o stare de mahmureală, creierul funcţionează cu intensitate redusă, iar imaginaţia se mişcă anevoie, ca un copil încălţat cu cizmele tătîne-său.

Cine şi-a simţit vreodată inima cuprinsă de avînt în decembrie ? Şi cine a reuşit să facă o treabă serioasă în ianuarie ?

Dar apoi, februarie se strecoară tiptil în cameră, iar pe urmele lui — martie. Nici nu ştii cînd te pomeneşti cu el. Vine ca un fluture, fîlfîind din aripi la geamul tău. Dacă încerci să-l priveşti mai îndeaproape, îşi ia zborul, lăsîndu-te cu urările de bun venit pe buze. Dar în urma lui s-a schimbat ceva. Bagi seama cu bucurie că ziua e mai lungă, că cerul se luminează la miazăzi şi că soarele mai zăboveşte pe cer.

Şi în fiecare zi lumina se întoarce din nou, ca un porumbel gingaş, cu ramura de măslin în cioc. Cerbicia întunericului a fost înfrîntă, stăpînirea lui se destramă, iar soarele se înalţă tot mai sus, ca o insulă strălucitoare răsărind din ceţurile mării.

Schimbarea se petrece pe neştiute, încît nici nu poţi spune cînd anume s-a petrecut. Dar într-o zi oarecare, ieşind din casă, îţi dai seama că nămeţii au început să scadă şi în nări simţi o adiere proaspătă. Pe lîngă casă, zăpada s-a muiat, iar de pe acoperiş picură ici-colo cîte un strop scînteietor. Pretutindeni, o strălucire albă îţi orbeşte ochii. Cerul înveşmîntat în albastru a devenit mai vast, mai înalt. Spre soare-răsare s-a întins o boare uşoară de ceaţă, amintind de căldura verii, cînd pe cer se adună nouraşi albi ca lîna mieilor. Dealurile acoperite cu brazi se ridică din pîclă, iar mai încolo se zăreşte coasta îndepărtată a oceanului.

În piept ți se zbate un cîntec ca un clopoțel argintiu ce trezește presimțiri suave și speranțe într-o viață nouă, mai luminoasă, mai plină, mai avîntată.

Ești plin de nerăbdare. Îți iei schiurile și pornești în depărtări. Pătura de zăpadă e îndesată, iar fulgii mărunți căzuți peste noapte o acoperă cu o pulbere fină. Aluneci peste uluci, peste nămeți, printre copaci, îți iei zborul pe povîrnișuri abrupte și urci apoi din nou pe culmile cele mai mari.

În urma ta, pădurea de brazi încărcați cu omăt se înalță ca o cetate de zăpadă. Un suflu înghețat vine dintr-acolo, parcă vrînd să te încremenească și pe tine asemenea copacilor. Tot gerul de ianuarie s-a oploșit în pădure și nu vrea s-o părăsească pînă nu vin ploile de aprilie să-l împrăștie. Dar în locul unde mă aflu, soarele strălucește cu toată puterea. Aerul e blînd și mîngîietor, nu mai înțeapă, nu mai pișcă. S-a tăvălit în zăpada curată, apoi l-a domolit soarele cald, iar acum pătrunde lin în piept ca o apă proaspătă de izvor.

Nici un sunet nu pătrunde pînă aici, sus. Doar ciocănitul unei ghionoi răsună în pădurea adîncă de brazi — și cîntecul limpede al pițigoiului. De pe o cracă de pin, un bulgăre de zăpadă cade în mormanul de jos, se amestecă cu el, iar craca se înalță, eliberată. Peste povîrnișul lung, ușor înclinat, soarele își revarsă lumina zi de zi. Ici-colo, se zăresc urmele încrucișate ale schiurilor ; trec peste troieni, trăgînd deasupra lor fîșii pe care soarele le înmoaie mai repede.

Urmele duc devale, către un orășel minuscul, cu o biserică în mijloc ; iar în jurul bisericii se adună acoperiș lîngă acoperiș. Din hornuri, fumul se ridică în rotogoale line, ca dintr-o pipă uitată pe masă, care continuă să fumege singură. Ceva mai departe e o fabrică, iar pe mal sînt șiruri de blocuri de gheață albăstruie, tăiate din masa de gheață ce înlănțuie apa. Drumurile dimprejur nu prea sînt umblate : un țăran se duce, altul se întoarce de la oraș. În depărtare, pe marea acoperită de zăpadă se văd puncte — mici, negre, împrăștiate în toate direcțiile — ce par nemișcate. De jos, nici un sunet nu răzbește — parcă oamenii ar umbla în tîrlici de mătase pe covoare plușate.

Vremea se schimbă. Ziua şi noaptea sînt acum la fel de lungi, lumina şi întunericul sînt în cumpănă, balanţa nu se mai înclină într-o parte. Iarna şi-a îngropat temelia adînc în pămînt, şi-a terminat pînă şi ornamentaţiile cele mai delicate de pe fronton. Ai văzut arabescurile acelea ingenioase în zăpada de pe acoperiş şi de pe crengile copacilor ? Ce perfecţiune în cele mai mici amănunte, ce puritate în colţurile cele mai tainice ! Nici o disonanţă, nimic de prisos ! Ca într-o dimineaţă de sărbătoare, cînd întreaga natură se odihneşte în aşteptare, fără să ştie ce anume aşteaptă, iar lumina se revarsă deasupra pămîntului, fără să ştie de rostul ei. Vara încălzeşte rădăcinile copacilor, face să încolţească sămînţa în pămînt, adună sucuri în humus, în rădăcini şi în frunze şi înfierbîntă sîngele în vine. Acum însă străluceşte pentru propria ei plăcere, se oglindeşte fără nici un scop în troiene şi pe întinderile de nea. Te sprijini de băţul de schi şi nimic nu-ţi mai tulbură liniştea sufletului. Toate patimile şi toată răutatea au pierit din jurul tău. Şi dragostea cea mai arzătoare se transformă într-un sărut sfios, întipărit pe frunte.

Dar răgazul ce şi-l acordă natura între iarna cea severă şi primăvară se trece repede. Desprimăvărarea nu durează mult, te amăgeşte ca o zi frumoasă de vară, dispare ca parfumul liliacului îndată ce înfloreşte. Cetatea de zăpadă a iernii începe să se prăbuşească, vîntul blînd îi topeşte turnurile, iar razele soarelui îi crapă fără milă zidurile şi podurile lucii.

Acum însă abia a sosit. Nu mai e iarnă, dar nici primăvară nu e. E doar primăvara primăverii. Bagă de seamă ! Umple-ţi plămînii cu mireasma şi inima cu voioşia ei !

Teuvo Pakkala

(1862—1925)

Bețișorul miraculos

Santeri Tiura, fiul unei văduve oarbe, era elevul cel mai bun la citire dintre toți băieții din suburbie ; ba, unii pretindeau că nici printre fiii de oameni bogați nu se afla vreunul care să citească mai bine. Catehismul cel mare îl știa pe de-a rostul de la început pînă la sfîrșit și putea să citească fără să răsufle din orice carte i-ai fi pus în față, pe cînd ceilalți băieți de vîrsta lui mai silabiseau încă în abecedar. I se spunea „Episcopul", ceea ce era o poreclă de onoare.

Pe cît de cunoscut era Santeri Tiura datorită talentului său excepțional la citire, pe-atîta era și Aukusti Stark din cauza neștiinței sale. Deși era cel mai în vîrstă dintre băieți, încă nu cunoștea nici măcar toate literele. Fusese poreclit „Bîlbîitul", poreclă de ocară. Dar partea cea mai proastă era că orice mucos putea să-l ia în răspăr, fără teamă. Era voinic Aukusti, dar avea și el un punct slab, un călcîi al lui Ahile. Călcîiul lui se afla însă la ceafă. Părul de pe ceafă era așa de îngrozitor de sensibil încît, după cum povestea el însuși, îl furnica pe spinare și-i veneau lacrimi în ochi cînd i se trecea oricît de ușor cu pieptenul prin păr. Așa că n-aveai decît să-l tragi puțin de părul de pe ceafă sau să te prefaci doar că vrei să-l tragi, că Aukusti se strîmba de durere, își băga capul între umeri și începea să plîngă.

Cînd mama îl striga acasă, Aukusti lăsa îndată joaca şi o lua vesel la fugă. Uneori însă se îndrepta spre casă împleticindu-se ca un orb, cu capul înfundat între umeri. Atunci băieţii ştiau că Aukusti se duce să citească.

Cititul era treaba cea mai anevoioasă pentru Aukusti. Din cînd în cînd, mamă-sa îl pedepsea lăsîndu-l să postească o zi întreagă. Dar Aukusti nu se sinchisea de mîncare. Ar fi fost bucuros să mănînce o singură dată pe săptămînă, numai să nu fie obligat să citească. N-ar fi avut nimic împotrivă să stea ceasuri întregi cu capul în carte, chiar dacă ar fi trebuit să vegheze pînă după miezul nopţii şi mama n-avea decît să-l lovească peste cap — din partea lui şi cu polonicul sau cu drugul de la cîntar — putea să-l tragă de părul de pe frunte şi de pe creştet, numai să nu se atingă de ceafă. Asta era canonul lui. Cînd îl atingea cu vîrful degetelor pe ceafă, răsucindu-i cîteva şuviţe de păr şi trăgînd de ele, vai, Doamne !

În cursul iernii şi pînă pe la sfîrşitul primăverii, părul de pe ceafa lui Aukusti avu parte de o perioadă de menajare, dar îndată ce sosi vara reîncepu tortura zilnică. Acum, ceilalţi băieţi nu mai trebuiau să se necăjească atît de mult cu cititul ; în schimb, pentru Aukusti lucrurile deveniră din ce în ce mai dificile.

Se întîmplă anume că doamna Stark, mama lui Aukusti, primi o scrisoare de la soţul ei prin care o anunţa că în vara aceea urma să se întoarcă acasă. Era marinar şi deoarece cîştigase bine, rămăsese pe mare mulţi, foarte mulţi ani de-a rîndul. Iar micul Matz era odorul lui tăticu ; în fiecare scrisoare îi atrăgea atenţia mamei să aibă grijă de el şi să-i dea educaţie. De altfel, Aukusti nu era băiat rău. Dacă n-ar fi fost treaba asta cu cititul, totul ar fi mers strună. Ce ruşine însă pentru mama lui cînd tata îi va auzi pe băieţi strigîndu-l „Bîlbîitul". Cîtă osteneală nu-şi dăduse cu el, dar ce folos !

Trecuse din nou o săptămînă arzătoare ; ziua cea mai fierbinte a fost însă sîmbătă, o minunată zi de vară, nici cafea cu lapte, nici masă de prînz, nici cină — iar degetele mamei i se învîrteau mereu prin părul de pe ceafă. Ziua

se sfîrşi însă cu o liturghie plăcută, căci pînă la urmă mama îi smulse lui Aukusti abecedarul din mînă, îl pocni cu cartea peste urechi şi-i strigă : „N-ai decît, din partea mea, poţi să creşti ca un sălbatic sau ca un papuaş". Ceea ce-l făcu pe Aukusti să spere că părul său de pe ceafă avea să se bucure de acum înainte de o pace veşnică.

Duminică dimineaţa mama puse pe masă un cozonac mare şi frumos, pe care tocmai îl scosese din cuptor. Plesnea aproape de gras ce era şi răspîndea o aromă delicioasă.

— L-am făcut pentru tine, spuse mama pe un ton prietenos ; poţi să-l mănînci tot numai tu.

Ce zi de îndulcire după săptămîna aceea plină de pedepse şi după postul de sîmbătă ! Gura lui Aukusti îi lăsa atîta apă, încît nu putea s-o înghită destul de repede. Îşi împreună mîinile pentru rugăciune, zîmbind, aşa cum fusese învăţat.

Mama însă spuse, cu vocea blîndă şi îmbietoare :

— Mai întîi, să citim puţin.

Aukusti îşi trase îndată capul între umeri, iar obrazul i se făcu palid. Luă cartea şi se îndreptă clătinîndu-se spre masă.

— Hai, să începem, spuse mama cu aceeaşi voce blîndă — şi se aşeză lîngă el.

Aukusti începu să citească literele una după alta ; mergea ca pe roate. Cînd mama începu să-l întrebe însă de ici de colo, arătînd cîte o literă cu degetul, Aukusti se pierdu cu firea şi totul i se învălmăşi în cap, aşa că nici măcar începutul nu-l mai ştiu. Capul i se înfundase din ce în ce mai mult între umeri, ţinea pleoapele strînse şi clipea doar din cînd în cînd pe ascuns ca un hoţ.

— Ei, litera asta o cunoşti doar... spuse mama ca şi cum ar fi fost cel mai uşor lucru pentru Aukusti.

— „A", răspunse Aukusti. Deoarece însă nu o auzi pe mama confirmîndu-i răspunsul, zvîcni din umeri, strînse mai tare pleoapele, spunînd repede, ca să-şi îndrepte greşeala : „B".

— „B", repetă mama pe un ton ciudat, dar care nu suna a supărare, aşa că Aukusti deschise ochii. Ah ! ce îngrozitor, degetul mamei arăta pe A şi pe O. Aukusti se făcu ghem şi văzu negru în faţa ochilor.

Aştepta acum ca mîna puternică a mamei să se apropie de ceafă şi să-l apuce de păr. Nu se întîmplă însă nimic. După cîtva timp, întredeschise din nou pleoapele şi privi mirat şi cu teamă în jur. Mama se afla în cealaltă parte a camerei şi părea că plînge.

În încăperea plină de soare, cu atmosferă sărbătorească, liniştea era apăsătoare. Pe fereastra deschisă, care dădea în curte, se auzea de departe glasul unui copil declamînd : Santeri Tiura îi citea mamei sale oarbe, din Evanghelie, liturghia de duminică şi Epistolele. Citea atît de clar şi cu o intonaţie atît de frumoasă, încît răsuna prin toată suburbia în liniştea duminicală a zilei de vară, ca predica pastorului în biserică.

După ce Santeri termină de citit, în cameră mai domni multă vreme linişte. Apoi mama spuse, vorbind parcă pentru sine :

— Nu ştiu ce să mai fac ! Am încercat tot ce-am putut. N-are decît să încerce şi taică-său cînd va veni.

Se îmbrăcă apoi să se ducă la biserică şi, întorcîndu-se din prag către Aukusti, îi spuse liniştită :

— Mănîncă-ţi cozonacul, bietul meu prostănac.

Aukusti rămase pe gînduri. După cîtva timp, îşi încrucişă mîinile după ceafă şi gîndi cu voce tare :

— Tata ?

Abia îşi mai aducea aminte de tată-său. Cînd se gîndea la el, îi apărea ca un uriaş ameninţător care putea să-l apuce de părul de pe ceafă şi să-l învîrtească prin aer, aşa cum făceau băieţii cu muştele pe care le prindeau de aripi.

Aukusti începu să urzească planuri de fugă. În timp ce-i umblau prin minte tot felul de gînduri, îl auzi din nou pe Santeri citind.

După ce ascultă un timp, spuse din nou cu voce tare :

— Cum să-i dau de rost cititului ?

Se mai gîndise el şi altă dată că la mijloc trebuie să fie vreun şiretlic pe care el nu-l ştia, tot aşa cum se întîmpla şi cu alte şmecherii pe care băieţii şi le arătau unii altora. Santeri se pricepea la de-alde astea şi pentru o bucată de pîine îi învăţa şi pe ceilalţi tot felul de trucuri.

Aukusti înveli cozonacul în hîrtie şi-l ascunse sub haină, apoi îşi vîrî abecedarul în buzunar şi se duse la Santeri Tiura ; nu intră în casă, ci doar îşi vîrî capul pe uşă şi îi făcu semn să iasă afară.

Îndată ce simţi mirosul de aluat dulce şi dădu cu ochii de cozonacul lucind de grăsime, Santeri începu să tragă aşa de tare aerul în plămîni, încît simţi că e gata să plesnească. Nici măcar în bucătăria celui mai mare bogătaş din oraş nu se puteau face cozonaci mai buni. Şi îl urmă pe Aukusti fără nici un cuvînt, prin curte şi apoi pe stradă, ca un căţel care se lasă dus de zgardă. Apoi îl conduse el mai departe pe tot felul de drumuri întortocheate, pînă ajunseră într-o uliţă atît de îngustă, încît puteai să atingi pereţii caselor de ambele părţi dacă deschideai braţele, iar deasupra capului se zărea doar o fîşie îngustă de cer. Era un loc numai potrivit pentru lucruri tainice.

Santeri credea că Aukusti voia să împartă cu el, fără ştirea nimănui, bunătăţile pe care le avea, ca să-l cîştige de partea lui ca aliat împotriva celorlalţi băieţi care îl necăjeau. Băieţii îşi băteau joc de el din cauza pedepselor pe care i le dădea maică-sa şi-i spuneau că nici o fată n-o să-l ia de bărbat.

Aukusti scoase cozonacul de sub haină şi îl întinse lui Santeri.

— Dacă vrei, îţi dau cozonacul.

— Tot ?

Santeri nu întinse mîna, căci îi era teamă să nu se destrame un vis. Ii era aşa de tare teamă, încît simţea că e gata să plîngă.

— Arată-mi în schimb un singur lucru, îl rugă Aukusti.

Lui Santeri îi veni inima la loc. Luă cozonacul din mîna lui Aukusti şi începu să-i povestească că tocmai învăţase o chestie nouă, pe care nimeni n-o ştia încă. O aflase dintr-o carte împrumutată. Putea să facă să plutească pe apă un ac, un adevărat ac de cusut, ca şi cum ar fi fost o bucăţică de lemn.

— Nu mă interesează, spuse Aukusti cu dispreţ. Apoi scoase abecedarul din buzunar şi zise : Arată-mi o şmecherie să învăţ şi eu să citesc.

Santeri rămase trăsnit.

— O şmecherie să înveţi să citeşti ?

Cozonacul era pierdut. Căci nu ştia nici o şmecherie cu care să poţi învăţa să citeşti. El învăţase să citească arătînd literele cu o surcea, pe măsură ce mama lui oarbă i le numea. Nu i-ar fi dat niciodată prin cap că asta ar fi o şmecherie.

Vocea i se îneca în plîns pe cînd începu să vorbească :

— Trebuie doar să iei o surcică de-alea...

— Fă-mi rost de o surcică de-alea, îl întrerupse Aukusti.

Santeri se uită împrejur, căutînd o bucată de lemn şi văzînd că nu găseşte nimic, îi dădu lui Aukusti cozonacul să-l ţină, o luă la fugă şi se întoarse cu un beţişor. Îl cioplise la repezeală dintr-o bucată de lemn pe care o găsise la îndemînă.

— Cu beţişorul ăsta arăţi literele, îi spuse lui Aukusti, care se aşezase pe jos şi îşi pusese cartea deschisă pe genunchi.

Aukusti cercetă beţişorul pe toate feţele şi, după ce examină cu luare-aminte şi cele două capete, începu să arate literele, apăsînd aşa de tare pe hîrtie, încît la fiecare semn rămînea o mică gaură ; pronunţa numele literelor cu glas sigur şi limpede.

— Păi ai şi învăţat ! strigă Santeri bucuros.

Aukusti rîse fericit. Apoi citi cu Santeri „Tatăl nostru" şi reuşi să-l înveţe.

După modestul lor prînz, Santeri şi mama lui ajunseseră tocmai la cozonacul cel minunat, cînd deodată intră mama lui Aukusti şi le puse pe masă tot felul de bunătăţi, revărsînd totodată un potop de mulţumiri şi binecuvîntări asupra lor.

Le povesti cu multe amănunte cît se necăjise şi se străduise ea, cît suferise încercînd să-l înveţe pe Aukusti să deprindă buchile şi cum ajunsese aproape să creadă că Aukusti era slab la minte şi în nestare de nimic. Şi cît de mare îi fusese bucuria cînd la întoarcerea de la biserică

îl surprinsese pe Aukusti citind de unul singur cu o repeziciune uimitoare, ca un cal de curse galopînd peste şanţuri şi tufişuri.

În curînd se răspîndi vestea despre această întîmplare extraordinară şi toată lumea se minuna cum învăţase Aukusti Stark dintr-o dată să citească. Nu trecu mult şi Aukusti îi întrecu pe mulţi dintre cei care mai înainte îşi băteau joc de el, ajunse la ultima pagină din abecedar şi cu surcica lui învăţă singur de tot o poezie latinească.

Acum venea ba unul, ba altul la Santeri Tiura şi îi comanda cîte un beţişor de citit. În schimb, băiatul căpăta ba o pîine, ba prăjituri şi, din cînd în cînd, cîte o monedă. Cînd îi auzi însă pe băieţi lăudîndu-se cît de repede învaţă cu beţişorul şi deoarece primea mereu noi comenzi, începu să ceară mai mult pentru beţişoare şi în cele din urmă stabili chiar un preţ fix de 10 pfenigi bucata. Vînzarea mergea tot mai bine. Fiecare copil avea nevoie de un asemenea beţişor şi deoarece se rupeau uneori sau se pierdeau, cererea era continuă. În fiecare zi vindea cîte un beţişor.

Curînd însă se ivi un concurent. Fiul unui muncitor venit din alt oraş începu să confecţioneze şi el beţişoare de citit, vînzîndu-le pe 5 pfenigi. Erau lucrate foarte îngrijit şi aveau un aspect frumos. Alături de ele, beţele de citit ale lui Santeri Tiura, chiar cele mai bune, păreau nişte surcele grosolane. Iar băiatul care le făcea era un elev excelent.

Băieţii începură să laude produsele noului meşter, chiar de faţă cu Santeri. Văzînd cum stau lucrurile, acesta se hotărî să renunţe la industria de beţişoare, lăsîndu-i cîmp liber concurentului său, dar iată că interveni Aukusti Stark care declară :

— N-are nici o importanţă dacă beţişorul de citit e frumos sau urît.

După părerea lui, orice beţişor sau oricare alt obiect cu care se poate arăta în mod precis un punct e mult mai bun decît un deget lat, care se aşază ca o lopată pe mai multe litere deodată, aşa încît nu poţi şti despre care literă e vorba. Dar cum se exprima cu greutate, nu ajunse să-şi dezvolte întreaga idee, căci Santeri Tiura exclamă deodată :

— Frumuseţea beţişorului nu are nici o importanţă. Important este dacă reuşeşti să înveţi cu el.

Băieţii rămaseră cu gura căscată. Se uitau unii la alţii, apoi îl priveau pe Santeri care îşi recăpătase siguranţa de sine.

Santeri continuă :

— Aukusti Stark ştie să citească şi Catehismul şi „Robinson“, pe care i le-a cumpărat tată-său.

— Robinson ? Ce fel de fiu al lui Robin o fi ăsta ?[1] Băieţii zîmbiră batjocoritor, unii izbucniră chiar în rîs, căci îşi închipuiau că Santeri voia să-i ducă de nas.

Aukusti însă arăta cu mîna cît de lungă, de lată şi de groasă era cartea şi-i spuse titlul întreg : „Robinson Crusoe“.

Băieţii tăceau acum şi luară un aer serios. Aşa că Aukusti le putu explica în cîteva cuvinte că era vorba despre un marinar care s-a salvat de pe un vas cu pînze naufragiat pe o insulă pustie, iar cartea avea şi ilustraţii.

Băieţii nu mai ştiau ce să creadă. Robinson Crusoe ? Ei abia terminaseră abecedarul, iar Aukusti, care înainte nu putea să ţină pasul cu ei, acum le-o luase cu mult înainte. În sinea lui, fiecăruia îi era ruşine că refuzase beţişoarele de citit oferite de Santeri şi cumpărase de la concurentul lui. Acum îşi dădeau seama că făcuseră o prostie, s-ar putea spune chiar un păcat. De aceea nici nu făceau progrese la citit în aceeaşi măsură ca Aukusti. E adevărat că acest păcat nu-l făcuseră dinadins, ci numai din neştiinţă. Nu-şi închipuiau că beţişoarele de citit posedă o asemenea putere şi socoteau că era suficient să fie confecţionate de unul care ştie să citească bine.

Santeri ar fi putut căpăta acum numeroase comenzi, dacă s-ar fi mulţumit cu acest succes. Dar văzînd ce impresie făcuse asupra băieţilor, se simţi îmboldit să-şi exprime ideile mai departe :

— Cine confecţionează beţe de citit şi le vinde trebuie să ştie în primul rînd el însuşi să citească la perfecţie, altfel nu are nici un efect.

Cîţiva băieţi izbucniră atunci în strigăte victorioase, ca şi cum s-ar fi simţit eliberaţi de o povară apăsătoare, spunînd că noul meşter de beţişoare citeşte la perfecţie, atît finlandeza cît şi suedeza.

[1] Joc de cuvinte : Robinson =fiul lui Robin.

Lui Santeri îi veni să intre în pămînt. Şi suedeza ? Din nou se dusese totul pe gîrlă. Apoi însă ridică capul şi, cu un gest mîndru, ca şi cum ar fi vrut să-l provoace pe meşterul absent la întrecere, întrebă :

— Ştie să citească şi englezeşte ?

Băieţii izbucniră în rîs şi începură să-şi bată joc de el.

— Dar stimate domn, nici tu nu ştii să citeşti englezeşte !

Ajuns acasă, Santeri îşi blestemă zilele şi aruncă întreaga provizie de beţişoare de citit în sobă. Nu i-ar fi păsat de nimic, dacă băieţii nu l-ar fi luat peste picior. Ce-i venise şi lui să întrebe de englezeşte, cînd nici el nu ştia limba !

Ce prostie ! Acum o să rîdă şi o să-şi bată joc de el ori de cîte ori o să-l întîlnească, aşa cum s-au scălîmbat după el cînd a fugit acasă : „Santeri se duce să citească englezeşte !“ — au strigat în urma lui.

Începu să plîngă de necaz. Deodată însă se lovi cu palma peste genunchi ; găsise o ieşire. Tatăl lui Aukusti ştia englezeşte. În ultimii cinci ani, povestise el, vorbise numai englezeşte, aşa încît şi acum, fiind acasă, îi veneau mereu pe limbă cuvintele străine. Era un om vesel şi prietenos. Nici vorbă că domnul Stark o să-i dea lecţii. Şi atunci o să le arate el băieţilor pe cine şi-au permis să ia peste picior.

A doua zi, Santeri se duse la domnul Stark. Înalt, cu umerii laţi şi cu barbă lungă, tocmai îi arăta lui Aukusti o carte neobişnuit de mare, plină cu ilustraţii.

— E o carte englezească ? se informă Santeri, ţinîndu-se însă respectuos la o parte.

— Iees, mai boi, răspunse bărbosul. Santeri întinse gîtul, căutînd să vadă ce era în carte. Reuşi să zărească o parte dintr-o ilustraţie din care îşi putu da seama că reprezintă o legendă din Biblie.

— E o Biblie englezească ?

— Iees, ingliş baibl, confirmă marinarul.

Santeri se apropie ca să privească mai bine şi îl cuprinse o asemenea încîntare, încît simţi nevoia s-o exprime cu glas tare :

— Drace, aceleaşi litere ca şi în limba noastră.

— O iees.

— Asta se poate citi la fel ca o carte finlandeză, exclamă Santeri, bucuros şi sigur de el.

— Ei, ei, îl domoli marinarul. Şi-l lămuri că engleza nu se citeşte aşa cum se scrie, ci exact pe dos.

Santeri simţi cum i se strînge inima şi întrebă descurajat :

— Şi e foarte greu ?

— Iees, şi trebuie să ţii gura ca şi cum ai mînca un cartof fierbinte.

— Mai lasă şi tu poveştile acestea, interveni mama.

Stark începu să citească din Biblie. Santeri asculta făcînd ochi mari şi cu gura deschisă. Aukusti rînjea, iar mama îşi înfipse mîinile în şolduri şi se porni pe rîs.

Cînd Stark termină, mama spuse :

— Ăsta nu poate fi în vecii vecilor cuvîntul lui Dumnezeu. Parcă-ai avea cu adevărat un cartof fierbinte în gură şi ai bolborosi ceva fără nici o noimă.

— Iees, sună ciudat ; asta v-am spus şi eu, fu de acord Stark. Parcă ţi-ai mesteca vorbele între dinţi, aşa sună limba asta : cine nu înţelege, poate să-şi închipuie că vorbitorul face zgomotele numai ca să se strîmbe. Tot astfel li se pare şi englezilor cînd aud vorbindu-se finlandeza. Ce-au mai rîs pe vapor cînd le-am citit în limba noastră. Parcă nici n-aş fi citit cu adevărat finlandeza, ci le-aş fi vorbit păsăreşte.

Santeri îl rugă pe Stark să le mai citească din Biblia engleză.

— Citiţi, vă rog, o pagină întreagă, îi zise el.

Stark se declară de acord şi Santeri era numai urechi.

După ce Stark termină de citit, Santeri se duse acasă, luă cartea de cîntece finlandeză, imită pe cît putu mişcările gurii lui Stark, schimonosind cuvintele şi dîndu-le drumul la voia întîmplării.

— Doamne, Dumnezeule, oare tu eşti Santeri ? întrebă mama oarbă.

— Iees.

— Dar ce citeşti tu acolo, nu cumva englezeşte ?

— Iees, ingliş paipl.

— Unde-ai învăţat englezeşte ? se informă mama.

Dar Santeri nu avea timp să răspundă, căci zărise băieţii pe stradă. Deschise fereastra şi începu să bolborosească cît putu de repede, cu glas tare, bucurîndu-se că printre băieţi e afla şi noul meşter de beţişoare de lemn.

Santeri făcu o impresie grozavă asupra băieţilor. Unul dintre ei declară că Santeri citeşte englezeşte, căci englezii spun în loc de „da", „iees", aşa cum făcea şi Santeri. Santeri ăsta ştia să citească curat englezeşte !

— Daa, băiatul ăsta citeşte în orice limbă vrea. Căci din moment ce ştie englezeşte, apoi, bineînţeles, poate să citească orice : ruseşte şi africană, orice.

În aceeaşi seară, veni un puşti să cumpere de la Santeri un beţişor de citit. Mărturisi ruşinat că achiziţionase un beţişor de la celălalt băiat. Dar cu beţişorul acela nu învăţase nimic. În schimb, socotea că beţişorul lui Santeri o să-i aducă note bune la şcoală, era ferm convins de asta.

Santeri îi promise să-i confecţioneze pînă a doua zi un beţişor de o calitate deosebită ; îl lămuri că un beţişor cu care să poţi învăţa într-adevăr nu poate fi cioplit din orice lemn, ci numai dintr-un lemn anume şi într-un moment anume, aşa cum făcuse şi cu beţişorul de citit al lui Aukusti. Iar pentru confecţionarea lui e nevoie de felurite chiţibuşuri, de trucuri noi, pe care numai el le ştie.

Noul beţişor de citit pe care îl ciopli pentru clientul său era mai lat la un capăt şi pe ambele părţi crestase cîte o cruce.

Concurentul lui Santeri îşi bătu joc de beţişorul de citit şi de tertipurile lui Santeri. Zise că pentru cel care învaţă să citească e indiferent cum arată beţişorul şi cine l-a făcut, după cum este indiferent dacă se foloseşte o crenguţă sau un băţ de curăţat pipa sau altceva asemănător.

Beţişorul de citit poate fi cioplit mai mult sau mai puţin artistic, după cum doreşte fiecare.

— Şi crucile ?

— Crucile ? Fleacuri ; tot aşa de bine poţi să crestezi nişte coarne de drac pe el.

— Dar cu un asemenea beţişor o să-l înveţe dracu pe şcolar ? replică un băiat.

Meşterul de beţişoare rîse.

— Ăsta nu crede în dracu ! îi şoptiră băieţii.
— Şi nici de Dumnezeu nu se teme ! adăugă cineva.
Meşterul de beţişoare fu părăsit de toţi şi nu mai reuşi să vîndă nici un singur beţişor.
Din nou cumpărau toţi beţişoarele lui Santeri. Se povestea în ascuns că le cioplea în noaptea de sîmbătă spre duminică, iar duminică, în timpul slujbei, le cresta crucile. Li se spunea „beţişoarele episcopului". Acum veneau cumpărători şi din oraş.
Preţul unui beţişor cu două cruci era de 20 de pfenigi. Santeri începu apoi să confecţioneze şi unele cu trei cruci. Acestea costau însă 25 de pfenigi — şi veneau pînă şi băieţi de familie, din centrul oraşului, să le cumpere.

Maiju Lassila

(1868—1918)

Manasse Jäppinen

1

Cine nu-l cunoaşte pe Manasse Jäppinen, renumitul savant al timpurilor noastre, care şi-a cîştigat merite atît de strălucite în legătură cu învăţămîntul public, cu răspîndirea cititului şi a scrisului în sînul poporului, încît va urma probabil actualului director general la conducerea celui mai înalt for de învăţămînt finlandez! Mulţi sînt chiar de părere că acest prieten devotat al culturii poporului ar avea dreptul, pe baza meritelor sale excepţionale, să fie însărcinat cu portofoliul învăţămîntului public. În calitatea lui de profesor este şi a fost din totdeauna atît de exigent şi de sever, atît de neînduplecat, încît inspiră groază elevilor şi studenţilor care ar vrea să se lase pe tînjală.

Pe vremea la care se referă povestirea de faţă, renumitul savant era însă un băiat doar de şapte-opt ani. Ducea o viaţă tihnită în casa părinţilor săi dintr-un sat izolat de munte, în Säăminki, şi din cele ce urmează cititorul va putea să-şi dea seama că nuiaua, atît de temută astăzi de şcolarii chiulangii, nu fusese încă „un copac îndoit la timp", deşi, după cum spune proverbul, copăcelul trebuie îndoit la timp ca să crească frumos.

Apoi trebuie ţinut seama şi de faptul că acest proverb reprezenta unul dintre principiile de viaţă stabilite de tatăl lui Manasse, care a creat atît proverbul cît şi „copăcelul", adică pe Manasse. Pe urmă, a examinat ceea ce făcuse şi a găsit, desigur, că totul era foarte bine, căci nu s-a mai

ostenit să îndoaie copăcelul de tînăr, adică să-i tragă din cînd în cînd cîte o bătaie, deşi socotea că proverbul lui era pe cît se poate de înţelept. Ceea ce pentru Manasse a fost un noroc, un mare noroc, căci şi-a putut dezvolta personalitatea în deplină libertate. S-au păstrat astfel în caracterul lui particularităţile şi felul de a fi al strămoşilor săi, fără ca cineva să-şi fi dat vreo osteneală în acest scop — mai mult din întîmplare, dar în chip foarte evident, aşa cum natura îşi apără, în general, particularităţile.

În familie exista anume un spirit sănătos de originalitate şi o mare doză de specific personal. Astfel, de exemplu, numele tatălui suna în toată splendoarea lui Jussi-Belzebut Jäppinen, iar al mamei Anna Doroteea. Dacă adăugăm la aceasta că băiatul Manasse era şi ca înfăţişare nu numai un Jäppinen ci, în acelaşi timp, un amestec al numelor ciudate ale părinţilor, atunci cititorul va înţelege că încă de la vîrsta de şapte ani avea personalitate, o personalitate imposibil de deviat din calea ei, oricîte cataclisme naţionale sau chiar mondiale s-ar fi abătut asupra omenirii, chiar dacă întreg globul ar fi fost ameninţat cu prăbuşirea şi cu judecata-de-apoi, iar elementele s-ar fi dezintegrat din cauza căldurii, în timp ce duhurile întunericului ar fi stat la pîndă în aşteptarea prăzii ce sfîrîie pe jăratic.

Dar să ne întoarcem la ale noastre. Să ne facem deci pe scurt o idee aproximativă asupra împrejurărilor în care acest mare pionier al învăţămîntului public şi-a făcut primii paşi pe drumul atît de greu al apostolatului său.

Mama, Anna Doroteea, nimerise o dată din întîmplare la institutul de transpirat al învăţătorului Pietari Isaskaar, populat cu doisprezece elevi, şi învăţătorul Touhunen o întrebase, în treacăt, dacă nu avea de gînd să-l trimită în toamna aceea pe Manasse la şcoală, ca să se înfrupte din roadele ştiinţei şi ale înţelepciunii. Mama nu uitase convorbirea şi de atunci se tot gîndea că un băiat ca Manasse nu se putea hrăni numai cu pîine. Începuse să se gîndească la acest lucru în măsura în care mintea ei era capabilă de gîndire. Vorbise şi cu tatăl în această privinţă :

— Toată ziua umblă haimana şi se încaieră cu băieţii, iar cînd vine la masă mănîncă de stinge şi tot nu se satură.

Apoi își expuse în continuare argumentele :
— Poate că va mînca mai puțin dacă se va aduna de pe drumuri și va sta cu cartea în mînă.
Jussi-Belzebut nu era încă dispus să se angajeze într-o asemenea discuție despre învățătură, căci s-ar fi putut ușor întîmpla să iasă la lumină ceea ce pînă atunci reușise să-i ascundă nevestei lui : anume că tatăl nu se pricepea mult mai bine la citit decît fiul, deși era epitrop al bisericii. Prin urmare, nu se declară împotrivă, ci spuse doar, așa cum se cuvenea pentru un stîlp al bisericii :
— Ei, n-are decît să citească ; e destul de mare pentru asta.
Mama cumpără deci un abecedar și începu să facă pregătiri. Îl puse și pe Manasse la curent, fără nici un fel de ocolișuri. O dată, cînd băiatul îi ceru o bucată de pîine cu unt, îl anunță, în puține cuvinte, că de aici înainte trebuia să mai reducă din mîncare și să se pună pe citit. Așa începu povestea.
Băiatul fu de altă părere și manifestă în aceste împrejurări niște concepții cu totul înapoiate. Avea convingerea fermă că se poate hrăni foarte bine numai cu pîine, mai ales cu pîine cu unt și că nu avea nevoie de arta cititului, despre care de altfel habar n-avea ce înseamnă. Privi mirat la mamă-sa, își vîrî cu grijă în nări lumînările ce-i alunecaseră afară și rămase pe gînduri, neînțelegînd nimic din toată chestiunea.
Pentru moment, discuția se opri aici. Adevărul era că, deși capul familiei făcea parte din consiliul bisericesc, nici mama nu se simțea la largul ei față-n față cu cuvintele tipărite. După ce reușise la vremea ei să fie admisă cu mare chin și amar la confirmare, renunțase cu totul la această treabă anevoioasă a cititului ; știa pe dinafară principalele cîntece bisericești din cartea de cîntece, dar nu se simțea sigură pe ea cînd era vorba să citească de pe pagină. Avusese timp destul în douăzeci și cinci de ani să uite și puținul ce-l învățase. Nimeni n-ar fi putut spune dacă mai cunoștea măcar literele...
De aceea nu mai insistă, deocamdată. Voia să se asigure de propriile ei cunoștințe înainte de a începe să le transmită băiatului. Manasse obținu deci felia de pîine cu unt fără alte greutăți, împreună cu un ghiont puternic, și fugi să

se întîlnească cu Hiku Saunanen, tovarăşul lui de joacă. Voiau să se ducă să fumeze împreună în *sauna* lui Tuppinen şi Manasse se repezi din nou acasă ca să-şi ia pipa ascunsă într-un colţ, în grajdul vacilor.

2

Între timp, Anna Doroteea îşi verificase cunoştinţele : literele le ştia, chiar dacă nu era sigură de toate. Cînd îl zări deci pe Manasse intrînd din nou în casă, se răsti la el :

— Ai uitat ce-am vorbit ? Ia cartea în mînă şi apucă-te de citit.

Băiatul ştia că mamă-sa obişnuia să aibă, din cînd în cînd, cîte o izbucnire şi îşi amintea cît de mult îl impresiona de fiecare dată. Se opri în loc neştiind ce să facă, cu mîinile în buzunarele rupte, cu şapca zdrenţuită pe cap, îşi încreţi fruntea şi-i aruncă o privire pe sub sprîncene. Anna Doroteea — care spăla cratiţele, turnînd apa dintr-una într-alta — îi spuse pe un ton sever :

— Cogeamite măgarul şi nu ştie încă să citească ! Ce ruşine ! Pînă şi ceaunul cel negru e gata să roşească de ruşine.

Se enervase în timp ce vorbea şi vasele îi zăngăneau în mîini. Manasse încă nu se dumirise cum stăteau lucrurile, dar socoti că era mai bine să-şi asigure retragerea ; se apropie deci pe nesimţite de uşă, cu ochii aţintiţi asupra mamei, cu fruntea încruntată, în timp ce din nas îi atîrnau, în lungimi egale, produsele verzui ale organului său olfactiv.

Mama continua să se agite cu vasele, mormăind ca pentru sine :

— Nu se poate şti care va fi ziua şi ora cînd Domnul o să-i cheme pe tatăl şi pe mama ta la judecata-de-apoi şi atunci se va sfîrşi cu educaţia ta. Aşa că nu-i timp de pierdut.

Manasse îşi înşurubă mai bine lumînările în nas, privirea i se întunecă, deveni şi mai bănuitoare şi ajunse cu retragerea chiar lîngă uşă.

În acelaşi moment însă, mama îi observă manevra şi îl repezi cu asprime :

— Aş vrea să ştiu dacă n-ai de gînd să stai odată locului.

Manasse nu se mai mişcă, dar îşi manifestă nemulţumirea umflîndu-şi obrajii, ca şi cum asta l-ar fi putut ajuta cu ceva. Problema în sine, problema cititului tot nu reuşise încă s-o înţeleagă. Se afla într-o situaţie foarte neplăcută din cauza partidei de fumat ; Hiku Saunanen îl aştepta desigur şi Manasse nu voia să-şi dezamăgească prietenul, renunţînd la o aventură legată de atîtea primejdii. Datorită unor experienţe dureroase, învăţase însă că uneori e absolut necesar să-ţi asculţi părinţii — de aceea rămase locului, aşteptînd îmbufnat desfăşurarea lucrurilor.

Toate mamele sînt de felul lor active şi hotărîte. Doroteea termină repede cu treaba, se scărpină pe spate pînă unde îi ajungea mîna şi începu să se văicărească, vorbind parcă pentru sine :

— Ce să fie, mă pişcă un purice sau de unde o fi mîncărimea asta ? Mă mănîncă de nu mai pot !

De fapt, n-avea nimic ; bodogănea doar din obişnuinţă — şi începu să şteargă masa în vederea lecţiei. Toată această acţiune avea ceva solemn pentru ea. Doamne Dumnezeule ! Pentru prima oară în viaţa ei avea să-şi împărtăşească cuiva cunoştinţele — şi anume primului ei născut, băiatului ei drag. Era un lucru cu totul deosebit şi inima i se umplu de bucurie. Îşi învălui progenitura cu o privire extaziată şi îi spuse solemn :

— Ar trebui să-i binecuvîntezi pe mama şi pe tatăl tău pentru că te învaţă să citeşti, ca să nu rămîi un păgîn cu mintea întunecată ca atîţia alţii de care părinţii lor nu au grijă.

Manasse începu să-şi dea seama de gravitatea situaţiei, deşi încă nu înţelegea deplin ce voia mama de la el. La gîndul că ar putea fi împiedicat de a se întîlni cu tovarăşul lui de joacă, cu care împărţise pînă atunci în mod cinstit primejdiile şi gloria fumatului pe ascuns, simţea cum i se pune un nod în gît. De necaz, îşi umfla obrajii, lumînările nu mai voiau să intre înapoi în nas, iar în ochi i se adunau nori întunecaţi de furtună.

Mama îşi puse o rochie curată, căci voia să cinstească evenimentul în toate chipurile — şi după ce toate pregăti-

rile fură terminate, i se adresă din nou lui Manasse, fără să se preocupe de ceea ce se petrecea în cugetul lui :

— **Facă Domnul să capeţi înţelepciune ca să poţi să-ţi** dai seama cît de recunoscător trebuie să fii tatălui şi mamei tale pentru învăţătura ce ţi-o împărtăşesc. Atunci vei avea parte de izbîndă în viaţă şi vei ajunge să calci pe urmele tatălui tău cînd va veni vremea.

Apoi puse mîna pe abecedar, pregătindu-se de lecţie. Mai răsfoi o dată prin carte, îşi verifică din nou propriile cunoştinţe şi buna ei dispoziţie crescu în consecinţă. Îşi şterse încă o dată nasul cu colţul şorţului şi nimeri o pagină din abecedar unde nişte litere mari şi cunoscute îi întîmpinară ochii. Manasse stătea ca pe jăratic ; acum înţelesese în sfîrşit despre ce era vorba. Îi aruncă mamei o privire încruntată şi văzînd că tot mai răsfoieşte, îi spuse apăsat :

— Nu vreau să citesc.

Acesta a fost primul lui pas pe drumul către culmile ştiinţei. Mama era însă atît de absorbită, încît nu auzi ce spusese. Atunci Manasse o privi drept în faţă, se opinti şi declară, înecîndu-se aproape în plîns :

— Şi dacă mă tai în bucăţi, tot nu învăţ să citesc.

Mama însă se făcu că nu aude, căci se afla într-o stare de spirit solemnă şi blîndă. Luă o bucată de lemn de pe vatră şi crăpă o surcea lungă drept beţişor de citit, îl aşeză pe abecedar şi puse ibricul pe foc. Voia să sărbătorească evenimentul cu cîte o ceaşcă de cafea. Apoi se duse la Manasse, îi apucă nasul cîrn cu colţul şorţului, cu mîna cealaltă îl apucă de chică şi-i spuse :

— Hai, suflă-ţi nasul în şorţ, să cureţe mama nasul băiatului.

Dar Manasse nu voia nici în ruptul capului, se zbătea, căuta din toate puterile să scape din mîinile ei, urlînd :

— Nu vreau să-l cureţi.

— Hai, hai, dragul mamei, las-o pe mama să-ţi cureţe nasul ! căuta ea să-l convingă şi încercă să i-l apuce din nou.

— Nu, nu, urla băiatul şi mai tare. Şi pentru ca mama să nu-şi poată realiza intenţiile, îşi trase hotărît toată bogăţia de muci pe nas. Smucindu-se din mîinile mîngîietoare ale mamei, declară încă o dată, de data aceasta printre hohote de plîns :

— Nu vreau, nu vreau să citesc.

Mama însă nu se dădu bătută. Împotrivirea fiului o întărea doar în sentimentul că lupta pentru o cauză măreaţă şi îi mărea dorinţa de a-l învăţa. Altfel, ar fi însemnat că nu e o mamă adevărată. Îl luă cu binele, aşa cum procedează toate mamele.

— Ei, că n-ai să mori dacă ai să înveţi să citeşti.

— Nu-mi pasă, răspunse el obraznic. Şi din nou băiatul îşi pironi privirea în pămînt, sughiţînd amarnic :

— Şi chiar dacă nu-mi mai dai nici o bucată de pîine cu unt, tot nu citesc.

Anna Doroteea scuipă cu rîvnă în direcţia laviţei, se scărpină pe picior şi-i spuse, de astă dată pe un ton poruncitor :

— Lasă mofturile şi aşază-te să citeşti.

Manasse, înfuriat, îşi înfundă capul între umeri. Anna Doroteea vru să arunce din nou o privire în carte, îşi şterse cu colţul basmalei gura udă de scuipat, se aşeză, ridică abecedarul în sus ca să vadă mai bine şi deschise ochii atît de mari, încît fruntea i se făcu toată cute-cute. Ce gros erau tipărite literele ! Ce aspect impunător avea abecedarul !

Manasse o urmărea cu priviri duşmănoase — îşi dădu seama că mama avea intenţii serioase şi începu să plîngă de-a binelea şi să strige :

— Pe Hiku Saunanen nu-l pune nimeni să citească... nici Jyty Pennanen nu citeşte, nimeni nu citeşte !

Mama se simţi mişcată. Începu să-i explice cu multă seriozitate piciului ei :

— De aceea vor rămîne neluminaţi şi nu vor putea să-şi reînnoiască la confirmare legămîntul încheiat la botez şi vor fi pînă la urmă şterşi din controalele bisericii.

În zadar. Manasse nici nu voia să asculte ; se băgase într-un colţ şi stătea mut, cu ochii aţintiţi pe o crăpătură din perete. Mama se duse la el, îl luă de mînă şi-l tîrî la masă. Băiatul se opintea din toate puterile şi striga întruna că nu va citi, dar mama îl aduse cu forţa. Mamele ştiu să fie energice, cînd îşi vîră ceva în cap. Asta o ştia prea bine Manasse din experienţă, chiar dacă în educaţia lui nu se folosise bătaia educativă.

Aşa cum stătea lîngă masă, în faţa mamei, lecţia începu. Mama era pe deplin conştientă de importanţa clipei. Prin

urmare, își șterse încă o dată nasul, îi indică lui Manasse în ce poziție se șade în bancă, puse bețișorul pe prima literă și rosti :

— Prima e *a*, apoi vine *b*, apoi...

Nu-și mai putea aminti cum se numea a treia literă. Se opri o clipă, își șterse gura cu dosul mîinii, apoi spuse :

— După B vin toate celelalte litere : *e* și *t* și în sfîrșit *v* și... Îl privi pe Manasse care stătea îmbufnat și adăugă pe un ton glumeț.

— La urmă de tot vine și *ö*.

Manasse își trăgea mucii pe nas și nu-și ridica privirea din podea. La toate celelalte necazuri se adăuga și faptul că-i fusese dată peste cap chestiunea cu fumatul pe ascuns. Pregătea o nouă porție de plîns sau încerca să-și înăbușe plînsul dinainte — în orice caz, hohotea în același ritm cum fornăia pe nas. Mama făcu o nouă încercare și îl îmbie :

— Ei, hai, spune acum *a*.

Nici un sunet. Mama continuă :

— Ei, atunci spune cel puțin *b*.

Manasse tăcea chitic. Mama încerca în fel și chip, dar Manasse nu se urnea de loc. Atunci încercă să-i trezească curiozitatea și recurse din nou la blîndețe :

— Vai, ce cocoș frumos e aici... Ia uită-te, Manasse, ce poză frumoasă, ia te uită un pic în carte.

Metoda păru să dea rezultate, căci Manasse era cît pe aici să se lase învins de curiozitate. Se uită pe furiș la poza cocoșului. Dar ca nu cumva să creadă mama că e de acord, declară îndată pe un ton îndărătnic :

— Chiar de-ar fi zece cocoși, tot nu mă uit.

— Ce frumoasă e poza asta cu cocoșul ; ce frumoasă e ! Mama se făcea că nu aude ce a spus.

Manasse mormăi din nou :

— Și de-ar fi un porc în carte, tot nu mă uit.

Mama nu mai știa ce să spună. Ca să-i arate băiatului cît de bine știe să citească, începu să spună literele ca pentru ea ;

— *A... be... ka... es... em...* apoi vine un *em !*

— N-are decît să vină. Chiar dacă vin o sută de *em*, nu mi-e frică ! bodogăni Manasse, ursuz, mai departe.

Mama încercă să-l scoată din muţenie şi îi spuse glumind :

— Nu mai ţi-e frică de loc de *em ?*

— Nu mi-e frică de loc.

Încă de pe atunci dădea Manasse dovadă de bărbăţie, aşa că adăugă înciudat :

— Mie de nimic nu mi-e frică.

Şi lecţia se desfăşură mai departe în acelaşi fel. Mama vru să-şi arate din nou cunoştinţele, căci socotea că astfel ar cîştiga mai mult prestigiu în ochii fiului. Deschise din nou cartea şi începu să recite pe dinafară : „Tatăl nostru carele eşti în ceruri..." Apoi i se păru că nu nimerise pagina care trebuia, şi îi fu teamă să nu se facă de rîs în ochii lui Manasse. Pentru ca băiatul să nu observe greşeala, închise cartea şi cu un aer nevinovat începu să se laude :

— Vezi ce bine ştie să citească mama în abecedar ? Nici măcar n-are nevoie să silabisească.

Manasse se posomora tot mai mult. Nici celelalte încercări ale mamei nu avură mai mult succes. Începea să-şi dea seama că sarcina dificilă pe care şi-o asumase îi depăşea puterile. Acest efort neobişnuit produsese însă o schimbare în starea ei sufletească, se simţea pătrunsă de un sentiment nou, înălţător. Cu un aer grav şi plin de importanţă, încercă din nou să-i explice fiului necesitatea de a învăţa carte.

— Ar fi mare păcat şi ruşine să rămîi toată viaţa fără învăţătură.

— Lasă-mă, răspunse el arţăgos.

— Şi cînd o să te faci mare şi o să ai o duzină întreagă de Manasse, şi dacă or să fie tot atît de îndărătnici şi n-or să vrea să citească, ai să vezi şi tu atunci cît poate să sufere o inimă de tată.

Manasse nici nu asculta descrierea acestor griji familiale care urmau să se abată în viitor asupra sa. Din nou îşi aduse aminte de Hiku şi de partida de fumat. Cu părul vîlvoi şi cu obrazul mînjit ca un hornar, simţea cum îl sugrumă desperarea ; îşi şterse cu mîneca o porţie vîrtoasă de muci de sub nas şi îngăimă printre sughiţuri :

— Să fie oricîţi Manasse, tot nu spun *a !*

Pînă la urmă, reuşi să scape din mîinile mamei şi, fără să mai aştepte, o zbughi din odaie şi o luă la goană di-

rect la *sauna* lui Tuppinen, unde urma să aibă loc partida de fumat. Alerga cu sufletul la gură, căci se simțea îngrozitor de vinovat ; îl lăsase să aștepte pe Hiku, pe cel mai bun prieten al său. La gîndul ăsta izbucni din nou în hohote de plîns, luptîndu-se însă totodată să-și înăbușe urletele. Bărbia îi tremura și plîngea sacadat, în ritmul pașilor, cu lacrimile șiroind pe obrazul murdar. Pantalonii zdrențuiți nu voiau să se mai țină pe el — din cînd în cînd îi alunecau în jos pe călcîie, și trebuia să și-i țină strîns cu mîna ca să nu se împiedice în ei.

Întîmplarea făcu să-i iasă în cale pehlivanul ăla de Tuppinen, care se proțăpi în mijlocul drumului și începu să rîdă cu hohote cînd îl văzu cum se chinuie cu pantalonii. Băiatul, înciudat, căută să-l ocolească, fără a-l învrednici măcar cu o privire. Dar Tuppinen nu-l lăsă să-i scape atît de ușor. Îl apucă de umăr și-l întrebă batjocoritor :

— Ia te uită, de ce urlă bătrînul Jäppinen ? Ce ai, Manasse, de urli așa ?

Manasse nu era dispus acum să suporte amestecul cuiva. Încercă să se smulgă din mîinile lui Tuppinen, strigînd mînios :

— Dă-mi drumu !

— Ei, ei, bătrîne Jäppinen, încercă Tuppinen să-l îmbuneze.

— Dă-mi drumu sau te mușc, urlă băiatul, pierzînd orice stăpînire de sine. Și își înfipse dinții în brațul lui Tuppinen.

— Nu mușca, băiete, ai înnebunit ? exclamă Tuppinen uluit, căci nu se așteptase la una ca asta.

— Ba te mușc, amenință Manasse, zbătîndu-se să scape și dădu din nou să muște ; de furie începu să schelălăie ca un cîine.

Tuppinen era atît de perplex încît îi dădu drumul, dar mai apucă să-i trîntească un genunchi în spate. Manasse nu se sinchisi și o luă la fugă cu inima plină de amărăciune și gata să izbucnească în plîns. Bineînțeles că ajunse prea tîrziu : în *sauna* nu mai era nimeni. Iritarea lui crescu ; pînă și *sauna* îi deveni nesuferită. Trînti ușa din toate puterile și bombăni amenințător :

— Și chiar dacă m-or omorî cu bătaia și tot n-or să mă facă să spun *a*.

O porni la întîmplare pe cîmp. Lacrimile îi secaseră ; doar cîteva sughiţuri întîrziate îl mai scuturau din cînd în cînd, dar privirea îi era şi mai îndîrjită, iar inima îi plesnea de mînie. Cînd trecu pe lîngă hambarul părăsit al lui Karvonen, îi aruncă o privire cumplită şi strigă pe un ton provocător :

— N-au decît să mă încuie în hambarul ăsta şi să nu-mi dea pic de mîncare, tot nu citesc.

Era o hotărîre izvorîtă din adîncul inimii, o chestiune stabilită o dată pentru totdeauna şi nu doar o vorbărie goală. Chiar din tonul lui se înţelegea acest lucru. Luă o piatră de pe jos şi o aruncă în peretele hambarului, de parcă hambarul ar fi fost de vină, apoi îşi continuă drumul, ţinîndu-şi pantalonii, şi trecu pe lîngă poiana lui Killinen, unde păşteau vitele ; lîngă gard stătea taurul cel arţăgos. Şi pe el îl ameninţă Manasse :

— Chiar dacă mă împunge taurul ăsta, tot nu citesc ; chiar dacă îmi scoate maţele din burtă cu coarnele.

Şi, cuprins de un nou acces de furie, apucă un băţ ce se găsea în drum, îl aruncă înspre taur şi o luă la fugă cît îl ţineau picioarele lui scurte. Deoarece cugetul îi era întunecat, nu se gîndi că taurul n-avea cum să-l împungă peste gard. În timp ce alerga, mai şuieră încă o dată printre dinţi.

— Chiar dacă mă răstoarnă acum pe loc, tot nu citesc şi nu spun *a*.

3

Tatăl lui Manasse, Jussi-Belzebut Jäppinen era, după cum am mai spus, epitrop al bisericii. Se descurca atît de puţin în arta cititului, încît din tot alfabetul cunoştea doar litera *i*. Avînd însă în vedere funcţia lui de epitrop, socotea că se cuvine să ascundă această lipsă faţă de ceilalţi şi reuşea s-o facă în chip inteligent. Se ducea regulat la biserică şi cînta cu voce monotonă, avînd cartea de cîntece deschisă în faţa lui şi ochelarii pe nas. De fapt însă, cînta în parte pe dinafară — dar numai în parte. Căci nici în materie de memorie nu era prea tare şi de altfel nu avea ambiţie în această privinţă. De aceea, în biserică se aşeza întotdeauna lîngă Pekka Simeon Hartikainen şi trăgea cu

urechea la ceea ce cînta el, în timp ce ținea ochii fixați pe propria sa carte de cîntece. Bineînțeles, ajungea întotdeauna ceva mai tîrziu cu textul, șchiopătînd după ceilalți, dar cu melodia ținea pasul în măsura în care mormăitul său putea fi numit melodie sau cîntare omenească. Inima sa era însă dreaptă și simplă, așa cum o crease natura, o inimă de om muncitor, care prețuiește mai mult decît o mie de inimi de teologi la un loc, și mai mult decît am putea arunca noi în balanța lui Lassila dacă am sta să cîntărim bine lucrurile.

Cînd Anna Doroteea îi vorbi despre lecțiile de citire cu care voia să-l fericească pe Manasse, fu bineînțeles de acord că băiatul trebuie să învețe să citească. Asta o cerea doar și rangul lui bisericesc. Deoarece însă nu avea nici cunoștințele necesare, nici talente pedagogice, se ținu la început deoparte, lăsînd această treabă pe seama nevestei, pe care o socotea deosebit de cunoscătoare în arta cititului. În aceste momente în care începea cariera științifică a lui Manasse, Jussi se găsea în drum spre moară.

Dar nici statul la moară nu putea fi prelungit peste măsură, așa că fu nevoit s-o ia înapoi, spre casă. De altfel, avusese întotdeauna convingerea că Manasse îi semăna unei rude, un anume Jeremias Jäppinen, și că era atît de deștept, încît nu i-ar fi trebuit mai mult de cîteva ceasuri ca să învețe un lucru simplu precum cititul. De aceea nu zăbovi prea mult pe drum, socotind că între timp Manasse devenise maestru în arta cititului și că va putea chiar în duminica următoare să se laude la biserică cu rezultatele obținute de fiul lui.

Așa stăteau deci lucrurile. Poate că unui expert în materie de convingeri, o asemenea naivitate i se va părea neobișnuită și chiar imposibilă, dar așa era. Omul nu avea timp nici chef să-și încarce mintea cu preocupări inutile și cu cercetarea unor lucruri mărunte. De obicei, credea tot ce-i trecea prin cap.

Convingerile îi intrau, ca să spunem așa, de la sine în minte și pluteau acolo ușor, cum plutește fumul de tutun într-o cameră: rămîne cîtva timp în aer și după ce se împrăștie nu mai rămîne nici urmă. Tot așa se întîmpla

şi cu el în cazurile cînd mintea sa trebuia să se ocupe de lucruri care nu ţineau de problemele importante ale vieţii de toate zilele.

Astfel încît nu-l impresionă prea mult cînd, la întoarcerea sa acasă, Anna Doroteea îl informă cît de puţin succes avuseseră, în lipsa lui, studiile lui Manasse. Fumul acela dispăruse din creier şi în aerul limpezit îşi putu da seama de starea de fapt. Se aşeză cu bărbia sprijinită în mînă, trase de cîteva ori din pipă, apoi scuipă prin colţul gurii şi spuse :

— Bagă de seamă, ai să vezi că o să înveţe cu timpul.

Mama însă se aprinsese de la prima încercare pe care o făcuse cu Manasse, deşi nu avusese nici un succes. Nu renunţa ea uşor la ceea ce hotărîse şi îi puse în vedere tatălui, lui Jussi Belzebut, să ia în mînă cauza instruirii unicului ei fiu în arta cititului.

Astfel începu o nouă eră în studiile lui Manasse. Bineînţeles, Jussi Belzebut nu era prea încîntat de misiunea sa de învăţător. Din motive lesne de înţeles, încă înainte de a porni la drum, încercă să scape de această sarcină. Îşi morfolea pipa şi ezita să se pronunţe într-un sens sau altul, căci situaţia era deosebit de dificilă.

Pentru aceleaşi motive, mama ţinea să treacă această sarcină asupra lui, sau cel puţin să împartă munca cu el, fără să bănuiască bineînţeles că nici el nu ştie să citească. Nu o preocupase niciodată o asemenea chestiune lipsită de importanţă şi nu îl iscodise niciodată pe Jussi. Deoarece fusese confirmat la timpul său, i se părea clar ca lumina zilei că trebuie să ştie să citească. Afară de asta, cînta la biserică din cartea de cîntece şi uneori răsfoia chiar şi acasă, cu ochelarii pe nas, aidoma unui om care citeşte de-adevărat. De bună-credinţă, îl rugă deci s-o ajute.

Treaba asta nu era însă chiar aşa de simplă şi tatăl nu se grăbea să-i răspundă. Sugea mai departe din pipă, căutînd să iasă din încurcătură.

— Bagă de seamă, ştii şi tu destulă carte ca să-l înveţi.

Dar Anna Doroteea nu se lăsă şi începu să se tînguie :

— Aş putea, desigur, dar e atît de încăpăţînat, că nu vrea să spună nici măcar prima literă — *a*...

În mintea lui Jussi Belzebut se trezi acum teama că ar putea fi atras fără voia lui în această activitate. Zbătîndu-se cu desperare să găsească o salvare, exclamă :

— Bagă de seamă, lasă-l pe *a* la o parte şi începe cu *i*.

— Cu *i ?* se miră mama.

Tatăl rămase ferm pe poziţie.

— Bagă de seamă, chiar în Tatăl nostru sînt destui *i : ...* carele eşt*ii* în ceruri*ii !*

Mama simţi cum i se încurcă toate ideile în cap. Nu era sigură că va fi în stare să găsească un asemenea *i*. Se strădui să-l descopere mai întîi în abecedar, dar pînă la urmă se dădu bătută din nou şi începu să se văicărească :

— Cum, Doamne, să-l dibui pe *i* în atîta învălmăşeală de litere ? Literele se aseamănă doar ca ţiganii la iarmaroc şi cum să se mai descurce omul cu ele ?

Lamentaţiile mamei însemnau pentru Jussi o mică victorie. Avea impresia că devenise mai deştept ; pînă şi funcţia lui bisericească începea să ia dimensiuni mai mari. Îşi dădu aerul unui cunoscător, scuipă printre dinţi zeamă de tutun şi strigă :

— Bagă de seamă, *i*-ul este bîrna asta verticală, cu un punct deasupra ! — epuizîndu-şi astfel toate cunoştinţele în materie de litere.

Acum, după ce arătase ce ştia, se simţi liniştit. Scoase un enorm nor de fum din pipă şi nu-şi mai bătu capul cu această problemă.

Mama nu se declară însă mulţumită cu lămuririle primite. Mărturisindu-şi ignoranţa, îl îndemnă :

— Hai, caută-l singur pe *i*, dacă spui că-l cunoşti. Şi să i-l bagi imediat în cap băiatului.

Apoi, fără să mai aştepte răspuns, se repezi să-l cheme pe Manasse, pentru ca tatăl să-l poată lua în primire.

Jussi Belzebut se găsea din nou prins în cleşte. Nu era nimic de făcut, trebuia să-şi ia inima în dinţi. Mai încercă totuşi o dată să se eschiveze. Cînd Anna Doroteea apăru cu Manasse de mînă şi-l pofti să-i dea drumul cu învăţătura, Jussi bombăni :

— Nu poţi să dai lecţii fără să ai o nuia.

Manasse îl privi cu ochi mari şi cu o expresie dezolată pe obraz. Mama însă nu voia să pună în funcţiune de la

început bățul, avînd în vedere că era vorba de un lucru atît de înălțător și de-a dreptul solemn. Îi recomandă deci tatălui :

— Încearcă mai întîi cu *i*, fără băț, și dacă n-o să meargă, atunci o să vadă el ce pățește.

Îndată după ce Jussi Belzebut devenise epitrop al bisericii, cumpărase de la văduva paracliserului Tironen ochelarii răposatului ei soț. De fapt, nu vedea nimic cu ei, dar îi punea pe nas ca să-și dea un aer impunător cînd avea a face cu lucruri tipărite.

Prin urmare, deoarece trebuia totuși să înceapă lecția, își scoase ochelarii din buzunar și îndată din lentile un fel de inspirație divină pogorî asupra lui.

Ochelarii aceștia îi dăduseră un sentiment de demnitate și în alte ocazii, dar niciodată încă nu simțise acest lucru atît de evident ca astăzi. Momentul era într-adevăr înălțător. El, care cunoștea doar litera *i*, și pe asta doar aproximativ, era chemat să împărtășească și celorlalți din știința lui și anume propriului său fiu. Era obolul săracului, care — acolo unde se cîntăresc lucrurile — prețuiește poate cel mai mult ; nicicînd nu dăduse cineva de pomană avînd el însuși atît de puțin. Și de aceea a avut și roade atît de bogate : din acest *i* mai mărunt decît un grăunte de muștar a crescut peste ani și ani copacul stufos al științei lui Manasse Jäppinen, sub a cărui oblăduire avea să înflorească învățămînul public finlandez, iar din ramurile și coroana lui aveau să răsune cîntece și vesele chemări de cuc.

Nu e deci de mirare că, punîndu-și ochelarii pe nas, îndeplini mai întîi tot ritualul pe care lentilele și funcția lui de epitrop i-l impuneau. Mai întîi, își scutură pipa pînă o goli de tot, apoi se apropie de laviță, scuipă și bău apă din putină. Toate acestea reprezentau pentru el doar un fel de ritual preliminar.

Apoi ajunse la desfășurarea propriu-zisă, își potrivi ochelarii pe nas cum putu mai bine, lăsă capul pe spate și privi spre tavan pentru a încerca vizibilitatea sticlelor. Rămase cîtva timp cu ochii pironiți în sus și, deoarece nu vedea nimic, declară :

— Sticlele sînt murdare ; n-ai o cîrpă să le şterg ?
Anna Doroteea avea şi o cîrpă. Aduse o poală veche de cămaşă şi bărbatul îşi curăţă ochelarii. Din nou şi-i puse pe nas. Din nou privi în tavan. Din nou îi şterse şi apoi mormăi ca pentru sine :
— Tot mai sînt murdare.
— Nu vezi de loc prin ele ? se interesă mama, care începea să-şi piardă răbdarea în timp ce bătrînul îşi încerca pentru a treia oară ochelarii.
Dar bărbatul socotea că în asemenea împrejurări nu făcea să mai răspundă unor întrebări muiereşti. Cu ochelarii pe nas privi încordat de jur împrejur prin odaie, mişcîndu-şi capul dintr-o parte într-alta, apoi spuse :
— Nu-i nimic de făcut cu ochelarii ăştia ; n-am să pot recunoaşte nici un singur *i*.
Manasse se retrăsese într-un colţ şi de acolo urmărea pregătirile tatălui său cu o privire încruntată şi plină de suspiciune.
Tatăl luă abecedarul în mînă, îl ţinu în faţa ochilor cît mai departe, privi pe rînd peste şi sub ochelari, înălţînd şi aplecînd capul, apoi conchise ca pentru sine :
— Dracu să-i pieptene ; nu se poate vedea nimic cu ochelarii ăştia !
Doamne Dumnezeule, cu cîtă evlavie îl privea Anna Doroteea pe bărbatul ei ! Era un adevărat stîlp al bisericii — şi în faţa unui asemenea învăţat îşi simţea toată nimicnicia ; iar tatăl îşi încrunta fruntea, o netezea din nou, strîmba din gură ca şi cum ar fi fost şi asta necesar ca să poată vedea şi-şi blestema ochelarii :
— Blestemate sticle ! Nu sînt în stare să mărească literele nici atît încît să le poţi desluşi una de alta.
— Ia încearcă să le mai ştergi o dată ! Poate că o să vezi mai bine, îi propuse Anna Doroteea.
Dar bărbatul se făcu că n-o aude. N-avea el nevoie acum de sfaturi femeieşti. Îşi termină deci pregătirile, se sculă în picioare şi se apropie din nou de laviţă ca să scuipe, tuşi ca să-şi cureţe gîtlejul, se întoarse, se aşeză la locul lui, scuipă din nou — de data asta însă nu printre dinţi, la distanţă, ci chiar lîngă el, asigurîndu-se pe sub

ochelari că nimerise în crăpătura dintre scînduri pe care o ţintise — şi, cu toate că în odaie domnea o tăcere absolută, spuse :

— Acum să faceţi linişte ca în sfîrşit să putem începe.

Anna Doroteea se aşeză şi abia mai îndrăznea să respire, atît de extraordinar era totul. Tatăl îşi şterse nasul, trecîndu-şi dosul palmei pe sub nări, trase aer în piept, luă abecedarul în mînă şi porunci.

— Ei, Manasse, vino încoa, să-ţi bag acest blestemat de *i* dintr-o dată în cap, să-ţi rămînă acolo pentru totdeauna.

Dar băiatul nu se urni din loc şi nu spuse nici pis. Stătea în colţul lui şi în ochii lui înlemniţi începea să se strecoare teama.

— Manasse, repetă tatăl pe un ton mai aspru.

Din nasul băiatului alunecă din nou acel ceva verzui. Mama se duse la el, îl apucă de mînă, îl duse în faţa tatălui şi-i şopti la ureche :

— Hai, Manasse, tata o să te înveţe să citeşti şi ai să te faci un om deştept.

— Nu ! izbucni băiatul în plîns — şi încercă să scape din mîna mamei.

Tatăl încercă din nou să privească prin ochelari şi înjură :

— Mizerabilele astea de litere din abecedar sînt atît de mărunte, că te doare capul.

— Haide, vino repede, îl îndemnă mama, trăgîndu-l după dînsa.

— Au, au, nu mă strînge ! ţipa Manasse smucindu-se, ca şi cum l-ar fi dus la tăiere. Au, au... nu mă strînge ! Lasă-mă, n-auzi, nu mă strînge !

În orice caz, începutul se făcuse. La aceasta contribui binecuvîntata mînă de părinte, care îi ciufulise chica lui Manasse şi cu alte ocazii şi care îi tăia pofta de a mai ţipa, fără însă să-l facă mai dornic de învăţătură. Stătea acum mut în faţa tatălui, căutînd să-şi stăpînească plînsul, cu ochii pironiţi în crăpătura dintre două scînduri.

Şi pornind să-l înveţe pe fiul său litera *i*, îl întrebă :

— Ei, cum se cheamă litera aceea din Tatăl nostru, unde se spune... carele eşt*ii* în cerur*ii* ?

Bineînţeles, Manasse habar n-avea ce vrea de la el. Tatăl îl întrebă mai pe înţeles :

— Ei, nu ştii cum se numeşte bîrna aceea verticală care are şi un punctişor deasupra ?

Băiatul se holba la el cu gura căscată. Din cauza emoţiei şi a aşteptării, mama îşi ieşise din fire. Tatăl încercă să se exprime şi mai clar :

— Ei, ăla care stă aşa drept, ca un stîlp, ce literă e aia ?

Nici un răspuns. Mama interveni :

— Hai, spune odată că este un *i*.

— Nu te mai amesteca, lasă-l pe băiat să înveţe singur, se înfurie tatăl, căci începea să devină conştient de importanţa misiunii sale, care căpătase acum o înfăţişare concretă. Se simţi cuprins de un entuziasm sincer, pe care îl împărtăşi şi fiului său :

— Dacă vrei să devii un om deştept, trebuie să repeţi acum măcar litera asta. Spune repede cum se cheamă litera asta din care ai putea să tai foarte bine scînduri ?

Totul însă fu în zadar. Manasse începuse să-şi manifeste caracterul său independent. Nu scoase nici un cuvînt. Lecţia continuă. Tatăl începu să se înfurie şi ameninţă :

— Derbedeule, dacă nu spui imediat *i*, îmi scot ochelarii de pe nas şi mă duc să iau un băţ de afară şi ai să vezi tu atunci.

Ameninţarea avu drept efect că Manasse începu să plîngă în hohote.

Tatăl se înfierbîntă acum şi mai mult şi-l întrebă sever :

— De ce nu vrei, derbedeule, să spui *i* ?

Băiatul, înspăimîntat, se văicărea printre lacrimi :

— Întîi îmi cereţi să spun *a* şi acum *i*... Nu vreau să spun *i*, hohoti el aproape ţipînd.

Îndărătnicia asta îl scoase pe tată-său şi mai mult din sărite. Va să zică, băiatul nu voia să asculte de el, care era membru în consiliul bisericii. Îl apucă de păr şi se oţărî :

— Aşa, care va să zică, nu vrei să spui *i* ? Şi dacă-ţi poruncesc eu ?

Aici ieşi din nou la iveală caracterul lui Manasse. Începu să urle din răsputeri şi, în timp ce tatăl îl trăgea vîrtos de păr, repeta într-una :

— Puteţi să mă omorîţi că tot nu spun nimic. Mai bine mă arunc în fîntînă.

Mamei i se făcu milă şi interveni în apărarea odorului ei. Tatălui, pe de altă parte, i se făcuse de asemenea lehamite de lecţie. Renunţă deci, îşi aprinse pipa şi căută să-şi justifice insuccesul :

— Am spus doar de la început că nu-i nimic de făcut fără un băţ.

— Cine şi-ar fi închipuit că e aşa catîr, replică Anna Doroteea. Dar tatăl o linişti :

— O să vedem noi dacă n-am să reuşesc să-l învăţ pe acest drac împieliţat măcar un *i*.

Îşi puse ochelarii la loc în cutia de tutun, ameninţă să-l dea pe băiat pe mîna învăţătorului Pietari Isaskaar Touhunen şi declară din nou :

— N-am să mor pînă ce nu îi voi fi băgat pe *i* în cap, aşa ca să stea acolo drept şi nemişcat ca un stîlp pe marginea şoselei.

4

Manasse se afla acum din nou afară, în libertate, şi se gîndea cum să scape de năpastă. Partea cea mai rea era că tatăl îşi manifestase intenţia de a-l da pe mîna învăţătorului Pietari Isaskaar. Se îngrozea la gîndul că va trebui să se despartă de Hiku, să renunţe la toate plăcerile lor comune, chiar şi la fumatul pe ascuns — o aventură care abia începuse şi avea deci farmecul noutăţii. Perspectiva aceasta îi umplea inima de deznădejde şi, plîngînd înăbuşit, se urcă în podul grajdului de vaci, jurîndu-şi în sinea lui : „Dar la şcoală nu mă duc, fie ce-o fi".

Apoi îşi şterse vîrful nasului cu mîneca şi declară categoric : „Mai bine plec de-acasă, mai bine îmi iau lumea în cap decît să mă duc la şcoală".

Caracterul familiei Jäppinen începea să se manifeste tot mai puternic în firea lui. Se hotărî să reziste eroic la orice violenţă. Avea în sînge mîndria de a păstra intactă neştiinţa de carte care se moştenise cu succes în familie din moşi-strămoşi.

Caracteristicile familiei aveau rădăcini adînci în el şi făceau cinste chiar şi numelui său de Manasse prin dîrzenia lui înnăscută.

Agitaţia lui creştea tot mai mult şi pînă la urmă, fără să ţină seama de nimic, se hotărî să părăsească pentru totdeauna căminul părintesc. Cu inima cătrănită şi sughiţînd din cînd în cînd de plîns, se furişă pe lîngă casă. Nu porni însă la drum fiul rătăcitor, care la plecare îşi luase şi partea lui de moştenire. Cu el lucrurile se petrecură altfel, căci nu avea nici măcar o curea la pantalonii rupţi şi trebuia să şi-i ţină cu mîna. Cel mai uşor îi fu să se despartă de tatăl său, asemenea lui Cain cel întunecat, care fugise din faţa lui Dumnezeu preferînd să rătăcească printre străini, cu inima plină de amintiri amare.

Merse de-a lungul pădurii, îndepărtîndu-se tot mai mult de casa părintească, pînă ce ajunse într-o poiană, unde băieţii din sat veneau să se joace şi să se ia la trîntă.

Erau şi acum acolo trei băieţi care se jucau : Atte, Mooses şi Sikko. Construiseră din pietricele o biserică cu un turn impunător şi deasupra turnului aşezaseră o cruce din surcele. Zărindu-l pe Manasse, Atte îi strigă bucuros :

— Hei, Manasse, vino încoa să vezi ce clopotniţă are biserica noastră !

Manasse se apropie încruntat şi rămase o clipă în faţa turnului, privindu-l cu nişte ochi care nu prevesteau nimic bun. Se simţea acum în stare de duşmănie cu toată lumea.

Mooses se lăudă :

— Tu nu poţi să faci o clopotniţă aşa înaltă, Manasse !

Băieţii rîdeau, iar Atte sărea într-un picior, strigînd triumfător : „Manasse, hi, hi, hi". Ceilalţi se molipsiră şi ei şi începură să sară toţi în jurul lui rîzînd : „Manasse, hi, hi, hi".

Manasse socoti că asta întrecea orice măsură. Lovi cu vîrful piciorului turnul şi toată construcţia se prăbuşi pe loc la pămînt.

— Blestematule ! îl înjură Mooses, cel de cinci ani.

— N-ai decît să nu te strîmbi aşa hi, hi, hi, se justifică încrîncenatul Manasse şi ameninţă : Oricît de înaltă o să faceţi clopotniţa, tot am s-o dărîm.

— Să îndrăzneşti numai, îl aţîţă Mooses.

— Am s-o dărîm, o să vedeţi, strigă Manasse. Şi, făcînd mai departe pe grozavul, adăugă :

— Şi ce-o să-mi faci dacă am s-o dărîm ?

— Dărîm-o, dacă îndrăzneşti.

Împotrivirea aceasta îl îndîrji pe Manasse la culme.

— Am s-o dărîm ca să-ţi fac ţie ciudă, se burzului el şi făcu un pas înainte. Şi chiar dacă dărîm casa învăţătorului, tot nu poţi să-mi faci nimic.

Pumnii se strîngeau. Mooses cel mic şi îndesat se apucase să ridice alt turn din pietricele, dar Manasse îi împrăştia noua construcţie de la temelie.

— Diavole, strigă Mooses şi vru să se repeadă la el. Dar abia ajunse să-i dea un picior, că Manasse îl şi atacă cu pumnii, ameninţînd :

— Am să dărîm totul, casele şi grajdurile şi toate cele, şi tu să îndrăzneşti numai să te atingi de mine.

Între timp, ceilalţi se pregătiseră de asemenea de luptă.

— Zdrenţărosule, îi strigară lui Manasse.

— Şi tu, mucosule, replică Manasse, împingîndu-şi înapoi în ascunzişurile nasului anumiţi martori.

Mooses începu să plîngă în căutare de noi înjurături pe care să i le arunce lui Manasse :

— Tu, sămînţă de Belzebut !

Asemenea vorbe Manasse nu putea să suporte. Ca un leu se repezi în apărarea onoarei tatălui şi a întregii familii Jäppinen, căci acest nume pe care tatăl său îl căpătase, după cum vom vedea mai tîrziu, dintr-o greşeală, reprezenta pentru toate rudele sale o pricină de veşnic necaz. Îşi roti ochii furios şi, văzînd că Mooses pusese mîna pe un băţ, se repezi la el şi începu să se bată.

La început, ceilalţi se ţinură în mod corect deoparte, privind cum se băteau cei doi. Micul Mooses se apăra, urla şi muşca, iar Manasse era handicapat de pantalonii lui, pe care trebuia să-i ţină mereu cu o mînă ; dar lovea în dreapta şi în stînga cu sete. Atte, care privea cu mîinile în buzunare, se înfierbîntă şi la un moment dat, cînd Manasse îşi atinsese adversarul cu un pumn bine ţintit, strigă plin de entuziasm :

— Ah, blestematul !

Manasse îşi îndreptă acum furia împotriva lui :

— Dacă-ţi place aşa de mult, te snopesc şi pe tine, îl ameninţă pe Atte, care îi strigă înciudat :

— Hai, să te văd !

— Aşteaptă numai !

Manasse, care își ieșise cu totul din fire, se repezi și îl lovi. Acum intră însă în acțiune întreaga hoardă, care atacă cu forțe triple. Se produse învălmășeală, răsunau strigăte și înjurături. Se trăgeau de păr, urlau și scrîșneau din dinți. Pînă la urmă, Manasse își pierdu pantalonii, se încurcă în ei, căzu pe jos și mîncă o bătaie cruntă.

Bietul Manasse! Zăcea pe jos și se zbătea ca o fiară încolțită. Din întîmplare, îl nimeri pe Mooses cu piciorul în bărbie, acesta scoase un urlet, își duse mîna la gură, deoarece credea că îi dăduse sîngele și părăsi cîmpul de bătaie. Apoi Manasse reuși să-l muște pe Atte, care se îndepărtă înjurînd și alergă să caute un băț cu care să i-o plătească.

Manasse însă se ridică îndată în genunchi, își strînse pantalonii cu o mînă și o luă la sănătoasa cît putu de repede. O ploaie de pietre, împreună cu tot felul de înjurături, se abătu asupra lui. Abia trăgîndu-și sufletul, își căută adăpost în pădure; acolo se opri și își făcu curaj:

— Să îndrăznească numai să vină; le arăt eu!

Gîfîia atît de tare, încît simțea cum i se sparge pieptul, dar tot mai amenința:

— Am să-l chem pe Hiku și atunci o să vedeți voi cum o să vă udați pantalonii.

Această perspectivă îl mai liniști puțin. Își făcu cingătoare dintr-o nuia de salcie, cu care se încinse și porni din nou la drum, mai îndîrjit ca oricînd.

Merse așa pînă ce se făcu seară. Pădurea întunecată îl înfricoșă însă și, fără să-și dea seama încotro se îndreaptă, începu să meargă spre casa părintească. Nu simțea nici un fel de remușcări, voia doar să-și găsească un adăpost împotriva nopții, a beznei și a frigului. Ajuns în spatele casei, stătu un timp pe gînduri unde să se ascundă: în fînul din podul grajdului sau în paiele din hambar?

Dar nu se putu hotărî: se temea să stea singur pe întuneric, mai ales că în hambar fusese odată un coșciug cu un mort, iar în podul grajdului se spunea că umblă strigoii. Pornind în lume, prima greutate de care se lovi fu lipsa de locuință.

Deodată, îi veni o idee salvatoare: se strecură în cocina porcilor. Acolo locuia bunul lui prieten, un porc enorm,

pe care el îl hrănea şi îl scărpina şi cu care avea legături amicale. Ce bine şi cald era înăuntru! Pe jos era un aşternut înalt de turbă. Porcul îl recunoscu, se sculă binevoitor din culcuşul său şi se apropie. Era obişnuit să fie scărpinat, ceea ce pentru un porc e o adevărată desfătare. Văzînd că Manasse nu se grăbea să-i procure această plăcere, îl împinse delicat cu rîtul, rugîndu-se: „Groh, groh!"

Manasse nu se mişcă, căci gîndurile lui erau departe.

Porcul întinse din nou rîtul spre el şi se milogi: „Groh, groh!" Manasse îl lovi peste rît, oţărîndu-se înciudat:

— Cară-te şi lasă-mă-n pace.

Porcul rămase perplex; Manasse nu se purtase încă niciodată atît de brutal cu el. Îl privi întrebător, interesîndu-se prietenos de cauza supărării: „Groh, groh, groh?"

Manasse reveni la sentimente mai bune şi îşi descărcă inima:

— Poţi să grohăi cît vrei, tot nu mă duc la şcoală.

Porcul nu pricepu nimic. Văzînd însă că lucrurile nu voiau să ia o întorsătură mai bună, clătină din cap şi, renunţînd să mai discute, începu să scormonească liniştit în turbă.

Asta îl înciudă şi mai mult pe Manasse; îi declară porcului cu toată seriozitatea şi cu deplină convingere:

— Oricît ai scormoni, tot nu citesc. Chiar dacă scormoneşti tot grajdul, nu vreau să spun *i*!

Discutară cîtva timp în acest fel, fără să ajungă însă la controverse prea mari, căci porcul era sătul şi se simţea mulţumit de viaţă. În fond era de acord cu toate şi declara împăciuitor: „Groh, groh, groh!"

Pînă la urmă, plictisit de discuţie, porcul îşi făcu un culcuş în turbă şi se întinse să doarmă chiar la picioarele lui Manasse. Manasse mai rămase cîtva timp în picioare, dar o dată cu venirea întunericului se făcu linişte şi în cugetul lui. Se aşeză lîngă porc, în turbă, căută o surcică şi începu să-l scarpine. Animalul, tolănit pe jos, nu-şi mai încăpea în piele de plăcere. Nu visase încă niciodată o asemenea fericire; se întindea pe o parte, se rostogolea apoi pe spate, cu picioarele în sus, exprimîndu-şi recu-

noştinţa cu grohăituri scurte : „Groh, groh, groh !“ Îşi petrecură astfel timpul pînă ce se făcu întuneric beznă. Pînă la urmă, Manasse, învins de somn, adormi lîngă porc.

Între timp, acasă lucrurile îşi urmau cursul normal. Atît tatăl cît şi mama se bucurau în sinea lor că scăpaseră uşor şi că nu fuseseră nevoiţi să-şi mărturisească ignoranţa. În timpul zilei nu-i observară lipsa, căci în general nu se ocupau prea mult de ceea ce făcea Manasse. Erau chiar bucuroşi cînd odrasla lor lipsea cîte o zi întreagă, făceau astfel economie la mîncare — căci Manasse consuma, ca un adevărat Jäppinen ce era, cantităţi impresionante de hrană.

Seara însă, cînd veni timpul de culcare, Anna Doroteea observă că lipseşte ceva în casă. Uitîndu-se împrejur, constată că Manasse, care le dăduse atîta de furcă, nu era nicăieri.

Tatăl îşi dădu părerea :

— Bagă de seamă, e clar : dacă a plecat, înseamnă că trebuie să vină înapoi.

Băiatul însă nu venea. Se făcuse de mult noapte ; voiau să se dezbrace şi să se culce.

Anna Doroteea trăgea cu urechea spre uşă, dar în zadar. Începu să se enerveze.

— Ce pramatie ! Ai un singur copil şi îţi face atîtea necazuri că nici ziua, nici noaptea nu poţi fi liniştit.

Dar în cele din urmă începu să se neliniştească, întrebîndu-se pe unde-ar putea să umble băiatul în toiul nopţii.

Tatăl nu reuşea să-şi formeze o idee limpede despre ceea ce se întîmpla, deşi în mintea lui se agita ceva ca un nor de fum, care apărea şi dispărea.

Deodată, un gînd îi străfulgeră mamei prin cap, se plesni cu palma peste coapse şi strigă :

— Nenorocitul ăsta a ameninţat că va sări în fîntînă dacă-l silim să spună i.

Ceaţa din capul tatălui se împrăştia acum treptat ; nu se dumirise încă deplin, totuşi începea să bănuie că era vorba de o chestiune serioasă. Îşi scoase imediat ochelarii din buzunar, şi-i puse chiar din mers, privi prin ei, îşi încreţi fruntea şi întrebă cu aerul grav al unui epitrop bisericesc :

— Aşa a spus, că o să sară în fîntînă ?

— Păi, n-ai auzit şi tu ce-a spus ?

Mama se transformă deodată într-o adevărată Dorotee, cuprinsă de o furie nestăpînită.

Bărbatul privi pe sub ochelari şi confirmă :

— Da, într-adevăr, aşa a spus, păcătosul.

Mama intră în panică. Manasse era doar singurul ei fiu. Îl îngînă cu ciudă pe bărbatu-său :

— Într-adevăr, aşa a spus...

Se simţea tot mai neliniştită ; i se părea că pămîntul îi fuge de sub picioare. Era gata să dea toată vina pe bărbat şi se porni să-i facă reproşuri.

— Cum poţi să chinuieşti un copil în halul ăsta şi să începi chiar din mijlocul cărţii ? Şi tocmai cu *i*, cînd toţi oamenii încep cu *a* ?

Norii de ceaţă din capul epitropului se învălmăşeau. Prin ochelari, lucrurile îi apăreau şi mai confuze ca de obicei, încît făcu un efort deosebit ca să-i explice :

— Bagă de seamă, *i* vine doar imediat după *a* şi stă drept ca un mire lîngă mireasa lui. În orice caz, n-avea nici un rost să se arunce din cauza asta în fîntînă.

Dar Anna Doroteea se dezlănţuise şi nu se mai putea opri ; ţipa şi se strîmba după bărbatul ei :

— Aşa ; asta mai lipsea acum : stă ca un mire.

Trînti ceaunul în ciubăr pentru ca resturile fierturii de pe fund să se înmoaie şi începu să-l ocărască :

— Eşti la fel de neajutorat ca şi *i*-ul din abecedar. Şi mai îndrăzneşti să vorbeşti, în loc să-ţi fie ruşine.

Dar să lăsăm amănuntele. Cei doi soţi alergară la fîntînă, mama se aplecă deasupra gurii ei căutînd să prindă vreun zgomot, iar tatăl privea prin ochelari şi se văicărea :

— Ochelarii ăştia nenorociţi ; nimic nu se poate vedea prin ei.

Şi fără ochelari tot n-ar fi văzut nimic, căci fîntîna era adîncă, iar perdeaua de apă era şi mai adîncă.

Mama se văicărea, îngrozită :

— În adîncimea asta s-ar îneca şi un peşte de mare, darămite băieţaşul nostru...

Încercară să scormonească cu o prăjină ; nici una nu ajungea însă pînă la fund. Mama începu să-şi ocărască din nou bărbatul ;

— Asta-i pedeapsa lui Dumnezeu, pentru că răscolești toate cuvintele și îl amesteci pe *i* cu *a* și nu te ții de ordinea pe care Dumnezeu a pus-o în abecedar.

Tatăl rămase mut de indignare ; s-ar fi spus că nici ochelarii lui nu mai reușeau să-i inspire respect neveste-si. Încercă să se apere :

— Bagă de seamă, n-aveai decît să-l înveți tu *a* și să nu mă mai bagi și pe mine în treaba asta.

Trecu cîtva timp cu asemenea discuții. Apoi se duseră după ajutor în sat ; veniră cîțiva oameni și legară mai multe prăjini una de alta, iar la unul din capete prinseră un cîrlig de fier și începură să caute în fundul fîntînii. Abia începură să cotrobăiască prin apă, că și simțiră cum se agață ceva de cîrlig. Sigur, era Manasse ! Mama plîngea în hohote, iar oamenii erau cu sufletul la gură. Traseră cu grijă prăjina în sus. În curînd apăru deasupra apei o boccea cam de mărimea lui Manasse. Mama era gata gata să leșine.

Dar nu ; prada se dovedi a fi doar un sac mare, în care descoperiră pietre, șuba cea veche a lui Jussi Belzebut, o pătură murdară de cai și alte obiecte care dispăruseră mai demult din casă. Manasse și Hiku al lui Saunanen le aruncaseră o dată în fîntînă, nu din răutate, ci doar ca să vadă dacă sacul se va scufunda în apă.

Tatăl își recunoscu lucrurile, recunoscu opera fiului său și își făcu vînt supărării :

— Ticălosule, chiar dacă ai atîrna acum de cîrligul ăsta, ți-aș arăta eu ție că tot am să ți-l bag în cap pe *i*.

Mama însă îi mulțumi Celui-de-Sus că nu fusese decît un sac și că nu Manasse atîrnase de cîrlig.

În timpul acesta, Manasse Jäppinen se odihnea lîngă tovarășul său. Dormea senin în noaptea liniștită ; burta porcului îl încălzea și așternutul de turbă era moale.

Spre dimineață, avu însă un vis groaznic. Se făcea că l-au dus cu forța la școală. Toți cei doisprezece elevi zdrențăroși ai învățătorului sînt în curte. Rîd de el pentru că a trebuit să fie adus cu forța. Tatăl îl trage de păr după el și îi dă drumul numai după ce ajung în curte ; apoi, în timp ce se îndreaptă spre învățător, le spune copiilor :

— Iată-l ; acuma puteți să-i faceți ce veți ști, numai să-i vîrîți abecedarul în cap.

Toţi tabără pe el, cu bulgări de pămînt. Îl bombardează, rîd şi-şi bat joc de el : „Na un *a* şi na un *i*“.

Din toate părţile plouă cu noroi peste el. Strigă după ajutor şi caută să-şi ferească ochii, dar grindina de noroi devine tot mai deasă. E plin de clisă din cap pînă-n picioare.

După ce l-au aranjat astfel, îl duc la învăţător. Acolo s-au adunat o grămadă de băieţi, cu toţii meşteresc în sudoarea frunţii, ca nişte tîmplari, litera *i*. Unii taie scînduri din *i*, alţii despică litera şi fac lemne de foc din ea, iar unul o transformă în coadă de topor. Meşterul e sever şi copiii muncesc din greu.

În mijlocul clasei se află un *i* mare de tot. Arată ca un indicator de drum. Acum îl leagă pe Manasse cu frînghia de acest *i*. Meşterul ia un *i*, îl ascute la un capăt şi începe să i-l bată în cap, cu un ciocan mare, ca pe un cui, văicărindu-se într-una : „Ah, blestematul ăsta de *i* nu vrea să-i intre în cap“.

Capul lui Manasse e gata să plesnească şi, de frică, începe să strige : „nu da, nu da, auzi, că-mi sfărîmi capul“.

Urlînd din toate puterile, se trezi deodată înspăimîntat. Porcul se ridicase în picioare şi-l mirosea în cap ; de cîte ori îl atingea cu rîtul, Manasse visa că învăţătorul îl lovea cu ciocanul. Se sculă zăpăcit de pe jos, îşi trase mucii şi-şi aduse aminte de situaţia în care se afla.

Deodată se deschise portiţa cocinii şi prietenul lui cel mai bun, Hiku al lui Saunanen, se strecură tiptil înăuntru. Fusese şi el ameninţat că va fi trimis în ziua aceea la învăţător şi pentru a scăpa de această nenorocire fugise de acasă şi venise să caute adăpost la Manasse Jäppinen. Trecînd pe lîngă cocina porcului, auzise strigătul de spaimă al lui Manasse şi astfel îşi descoperise prietenul.

Cum se schimbase însă existenţa lor în ultimele douăzeci şi patru de ore ! Nici urmă nu mai rămăsese din viaţa fără de griji de pînă atunci. Atmosfera era apăsătoare şi prevestitoare de nenorociri.

Hiku se aşează fără să spună nimic pe aşternutul de turbă, scărpină porcul şi abia după cîtva timp întrebă :

— Ai încasat ieri o chelfăneală, ai ?

Nici un răspuns. Manasse se întunecă la faţă.

Hiku se lăudă :

— Pe mine n-au apucat să mă bată. Tata a dat să pună mîna pe mine, dar am întins-o.

Aceeaşi nenorocire se abătuse asupra lor. Manasse bombăni înciudat :

— Să mă bată cît or vrea, la şcoală tot nu mă duc, nici nu spun *i*.

Asta era un lucru de la sine înţeles şi pentru Hiku, care întări :

— Mă duc oriunde, numai la şcoală nu. Nici tu nu te duci, nu-i aşa, Manasse ?

— Nu mă duc ! sună răspunsul îndîrjit.

— Chiar dacă-mi retează capul cu ferăstrăul, tot nu mă duc, continuă Hiku.

— Chiar dacă-mi bat cu ciocanul un *i* în cap, tot nu vreau să citesc, îl supralicită Manasse. Şi dacă îmi despică capul, tot nu ascult.

În momentul acesta, se produse ceva neprevăzut : apăru tatăl lui Manasse, care venea să hrănească porcul. Cînd dădu de odrasla lui în cocină, nu-i veni să-şi creadă ochilor, apoi însă privi mai atent şi strigă :

— A, aici erai, netrebnicule, pe unde-ai umblat toată noaptea ?

Îşi înşfăcă unicul său fiu de gulerul cămăşii şi după ce-l trase afară din cocină, îi aplică corecţia necesară cu capătul gros al unei crengi de mesteacăn şi îl duse apoi în casă ca să-l pregătească pentru drumul înţelepciunii, pe care avea să ajungă mai departe decît mai toţi contemporanii săi.

5

La fel ca toţi învăţătorii, şi Pietari Isaskaar Touhunen era un bărbat slab, dar destoinic, cinstit şi conştient de misiunea sa. De cîte ori nevastă-sa cădea grea, ţinea lecţiile în baraca ce-i servea drept atelier. Prin urmare, în această încăpere se afla în mod obişnuit sediul şcolii.

Aşa stăteau lucrurile şi acum. Încăperea mizeră era populată pînă la refuz cu omuleţi de diferite vîrste, proprii lui copii fiind amestecaţi cu cei străini. Printre aceştia, îşi făcu drum Jussi-Belzebut împreună cu fiul său, pe care-l trăgea de ureche după el.

Pietari Isaskaar își cîrpea tocmai pantalonii, explicînd în același timp elevilor noua lecție.

— Ia te uită, Jäppinen. Așază-te pe cele patru litere ale tale, Jussi-Belzebut, exclamă el, după cum îi era obiceiul. Și golanul ăsta mic a venit și el ! Ei, cum îți mai merge ?

Jussi însă nu era încă în măsură să răspundă ; mai întîi, cu un gest înălțător, își scoase ochelarii și-i așeză pe nas, căci acest moment avea ceva deosebit pentru un om al bisericii. După ce făcu toate pregătirile, rosti :

— La vîrsta mea nu mai merge prea bine cu vederea, așa că trebuie să mă ajut cu acest aparat.

Își aranjă din nou ochelarii pe nas, privi prin ei și, ajungînd la chestie, întrebă :

— Va să zică, vrei să știi cum îmi merge, Pietari Isaskaar ?

— Da, asta a fost întrebarea, confirmă învățătorul și ridică pantalonii în sus, ca să vadă mai bine unde erau rupți. Și golanul ăsta mic, ce fel de pramatie e ?

— Ah, uite-așa, s-ar spune că are nevoie de un învățător... Bătrîna mea spune că învățătorul primește asemenea copii.

— Păi, sigur că da, admise învățătorul fără înconjur și începu să explice plin de zel : acest domnișor se va afla aci în societatea a doisprezece băieți și fete. Căci Pietari a ajuns, în privința înțelepciunii, un adevărat Iacob.

Jäppinen îl privi atent, fără să descopere însă nimic deosebit la el.

Pietari puse lucrul la o parte și continuă cu patos :

— Un Iacob ; da, sînt într-adevăr un Iacob într-un anumit sens.

Ceața se limpezi puțin în capul lui Jussi Belzebut și, ținînd seama de rangul său bisericesc, se strădui să-și adune gîndurile.

— Iacob ăsta era, mi se pare, moștenitorul lui Abraham, nu-i așa ?

— Exact, sună răspunsul categoric și sigur de sine.

Jussi dădu din cap aprobator :

— Pe ăsta îl cunosc, am citit în Biblia pastorului că din el se trage tot poporul lui Israel.

începu o lungă discuţie asupra istoriei biblice, aşa cum se întîmplă de obicei cînd se întîlnesc doi bărbaţi ai bisericii.

Pietari Isaskaar terminînd cu cîrpitul, trimise copiii afară, apoi îşi aprinse pipa şi-l întrebă deodată pe Jussi :

— Ia spune, cum s-a întîmplat că te-au pocnit cu numele de Belzebut ?

Jäppinen îi povesti deci toată istoria de la început :

— Asta se trage, va să zică, de la bunicul meu...

Şi povesti cum bunicul, cînd era tînăr, nu voia să ştie nimic de carte. Era geambaş de cai, iar nopţile colinda drumurile, se îmbăta, se lua la bătaie, ocolind biserica. Apoi însă pastorul îl luase la rost şi-l ameninţase să-l pună pe banca neagră sau poate chiar să-l bage la închisoare. Păcătosul îşi schimbă atunci felul de viaţă şi, pentru a arăta că se căieşte şi că vrea să-i fie pe plac pastorului, se hotărî să-i dea fiului său un nume biblic.

Bătrînul însă nu ştia să citească, nu cunoştea nici o singură literă. Se gîndi la numele de Zebulon, dar el îl încurcă cu Belzebut, apoi o trimise pe nevastă-sa cu băieţelul la biserică să-l boteze. Pastorul şi-a dat bineînţeles seama de greşeala făcută şi a propus alt nume. Însă mama era o femeie pe care n-o puteai scoate din ale ei ; bătuse din picior şi ţipase :

— Dacă bărbatul meu spune ceva, aşa trebuie să fie şi nimeni n-o să mă convingă că poate fi altfel.

Şi aşa se întîmplase nenorocirea. Din fericire, oamenii nu cunoşteau prea bine Biblia, aşa că n-au observat îndată ce se întîmplase cu numele lui. Abia cînd băiatul împlini doisprezece ani, povestea începu să se răspîndească. Bătrînul se înfurie, îi trase o bătaie băiatului şi ceru pastorului să-i schimbe numele acesta blestemat cu altul. Dar era prea tîrziu. Pastorul îl consolase :

— Nu te necăji. Prinţul întunericului are alte griji în împărăţia lui şi nici nu-i pasă că-i mai poartă şi altul numele, aşa că băiatul va fi ferit de iad şi va fi izbăvit.

Cu aceasta Jussi îşi încheie povestirea şi privi întrebător prin ochelari. Pietari Isaskaar dădu din cap :

— Şi ăsta e fiul tău, Manasse, cum s-ar spune, fiul lui Belzebut pe pămînt ?

Manasse îi aruncă o privire întunecată. Tatăl răspunse :
— Așa e și s-ar putea să zacă în el sufletul păcătos al răposatului, căci nu are nici măcar atîta dorință să învețe încît să-i intre în cap *i*.

Acum învățătorul se afla în elementul lui. Începu să se laude plin de foc :

— Nu spune asta, Jussi Jäppinen, că n-are dorință, căci trebuie să știi, Jussi-Belzebut...

Se înfierbînta din ce în ce mai mult și declară cu mîndrie :

— Ascultă-mă pe mine, Jussi-Belzebut, dacă nimerește la un învățător potrivit, care să știe să i-l înșurubeze bine pe *i*, atunci o să i se înfigă în cap de o să-i plesnească...

Se îmbăta el singur cu vorbele-i răsunătoare, apoi făcu o mișcare violentă cu mîna și continuă cu vocea ridicată :

— Chiar de-ar avea băiatul un cap tare ca piatra, dacă intră pe mîna unui maestru adevărat, dracu să-l ia, o să-i intre *i* în cap ca un cui într-un lemn putred.

Manasse își aminti de visul lui și își trase îngrijorat conținutul nasului înăuntru.

— Ei, desigur, cu un maestru adevărat o să meargă, admise tatăl.

— O să meargă, trebuie să meargă, întări Pietari Isaskaar.

Vorbea tot mai aprins și vocea i se cățără pînă la notele cele mai înalte :

— Dacă omul care-l vezi în fața ta îi bagă cuiva o literă în cap, atunci trebuie să-i intre, chiar dacă Satana în persoană s-ar împotrivi.

— Cu tine o să meargă neapărat.

— Trebuie să meargă.

Maestrul se lovi cu pumnul în piept și începu să povestească.

— Pekka, argatul pastorului, lua-l-ar dracu, ăsta era un golan și avea un cap tare... Încercă să descrie tăria acelui cap : Băiatul avea un cap grozav de tare. Oricît rachiu ai fi turnat în el, tot nu reușeai să-l îmbeți. Atunci l-am luat eu în primire...

Și începu să povestească despre miracolul pe care-l înfăptuise. Încercase la început cu cureaua și dacă a văzut că asta nu ajută, a început să lucreze cu pumnii. Manasse

asculta și în fața ochilor săi apăreau toate grozăviile învățăturii. Pricepu că era vorba de luptă și, de spaimă, uită chiar să-și tragă lumînările în ascunzișul lor. Cu obrazul murdar și străduindu-se să-și înăbușe plînsul ce i se urca din adîncul stomacului, privea îngrozit din colțul lui cum se lăuda maestrul cu metodele lui aspre, dar care avuseseră o influență atît de binefăcătoare asupra lui Pekka, argatul pastorului.

— Pînă la urmă am scos din el un băiat bun de însurătoare — așa procedez eu cu golanii ăștia...

Între timp, adunase noi puteri și continuă :

— Un golan ca ăsta ajunge să învețe pe dinafară pînà și „Păcătosul de mine" și atunci să-l auzi, parc-ar suna clopotele de la biserica rusească de Paști și afară de asta învață pe dinafară, fără să se uite de loc în carte... „care m-am născut din păcat, i-am dat maestrului Pietari Isaskaar multă bătaie de cap și pentru toate astea îi datoresc pe veci recunoștință și o plată potrivită".

— Ah, pînă și asta învață, se minună Jussi-Belzebut.

Celălalt continuă :

— Și asta ! De ce nu ? Își aruncă mîndru capul pe spate, căci conta pe o plată suplimentară pentru lecțiile lui Manasse, gura i se umplu de zeamă de tutun, scuipă și spuse pe un ton convingător :

— Ascultă, Jussi-Belzebut, Pietari Isaskaar este ca un Iacob pentru copii ; de aceea stă scris în Biblie : „Cui i se va propovădui Scriptura, acela să-și împartă toate bunurile cu cel care-l învață".

Ridică mîinile în sus, făcu o mișcare ca pentru a-și demonstra sărăcia și repetă apăsat : „acela să-și împartă toate bunurile cu cel care-l învață" ... Dar tu ce părere ai, Jussi, ești doar un om al Bisericii ? îl întrebă el deodată.

Celălalt stătu puțin pe gînduri, apoi se declară de acord :

— Păi, desigur, cel care propovăduiește Scriptura, trebuie să trăiască și el.

Declarația asta avu un efect stimulator asupra maestrului : își suflă nasul cu atîta putere, încît conținutul i se împrăștie printre degete pînă pe laviță. Apoi întări cele spuse :

— Trebuie să trăiești, trebuie să trăiești... Și fii atent, Jussi, îi spuse el bătîndu-l pe umăr, ca să-l înveți pe cineva Scriptura, pentru asta nu-i de ajuns să știi să lucrezi cu

brațele, ca la munca cîmpului ; asta îți atacă spiritul și te stoarce în așa hal, încît uneori îți vine să urli.

— Așa-i, îi ținu Jussi isonul.

Și amîndoi căzură de acord că cel care îi învață pe ceilalți să scrie și să citească trebuie să fie un om de un fel deosebit.

Pe Manasse această convorbire îl înspăimîntase la început, dar treptat începu să-și revină în fire. Convorbirea durase atît de mult, încît începuse să se obișnuiască cu ea. Ca de obicei cînd se găsea într-o situație dificilă, împotrivirea lui creștea. Îi aruncă învățătorului priviri furioase și se hotărî să-i arate că nu-i va fi așa de ușor să-l pună cu botul pe labe.

Pe de altă parte, tatăl socotea și el că discuția durase destul de mult și căută s-o cîrmească spre punctul principal :

— Ei, în sfîrșit, dacă ești de acord să-mi iei băiatul sub oblăduirea ta, o să ne înțelegem noi în privința plății.

Și pentru a pune frîu de la început unor eventuale pretenții prea mari ale maestrului, adăugă repede :

— Băiatul e foarte deștept, încît pentru un maestru adevărat o să fie un fleac să-i bage literele în cap — așa cum aruncă nevastă-mea mazărea și fasolea cu pumnul în oala de supă.

Ar fi vrut să schimbe vorba cît mai repede, dar în ceața din capul lui ideile i se încurcau, așa că maestrul ajunse din nou la cuvînt :

— Prin urmare, Manasse a pornit pe drumul greu al înțelepciunii ?

— Păi, începu tatăl — dar ceața era încă prea deasă. Celălalt nu-l lăsă să se dezmeticească :

— Ei, da... Dacă așa stau lucrurile, atunci... Se simțea din nou sigur de sine și plin de avînt. Deci, cum am spus, cu secară se poate cumpăra și minte, sau, cum s-ar spune, se poate planta minte în cap în schimbul secarei...

— Păi, încercă tatăl din nou, căci se temea pentru secara lui, dar nu reuși să vorbească mai departe.

Manasse le arunca, din colțul lui, priviri întunecate la amîndoi. Păreau să se fi coalizat împotriva lui și de aceea îi era tot atît de ciudă pe tată-său ca și pe învățător.

Din nou, maestrul luă cuvîntul :

— Băiatul ăsta are, după cum spuneai mai înainte, capul tare, la fel ca răposatul, bătrînul Jäppinen. Maestrul va trebui să-i toarne multă minte cu pîlnia, pînă ce-o să-i intre fiecare literă în cap.

— Păi, începu din nou tatăl, dar norii deşi din cap îi paralizau gîndirea. Nu era obişnuit cu tocmeala.

Mai discutară încolo şi încoa cîtva timp, apoi căzură de acord şi stabiliră plata suplimentară. Tatăl îi oferi zece măsuri de secară, iar învăţătorul fu peste măsură de bucuros. Atît de mult nu-i dăduse încă nimeni. Îi strînse cu putere mîna lui Jussi şi îl asigură că în curînd băiatul va deveni un om deştept.

— Dar să începi cu *i*, bîlbîi tatăl şi îi explică de ce ţinea la asta : şi eu am început tot cu *i*. Asta e o literă aşa solidă, că poţi să propteşti cu ea o casă şubredă.

Din nou acest *i*, coşmarul lui Manasse ; lacrimile ameninţau să-i inunde obrajii jegoşi şi abia reuşea să-şi reţină plînsul pe care frica şi încăpăţînarea i-l stîrneau.

— Desigur, desigur, e o literă serioasă, confirmă învăţătorul, adăugînd cu deplină convingere : şi apoi e aşa de simplă, n-are nici un cîrlig inutil şi nici o înfloritură care să te încurce şi are o poziţie aşa de dreaptă că ar putea sta ca martor în faţa judecăţii.

De aceeaşi părere era şi tatăl, dar, în timp ce se pregătea să plece, îi mai aminti o dată :

— Vîră-i literele în cap aşa fel ca să-i rămînă şi să nu-i cadă cumva afară, cum s-a întîmplat cu boabele de mazăre care s-au împrăştiat din sacul bătrînului Pietilä.

— Cum să cadă ? exclamă învăţătorul indignat.

Privirile lui Manasse se întunecau tot mai mult şi se strîngea tot mai tare în colţul lui, ţinîndu-şi pantalonii cu o mînă — ca şi cum ar fi putut să-şi afle un refugiu acolo. Iar cînd auzi promisiunea solemnă rostită de Pietari Isaskaar în concluzie, simţi cum îl cuprinde un nou val de furie :

— Dracu să mă ia dacă, după ce i-l bag pe *i* în cap, n-o să-i rămînă acolo aşa cum răposata bunică Killinen a rămas în mormîntul ei.

Şi îşi sublinie cuvintele cu o mişcare energică a mîinii. Tatăl îşi aranjă ochelarii la loc în buzunar şi plecă, lăsîndu-l pe Manasse în voia sorţii sale.

După ce reuşi să treacă pe umerii lui Pietari Isaskaar greaua sarcină a învăţăturii, tatăl se întoarse uşurat acasă. În comparaţie cu treaba asta, aratul pămîntului mlăştinos sau săpatul gropilor sau orice altă muncă grea îi părea o joacă. Îşi suflă nasul, se şterse cu mîneca şi scuipă în colţul de lîngă sobă.

Doroteea îl întrebă curioasă :

— Ce-a spus învăţătorul ?

— A spus... şi tatăl vru să înceapă să povestească, dar rămase la mijlocul vorbei. Gîndirea îi secase.

— Ce-a spus ? Curiozitatea mamei crescu.

Cu încetul, mintea lui Jussi începu din nou a funcţiona, încît reuşi să spună :

— Păi, a spus că o să scoată din el un om cu carte.

Ochii mamei străluciră de bucurie, căci grija asta o apăsase pe suflet la fel ca şi pe Jussi. Exclamă emoţionată :

— E totuşi un copil bun şi de nădejde. Să-i dea Dumnezeu lui Pietari Isaskaar putere şi înţelepciune — cine ştie ce poate să iasă pînă la urmă din Manasse !

Şi tatăl se simţea mişcat ; nu peste măsură, dar zise totuşi şi el :

— Da, să dea Dumnezeu !

Cum se întîmplă uneori cînd inima e plină de speranţă, deodată îi trecu mamei prin minte o idee îndrăzneaţă : „Cine ştie, poate că într-o zi o să stea în amvon şi o să ţină nişte predici răsunătoare !“

Tatăl căzu pe gînduri... era doar membru al consiliului bisericesc. Dacă totuşi o să iasă ceva din băiat ?... Ceaţa din cap parcă începea să se împrăştie, totul se lumina deodată. Scuipă din nou şi spuse la întîmplare, aşa cum era felul lui cînd trebuia să exprime o părere.

— Păi, în orice caz, băiatul e deştept.

Mama îşi însuşi imediat această părere şi, nemaiputîndu-şi stăpîni entuziasmul, întrebă ca să-l audă spunînd încă o dată :

— A spus şi învăţătorul că-i deştept ?

Tatăl încercă să-şi amintească, se bîlbîi şi zise, în sfîrşit :

— A spus că Manasse are un cap tare şi ce-o să intre în el n-o să mai iasă.

Pentru mama lucrurile erau acum absolut clare. Îşi felicită bărbatul :

— Ei, felicitările mele. Poate că într-o zi, cînd vei asista la liturghie, chiar fiul tău va fi pastorul.

O asemenea închipuire îl copleşi pe Jussi, care îşi suflă încurcat nasul. Era, cum s-ar spune, primul gest în vederea înălţării sale în rang. Ideea acestei înălţări îi provoca o oarecare ameţeală.

— Păi, ce fel de tată o fi şi ăsta — un ţărănoi prost! Dar asta nu reprezenta decît o timiditate de primul moment. Se gîndi că, de fapt, o asemenea onoare nu era prea departe de el, ca om al Bisericii. Îşi puse deci repede ochelarii pe nas, privi pe fereastră fără să vadă nimic şi spuse :

— Bine că am cumpărat ochelarii ăştia, să pot vedea mai limpede lumea.

Mama se simţea fericită. Făcu cafea, lăudă calităţile băiatului ei, îl binecuvîntă, lăudă ştiinţa lui de carte şi mai tîrziu, în timp ce spăla vasele, cîntă cu fervoare un cîntec bisericesc. Se pregătea pentru rolul ei viitor de mamă de pastor. Ce minunată era viaţa ! O să-i pregătească băiatului o masă bună şi o *sauna* fierbinte pentru deseară cînd se va întoarce acasă, avînd în vedere cît de greu muncea ca să le pregătească părinţilor lui o asemenea fericire.

Iar tatălui, neobişnuit cu atîta gîndire, îi apărea aceeaşi imagine fericită printre norii ce i se agitau în cap ; dar totul era atît de învălmăşit, încît nu reuşea să deosebească ce se afla acolo, în pîclă. Ca să scape de chinul căutării, hotărî că tot ce avea în cap, aşa amestecat la un loc, era demn de crezare.

6

În odaia învăţătorului Pietari Isaskaar începuse lecţia. Maestrul cînta cu o voce piţigăiată dintr-o carte veche de cîntece :

Ţara noastră e mare şi falnică
Pă...

Aici se întrerupse, îl pocni pe băiatul Kosonen cu cartea în cap pentru că îl înţepase pe Manasse în fund cu un beţişor şi continuă :

Pămîntul ei...

— Cînd ți-oi trage una, Siuro Kosonen, numai să termin cu strofa asta, se întrerupse el din nou, apoi reluă :

...se întinde pînă la țărmul mării
Țara noastră o cinstim
Iar pe Domnul... Domnul...

— Ei, blestemăție ! își pierdu șirul, dar își reveni repede și sfîrși pe un ton cît se poate de solemn și hotărît, trăgînd cuvintele în sus iar melodia în jos :

Iar pe Domnul îl preamărim.

Astfel începu lecția. Siuro Kosonen căpătă o bătaie zdravănă în timp ce copiii ceilalți își scoaseră abecedarele. Apoi Pietari Isaskaar începu să repare ghetele țărancei Kekkonen și totodată să predea lecția. Porunci copiilor :

— Acum fiecare se uită în carte și îl caută pe *a*, afară de Manasse Jäppinen care îl caută pe *i*.

Apoi își puse la o parte uneltele de cizmărie și întrebă :

— Cine știe cum se face *a* ?

Nimeni nu știa. Maestrul cercetă cu privirea grupul copiilor și zise :

— *A* mic e umflat în față ca burta negustorului Pösö, iar în spate e drept ca o scîndură. Ei, ia să vedem...

Între timp, căută un petic potrivit pentru gheată și, după ce îl găsi, continuă să explice.

— Deci, dacă luăm niște bețișoare și îi facem lui *a* picioare, iar pe cap îi punem drept pălărie un cartof, atunci e întocmai ca negustorul Pösö. Asta-i *a*... Acum căutați-l.

Copiii se aplecară deasupra cărților și căutară cu bețișoarele de citit pe pagină. Unii făceau pe ascuns tot felul de năzbîtii.

Maestrul se cufundă în cizmăritul lui și, în timp ce ciocănea gheata, îi dădu lui Manasse o lecție specială cu privire la *i*. Dar mai întîi scuipă ca să-și curețe gîtlejul.

— Acum vii tu la rînd, Manasse ; tu îl cauți pe *i*. E o literă scurtă și groasă, arată ca un cocean de tutun.

Manasse își aminti din nou de visul său îngrozitor. Pupilele ochilor îi scînteiau.

Maestrul vorbi mai departe :

— În coceanul ăsta, Manasse, se află un derbedeu, pe care nu poţi să-l culci la pămînt dintr-o lovitură.

Începu să se înflăcăreze, se bătu cu pumnul în piept, iar vocea i se avîntă în înălţimi :

— Cu ăsta, lua-l-ar dracu, trebuie să fii un golan voinic ca să te poţi lupta şi trebuie să asuzi din greu pînă ce ajungi să pui la pămînt coceanul, căci... Vocea i se piţigăi şi repezi cu putere ciocanul pe calapod... această literă, bagă de seamă Manasse, nu e o aiurită ca *j*, care vine îndată după *i* şi îşi răsuceşte gîtul în societatea literelor, ca un cocoş care se plimbă îngîmfat şi plin de el printre găini... Hai, Manasse, dă-i drumu şi ia-te la trîntă cu *i*.

Manasse se simţea într-adevăr gata de luptă, însă în alt sens decît îşi închipuia maestrul. Se aflau faţă-n faţă un băiat voinic şi un *i* voinic.

Deşi reparatul ghetelor îi solicita tot mai mult atenţia, din considerente de disciplină pedagogică, Pietari Isaskaar începu să le povestească elevilor săi :

— Se mai întîmplă uneori că învăţătorul acesta se supără pe cineva şi atunci Dumnezeu să-l aibă în pază, căci...

Trase din pipă, trase apoi aţa cizmărească prin petic şi strigă :

— S-a întîmplat o dată să am aici, în clasă, un derbedeu care nu voia să asculte ; să fi văzut cum l-am apucat pe băiat şi am dat cu el de pămînt, de n-a mai rămas din el decît o mică băltoacă.

Vai, vai, ce frică le era celor mici. Numai Manasse nu se sinchisea şi stătea în colţul lui ţeapăn ca un *i*.

Maestrul lucra mai departe la gheată, povestea plin de entuziasm despre întîmplări de pe vremuri, iar din cînd în cînd scuipa vîrtos.

— În tinereţea mea, eram cu totul alt om. Iată ce s-a întîmplat, bunăoară, cu Santtu Kopponen... Cine-l cunoaşte pe Santtu Kopponen să ridice mîna. Şi îşi înălţă ochii de pe lucru, privind în jur la copii. Aproape toţi ridicară mîna, strigînd cu voce tare laolaltă.

— Eu ! Eu îl cunosc ! Şi eu !

— Bine, va să zică e cunoscut, constată maestrul mulţumit şi continuă cu povestirea. Eram de aceeaşi vîrstă, Santtu şi cu mine, şi i-am jucat o dată o festă băiatului...

Vocea i se umflă şi rosti mîndru : La dracu, băieţii de astăzi nu mai fac nici două parale. Nu mai au nici un haz !

Şi bătea cuişoarele de lemn în pingea cu atîta foc, de parc-ar fi vrut să scoată scîntei.

— O dată, cînd eram împreună cu Santtu... blestemata asta de pingea, că a dracului de tare mai e, se întrerupse el, dar reluă îndată firul povestirii :

— O dată, cînd eram împreună cu Santtu, s-a iscat o o păruială în momentul cînd am vrut să intrăm pe fereastră la fiica lui Puhurinen şi s-au răsturnat putinile cu lapte. Şi toată podeaua era plină de lapte. Pe toţi sfinţii !

Copiii se zgîiau la el cu gurile căscate ; maestrul reuşise să le trezească curiozitatea şi erau numai ochi şi urechi. Unii se scobeau în nas de atenţi ce erau. Numai Manasse stătea îmbufnat. Apoi maestrul abordă altă temă. Întrebă deodată rîzînd :

— Ei, cine o cunoaşte pe doamna Nikkanen ?

— Eu ! Eu ! Eu ! strigară copiii într-un glas, prinzînd gust de acest fel de lecţie.

Maestrul se porni din nou să povestească.

— Deci, o dată, cînd Pekka Soppanen se afla acolo, la fereastră, i-am băgat cizmele în ciubărul cu lapte şi a doua zi dimineaţa toată lumea din sat nu mai putea de rîs ; unora li se strîmbaseră şi gurile de-atîta rîs.

Toate acestea li se păreau copiilor ca un basm.

Ca să mai schimbe vorba, maestrul blestemă din nou ghetele, apoi oftă din adîncul inimii :

— Dar vremurile astea au apus şi nu se vor mai întoarce niciodată.

Examină pingelele cu atenţie, apoi fluieră a pagubă şi începu să îndruge iar cîte ceva copiilor :

— Pe-atunci, băieţii de vîrsta voastră făceau tărăboi şi se tăbăceau unul pe altul de vedeau stele verzi, dar nici unul nu l-ar fi pîrît pe celălalt, pentru că ştia că ar fi mîncat o mamă de bătaie, de i-ar fi pierit piuitul pentru totdeauna.

Asta le plăcu mai ales băieţilor, de-a dreptul încîntaţi de învăţătorul lor.

Pietari Isaskaar mestecă o bucată de tutun, scuipă printre dinţi o zeamă groasă cafenie direct în găleata de apă şi schimbă din nou subiectul :

— Pe urmă însă, mi-am luat o nevastă și mi-a venit mintea la cap și duhul sfințeniei a pogorît asupra mea...

Acum trebuia să facă găuri în pingea și, în timp ce executa această operație, continuă să-și exprime părerile :

— Dar să știți, băieți, mai ales cei care or să-și ia și ei odată nevastă.

Vorbea apăsat și cu convingere, ca și cum le-ar fi explicat o lecție importantă.

— După ce o să fiți confirmați și veți fi mai răsăriți, o să vă luați o nevastă, o nevastă destoinică, vrednică și drăguță ca o mioară albă, și atunci, băieți — vocea i se cățăra tot mai sus — atunci, băieți, cînd omul are femeia lui, atunci simte că trăiește și privește așa de mîndru lumea dimprejur, cum privește berbecul din Viborg, de pe zidul cetății, la orașul din vale.

Îi întrebă apoi pe copii, ridicînd ciocanul cizmăresc în sus.

— Ei, ce spuneți, băieți ? Îi privi pe rînd drept în ochi : O să deveniți și voi candidați la însurătoare, cînd va veni timpul ? Da ?

Copiii se simțeau cam încurcați, unora le era rușine și toți îl priveau nedumeriți. Dar acum Pietari Isaskaar termină cu povestitul și, trecînd la lecția propriu-zisă, întrebă pe neașteptate :

— Ia să vedem cum stăm cu *a*. Cine știe cum arată *a* ?

— Eu ! Eu ! Eu ! răspunseră copiii zgomotos.

Pietari Isaskaar era mulțumit de rezultatele obținute și declară :

— Ei, începutul e bun ; e un început foarte bun.

Puse gheata în găleata cu apă și continuă lecția.

— Deci, a doua literă este B mare, care are în spate două burți mari. De această literă are nevoie pînă și stăpînul iadului, Belzebut, precum și tatăl lui Manasse al nostru.

Această înțepătură îl îndîrji pe Manasse ; și — cînd micul Kukkarinen îl lovi din greșeală cu piciorul — pierzînd orice stăpînire de sine, îi dădu un pumn și strigă :

— Nu mă împinge, că te pocnesc !

— Manasse ! îl apostrofă învățătorul, chemîndu-l la ordine. În tine, Manasse, zace spiritul răposatului Jäppinen. Dar să nu-ți închipui că n-am să-l scot eu afară. Bătu cu pumnul pe calapodul de fier și strigă :

— Maestrul Pietari l-a cotonogit iarna trecută pe băiatul lui Pekka Iuhanen în așa hal, încît mamă-sa i-a adunat apoi rămășițele în șorț ca să le ducă acasă... Bagă bine de seamă, Manasse, cu cine ai a face.

— Nu vreau, bombăni Manasse cu dușmănie.

Auzind răspunsul, Pietari Isaskaar deveni și mai sever :

— Cum ? Vrei să iau cureaua aia groasă de acolo ?

— Ia ce vrei, mormăi din nou Manasse artăgos, însă acum pe un ton mai jos, așa ca maestrul să nu-l audă.

Pietari Isaskaar căuta să bage frica în băiat și povesti cum s-a luat o dată la bătaie cu niște țigani. Combină o poveste înfiorătoare și spuse în încheiere :

— Da, așa a pățit-o țiganul cu Pietari al vostru... I-am muiat oasele, de se făcuseră ca niște morcovi prăjiți. Să-ți intre în cap, Manasse.

Manasse își pierdea tot mai mult cumpătul. Abia reușea să-și înăbușe plînsul și să-și țină în frîu mînia. În tot timpul cît tăcuse în colțul lui, i se adunaseră în inimă resentimente puternice, care acum voiau să izbucnească. Cu vocea sugrumată de furie și de lacrimi, își țipă răzvrătirea față de toate învățăturile maestrului :

— Și nu-mi trebuie nevastă și nu vreau să citesc — chiar dacă mă omori ! Ultimul cuvînt se pierdu în sughițuri amarnice, urmate de un plîns înăbușit, dar care venea din străfundurile inimii.

Copiii îl priviră speriați, dar maestrul se încordă :

— Cum ai spus, Manasse ? Am auzit oare bine că nu vrei să citești ?

— Nu citesc, bîlbîi băiatul.

— Manasse ! exclamă maestrul sever ; mizînd însă pe autoritatea sa de învățător, preferă să ia totul în glumă : Și *i* să rămînă necitit, închis în carte ? Hai, Manasse !

Băiatul plîngea din ce în ce mai tare și printre hohote răsunară cuvintele lui hotărîte :

— Să rămînă închis ! Eu nu citesc nici un *i !* Nu vreau chiar dacă... uu... uuuu... u-uu ! Urletele deveneau tot mai asurzitoare și nu mai putea fi vorba să continue lecția.

Și fiindcă Pietari Isaskaar nu reușea să-l struncască pe băiatul ăsta îndărătnic și să-i bage mințile în cap, iar ceilalți copii începuseră între timp să facă vacarm, dădu drumul întregii hoarde afară, trimițîndu-i să culeagă afine.

Voia să se ocupe acum numai de şcolarul cel rebel. Cele zece măsuri de secară îl stimulau să facă tot ce-i sta în putinţă ca să-l aducă pe calea cea bună. Copiii se împrăştiară într-o clipită care încotro, fericiţi că aveau prilejul să-şi facă de cap, în libertate.

Maestrul îşi propuse să-l ia pe Manasse cu binele. Folosind o stratagemă pedagogică, îi vorbi pe un ton vesel şi prietenos, ca să-i cîştige încrederea. Se apucă din nou de lucru, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat şi i se adresă calm :

— Ei, Manasse ?

Nici un răspuns. Maestrul îşi mestecă tutunul şi se informă :

— Ei Manasse, tu ştii să fumezi ?

Tăcere.

— Ei, dar tutunul de mestecat cum ţi se pare ? Ai luat o bucăţică în plisc ?

Învăţătorul, şiret, încerca toate trucurile. Dar în zadar. Pietari Isaskaar lucră între timp mai departe şi nu se dădu bătut.

— Ei, şi dacă totuşi te-ai hotărî să-ţi cauţi o nevastă ; ştii ce ai de făcut ?

De sub sprîncenele încruntate, băiatul îi aruncă o privire bănuitoare. Totuşi, Pietari Isaskaar ţinu să-l lămurească :

— Mai întîi trebuie să urmezi cursul de catecumeni. Pînă n-ai fost confirmat, nu te poţi căsători. Şi la cursul de catecumeni nu sînt primiţi decît cei ce ştiu să citească.

Ciocăni mai departe pingelele, aşteptînd să vadă roadele noilor sale explicaţii şi repetă ca pentru sine :

— Nu, nu ; cine nu ştie să citească nu poate fi confirmat — asta-i limpede !

Simţind că rezervele din nas erau gata să-i alunece pe buza de sus, Manasse le trase repede înapoi.

Maestrul continua să-l instruiască :

— Dacă însă îl cunoşti pe *i*, îl poţi citi din carte şi-l poţi spune pe dinafară, atunci... atunci Manasse poţi să-ţi iei o nevastă şi să duci o viaţă fericită. Ce părere ai, Manasse ?

Nici un sunet nu-i ieşea băiatului din gură ; stătea cu privirea pironită înainte şi devenea tot mai bănuitor.

Maestrul pili capetele cuielor şi-i vorbi ca unui prieten :
— Uită-te la mine, dacă n-aş fi ştiut să citesc şi n-aş fi fost confirmat, atunci să mă ia dracu dacă n-aş fi rămas şi pînă astăzi fără nevastă.
Aruncă gheata reparată la o parte, o luă pe cealaltă în mînă, şi rosti cu seriozitate :
— Dar acum, Manasse, o am pe bătrîna mea şi am la copii, de parcă i-aş scoate din mînecă... Şi cîtă treabă am să le caut mereu noi nume, ca nu cumva să-i cheme pe toţi la fel.
— Ce-mi pasă mie ! Poţi să ai cîtă treabă vrei ! mormăi Manasse.
— Îţi închipui poate că nu e mare lucru să găseşti mereu alte nume, nu-i aşa ? zîmbi Pietari Isaskaar binevoitor.
Manasse nu mai ştia ce să facă — maestrul nu-l slăbea de loc.
— Să ştii însă că e o treabă foarte grea. Am o droaie de băieţi, începînd cu Simeoni, cel mai mare, şi Sebuloni pînă la Benjamiini, cel mai mic, şi aşa mai departe... Hai, Manasse, cîştigă-ţi dreptul la o nevastă cu *i* — şi ai să vezi cum o să-ţi pice copiii ca prin minune. Absolut precis.
Scoase un fluierat ascuţit şi, trăgînd gheata pe calapod, spuse :
— Băieţi şi fete ; fete şi băieţi ; şi în curînd ai să ajungi şi tu ca patriarhul Iacob.
Manasse ameţise de tot. Totuşi, nu se lăsă şi mîrîi din nou :
— Nu-mi pasă dacă ajung ca Iacob, că pe *i* tot nu-l citesc !
— Nu vrei să-l citeşti pe *i ?* întrebă maestrul plin de uimire. Şi de ce, mă rog, nu vrei să-l citeşti ; eşti supărat pe el ?
— Nu vreau să citesc nimic, se burzului băiatul.
Pietari îşi tăie un petic şi căută să-l îmbuneze pe Manasse :
— Nu trebuie să fii supărat pe *i*, e o literă foarte cumsecade.
Lovi cu toată puterea bucata de talpă cu partea lată a ciocanului şi repetă :
— Ascultă, Manasse, şi scuipă pe talpă, *i* este într-adevăr o literă cinstită. Dacă ţi-o întipăreşti în minte şi dacă ţi se

aşază gospodăreşte în cap, ai să te simţi ca şi cum ai fi mîncat o plăcintă bună cu peşte. Ai să te simţi aşa de bine, de parcă ai sta culcat pe laviţă cu o bucată de tutun de mestecat în gură... Ei, ce spui acum, Manasse ?

— Oricît ar fi de bună plăcinta, tot nu-l citesc pe *i*, şuieră printre dinţi încăpăţînatul.

De fapt, acum nu mai avea necaz pe învăţător. Convorbirea purtată cu o pricepere pedagogică îi deschisese inima. Învăţătorul începuse chiar să-l intereseze. Dar îl detesta pe *i* şi tot cititul ăsta, îl ura cu înverşunare şi fără apel. În inimă îi mai stăruia şi o cantitate apreciabilă de neîncredere faţă de maestru, provenind mai ales din visul pe care-l avusese în noaptea trecută.

Discuţia continuă în acelaşi fel cîtva timp. Pietari încerca în fel şi chip să-l convingă pe băiat să citească, dar nu obţinu nici un rezultat. În cele din urmă îşi pierdu răbdarea şi schimbă macazul. Bătu din picior şi spuse poruncitor :

— Hai, dă-i drumu, Manasse.

— Nu-i dau drumu ! se indignă învăţăcelul, aruncîndu-i maestrului o privire fioroasă.

Acesta făcu un gest ameninţător şi repetă apoi scurt, aşa cum se cuvenea într-o asemenea situaţie :

— Dă-i drumu, Manasse, să vedem cum îţi intră *i* în căpăţînă.

— Nu vreau !

— Nu vrei ? Ce spui, drăguţule ! Vocea maestrului avea o inflexiune ironică.

Manasse se gîndi la visul lui şi privirea lui căpătă o fixitate ciudată.

Maestrul continuă pe acelaşi ton :

— Acum o să auzim cum îţi trosneşte ţeasta !

Şi se întoarse să ia cureaua cea lată care atîrna de un cui pe peretele din fund al camerei, promiţîndu-i lui Manasse :

— Vai de capul şi de fundul tău, ce le aşteaptă !

Dar se înşela. În momentul cînd întinse mîna după curea, Manasse o zbughi pe uşă afară şi se porni să alerge atît de repede spre pădure, încît doar călcîiele i se zăreau în aer. Maestrul, îngrijorat din cauza sacului de secară, începu să

fugă după el, înjurînd şi strigînd, iar banda de copii îi făcu alai. Alergară astfel după fugar pînă ce acesta dispăru în pădure şi nu mai putu fi urmărit.

7

Supărat, Pietari Isaskaar o luă spre casa familiei Jäppinen ca să discute despre ceea ce se întîmplase şi să-l ia înapoi pe băiat. Dispariţia băiatului nu-l emoţiona prea mult ; de obicei, mamele îşi aduceau singure odraslele înapoi. Ceea ce-l îngrijora mai mult era sacul cu grîne.

Se afla într-o asemenea stare de spirit, încît nimic nu l-ar fi putut opri din drum. Intră cu capul sus în casă, îşi aruncă mănuşile pe bancă şi spuse de-a dreptul, aşa cum îi era felul :

— Am venit, Jussi-Belzebut.

Tatăl se aştepta la o veste îmbucurătoare în privinţa lui *i.* Însă Pietari rosti cu voce tare :

— Poţi să mă crezi, Jussi-Belzebut, că nu-i o treabă uşoară pentru mine.

Tatăl, care se afla încă sub impresia unor visuri înălţătoare, răspunse senin :

— Păi, ţi-am spus doar, băiatul are mintea ascuţită ca un brici.

— Da, da, desigur, aprobă Pietari. Dacă aş fi ştiut însă ce soi de animal e ăsta, nu l-aş fi primit în şcoala mea pentru mai puţin de o tonă de secară.

Tatăl nu înţelegea nimic.

Atunci Pietari Isaskaar povesti cu lux de amănunte cîte eforturi făcuse şi încheie :

— Şi acum l-a luat dracu pe băiat şi s-a făcut nevăzut împreună cu el.

Tatăl începu să priceapă că treaba nu mersese chiar aşa de bine. Dîndu-şi seama că era vorba de ceva serios, îşi aminti de rangul său bisericesc şi spuse :

— Stai puţin, să-mi pun mai întîi ochelarii.

Şi cu un gest obişnuit şi-i fixă pe nas, privi prin sticle la învăţător, apoi se interesă calm :

— Deci, ce s-a întîmplat ?
— Ei, precum am spus, l-a luat Necuratul.
Ceața din capul lui Jussi-Belzebut nu voia să se împrăștie. Se plînse :
— Ochelarii ăștia trebuie că au un defect ; sînt așa de neclari... Îi aranjă mai bine și întrebă : Adică l-a cuprins duhul întunericului pe băiat ?
— Așa-i, confirmă Pietari Isaskaar și-i povesti despre fuga lui Manasse, întrebînd apoi pe neașteptate : Da' unde-i bătrîna ta, Doroteea, de nu mai vine să ne facă o cafea ?
Mama se dusese în *sauna* să aprindă focul, căci voia să-i pregătească fiului ei silitor o recompensă deosebită. Îi spălase și o cămașă, care se usca acum pe bîrna de sub tavan. Voia să-și arate recunoștința pentru fericirea viitoare pe care fiul ei, viitorul pastor, i-o pregătea prin străduințele lui.
Aceeași închipuire încețoșase și mintea tatălui ; cei doi bătrîni își puseseră mari speranțe în talentele pedagogice recunoscute ale lui Pietari Isaskaar. Dorințele și imaginația lor dăduseră niște roade ciudate.
Și deodată, această veste nenorocită ! Nu, bătrînul Jäppinen nu putea admite ! Derbedeul ăsta mic să-i distrugă toate planurile ? Frămîntîndu-și mintea, se scărpina cu ciudă după ureche și își spunea în sinea lui : „Cu orice preț, băiatul trebuie să devină pastor !"
Nu se mai ocupa de loc de ochelari, fuma și scuipa după obiceiul lui — la distanță, pe podea. Ochelarii îi stăteau acum pe nas fără nici un rost, ceea ce îi dădea un aer și mai caraghios ca de obicei. Își exprimă nemulțumirea pe un ton obișnuit :
— Unde-o fi dispărut Iuda ăsta ?
Pietari Isaskaar n-avea habar, dar scotea niște blesteme înfricoșătoare.
— Să știi de la mine, Jäppinen, am să-i ciocănesc literele în cap chiar de-ar fi să-l chem pe Scaraoschi în ajutor.
Tatăl scuipă din colțul gurii o zeamă groasă de tutun și întări acest legămînt :
— Chiar de s-ar fi aciuiat în el o duzină de duhuri rele, literele tot trebuie să-i intre în căpățînă. Numai să pun eu mîna pe derbedeul ăsta !

Ochelarii își făceau de cap și abia acum Jussi-Belzebut își dădu seama că-i alunecaseră pe vîrful nasului. Îi smulse furios, îi aruncă pe masă și începu să tune și să fulgere :

— Sticlele astea afurisite joacă în fața ochilor de nu mai vezi nimic în odaie cu ele.

Între timp, Manasse pribegea abătut prin pădure, fără nici un țel. Picioarele îl duceau instinctiv către casa părintească. Nu se gîndea la nimic, nu avea nici un fel de planuri ; inima însă îi era plină de o încăpățînare înverșunată.

În această stare de spirit se apropie de gospodăria familiei Saunanen. Îi dădu ocol. Ar fi vrut să vorbească cu Hiku, dar nu îndrăznea să intre în casă. Pe de altă parte, îi era oarecum peste mînă să dea ochi cu Hiku, căci îi era rușine că tocmai pe el căzuse o asemenea pacoste.

Dar Hiku se afla și el în pribegie. Umblase toată ziua haihui prin pădure, rătăcise în lung și-n lat prin împrejurimi și nu știa unde să-și petreacă noaptea.

Se întîlniră cu totul întîmplător. Amîndoi erau sătui de viață. Se priviră cîtva timp în tăcere, și pentru a pune capăt situației, Hiku ridică piciorul și începu să scurme pămîntul cu călcîiul, ca și cum ar fi căutat ceva.

Treptat însă, intimitatea lor se restabili, căci o nenorocire comună îi apropia. Cutreierară potecile și lîngă marginea pădurii dădură iar de taurul cel furios. Manasse zvîrli cu un ghemotoc de iarbă în el, ceea ce le procură un subiect de vorbă. Hiku puse mîna pe o piatră și îi veni deodată o idee grozavă, cum să se răzbune pe odiosul Pietari Isaskaar :

— Dacă taurul acesta ar fi învățătorul, cum am mai arunca cu pietre în el, nu-i așa, Manasse ?

— Chiar dacă ar fi o sută de învățători, tot aș arunca cu pietre în ei, se declară imediat de acord Manasse ; aruncă cu o piatră în taur și amenință :

— Și dacă învățătorul vine încoace, îi dau una cu pumnul și-i mai dau și un picior, ca să se sature.

Triumfau în sinea lor de această corecție pe care i-o aplicau învățătorului. Hiku bătea pămîntul cu o nuia și striga plin de entuziasm :

— Și eu am să-l ard cu bățul ăsta peste fund, pînă ce-o să crape pantalonii pe el. Nu-i așa, Manasse ?

— Şi chiar de-o să-i crape de o sută de ori pantalonii, tot nu mă las şi am să-l bat într-una pînă ce o să dea ortu popii, urlă Manasse cuprins de frenezie şi aruncă bățul în taurul care-l întruchipa în ochii lor pe învățător :

— Lua-te-ar dracu de învățător !

Bățul îl nimeri pe taur în bot. Animalul fornăi, ridică coada şi se aruncă cu toată greutatea în gard. Băieții scoaseră un țipăt de groază şi îşi luară picioarele la spinare ca să scape de furia taurului care desigur că i-ar fi străpuns cu coarnele.

Alergară astfel mult timp fără să privească înapoi. Se opriră în sfîrşit şi, dîndu-şi seama că fugiseră din fața unei primejdii închipuite, îşi veniră din nou în fire. Hiku lovi cu bățul într-un trunchi de copac şi amenință :

— Dacă vii acum, mă taure, îți arăt eu.

— Oricine ar veni, îl iau la goană.

Furia lui Manasse creştea tot mai mult :

— Nu mai mi-e frică de nimeni, nici de mama, nici de tata, de nimeni nu mi-e frică.

Astfel se îndreptară neînfricați şi neînduplecați, printr-o înțelegere tacită, spre casa lui Manasse. Dar o dată ajunşi în curte, simțiră că îi părăseşte curajul. Se furişară în spatele casei, dar cînd începu să se lase întunericul, li se făcu frică şi Manasse propuse să intre iar în cocina porcului.

Reuşiră să se vîre în cocină fără să fie observați şi acum se aflau în siguranță, pe aşternutul moale de turbă. Porcul cel mare, mulțumit că avea din nou societate, se ridică din culcuşul lui, sprijinindu-se pe picioarele din față şi stînd cu fundul lui greu îngropat în turbă. Îi privi cîteva clipe cu capul înclinat într-o parte, parcă ar fi vrut să spună : Ei, nu-i nimic de făcut ! Şi înainte să se culce la loc mai grohăi o dată scurt şi aprobator : „Groh !“

Între timp, mama se reîntoarse în odaie. Pietari Isaskaar povesti toată istoria de la început şi mama se făcu foc şi pară. Nici nu era de mirare, căci derbedeul îi distrusese cele mai frumoase speranțe. Nu trecuse mult de cînd viața ei fericită, ca mamă de pastor, îi păruse un lucru cert şi iată că acum totul se năruise.

— Dar să nu-şi închipuie golanul că o să-i meargă.
— Şi asta tocmai acum, cînd am încălzit *sauna* şi am făcut unt proaspăt. Diavolul ăsta nu vrea să asculte nici măcar de învăţător !
Se porniră cu toţii să-l ocărască pe Manasse. Acum mama era aceea care-şi aţîţa bărbatul.
— Cînd o să pui mîna pe vagabondul ăsta, să-i tragi o bătaie zdravănă şi să vezi cum o să poată să înveţe atunci.
— Numai să pun mîna pe el, se oţărî tatăl.
Mama se apucă furioasă de treabă, apucă găleata cea mare şi bodogăni :
— Din cauza acestui dobitoc a rămas şi porcul fără mîncare. Să-ţi vină să înnebuneşti, nu alta !
Ieşi afară cu găleata, iar tatăl rămase cufundat în gînduri. Nu trecu însă mult şi mama se întoarse în odaie, trăgîndu-l pe primul ei născut după ea : îl descoperise în cocină şi cu toate urletele şi opintelile lui, îl apucase cu o mînă de fier de guler şi, după ce îl aduse pînă în mijlocul odăii, îl predă direct în mîinile tatălui, strigînd :
— Iată-l pe fiul tău.
Tatăl era pregătit. Îşi puse doar ochelarii pe nas, apoi apucă nuiaua binecuvîntată şi spuse pe un ton aspru :
— Ia să vedem, Manasse, cum îţi intră acum abecedarul în cap.
Se aşeză la masă pe locul stăpînului. Băiatul stătea tremurînd în faţa lui. Îi porunci :
— Să spui numaidecît *i !*
Nimic. Manasse tăcea chitic. Atunci tatăl îi trase repede pantalonii în jos, îl plesni cu nuiaua peste fund şi ţipă :
— Să te aud cum spui *i !*
— I-i-i ! urlă băiatul pe un ton ascuţit, în timp ce pantalonii îi alunecau la pămînt.
Cele mai bune locuri pentru nuia fură astfel descoperite. Tatăl trecu la actul doi :
— Să mă ia dracu dacă n-am să-l învăţ astfel pe propriul meu copil să citească... Dacă i-am dat trup şi suflet, să vedem dacă nu pot să i-l bag şi pe *i* în cap. Şi-i porunci din nou :
— Spune repede *i !*

— I-i-i ! se auzi o şoaptă înfricoşată. Tremurînd ca varga, băiatul căuta să-şi apere cu mîinile părţile expuse.

— Spune într-una *i!* strigă tatăl neînduplecat.

— I-i-i ! urlă băiatul plîngînd desperat.

Tatăl ridică băţul şi comandă :

— Mai tare.

— I-i-i-i-iiii ! răsună şuierînd şi gîfîind, căci *i*-ul se amesteca cu hohotele de plîns ale băiatului îngrozit, care căuta să-şi apere fundul.

Astfel îşi trecu vestitul savant în mod strălucit şi fără nici o greşeală primul examen public. Şi astfel, singura literă pe care o cunoştea tatăl începu să dea roade bogate la fiul său.

Johannes Linnankoski

(1869—1913)

Fugarii

1

Juha Uutela terminase tocmai cu bărbieritul. Puse briciul la o parte şi se uită în oglindă. Faţa i se lumină.

— Cum întinereşte omul cînd îşi rade barba ! spuse el gînditor. Abia mă mai recunosc.

Şedea la masă şi se privea cu atenţie. Zbîrcituri ? Astea nu sînt încă zbîrciturile bătrîneţii, gîndi el şi îşi trecu degetele peste liniile de la rădăcina nasului, ca să le netezească. Abia se mai vedeau acum. Apoi se sculă, cu un zîmbet în jurul buzelor, cu ochii săi mici şi inteligenţi strălucind sub fruntea înaltă, brăzdată de linii lungi. Se spălă pe faţă şi îşi puse ustensilele de bărbierit în dulăpiorul de pe perete.

— Am îmbătrînit ? gîndi el, pieptănîndu-şi părul castaniu, tuns drept, pe ceafă. Un om ca mine, de fapt, nici nu îmbătrîneşte !

Se simţea voinic şi elastic ca un tînăr. Dar nu-i ajungea să se simtă tînăr, voia să se convingă că arată într-adevăr tînăr. Trecu în camera de alături şi potrivi oglinda de pe scrin puţin oblic, ca să-şi poată vedea şi umerii. Trupul lui scund şi îndesat era încă drept. Pe ceafă avea însă o cută adîncă de bătrîneţe şi pe umerii slabi apăsa povara anilor, dar asta nu se vedea în oglindă.

— Ce vîrstă mi-ar da oare un străin ? se întrebă el mulţumit de înfăţişarea sa — şi se întoarse cu paşi mici, bătrîneşti, în sufragerie.

Se apropie de fereastră şi privi la peisajul cenuşiu de primăvară din care zăpada dispăruse. Abia acum îşi dădu seama de ce se bărbierise cu atîta grijă şi ce ascundeau preocupările lui. Se adînci atît de mult în gînduri, încît nici nu observă cînd uşa camerei se deschise încet.

— Ziua bună, Juha, rosti o voce cunoscută.

Uutela tresări uşor.

— Bună să-ţi fie inima, soro, răspunse el cu acelaşi zîmbet pe buze.

Soră-sa rămase uimită locului.

— Ce s-a întîmplat ? se miră Uutela, care se înveseli şi mai mult văzînd-o atît de surprinsă.

— Ai o înfăţişare... de parcă ai avea de gînd să te însori, rîse ea şi-i strînse mîna cu afecţiune.

— Zău, aşa arăt ? spuse Uutela. Şi ce-ai spune dacă m-aş însura cu adevărat ?

— Vorbeşti serios ? se nelinişti soră-sa. De-aia m-ai chemat ?

— Ei, ei, o îmbună Uutela. Dar ia să vedem care din noi doi o să ne facă acum o cafea, glumi el ca să schimbe vorba. Mai e foc în sobă.

— Eu, bineînţeles, se oferi imediat sora şi începu să pregătească de cafea.

Uutela aduse lemne, apoi se aşeză pe bancă şi o întrebă de noutăţi ; tot mai zîmbea, iar ochii săi mici în orbitele adînci aveau o strălucire calmă.

„Ce-o fi cu el ?" se întrebă sora, aruncîndu-i din cînd în cînd o privire cercetătoare.

— Mă miram doar, începu ea, pe un ton precaut, că ţi-ai ras barba...

— La ce-mi trebuia blana aia, rîse Uutela şi clipi vesel din ochi.

— Ce gînduri îţi umblă prin minte ? îl întrebă soră-sa, luîndu-şi inima în dinţi.

Uutela o privi lung, cu o expresie misterioasă. Apoi rosti încet, pe un ton aproape drăgăstos :

— Aşa-i, Karolina. Se întîmplă într-adevăr că mă gîndesc să mă însor.

Sora scăpă din mînă capacul cănii de cafea.

— Nu mi-aş fi închipuit, spuse fără să vrea.

— Şi nici n-ai fi dorit, nu-i aşa? o întrebă Uutela cu oarecare asprime. Dar îi păru imediat rău şi continuă liniştit: Mă gîndesc de mult la treaba asta. Ar fi totuşi păcat ca toată averea s-o moştenească o străină, deşi între noi...

— Vai de mine! strigă sora. Cum poate să-ţi treacă prin cap una ca asta! Pentru cît voi mai trăi, am mai mult decît îmi trebuie, dar... şi se întrerupse nehotărîtă.

— Ce vrei să spui cu „dar“ ?

— Mă gîndesc că eşti totuşi bătrîn, zise sora încet, încurajată de zîmbetul fratelui ei.

— Bătrîn? rîse Uutela. Nu spuneai mai adineauri cu totul altceva?

— Ce importanţă are înfăţişarea? Cînd ai însă aproape şaptezeci de ani... şi după ce ai fost căsătorit timp de patruzeci şi cinci de ani, atunci...

— Atunci ar trebui să-ţi fie de ajuns... glumi Uutela cu subînţeles. Dîndu-şi însă seama că făcuse o glumă nepotrivită pentru un om bătrîn, reluă cu seriozitate: Cine poate şti de ce are celălalt nevoie? Oamenii se deosebesc unii de alţii. Eu gîndesc că aşa e bine — ce să fac dacă tu nu poţi să înţelegi?

— Într-adevăr, nu pot să înţeleg. Te credeam mulţumit că ţi-ai vîndut ferma şi că te-ai aşezat aici să-ţi petreci în tihnă bătrîneţea. Bani ai destui, nimic nu-ţi lipseşte, tot ce ţi-ai dorit s-a împlinit.

Ochii lui Uutela scînteiară.

— Poate că n-am obţinut chiar tot ce am vrut? Poate că-mi mai lipseşte ceva?

Sora îl privi nedumerită. Nu-l văzuse niciodată pe fratele ei înflăcărîndu-se astfel şi nu-i cunoştea această voce, care abia reuşea să-şi stăpînească emoţia:

— Tu nu poţi înţelege asemenea lucruri, continuă Uutela, sculîndu-se în picioare şi apropiindu-se de soră-sa. O privi drept în ochi şi o întrebă încet, pe un ton insistent: Ţi-ai închipuit oare că îmi aruncasem ochii de la început pe răposata Maija şi pe ferma din Lumikangas?

— Să vezi, eu...

— Nicidecum, de pe-atunci aveam planuri mari.

Tăcu un moment, ca să-şi liniştească tremurul vocii.

— Cred că-ţi aduci aminte că pe-atunci munceam la Anttila... Şi că unica lui fiică n-avea nimic împotrivă să se culce cu mine sub aceeaşi plapumă. Dar cînd i-am propus să ne chivernisim viaţa împreună, atunci m-a privit ca pe un bastard şi un argat. Înţelegi acum ?

Sora asculta nemişcată, ca lovită de trăsnet.

— Nu mi-ai vorbit niciodată despre toate astea.

— Omul nu poate să spună întotdeauna toate cîte le are pe suflet. Credeam că ţi-ai dat singură seama. Da, pe-atunci, blestemat fie...

— Nu blestema, îl întrerupse sora.

— Mă priveşte. Am jurat atunci că am să le arăt eu odată şi odată acestor ţărani, şi fiice de ţărani, şi acestor copii legitimi de ce e în stare un bastard şi un argat !

Acum se aprinseră şi ochii surorii ; cuvintele fratelui ei atinseseră o coardă care vibra la fel de sensibil ca şi la el.

— Şi-apoi ? îl îndemnă ea.

— Apoi am luat-o pe răposata Maija şi Lumikangas, deşi Maija avea cu aproape zece ani mai mult ca mine. De altfel, era o femeie cumsecade, după cum ştii, un adevărat cal de povară. Şi pe urmă am început să le arăt ce pot. Îţi aduci aminte, desigur, cum am cumpărat Lumikangas [1] şi ce gospodărie am reuşit să fac acolo. Dar a fost o muncă grea, Karolina. Cazanul de rachiu fierbea zi şi noapte, trebuia să mă duc mereu la Turku şi la Pori să vînd rachiul, iar în lungile nopţi de iarnă munceam din greu în pădure, la lumina torţelor, ca să tai buşteni. În anii aceia nu am dormit prea multe nopţi cu răposata Maija şi pe urmă, cînd am cumpărat ferma din Pertu, ştii la ce mă gîndeam ? Ia să văd, odraslă a lui Anttila şi voi ceilalţi, îmi ziceam eu, ce mai aveţi acum de spus bastardului şi argatului ? Şi-apoi, cînd am cumpărat Uutela ? Ei, odraslă unică a lui Anttila şi voi toţi, ceilalţi, mă gîndeam eu, oare bastardul şi argatul e în sfîrşit destul de bun pentru voi ?

Sora îl socotise din totdeauna pe fratele ei un om excepţional ; acum însă se simţea copleşită de admiraţie.

[1] În Finlanda, moşiile poartă numele familiilor care le stăpînesc.

— Aşa-i, Juha ; e ceva de capul tău ! exclamă ea privindu-l cu adoraţie. Le-ai plătit cu vîrf şi îndesat pentru vorbele lor.

— Încă nu, rosti Uutela cu o voce care o făcu să se cutremure. Asta nu e încă totul.

Se răsuci pe loc şi se îndreptă spre fereastră, ca şi cum ar fi avut de luptat cu puteri nevăzute şi n-ar fi vrut să se dea în vileag. Se întoarse însă din nou lîngă ea şi şopti :

— Ţie pot să-ţi spun. Cînd a trebuit să renunţ la planurile mele, m-am hotărît ca atunci cînd voi rămîne văduv — căci răposata Maija era cu zece ani mai în vîrstă decît mine — aveam să le arăt că pot să-mi aleg orice fată de ţăran şi încă una tînără. Iar acum o iau cu dobîndă, ca să nu uite cît or trăi de bastard şi de argat.

Ultimele cuvinte izbucniră cu atîta violenţă, încît sora rămase fără grai. Fratele ei, de obicei atît de liniştit, devenise acum parcă alt om.

— Şi pe cine vrei să iei ? îl întrebă ea în cele din urmă.

— Ia ghiceşte, o iscodi Uutela şi un zîmbet îi îmblînzi faţa iritată.

— Nu pot să ghicesc.

— Ei, pe Manta Keskitalo. Acuma ştii.

Sora îl privi cu uimire.

— Nu spui nimic ? zîmbi Uutela.

— Ce să spun ? răspunse ea descumpănită. Mă gîndesc doar la deosebirea de vîrstă... Manta n-a împlinit încă nici douăzeci şi cinci de ani.

— Douăzeci şi trei, zîmbi Uutela, ca şi cum asta l-ar fi amuzat din cale-afară.

— Nu e totuşi prea tînără ? Crezi că ţi se potriveşte ?

— Ce-ai spus ? sări ca fript Uutela şi din nou îi scînteiară ochii. Tocmai pe ea vreau s-o iau şi nu trebuie să aibă nici un an mai mult. Chiar dacă...

Sora nu mai ştia ce să spună.

— Pe pămînt roditor cresc urzici... zise ea încet, ca pentru sine...

— Tocmai de aceea. Aproape doi ani am stat retras în bîrlogul meu, ca un moşneag neputincios, şi mi-am rumegat gîndurile. Acum s-a terminat ! Vreau să iau din nou hăţurile în mînă şi s-o pornesc la drum.

— Bine, bine, spuse sora, zăpăcită de-a binelea. Dar am uitat de cafea.

Aduse repede ceştile pe masă, în timp ce Uutela măsura camera cu paşi mari, în lung şi-n lat.

— Nu te necăji, Karolina, spuse el după cîtva timp, aruncîndu-i o privire şireată. Bastarzii trebuie să ţină unii cu alţii.

— Nu la asta mă gîndesc, răspunse ea repede, ca şi cum ar fi vrut să se scuze.

Fratele şi sora se aşezară la masă şi băură în tăcere cafeaua. Nici nu observară cînd se deschise uşa şi apăru un om uscăţiv cu un zîmbet şmecher pe buzele subţiri.

— Aha, eşti acasă ! exclamă omul. Treceam din întîmplare pe aici şi am intrat să văd ce mai faci.

Cei doi schimbară o privire cu subînţeles, iar Uutela îşi trecu mîna peste frunte, de parcă ar fi vrut să-şi şteargă de pe obraz urmele tulburării.

— Vii la ceas potrivit, vecine, zîmbi el şi-i întinse mîna, ridicîndu-se de pe scaun. Eram tocmai la cafea.

— Dar nu sînt omul potrivit, rîse noul venit, ţinîndu-şi pălăria într-o mînă şi netezindu-şi părul cu cealaltă mînă.

— Domnul Keskitalo nu ia o cafea cu noi ? se miră sora.

— Pieptul, tuşi musafirul scurt şi uscat. Eu aş vrea, dar ce să fac dacă pieptul nu suportă, explică el pe un ton ironic.

— Ia loc totuşi, îl invită Uutela, zîmbind cu toată gura şi părînd încîntat. Îi povesteam tocmai surorii mele despre planurile noastre. Dar ea e gata să mă arunce la fier vechi.

— La fier vechi ? Keskitalo îşi holbă ochii mari şi bulbucaţi, cuprins de uimire. Păstrînd aceeaşi poziţie a ochilor, îl privea cu luare-aminte pe Uutela. Ia te uită, strigă el. Ţi-ai ras chiar şi barba şi acum arăţi cel puţin cu zece ani mai tînăr decît mine. Deşi cred că eu sînt cu zece ani mai tînăr decît tine. Ce-ar fi să pun şi eu mîna pe brici ?

— Nu-i nevoie, rîse Uutela. Deoarece eu voi fi ginerele, iar tu — socrul, ar trebui să existe o oarecare deosebire de vîrstă între noi.

— Ei, atunci s-o lăsăm baltă. Şi începură tustrei să rîdă.

— Deci, Karolina, se adresă Keskitalo surorii, Uutela şi cu mine avem de gînd să mai facem lucruri mari la bătrîneţe. Eu am fost totdeauna cam bolnăvicios, iar băieţii

nu se pricep încă la gospodărie. Dar acum o să am un ginere în casă... Își strînse pleoapele, ca și cum ar fi vrut să-și ascundă niște gînduri secrete. Dar tu ce părere ai, Karolina ?

— Desigur, desigur... am glumit doar. Deci, Juhani va intra în familia ta.

— Așa ne-am gîndit, zise Keskitalo, clipind des din ochi.

Uutela zîmbea liniștit.

— Doar n-o să aduc fiică de fermier să conducă o gospodărie sărăcăcioasă ca asta. De altfel, aș vrea să mă apuc din nou de o treabă ca lumea.

— Foarte bine, îl încurajă Keskitalo. Ce-ai spune, vecine, dacă am bate palma acum, pe loc ?

— Dar Manta vrea să ia bărbat bătrîn ? interveni sora pe un ton jumătate glumeț, jumătate serios.

— Manta ? rîse Keskitalo. Să-i mulțumească bunului Dumnezeu că-i dăruiește un asemenea bărbat. De altfel — îi făcu cu ochiul lui Uutela — în biserică, femeia trebuie să tacă ; soră-ta cunoaște, desigur, legea.

Karolina ar fi vrut să-i răspundă ceva, căci era și ea femeie, dar zîmbi, deoarece și ceilalți zîmbeau.

— Atunci e-n regulă, zîmbi Uutela. Sîmbătă vin și aduc darurile de logodnă.

— Pînă atunci totul va fi aranjat, îl asigură Keskitalo încrețindu-și din nou pleoapele. Și pînă la Rusalii „vom sta cu toții la umbră, sub vița-de-vie și sub smochini".

Rîseră cu toții. Keskitalo era vestit ca un bun cunoscător de versete biblice, pe care știa să le plaseze la momentul potrivit.

Vecinul plecă. Uutela începu să umble prin cameră, cu mîinile înfundate în buzunarele hainei ; ochii îi erau limpezi. Un zîmbet îi apăru pe buze și soră-sa îl auzi chicotind încet.

— Care dintre noi a fost de fapt pețitorul ? se întoarse el către sora sa.

Sora îl privi mirată :

— Păi, tu, cine altul ?

— De fapt, amîndoi am pețit. Uutela rîse încet. Ascultă, Karolina, Keskitalo e desigur o fermă bună și familia e onorabilă, dar e îndatorată pînă peste cap, așa încît un ginere ca mine va fi pentru ei un fel de Moș Crăciun. Căci

altfel le-ar scoate în curînd totul la mezat. Cu citate din Biblie nu se pot plăti datoriile, spuse el batjocoritor. În sfîrşit, e un om cumsecade, dar şi viclean — cred că o să ne înţelegem destul de bine.

Sora îl privea bucuroasă — redevenise vechiul ei Juha, înţelept, cu zîmbetul pe buze şi cu ochii inteligenţi strălucind liniştit. Din nou îi veni în minte deosebirea de vîrstă, dar acum toate acestea îi păreau fără importanţă.

Uutela zîmbea mereu şi îşi depăna mai departe gîndurile.

— Bagă de seamă, Karolina. Nu am alergat niciodată după fericire ; am privit-o însă întotdeauna în ochi şi atunci s-a luat ea după mine. Şi aşa va fi şi acum.

2

Astăzi era duminică, ziua cea mare, cînd urma să aibă loc a doua strigare. Lui Uutela i se părea că toată viaţa lui trecută, toată munca şi strădania lui de pe vremea cînd trăise la Lumikangas avuseseră drept scop să pregătească această zi.

Se trezi de la patru dimineaţa. Soarele de mai strălucea, pe copaci şi pe iarbă sclipeau stropi de rouă. Niciodată încă nu văzuse Uutela atîţia stropi de rouă. Şi totul i se părea acum altfel. Pretutindeni se auzea ciripit de păsărele ; cîntau şi gungureau pe toate tonurile.

Ciudat era că în această dimineaţă pînă şi cocoşii păreau să se fi luat la întrecere. Întîi cîntă cocoşul din Hankamäki, apoi cel din Alastalo şi o dată cu el şi cel din Tuomala, apoi întregul sat se umplu de cîntecul lor. La urmă de tot se mai auzi încă unul după deal, dinspre Keskitalo.

— S-o fi trezit Manta ? gîndi Uutela zîmbind. Chiar dacă nu pare să fie prea bucuroasă de nuntă, se va înveseli ea mai tîrziu — aşa-i cel puţin de aşteptat.

La ora opt, Uutela plecă spre casa miresei ; îmbrăcat cu un costum de postav închis şi cu şapca neagră cu cozoroc pe cap, avea o înfăţişare impunătoare. Pe drum nu se putu opri să rîdă, amintindu-şi de Hanna, sora mai tînără a miresei, care fusese de părere că mirele trebuie să-şi cumpere o pălărie, aşa cum purtau tatăl ei şi toţi ceilalţi. Ce copilărie ! rîse el. Toată viaţa am umblat cu şapcă.

Cafeaua de dimineață o luă împreună cu familia Keskitalo. Doar mireasa lipsea. Mai avea ceva treabă în camera ei — se pregătea de nuntă.

Apoi plecară în sat, la biserică. Pe Uutela îl rîcîia faptul că trebuia să facă acest drum cu calul altuia, chiar dacă era al socrului său. Dar trăsura cea nouă și hamurile sclipitoare le cumpărase el — ceea ce, cum s-ar spune, dregea lucrurile.

Mireasa, o fată voinică și sănătoasă, în floarea tinereții, apăru în pragul casei, gătită cu basma de mătase, bluză de dantelă, cu un lanț lung de aur în jurul gîtului și inele în degete. Ochii lui Uutela străluceau de bucurie. Ar fi vrut să-și exprime admirația, dar îi trecu prin gînd că s-ar putea crede că vrea să se laude, căci toate aceste podoabe erau doar darurile lui de nuntă.

Keskitalo îl scoase din încurcătură cu o glumă. Găsi imediat o comparație biblică potrivită :

— E grozavă, Manta ! Parcă ar fi regina din Saba, în toată splendoarea ei.

Mireasa roși și plecă ochii în pămînt.

— E frumoasă ca un dar al lui Dumnezeu, rosti zîmbind Uutela. Acum nu-și mai lăuda darurile — și totuși, izbutise să-și spună gîndul.

Apoi se urcară în trăsură — și toată argățimea casei era adunată și privea.

Uutela plescăi din limbă și calul porni în trap.

Liinu era azi mai sprinten ca de obicei, ca și cum ar fi înțeles și el însemnătatea zilei.

— Ai în tine stofă de cal de curse. Uutela rîse și trase de hățuri.

Calul se avîntase, roțile uruiau și hățurile bătute cu alămuri sclipeau. În inima lui Uutela răsunau zurgălăi și cîntece.

Pînă atunci nu băgase niciodată de seamă cît de verde se desprindea frunzișul fraged al mestecenilor pe albastrul cerului.

— Ia te uită cum au răsărit frunzele mestecenilor, exclamă el — și în sinea lui gîndi că și pentru el venise vremea întineririi.

Satul rămase în urmă, drumul se îndrepta printre ogoare spre o pădurice.

— Ce vesele sînt păsărelele, spuse din nou Uutela, privind în sus, spre copaci.

Mireasa nu răspunse nimic.

În mijlocul pădurii se deschidea o rîpă, iar în fundul ei şopotea un pîrîu mic în care se scurgeau apele primăverii.

— Pînă şi pîrîul murmură voios, spuse din nou Uutela, plin de entuziasm.

Mireasa rămase la fel de tăcută.

„Ce gînditoare e !" Uutela îi surîse. „Ia s-o lăsăm să-şi adune gîndurile şi să se bucure în sinea ei, aşa cum mă bucur şi eu."

Ajunseră la marginea pădurii şi Liinu alerga acum în trap la vale, pe povîrniş. Pe drum se aflau cîţiva oameni care se îndreptau spre biserică. Cînd trecură pe lîngă ei, se salutară plini de voie bună.

„Ia uitaţi-vă la Uutela ăsta, ghici el din privirea oamenilor. Şi-a luat cu adevărat mireasă tînără şi frumoasă ; parc-a ales-o din vitrină. Ei, cine-i deştept la tinereţe, nu se dezminte nici la bătrîneţe."

Apoi grupurile de oameni deveniră tot mai mari. Cînd trecură pe lîngă următorul grup, Uutela nu se putu stăpîni să nu le strige :

— Ce timp minunat !

— Şi un ceas minunat, răspunse cineva, clipind cu înţeles din ochi. Ceilalţi rîseră.

Uutela se simţea tot mai fericit. Drumul ducea acum peste un ogor întins, proaspăt arat. Brazdele lungi, cu bulgări negri şi fărîmicioşi, erau o bucurie pentru ochiul ţăranului — şi mireasma pămîntului reavăn îi pătrundea adînc în piept.

— Curînd o să încolţească ovăzul, zise el mulţumit.

Mireasa nu-şi exprimă nici o părere.

Uutela gîndea că s-ar fi cuvenit totuşi să vorbească despre ceva împreună.

— Cît ovăz aţi însămînţat în primăvara asta ? se interesă el ? Tu ştii ?

— Nu ştiu, răspunse mireasa. Dar se sperie şi ea de răspunsul acesta scurt şi adăugă repede : N-am auzit vorbindu-se nimic despre asta.

— Tatăl tău o fi luat cel puţin zece chintale, o lămuri Uutela.

Se zărea acum biserica şi Uutela îi dădu drumul lui Liinu să alerge mai repede. Pe drum trecură pe lîngă un grup de băieţi. Uutela parcă se vedea cu ochii celorlalţi cum stătea drept, cu capul sus. Trase de hăţuri, şi nu aruncă nici o privire în lături.

„Aşa se merge, aşa se ţine capul, ar fi vrut el să le strige. Ei, ce-aveţi de spus ?"

Pe colina bisericii se adunase o mulţime de oameni. Caii erau legaţi de garduri şi de stîlpi. Oamenii se plimbau primprejur sau stăteau de vorbă în grupuri mici.

Uutela se opri lîngă un stîlp. Voia să-i ajute miresei să coboare, dar ea sări atît de repede jos, încît abia o atinse pe mînecă.

Apoi începură să se plimbe. Lui Uutela i se părea că toţi îi privesc, dar mai ales pe el.

— De ce eşti aşa de tăcută ? o întrebă el cu blîndeţe pe mireasă, văzînd-o că roşeşte şi tace. El însuşi se ţinea drept, arbora un zîmbet prietenos, saluta în dreapta şi în stînga, iar din cînd în cînd ducea mîna la cozorocul şepcii.

— N-ai vrea să ne plimbăm puţin în cimitir, să privim crucile de pe morminte ? îi propuse el miresei.

— Dacă vrei, răspunse ea uşurată şi se îndreptă spre portiţa laterală.

Uutela rîse.

— Dar nu prin portiţa din dos. Să intrăm pe poarta principală.

Mireasa îl urmă, supusă. La poartă stăteau cîţiva ţărani pe care Uutela îi cunoştea. Dar nu se opri, ci le făcu doar semn cu capul din mers.

— Pare-se că Uutela nu are timp acum să stea de vorbă cu noi, spuse unul dintre ei pe un ton răutăcios.

— Altă dată, altă dată, îi strigă Uutela peste umăr, rîzînd, şi-şi văzu liniştit de drum.

La poartă era un vînzător de cornuri, care ţinea pe capacul lăzii şi sticle de limonadă spre vînzare. Băiatul i se adresă lui Uutela, dar în acelaşi timp îi aruncă o privire miresei. Uutela ar fi vrut să-i facă vînzare, căci se simţea

bine şi oamenii îi păreau deosebit de prevenitori. Dar era prea mîndru ca să-i ofere miresei o limonadă de pe capacul lăzii, aşa că refuză zîmbind.

Intrară în grădina bisericii, înconjurată de un zid de piatră acoperit cu muşchi ; jumătate din grădină servea drept cimitir. Sălciile şi mestecenii înverziseră, doar plopii se mai înălţau negri şi desfrunziţi. Logodnicii se plimbară pe cărările cimitirului, oprindu-se din cînd în cînd, ca să citească inscripţiile de pe morminte. Mireasa nu scotea nici o vorbă, Uutela însă găsea din cînd în cînd cîte ceva de povestit despre vechi prieteni din tinereţe, dintre care mulţi odihneau sub pămînt.

La un moment dat, mireasa plecă singură mai departe şi se apropie de colţul dinspre nord al cimitirului. Uutela fu cuprins de spaimă, căci acolo se afla mormîntul răposatei Maija. Avea sentimentul că în colţul acela, sub plopul înalt, zăcea o rudă săracă, despre care îi era neplăcut să vorbească.

— Nu vrei să intrăm în biserică ? o strigă el pe Manta.

„Se spune că femeilor nu le place să li se amintească de prima nevastă", se justifică el în sinea lui. „Şi-apoi, morţii cu morţii !"

Porniră spre biserică, fără să se mai uite la crucile înşirate de-a lungul cărării.

Cînd ajunseră sub portalul de la intrarea principală, biserica era pe jumătate plină. Mireasa rămase locului şi începu să arunce priviri împrejur.

— Nu vrei să rămînem mai bine aici ? De aici se poate vedea foarte bine.

Uutela se opri şi el şi o privi nedumerit. Apoi îi zîmbi din nou.

— Nu. Să mergem lîngă altar, hotărî el.

„Nu-i nimic ciudat în purtarea ei. Aşa-i tineretul", căuta el singur să se convingă.

Pentru Uutela, acesta era ceasul cel mai solemn din viaţa sa : străbătu biserica sub privirile tuturor, alături de tînăra sa mireasă, care roşise toată, salută în trecere cîţiva cunoscuţi din ochi, căci nu se cuvenea să dea din cap în asemenea momente. Se aşezară în primele rînduri de lîngă altar, Uutela în dreapta, iar mireasa în stînga culoarului.

Slujba începuse. Uutela însă nu izbutea s-o urmărească atent, căci un gînd nou îl preocupa. În timp ce credincioşii îl aşteptau pe pastor, privise spre tabloul din altar şi avusese un fel de revelaţie. Tabloul înfăţişa pe Maria cu Iosif şi cu copilul Iisus. Uutela nu era un prea bun cunoscător al Bibliei, dar desigur că scena reprezenta o întîmplare oarecare din viaţa lor. Maria era frumoasă şi strălucea de tinereţe, obrazul ei îi părea lui Uutela a fi foarte asemănător cu cel al Mantei, deşi era bineînţeles mai frumos — oricum, era doar Maica Domnului. Dar nu ea îi atrăsese îndeosebi atenţia, ci Iosif. Observa acum pentru prima oară că şi Iosif era bătrîn, avea cel puţin şaizeci de ani, dacă nu chiar şaptezeci. Iar capul lui era pleşuv de tot. Nu se putu opri să facă o comparaţie : părul lui era încă des şi în rest, de asemenea, nu părea atît de bătrîn ca Iosif.

Imaginea aceasta îl impresionă în aşa măsură încît îl trecu un fior cînd îşi aminti ce se întîmplase la intrare, cînd mireasa şovăise să păşească alături de el prin biserică. Pe tablou se putea vedea în mod desluşit că Maria îi zîmbea drăgăstos lui Iosif, deşi privea mai ales copilul.

Ar fi vrut să-i atragă atenţia miresei şi s-o îndemne să se uite şi ea la tablou, dar nu şedeau unul alături de celălalt. Uutela aruncă o privire la stînga şi se bucură observînd că şi mireasa avea ochii aţintiţi asupra tabloului.

„O priveşte bineînţeles pe Maria. Ei, mai mult nici nu e nevoie. Restul îi va atrage de la sine atenţia !“

Mireasa simţea că Uutela o priveşte neîncetat. Roşi şi îşi plecă ochii.

„Acum a înţeles şi se ruşinează“, gîndi Uutela, întorcîndu-şi din nou ochii spre tablou.

Abia cînd avu loc strigarea, gîndurile i se desprinseră de la tablou. Şedea ţeapăn şi plin de demnitate, ştiind că privirile întregii asistenţe sînt îndreptate asupra sa şi i se părea că pastorul pronunţă mai apăsat ca de obicei „...fiica proprietarului Keskitalo, fecioara Manta“.

După ce slujba luă sfîrşit, toţi se grăbiră spre casele lor. Unii mai cumpărau pîine de grîu în sat, ceilalţi îşi luau rămas bun. Caii scurmau nerăbdători cu copitele, în timp ce oamenii se urcau în trăsuri.

Uutela plecă printre primii. Nu auzea şi nu vedea nimic în jurul lui ; îl preocupa un singur gînd : mulţumirea că înfăţişarea lor în biserică se aflase sub semnul acelui tablou.

Cînd calul încetini pasul la primul urcuş, nu se putu opri s-o întrebe, ca să fie mai sigur :

— Ei, ce spui de tablou, nu-i aşa că-i frumos ?

Mireasa tresări, căci nu înţelegea ce voia să spună.

— Da, sigur, răspunse ea la întîmplare, simţind cum o îneacă plînsul.

„Mi-am închipuit eu !“ gîndi Uutela vesel. „A înţeles şi ea, cu siguranţă.“

3

Vara trecu cu nunta, cu cositul grabnic al fînului, recoltarea cerealelor şi cu muncile tihnite de toamnă. Calendarul ajunse la primele zile de octombrie.

Keskitalo tocmai se întorsese din pădure şi şedea singur pe laviţă în penumbra ce anunţa seara unei zile scurte. Se simţea obosit. Boala lui de piept se înrăutăţise şi vremea rece de toamnă îi aţîţa tusea.

Cu toate acestea — sau, poate, tocmai de aceea — se simţea mulţumit. Totul se petrecuse aşa cum plănuise el. Gospodăria era în sfîrşit liberă de datorii şi avea să rămînă în mîinile familiei ; scăpase de povara cea mai grea, care îl apăsase încă din tinereţe. Dar obţinuse mai mult... copiilor le era asigurată o moştenire bogată, căci Uutela nu mai avea probabil mult de trăit şi la vîrsta lui nu era de aşteptat să aibă urmaşi. Tocmai asta avusese în vedere cînd îl alesese pe Uutela — un ginere tînăr şi-ar fi întemeiat o familie proprie, pe cînd Uutela îşi adusese întregul avut în casa lui.

O dată cu Uutela apăruse însă nu numai belşugul ; parcă o viaţă nouă se născuse în toată gospodăria. De multă vreme nu mai petrecuse Keskitalo o vară atît de plăcută. Pînă şi fiii lui se împăcau de minune cu Uutela, ceea ce nici nu era de mirare cu un asemenea om ; Uutela avea o fire calmă şi era întotdeauna cu zîmbetul pe buze — unde mai pui că muncea ca un om tînăr. Şi acum, de exemplu, se afla în drum spre Hämeenlinna cu o căruţă mare de ovăz.

Tînăra pereche părea să se înțeleagă destul de bine, întocmai așa cum prevăzuse el, deși ceilalți nutriseră la început îndoieli. Nici nu era de mirare, cu un asemenea om! În orice caz, avusese o idee fericită atunci cînd și-a pus ochii pe Uutela. Zîmbi șiret pe sub mustață, mulțumit de sine, ca și cum ar fi fost vorba de o mișcare de șah pe care numai el, cu mintea lui ascuțită, era în stare s-o calculeze. Ceilalți vedeau lucrurile la suprafață și el nu socotise necesar să le explice mai cu de-amănuntul.

În odaie se adunaseră umbrele serii și Keskitalo nu observă cînd intră „bătrîna", cum îi spuneau acum. Femeia intră aproape pe furiș și șovăi în prag. Obrazul ei avea o expresie răvășită, în care se amestecau teamă și îngrijorare ; Keskitalo observă imediat că ceva nu era în regulă.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el.

— Vai de mine ! izbucni femeia, frîngîndu-și mîinile. Acum s-a sfîrșit cu toate...

— Ce s-a sfîrșit ? Keskitalo se repezi, ca și cum ar fi vrut să-i sară imediat în ajutor.

— Nu te agita, tată ! îl rugă femeia.

Cuvintele ei îl neliniștiră și mai mult pe Keskitalo.

— Dar vorbește odată, pentru numele lui Dumnezeu!

— Ah, tată ! Cu Manta s-a întîmplat — bîlbîi ea și îi pieri glasul. Keskitalo simți cum o mînă de fier îi strînge pieptul. Tot nu înțelegea, dar presimțea ceva îngrozitor. Bănuiam eu de mult ceva, deși ea se ascundea de mine, îi explică bătrîna în grabă. Acum am descoperit... Dar nu-ți face sînge rău, tată.

Keskitalo tremura din tot corpul. Acum înțelese. Simți cum se învîrtește odaia cu el.

— Unde-i ? întrebă.

— În sufragerie. Dar nu te pierde cu firea. Trebuie să încercăm să aflăm cum stau lucrurile.

Trecură prin coridor și intrară, unul în urma celuilalt, în sufragerie. Fiica stătea împietrită lîngă sobă, privea în pămînt, cu fața albă ca varul. Keskitalo simțea că se sufocă. Voise s-o întrebe de Uutela — dar își dădea seama că nu avea nici un rost. Numai un om cu un păcat greu pe inimă arată așa ca ea.

— Adevărat ? izbuti el să spună.

— Da, răspunse fie-sa, cu vocea stinsă şi-şi plecă ochii şi mai mult în pămînt.

Lui Keskitalo i se făcu negru în fața ochilor, îl cuprinse o furie nețărmurită. Îşi strîngea pumnii.

— Tată dragă, tată dragă, pentru Dumnezeu, nu! îl implora femeia, agățîndu-se de brațul lui.

— Neruşinato, ce-ai făcut?

Era atît de agitat, încît fu nevoit să se oprească o clipă ca să tragă aer în piept.

Fie-sa, care pînă atunci rămăsese nemişcată, se înroşi deodată toată şi fără să-şi ridice ochii, rosti chinuit:

— De ce m-ai silit, tată, deşi am plîns şi te-am rugat?

— Eu te-am silit? Ştii bine că altfel pierdeam ferma şi...

Rămase cu vorba neterminată. Nu mai ştia nici el ce să spună. Abia cu cîteva clipe înainte se felicitase singur pentru felul în care reuşise să-şi realizeze planul, iar acum, iată, totul se năruia. Parcă ar fi fost el vinovatul şi ar fi fost prins cu mîța-n sac...

— Dar dacă e totuşi al lui Uutela?... interveni femeia, căutînd să-l liniştească pe bărbat şi îndreptîndu-şi apoi privirea spre fiică, sperînd parcă într-o minune salvatoare.

Fiica ridică ochii; pe fața ei nu se mai citea acum nici pic de ruşine, privirea îi scînteia plină de ură, ca şi cum un duh rău ar fi intrat în ea.

— De la Uutela? țipă ea, respingînd parcă o insultă ruşinoasă. Uutela n-are nimic a face cu asta!

Lui Keskitalo îi venea să intre în pămînt de ruşine. Ceea ce îl îngrozea mai ales era expresia ce apăruse pe fața fiicei lui.

— Dumnezeule din ceruri! se jelui el. În familia Keskitalo niciodată nu s-a pomenit o femeie stricată.

Fiica se întărîta tot mai tare.

— Iată că acum există o asemenea femeie! strigă ea cu o voce de nerecunoscut, rostogolindu-şi ochii într-un mod ciudat.

Keskitalo făcu un pas spre ea.

— Taci din gură, că te omor pe loc. De la cine îl ai? gîfîi el.

— De la cineva! țipă fata cu ochii scînteietori, ca o nebună.

Keskitalo ar fi vrut s-o pocnească, dar se simţea atît de neputincios, încît nici nu mai putu ridica mîna. Simţi o încleştare în piept şi începu să tuşească. Bătrîna îl lovi încetişor pe spate ca să-l uşureze. După ce se mai linişti, căzu vlăguit pe laviţă, cu faţa congestionată.

— Aşa face şi curva, gemu el, înfulecă, se şterge pe gură şi spune : nu-mi pasă !

Fetei începu să-i tremure bărbia, se răsuci pe loc, îşi acoperi obrazul cu mîinile şi fugi afară.

— Doamne, Doamne, ce-i de făcut ? se văicărea femeia, aşezîndu-se şi ea, sleită de puteri, lîngă bărbatul ei, pe bancă.

Mult timp rămase Keskitalo aşa, cu capul între mîini, cu privirea pironită în vid. I se părea că podeaua se mişcă sub el, ca o mare agitată.

— Du-te acum în bucătărie, nu sînt în stare să-mi adun gîndurile. O să vorbim mai tîrziu, după cină. — Încercă să zîmbească. — Hai, du-te !

Femeia oftă şi se urni ca o somnambulă. Keskitalo rămase însă pe laviţă. În faţa ochilor i se perinda întreaga lui viaţă de pînă atunci. Fusese mereu apăsat de griji şi de datorii, dar avusese parte de o viaţă fericită de familie. Bunul nume al familiei se transmitea din generaţie în generaţie.

Se ridică în sfîrşit şi se duse cu paşi grei în camera de dormit. Aprinse lampa şi luă Biblia de pe scrin.

Keskitalo citea adesea din Biblie, mai ales cînd se găsea într-o situaţie grea sau cînd i se împlinea o dorinţă. În viaţa de toate zilele folosea citate din Biblie pentru tîlcul lor ; în împrejurări deosebite însă, Biblia îi era sprijin.

Citi mult timp — la început cu inima strînsă, apoi se mai linişti şi se cufundă în gînduri. Era pentru el un lucru de neînţeles ca tocmai acum, cînd socotise că îşi găsise în sfîrşit liniştea în viaţă, Dumnezeu să-i pună pe umeri o asemenea povară... faţă de care toate greutăţile dinainte apăreau ca un joc de copii. Cu ce meritase el oare atîta năpastă ?

Atunci îi veni în minte soarta nenorocită a profetului Iov. Căută pasajul în Biblie şi începu din nou să citească. După ce închise cartea, se simţi mai stăpîn pe sine şi cu mintea mai luminată.

Femeia intră încet în cameră.

— Manta plînge în odaia ei, zise ea.

— Neruşinata, mai e în stare să plîngă ? răspunse Keskitalo îndîrjit, deşi ştirea îi producea o mare satisfacţie. Aşa blestemăţie nu s-a mai văzut şi nu s-a mai auzit nici în familia mea, nici în a ta.

— Da, pentru prima oară se întîmplă.

— Şi mai are obrăznicia să dea vina pe alţii ! se înfurie Keskitalo.

— Bănuiam eu ceva, oftă femeia. Ai alergat după mărire, Kustaa, iar acum s-a abătut ruşinea peste noi.

Keskitalo se răsuci pe loc şi o privi mult timp fără să spună nimic.

— Şi tu mă învinuieşti acum ? o întrebă el amărît.

— Nu, tată dragă — ochii femeii se umplură de lacrimi — dar parcă-mi plesneşte inima-n piept. Umerii începură să-i tremure. Mi-e frig, zise ea plîngînd.

— Ar trebui să te culci, o îndemnă Keskitalo mişcat. Nu-ţi face sînge rău, poate că încă nu-i totul pierdut. Trebuie să ne mai gîndim.

Măsura camera în sus şi în jos cu paşi rari, frecîndu-şi într-una fruntea fierbinte. După ce femeia se culcă, se aşeză lîngă ea pe marginea patului.

— La război omul trebuie să stea cu amîndouă picioarele pe pămînt, oftă el. Am judecat lucrurile pe toate feţele. Era cea mai bună soluţie pentru noi toţi : pentru Uutela, pentru noi, pentru copii, chiar şi pentru ea ; şi mai tîrziu ar fi putut să se mărite cu un om tînăr. Dar căţeaua asta — ai auzit ce spunea ?

— Nu vorbi aşa, nu era în minţile ei.

Din nou o scuturau hohotele de plîns.

— Încearcă să dormi acum, căută Keskitalo s-o liniştească. Pînă dimineaţă găsesc eu o soluţie.

Şi amîndoi se cufundară în gîndurile lor apăsătoare.

— Ruşinea asta nu se poate tăinui, oricît ne-am frămînta noi creierii, începu Keskitalo din nou să vorbească. Toţi or să observe. Uutela e bătrîn şi nici înainte n-a avut copii.

— Uutela ! rosti femeia îngrozită. Abia acum îşi dădu seama că uitase cu totul de Uutela. Dumnezeule, ce-o să spună, ce-o să facă ?

Dar pentru Keskitalo nu asta era partea cea mai gravă.

— Uutela e un om bun ; cu dînsul lucrurile s-ar putea lămuri într-un fel, şopti el.

Şi cu toate că era atît de mîhnit, îi apăru din nou pe buze zîmbetul acela pe jumătate viclean, pe jumătate zeflemitor !

— Cu Uutela se poate discuta cu Biblia în mînă. Poate oare un om de o sută de ani să mai aibă un fiu ? Răspunsul îl găseşti în Cartea întîi a lui Moise. Dar ceilalţi or să-i împuie urechile.

— Ce-o să ne facem cînd povestea o să se afle pretutindeni ? oftă femeia.

Teama de ceea ce va urma le strîngea inima ca într-un cleşte.

Pendula din perete bătuse zece, apoi unsprezece, douăsprezece şi ei tot mai erau treji. Cu cît treceau ceasurile, tot mai mult creştea deznădejdea lor. Vorbeau împreună, dar nu aflau mîngîiere. Se rugau împreună, dar nici asta nu le fu de ajutor. În aceste cîteva ore trecură prin asemenea chinuri cum nu cunoscuseră în toţi anii trăiţi împreună. Ce încîlcită era viaţa ! Nu şi-ar fi închipuit că o năpastă ca asta ar putea să se abată vreodată asupra lor.

— Dacă am vorbi cu Uutela ? propuse femeia în culmea desperării. Poate că se va milostivi şi o să-l recunoască. S-au mai întîmplat astfel de cazuri.

Keskitalo respinse hotărît ideea.

— Nu, nu-i nici o grabă. Şi-apoi, nu de Uutela e vorba în primul rînd, ci de oameni. Ei tot n-ar crede, ci şi-ar bate joc de noi.

— Of, Doamne, Doamne ! Ce-o să se întîmple dacă nu vom găsi nici o ieşire ?

Ceasul bătu ora unu. Keskitalo se sperie, ca şi cum ar fi auzit dangătul clopotului de alarmă din turnul bisericii. Îşi spunea într-una : „Pînă la următoarea bătaie a clopotului, găsesc eu ceva..." Bătăile se succedau una după alta, dar în jurul lui se făcea tot mai multă beznă. Era lac de sudoare şi simţea cum îl trec fiorii.

— Doamne, de ce m-ai părăsit ? gemu el neputincios. De ce ? Unii trăiesc cum le vine la îndemînă, nu se sinchisesc de cuvîntul tău şi totuşi lor nu le trimiţi asemenea încercări. E drept ?

Apoi îl cuprinse desperarea, îl cuprinse o pornire nestăpînită să se elibereze din lanțurile rușinii. Obrazul i se schimonosi, pe frunte îi apărură stropi mari de sudoare. O luptă îngrozitoare se dădea în adîncul sufletului său.

— Trebuie, trebuie să-l lepede — am s-o silesc ! bîigui el.

Auzind șoaptele lui ciudate, femeia se ridică deodată în capul oaselor.

— Nu ! nu !

— De ce nu ?

— Nu ! nu !...

— O, Dumnezeule ! se auziră din nou șoaptele lui chinuite.

Femeia sări speriată din pat.

— Kustaa, Kustaa, ce-i cu tine ?

— Nimic ; roagă-te, roagă-te !

Keskitalo se lăsă în genunchi lîngă scaun și începu să se roage și el din adîncul inimii, cu mîinile împreunate, în timp ce sudoarea îi curgea șiroaie de pe frunte.

Ceasul bătu ora două. Keskitalo înțepenise în aceeași poziție. Capul îl durea, toate i se învălmășeau în minte.

„Dacă am pleca departe de-aci ?" gîndi el. Avea sentimentul că ceea ce se întîmplase era o rușine nu numai pentru familie și rude, ci și pentru întregul ținut și că în întreaga provincie se va vorbi despre asta. Printre străini însă n-ar fi avut nici o importanță, n-ar fi însemnat absolut nimic. Inima i se opri în loc, ca în fața unei revelații. Sări în picioare și, repezindu-se la scrin, scoase dintr-un sertar o broșură mică tipărită.

Păstrase din întîmplare broșura care îi sosise cu cîteva zile înainte, împreună cu ziarele, și socoti că această întîmplare era semn din cer. Răsfoi nerăbdător broșura și sîngele îi năvăli în obraz.

— Ce ai, îl întrebă femeia, privindu-l atent.

— Stai puțin, spuse Keskitalo. Mi se pare că mi-a venit o idee.

Răsfoi mai departe, ținînd degetele între pagini, căută în alt loc, apoi căzu pe gînduri, se scărpină după ureche și începu din nou să răsfoiască.

Femeia tăcea și aștepta plină de nerăbdare. În sfîrșit, Keskitalo zgîrie cu unghia o linie adîncă și se apropie de ea.

— Acum e limpede, spuse el cu uşurare în glas. Totul se va aranja. Vindem Keskitalo şi plecăm undeva, departe de Hämeen [1].

Femeia îl privi fără să înţeleagă.

— Aşa vom face ! continuă Keskitalo pe un ton hotărît. Uutela are bani. În Savolaks [2], de exemplu, se pot cumpăra pe un preţ de nimic proprietăţi întinse. În catalogul acesta se oferă zeci de asemenea proprietăţi. Acolo nu ne cunoaşte nimeni, nimeni nu va şti ce s-a întîmplat ; acolo se vor aranja lucrurile şi cu Uutela, căci nimeni nu-i va deschide ochii. Şi n-o să se afle nimic aici nici despre copil, nici despre celelalte împrejurări. Poate moare copilul şi totul se va putea ascunde.

Femeia se cutremură.

— Ah ! iată ce gînduri îţi umblă prin cap, Kustaa. Să plecăm la bătrîneţe în locuri străine ? Dacă greşeşti din nou, aşa cum ai greşit cu căsătoria ? S-ar putea ca pînă la urmă să iasă şi mai prost ! Dar cugetul n-o să te mustre ?

— Nu ! răspunse Keskitalo hotărît. E voia lui Dumnezeu să salvez cinstea familiei.

— Nu-i bine, Kustaa, să-l amesteci pe bunul Dumnezeu în treaba asta, oftă femeia, deşi în sinea ei începea să se simtă mai liniştită.

Keskitalo o privi lung.

— Citeşte Biblia ! rosti el apăsat. Tuturor celor care au avut curajul să-şi apere neamul şi poporul le-a mers bine, începînd cu Caleb [3]. Eu nu sînt un om puternic — în cazul acesta însă am curajul să fac ceea ce trebuie, căci viaţa durează doar o clipă, însă cinstea trebuie păstrată pe veci.

Femeia nu era încă deplin convinsă, dar nu se putea împiedica să-şi admire bărbatul — niciodată nu-l văzuse atît de sigur de sine şi de hotărît, nu-l auzise vorbind atît de bărbăteşte. Ar fi vrut să-şi mai exprime unele îndoieli, dar tăcu, căci inima îi spunea că aşa cum era el acum ar fi dorit ea să fi fost întotdeauna.

[1] Provincie în sud-vestul Finlandei.
[2] Provincie în sud-estul Finlandei.
[3] *Caleb* — personaj biblic care, după ieşirea din Egipt, a luptat împotriva canaaniţilor.

— Cum ai să-i convingi pe copii să meargă cu noi? mai întrebă ea.

— Vor trebui să meargă, zise Keskitalo scurt. Băieţii vor înţelege, căci va fi numai spre binele lor dacă mai tîrziu vor putea să aibă mai mult pămînt. Nu-ţi face griji, pun eu totul la cale.

4

Afară era o noapte întunecoasă de toamnă, dar în compartimentul de tren în care călătoreau Keskitalo şi Uutela era cald şi lumină. Se întorceau din provincia Savolaks, unde cumpăraseră o moşie. Keskitalo se ghemuise într-un colţ al compartimentului, cu pălăria trasă peste ochi, cu mîinile aşezate pe genunchi. Părea că doarme.

Uutela însă trăgea de zor din pipă. Nu se simţea obosit, deşi pe drum nu prea avusese timp să se odihnească. Călătoria asta, cu toate întîmplările ei, i se părea cam ciudată. Trăise pînă atunci în tihnă pe pămîntul unde se născuse, iar acum se vedea nevoit să părăsească brazdele familiare şi să se mute într-un ţinut îndepărtat, cu ogoare nesfîrşit de lungi. E adevărat că în cursul acestei veri puterea sa de muncă căpătase un nou imbold, după ce ani de-a rîndul fusese parcă amorţită. Pe de altă parte, Keskitalo era o fermă mică şi totul era prea simplu, nu aveai de fapt pe ce să pui mîna ca să-ţi încerci puterile. Dar călătoria asta, în care a trebuit să petreacă zile de-a rîndul în tren...

„Fără îndoială că vor fi cugetat ei bine la ceea ce vor să facă... îşi spuse el. Băieţii sînt tineri şi voinici, în curînd o să devină bărbaţi în toată firea şi vor avea nevoie de pămînt. Iar scrisoarea acelui Kustaa Sontula le punea în vedere să se grăbească, să nu piardă ocazia."

Şi totuşi, avea sentimentul că hotărîrea fusese luată în prea mare pripă. Nici n-au avut timp să cerceteze mai temeinic chestiunea, aşa cum obişnuieşte ţăranul cînd merge în urma plugului şi trage brazdă după brazdă sau cînd colindă pădurea cu securea sub braţ.

„Dar ceea ce mă miră cel mai mult, sînt femeile", gîndi el. „S-ar putea crede că lor trebuie să le vină mai greu

să se despartă de locurile cunoscute, mai ales bătrîna... Ei, cine știe — chiar dacă vorbește acum doar de folosul pe care-l vor avea copiii ei... Cine știe!“

Îi aruncă o privire lui Keskitalo. „Ăsta trage toate sforile!“ — își dăduse el seama din primul moment. „Ce grăbit e și ce plin de zel!“

Se uită la pieptul turtit al lui Keskitalo, la obrazul lui slab și la brațele lui fără vlagă. „Cine și-ar putea închipui că e în stare de atîta energie?“

Își aminti cît de agitat era în tren, cînd plecaseră de acasă. Alerga din compartiment în compartiment și se interesa la toți călătorii de moșii, de pămînt, păduri și de prețuri.

— Ce te tot interesezi de atîtea proprietăți, se mirase Uutela; doar pleci s-o cumperi pe cea care ți s-a oferit?

Keskitalo însă rîse.

— Ehei, cînd pornesc la drum doi oameni ca noi, trebuie să deschidă bine ochii ca să nu cumpere mîța în sac!

„Are dreptate“, își spusese el atunci. Și acum gîndea tot așa, chiar dacă Keskitalo îi ascundea poate ceva.

„Iar la încheierea tîrgului, ciudățenia asta mi-a sărit și mai mult în ochi. Un om cu experiență știe doar că la tocmeală nu trebuie să te grăbești. În sfîrșit, pe fermă nu am dat prea mult, deși s-ar mai fi putut scoate cîteva mii. E o adevărată moșie și într-o stare destul de bună, iar casa arată aproape ca un conac. Dar toate celelalte — vacile acelea amărîte, fînul mucegăit și hambarele pe jumătate putrezite; te miri că nu le e rușine acestor ticăloși să lase să se prăpădească așa darurile lui Dumnezeu — și pentru asta să plătești douăsprezece mii! Am dat cel puțin cu cinci mii prea mult. Și cu toate că îi fac într-una semne și pînă la urmă o spun chiar pe șleau, parcă n-ar pricepe nimic. Ca și cum ar fi o chestie de viață și de moarte, să încheiem imediat tîrgul! Și în timpul ăsta șmecherii de vînzători rînjesc și-și fac cu ochiul în spatele tău: «Ia te uită cum se lasă îmbrobodiți nătărăii ăștia cu părul lung din Hämeen». Fir-ar ai dracului!“

Cînd își aminti de toate cîte se întîmplaseră, se înfurie așa de rău împotriva lor încît uită cu totul de Keskitalo.

„Blestemații! Se plimbă învîrtind bastonul în mînă și-și lasă ogoarele în paragină!“

„În sfîrşit, se linişti el, bărbaţii din Hämeen o să pună curînd lucrurile la punct. Dar e păcat de Dumnezeu să le dai pe degeaba unor asemenea hoţi cinci mii în plus."

Keskitalo începu să sforăie şi Uutela îşi aminti din nou de el. „Ceea ce m-a mirat de asemenea a fost că contractul de cumpărare l-a făcut numai pe numele meu. Da, da, adevărat că sînt banii mei, dar am fi putut fi amîndoi trecuţi ca proprietari, căci locuim împreună şi sînt ginerele lui. O mai fi avînd la Hämeen datorii vechi, tăinuite, de care vrea să scape? Şi poate că în felul ăsta vrea să-mi asigure deplina proprietate? De ce nu mi-a spus nimic pînă acum? Ce-or fi însemnînd toate astea?"

Se aplecă înainte şi cercetă cu atenţie obrazul lui Keskitalo. Ar fi vrut să-i pătrundă în creier şi să afle ce se petrece acolo — acum cînd omul dormea şi nu se putea ascunde.

„Pe obrazul ăsta de vulpoi nu poţi să citeşti nimic nici cînd doarme, nici cînd e treaz", îşi spuse el înciudat. „Ce om şi ăsta! Mă plimbă după el pînă în Savolaks, mă face să cumpăr case şi pămînturi, dar nu-mi spune nimic! Şi ţi-au mers toate după voie, de-asta îmi dau eu seama, căci altfel n-ai dormi aşa de liniştit. Şi mai zîmbeşti, în timp ce eu stau de veghe şi nu pot să dorm, oricît m-aş strădui."

În momentul acesta îl ura pe Keskitalo, deoarece socotea că-i ascunde ceva. „De ce nu vorbeşte deschis cu mine, din moment ce sîntem prieteni şi rude?"

„În sfîrşit, poate că-l bănuiesc pe nedrept", gîndi el mai tîrziu. „De ce să nu se îngrijească omul de copiii lui, acum, cînd simte că are pămînt sub picioare? Şi eu am fost pe vremuri la fel; nimeni nu-i obligat să-şi dezvăluie toate planurile celor din jur."

Totuşi, avea un sentiment ciudat, ca şi cum nişte mîini nevăzute ar fi apucat hăţurile vieţii lui şi l-ar fi mînat spre o direcţie necunoscută. „Dar treaba e făcută, ferma-i cumpărată şi iată-mă moşier!" Îi veni să zîmbească. Amîndoi se vor speti la fel muncind chiar dacă... numai el figura în contract. „Şi o să le arătăm noi acestor fanfaroni afurisiţi din ce aluat sîntem făcuţi! O s-o scot eu la capăt şi cu moşia asta şi am să le arăt eu cum ştie un om din Hämeen să stîrpească bălăriile din şanţurile ogoarelor!"

Se înflăcăra tot mai mult. Ogoarele moşiei drenate doar la suprafaţă îl chemau parcă pe el, pe voinicul din Hämeen în ajutor.

„O să avem destulă treabă pînă să vindem Keskitalo cu toate acareturile şi pînă ce va fi totul pregătit pentru mutare" — îşi spuse el. În acest moment trenul opri scrîşnind într-o gară oarecare.

— Ah, oh ! exclamă Keskitalo, ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis rău şi privi cu ochi mari împrejur. Unde ne aflăm ?

— Ne ducem să cumpărăm moşie, vecine, rîse Uutela cu ochi luminoşi, văzînd ce nedumerit era celălalt.

Keskitalo se trezi de-a binelea şi amîndoi începură să rîdă cu poftă.

5

Pămîntul încă nu îngheţase, deşi filele calendarului ajunseseră la luna noiembrie. Plopii din grădină şi din curte îşi pierduseră frunzişul şi se clătinau cu jale sub cerul mohorît al toamnei tîrzii. Molizii de pe dealurile domoale şi de pe lîngă poarta grădinii oftau cu nostalgie, iar pe crengi şi pe iarba uscată sclipeau stropi mici de rouă cu toate că era miezul zilei.

Oamenii din Keskitalo se pregăteau de plecare spre Savolaks.

În ultimele două zile duseseră la gară cu căruţa o mulţime de unelte de muncă. Se adunaseră în gospodărie multe lucruri folosite de-a lungul anilor şi cu care erau obişnuiţi, de care se despărţeau cu greu, deşi nu le erau absolut necesare.

Acum sosise în sfîrşit ziua plecării. Părăseau locurile dragi, familiare, fără să aibă timp să-şi ia rămas bun pe îndelete. Cînd trecură prin poartă, o parte dintre membrii familiei nici nu apucară să-şi mai întoarcă o dată capul în urmă, căci vitele alergau şi mugeau care mai de care, crezînd că pleacă la păşune. În faţă tropăiau o duzină de oi, mînate de Hanna şi de Helka cea de treisprezece ani. La Hovi, în ferma cea nouă, erau puţine oi şi se spunea că în întregul Savolaks nu se prea găsesc.

Urmau şapte vaci şi un taur cu fruntea lată, pe care îl ducea legat de o funie fiul cel mare, Vihtori. Ceilalţi ar fi renunţat la o parte din vite, dar Uutela se dovedise neînduplecat: nu dădea doi bani pe „mortăciunile alea din Savolaks". De cînd făcuse călătoria aceea pentru cumpărarea moşiei, manifesta o neîncredere totală faţă de toate de acolo.

Cele două femei, mama şi fiica, încheiau cortegiul într-o trăsură cu două roţi, aşezate deasupra unui morman de bagaje, iar Liinu, legat cu o frînghie, alerga în urmă. În trăsură se mai afla şi cotoiul tărcat, Mikko, într-un coş de papură, acoperit cu un sac. Uutela ţinuse să-l ia şi pe el, căci nu avea încredere nici măcar în pisicile din Savolaks.

După ce trecură de ţarina satului, dobitoacele se liniştiră. Drumul urca pe o pantă lină spre culmea dealului; cînd ajunseră sus, se opriră şi aruncară o ultimă privire înapoi.

— Ce frumos e Keskitalo! oftă Hanna, cu vocea ei blîndă, şi ochii albaştri i se umplură de tristeţe.

— Aşa-i, spuse Uutela, mişcat şi el. Şi totuşi, trebuie să-l părăsim.

Keskitalo îi aruncă lui Uutela o privire şi socoti necesar să intervină:

— S-a terminat cu Keskitalo, zise el punînd punct regretelor. Dar fac prinsoare că în mai puţin de trei ore de mers vor apărea în faţa noastră acoperişurile din Hovi.

Vorbea pe un ton atît de vesel, încît îi molipsi şi pe ceilalţi şi începură să rîdă cu toţii, gîndindu-se la acoperişurile acelea noi. Doar Helka îşi privi mirată tatăl, apoi, dîndu-şi seama că era o glumă, izbucni într-un rîs zgomotos.

— Cînd eşti vesel, ziua trece repede, strigă Keskitalo plin de voie bună. Dii, diii, Heipparinna! Îşi mişcă biciul în aer. Şi ce face Onnike acolo, la o parte? Ia du-te şi vezi, Kalle!

Îşi continuară drumul cu inima uşoară. Numai bătrîna din cînd în cînd îşi ştergea ochii pe ascuns, cu colţul basmalei.

Drumul ducea tot prin părţi locuite. Ici se zărea o gospodărie ţărănească, colo o casă sau o cabană. Se întîlneau

cu vechi cunoscuţi, de la care îşi luau rămas bun şi care le urau noroc. Pretutindeni, chiar în colţurile cele mai izolate, apariţia convoiului lor trezea interes. Mai întîi se ivea la fereastră — printre mirţi, cerceluşi, muşcate şi balsamine — un cap, apoi mai multe, care priveau în urma lor şi le strigau cuvinte prietenoase de despărţire. Uneori oamenii ieşeau chiar în curte ca să-i vadă mai bine, iar cîţiva se apropiară de ei şi le urară „drum bun“ !

Pe urmă însă trecură printr-o regiune de păduri nelocuite şi buna lor dispoziţie dispăru dintr-o dată. Fiecare căuta să se prefacă faţă de celălalt — strigau la vite, alergau după ele şi pocneau din bici, adesea fără nici un motiv.

Pînă şi Uutela nu mai zîmbea. Pregătirile din ultimele zile îl obosiseră, iar acum, în timp ce mergea, îi răsuna în urechi tropăitul neîncetat al potcoavelor amestecate cu scîrţîitul monoton al roţilor — şi viaţa i se păru deodată apăsătoare.

Trecură peste un pod mic de piatră.

— Ia te uită ce de pietre au adus aici pentru parapet. Nici nu observasem pînă acum, exclamă Uutela, căutînd un subiect de vorbă.

— Toată vara au muncit aci, se grăbi Kestikalo să răspundă. Oameni harnici !

Uutela părăsi drumul ca să cerceteze podul dintr-o parte.

— E boltit ca tavanul unei pivniţe, declară el. Aşa ştiu să construiască numai cei din Hämeen.

— Aşa-i, confirmară ceilalţi din priviri.

Lui Keskitalo îi fu teamă că conversaţia ar putea să ia o întorsătură neplăcută.

— Se fac acum peste tot poduri de piatră, spuse el repede. Apoi începu să povestească despre Oskari Kemila, constructorul de poduri, vorbi despre grajdurile, fîntînile şi podurile pe care le construise.

Keskitalo era încordat ca un arc şi se străduia din răsputeri să menţină buna dispoziţie a tuturora.

Uutela însă îl privea din cînd în cînd dintr-o parte şi în sinea lui îşi făcea tot felul de gînduri.

Deodată se auzi huruit de căruţă ; dinspre satul învecinat le ieşi înainte un cunoscut. Toţi se bucurară.

— Aha, lung drum aveţi de făcut, spuse ţăranul, trăgînd de hăţurile calului.

— Lung ? Avem doar cîteva ore pînă la gară, răspunse Keskitalo glumeţ.

— Ei, ei, rîse celălalt. Mă întreb totuşi ce zor aveţi să plecaţi la celălalt capăt al pămîntului ?

— Ce zor ? replică Keskitalo, gesticulînd agitat cu mîinile. Uită-te la noi, bătrînii, şi la cei doi uriaşi de acolo şi ai să înţelegi că pentru noi nu mai e loc destul în Hämeen.

— Ei, replică celălalt, pînă acum aţi putut trăi destul de bine şi în Hämeen.

— Am trăit, dar acum vrem să ne pricopsim, se oţărî Keskitalo la înţepătură.

Toţi izbucniră în rîs.

— Şi de fapt, ce-ţi închipui ? Uutela a pus trei gospodării pe picioare pînă acum. Acuma are nevoie de a patra, iar în Hämeen toate gospodăriile sînt puse la punct !

Veselia celor din jur creştea.

— Bine, bine, rîse omul. Păi, atunci, mult noroc şi belşug ! Şi porni mai departe.

Keskitalo însă îi strigă din urmă :

— Trimite-mi o scrisoare dacă îţi vine cumva şi ţie gînd să te pricopseşti — parcă te văd cum vii după noi.

„Are dreptate omul", îşi spuse Uutela. În sinea lui începea din nou să se răzvrătească împotriva lui Keskitalo. Pe de altă parte însă nu putea să nu-l admire pentru felul în care ştia să ţină totul în mînă, să-i dirijeze pe toţi şi să le inspire din nou încredere.

„La urma urmelor, n-are decît să le facă toate cum vrea, dar de ce nu-mi spune ce are în gînd ? De ce vrea să mă ducă şi pe mine de căpăstru ?"

Drumul spre gară, urcînd din ce în ce mai sus, lăsă pădurea în urmă, apoi făcu o curbă largă şi în faţa lor apăru un sat mic, asemenea tuturor satelor răspîndite prin

Hämeen. Se opriră cu toţii — doar vitele continuară să tropăie mai departe cu îndărătnicie.

Cunoşteau de mult satul, dar niciodată pînă atunci nu li se păruse atît de frumos. Un drum îngust se furişa printre ogoare şi lanţuri de dealuri, ca şi cum ar fi căutat pe unde să scape din mijlocul lor. De ambele părţi ale drumului, nenumărate garduri cafenii împrejmuiau cîmpurile afînate, bogate în humus, ce se întindeau în fîşii lungi pînă la marginea pădurii sau porneau pe sub dealurile joase, în toate direcţiile. Unele cîmpuri erau acoperite cu plante verzi, bine dezvoltate, altele cu mirişti gălbui, pe altele însă lucea pămîntul negru şi gras, cu brazde regulate trase de plug şi cu şanţuri adînci săpate între ele. Toate aceste ogoare aparţineau fermelor ţărăneşti cu clădiri cenuşii sau roşii, ce se înălţau la marginea pădurii, de-a lungul drumului sau pe dealurile din mijlocul ogoarelor. Ici-colo, apărea cîte un pin singuratic sau se înălţa o stîncă, la poalele căreia creşteau tufişuri de ienuperi, iar pretutindeni se zăreau hambare cenuşii sau acareturi roşii.

Nimeni nu vorbea ; chiar şi Keskitalo părea emoţionat. Apoi porniră încet spre vale, către cîmpie.

Uutela începea să simtă dorul de locurile pe care le părăsea. Avea şi un sentiment de teamă — singur nu ştia de ce, dar simţise cum îl năpădeşte deodată, în timp ce privea tăcut gardurile, ogoarele şi şanţurile, copacii, pietrele şi hambarele, casele cu hornurile fumegînde şi pătulele din care ieşeau aburi, căutînd să-şi întipărească în minte fiecare amănunt. Rămase puţin în urma celorlalţi şi de sus văzu cum coboară spre vale convoiul lung de oi şi de vaci, împreună cu însoţitorii lor, căruţa încărcată cu oameni şi cu iapa alergînd în urmă, şi se simţi copleşit de tristeţea acestui moment.

— Mi se pare atît de ciudat, spuse el emoţionat, cînd se apropie din nou de ceilalţi. Parcă am fi Abraham şi Lot şi ne-am îndrepta spre Canaan...

Keskitalo zîmbi zeflemitor, auzindu-l pe Uutela că foloseşte imagine din Biblie şi se întoarse spre el :

— Şi amîndurora le-a mers bine, şi poporului lor — şi ei erau bărbaţi şi fraţi între ei.

Pe Uutela îl înțepa pe limbă să-i răspundă cu cîteva cuvinte tăioase la această frază rostită pe un ton evlavios. Dar nu voia să-și tulbure sufletul în acest moment solemn și preferă să tacă și să-și înfrîngă ciuda.

În schimb, lui Keskitalo îi turuia gura într-una. Începu să le povestească alor săi cum vor trăi la Savolaks și cum e pe acolo.

„Le împui capul cu gogorițe", își spuse Uutela iritat. „În orice caz eu n-am observat nimic din tot ce-mi spui — deși înțeleg bine ce urmărești."

Nici ceilalți nu ascultau decît cu o ureche, căci aceeași neliniște pusese stăpînire pe toți.

— Ia uitați-vă ce frumos a răsărit grîul !

— La Arvola au construit o verandă nouă de sticlă ! Oare țin acolo flori vara ?

Exclamațiile se încrucișau. Tot ce vedeau în jur le stîrnea interesul — și li se părea atît de frumos cum niciunde nu se mai putea afla.

Pe una dintre potecile ce se bifurcau din drumul principal se înălța un pin mare, ce slujea totodată ca stîlp de hotar.

— Opriți puțin, strigă fiul cel mare, aruncînd Hannei frînghia de care ducea taurul. Se repezi la copac și într-un elan tineresc își aruncă brațele în jurul copacului, fără să-l poată însă cuprinde.

— Kalle, vino încoa, îl strigă el pe fratele său.

Fratele mai tînăr alergă bucuros în ajutor. Dar nu era nevoie de doi bărbați ca să îmbrățișeze copacul. Îi luară însă măsura, ca și cum ar fi vrut să mîngîie în ascuns bătrînul molid zgrunțuros, iar ceilalți îi priveau zîmbind.

— Asemenea strămoși nu se găsesc oriunde, spuse Vihtori cu respect.

— Într-adevăr, de toată frumusețea !

— În spatele grajdului de cai din Arvola e unul la fel, strigă Hanna, arătînd cu mîna într-acolo.

— Și dincolo, de asemenea, îl vedeți ? Ce molizi falnici sînt în Hämeen !

Și acum trebuie să-i părăsească pe toți ! Porniră din nou mai departe.

Uutela rămase locului, îşi puse mîna streaşină sub frunte, ca şi cum nu-i venea să-şi creadă ochilor. Pe o potecă lăturalnică, ce se încrucişa cu şoseaua, sta o bătrînă.

— Ia te uită, Karolina ! exclamă Keskitalo. Cum de-ai pornit la un drum aşa lung ?

— Am vrut să vin să vă urez măcar drum bun, spuse Karolina cu blîndeţe şi dădu mîna cu toţi.

Fratele şi sora rămaseră puţin în urma celorlalţi.

— Au fost atîtea de făcut, spuse Uutela, scuzîndu-se astfel că nu venise să-şi ia rămas bun, şi o pusese pe drumuri.

Apoi tăcură un timp.

— N-aş fi crezut că vei pleca într-o zi atît de departe, zise într-un tîrziu sora.

— Nici eu n-aş fi crezut.

Îşi continuară drumul, fiecare cufundat în gîndurile sale. Trecură de sat şi ajunseră pe o culme păduroasă.

— De aici mă întorc, zise sora.

Îi strînse mîna fratelui. Amîndoi aveau ochii umezi.

— Ei, Dumnezeu să te aibă în pază.

— Şi pe tine.

Sora ar fi vrut să-i mai spună : „Oare ne vedem pentru ultima oară ?“ dar nu îndrăznea. Apoi se despărţiră.

— Ah ! aproape să uit, exclamă sora, întorcîndu-se din drum — şi îi dădu fratelui un săculeţ, în care erau nişte ciorapi groşi de lînă. Uutela o privi recunoscător, se întoarse şi plecă repede.

Cînd fu singur, îşi şterse ochii cu dosul mîinii.

Ceilalţi înaintaseră o bucată de drum. Drumul se întindea drept înainte, încadrat în ambele părţi de şiruri nesfîrşite de stîlpi de telegraf cu firele lor aducătoare de lumină. Uutela avea acum senzaţia că şi călătoria sa era asemenea acestor fire ce nu se terminau nicăieri şi că va trebui să meargă mereu pînă în vecii vecilor.

Ajunse convoiul din urmă pe un cîmp întins ce fusese de curînd arat. Drumul era noroios, urmele roţilor se făceau tot mai adînci, animalele intrau cu picioarele adînc în mlaştină.

— Karolina vă trimite salutări. Am rămas puţin în urmă cu ea, spuse Uutela ca să nu tacă.

— Mulţumim frumos.

Vacile se opriră puţin ca să-şi mai tragă răsuflarea. Toţi erau abătuţi. Fiecare îşi dădea seama că pierduseră pentru totdeauna ceva ce le fusese nespus de drag şi scump.

Cerul se înnorase. Aerul umed din timpul zilei îşi adună picăturile într-o ploaie deasă, care învălui treptat toate împrejurimile într-o mantie cenuşie. Doar drumul mocirlos se vedea bine, însă şi el se pierdea în depărtări necunoscute, înfricoşătoare, către care se îndreptau cu paşi greoi.

6

În gara cea mică, aşezată departe, în interiorul ţinutului, se adunase o mulţime de ţărani în aşteptarea trenului care oprea aici o dată pe zi.

Aşa era obiceiul duminica. Veneau să vadă trenul şi să ridice poşta şi mai stăteau de vorbă după o săptămînă de muncă petrecută în locurile izolate — căci regiunea era puţin populată.

De data aceasta se auzea că nu era vorba numai de poştă sau de sosirea vreunui localnic.

— Azi sosesc noii proprietari din Hovi, domnii din Hämeen, rîse, făcînd cu ochiul, un argat de la fermă, care venise la gară cu o căruţă cu cai, ca să-i aştepte. Aşa ne-au anunţat.

— Vin mulţi ? întrebă unul mai curios.

— Sînt destui. În orice caz sînt şi două gloabe bătrîne.

Cei dimprejur rîseră înfundat.

— Şi cel mai bătrîn se spune că e ginerele, iar cel mai tînăr — socrul, îi informă mai departe argatul.

— Nu mai spune ! Auzi vorbă !

Veselia deveni generală.

— Aşa o fi oare obiceiul în Hämeen ? interveni cineva.

— Se prea poate !

Oamenii își aruncară priviri cu subînțelesuri, zîmbind pe sub mustăți. Fierbeau de curiozitate, căci nu mai văzuseră niciodată un om cu adevărat originar din Hämeen.

Dar toți își făcuseră imediat o idee destul de precisă despre noii proprietari — influențată bineînțeles de zvonurile auzite cît și de sentimentul patriotismului lor local. „Două gloabe bătrîne" — asta îi caracteriza în chip hazliu din punctul de vedere al înfățișării, iar faptul că șiretenia celor din Savolaks reușise să-i păcălească pe acești nătărăi cu cîteva mii de mărci completa imaginea pe care și-o făuriseră.

Trenul intră pufăind în gară. În ușa unui vagon apărură oamenii din Hämeen ; Uutela, Keskitalo, cele două femei și Helka coborîră pe îndelete. Femeile purtau legături mici în mînă.

Uutela mergea înainte. În tren se mai simțise abătut, dar îndată ce ajunseră în Savolaks își scutură tristețea și redeveni omul puternic din Hämeen. Și deoarece Keskitalo ținea cu tot dinadinsul să-l împingă pe primul plan — căci îi dăduse în păstrare pînă și scrisorile de trăsură pentru vagoanele de bagaje — preluă, cum s-ar spune, conducerea.

Își scoase șapca de pe cap, salutîndu-i pe cei din Savolaks adunați în gară, cu zîmbetul său liniștit pe buze și cu privirea sa luminoasă.

Localnicii se uitară unul la altul cu coada ochiului :

— Iată, deci, cum arată un adevărat om din Hämeen !

Keskitalo își ridică pălăria cu un aer grav, iar femeile dădură bună ziua cu sfială.

Cei din Savolaks se priviră din nou între ei. Totul le era acum limpede ca lumina zilei ; doar în privința femeii celei tinere — îmbrăcată cu o rochie scumpă și împodobită cu multe inele și lanț de aur și cu basma de mătase pe cap — nu erau prea dumiriți, deși o cercetară cu deosebită atenție. Schimbară cîteva priviri nesigure între ei.

Între timp, Uutela îl zărise pe omul din Hovi.

— Iată-te, deci. Multe salutări din Hämeen, îi spuse el atît de încet, încît cei care stăteau lîngă ei abia îl pu-

tură auzi. Femeile pleacă imediat cu căruța. Noi, bărbații, mai așteptăm vitele; trenul de marfă trebuie să sosească și el în curînd.

— Uite-le și pe femeile sau doamnele cele noi de la Hovi sau mai știu eu cum trebuie să le zic, sări cu gura limbuta nevastă a argatului. Ah, sigur că ați avut multă bătaie de cap cu o călătorie atît de lungă!

Bătrîna se înveseli și începu să explice în felul familiar și apropiat al oamenilor din Hämeen, că Vihtori, Kalle și Hanna, și, în afară de ei, vacile Kukka, Manzikki și Heipparinna și cotoiul Mikko urmau să sosească abia cu trenul de marfă. Plecaseră cu două zile mai devreme, deoarece ceilalți au vrut să-și mai ia rămas bun de la rude, așa că vor ajunge cu toții în același timp! Și vaca Ihana a răsturnat în vagon ciubărul cu lapte cînd Hanna a încercat s-o mulgă...

— Sfînta naivitate! își făceau cu ochiul cei din Savolaks.

— Ce putoare! zise cu milă nevasta argatului. În același timp însă le arunca celor din jur priviri care voiau să spună: „Oameni simpli; se vede cale de o poștă!"

Uutela observă cum își făceau cu ochiul, dar zîmbea mai departe.

— Urcați-vă odată în căruță, îndemnă el femeile, văzînd că bătrîna voia din nou să-și descarce inima. Apoi intră, împreună cu Keskitalo, în clădirea gării ca să se ocupe de scrisorile de trăsură.

Cei din Savolaks se duseră și ei să-și ridice poșta. În privința noilor veniți își formaseră o părere, dar voiau să stea și să vadă ce avea să se întîmple mai departe.

Uutela și Keskitalo apărură din nou pe peron și rămaseră să aștepte trenul de marfă.

Rimpiläinen, un țăran priceput la vorbă, nu se putu abține să nu-i iscodească pe cei din Hämeen.

— Bun venit și mult noroc, li se adresă el scoțîndu-și politicos pălăria. Deoarece o să fim acum vecini, aș vrea să știu care dintre voi este noul domn din Hovi?

Apăsă în mod special pe cuvîntul „domn". Cei care se aflau prin apropiere priveau atenți și în ochi le juca o lucire batjocoritoare.

— La noi nu există nici un domn, răspunse Uutela rîzînd, netezindu-și încet cu mîna părul după ureche. Pro-

nunţă şi el cuvîntul domn pe un ton puţin zeflemisitor, aruncînd o privire plină de înţeles pe bastonul elegant din mîna lui Rimpiläinen.

Cei din Savolaks ridicară din sprîncene: „Oho!"

Văzînd că cei doi bătrîni nu erau nici ei cu degetul în gură, după cum s-ar fi crezut la prima vedere, Rimpiläinen schimbă vorba:

— Şi noi tot ţărani sîntem. Voiam să spun: cine-i proprietarul fermei?

— Amîndoi ne pricepem cîte puţin la treburile fermei. Şi cu vagonul de marfă mai vin încă doi... continuă Uutela zîmbind blajin. Însă noi, bătrînii, am vrut să punem primii piciorul aici.

„Ai răspuns pe cinste, Uutela. La urma urmelor, nici noi nu ne-am născut de ieri!" se bucură Keskitalo în sinea lui.

— Deci, sosiţi cîte doi, rîse Rimpiläinen. În sfîrşit, fiţi bineveniţi şi vizitaţi-ne din cînd în cînd, să mai fumăm împreună o pipă.

O parte dintre cei prezenţi plecară, cei mai mulţi însă rămaseră pe loc.

Trenul de marfă, pe care personalul îl depăşise la ultima staţie, tocmai intra în gară.

— Coborîţi, băieţi, şi dezmorţiţi-vă puţin picioarele, pînă ne garează vagoanele pe altă linie, le strigă Uutela, bine dispus, agitînd scrisorile de trăsură pe care le ţinea în mînă.

Tinerii priviră cam intimidaţi mulţimea de oameni, dar se apropiară totuşi. Hanna rămase însă în vagon, cu vitele.

Băieţilor nu prea le era la îndemînă să se lase măsuraţi din cap pînă-n picioare de aceşti oameni, care din prima clipă le făcuseră o impresie neplăcută. Cei din Savolaks erau înalţi şi bine făcuţi, aveau o înfăţişare zveltă şi mîndră şi păşeau aşa de graţios în ghetele lor îmblănite, cu tălpi moi, încît îşi dădură deodată seama cît de necioplţi trebuiau să le pară ei, cu cizmele lor butucănoase.

Vorbeau pe un ton politicos şi se exprimau cu uşurinţă, ca nişte adevăraţi „domni". Privirile şi zîmbetele acestor străini îi stinghereau pe băieţi şi cînd îi auziră pe

unii izbucnind în rîsete zgomotoase, îşi închipuiră că se distrează pe socoteala lor şi începură să se enerveze.

— Nu ne putem duce încă la vagoane ? se adresă Vihtori pe un ton aproape răstit lui Uutela.

— Ei, ei, un pic de răbdare, răspunse Uutela, cu zîmbetul său liniştit şi începu să se plimbe împreună cu ei. Nu-i nici o grabă, băieţi. Ne va veni şi nouă rîndul să rîdem cînd vom lua în primire ogoarele.

Asta îi mai linişti puţin pe băieţi — şi se îndreptară spre pompa de apă.

Uutela se plimbă mai departe pe peron ; cu pipa stinsă în mînă, cu părul lui tuns drept şi cu şapca pe cap avea aerul unui hîtru inofensiv în mijlocul mulţimii de oameni. Din cînd în cînd, le făcea cu ochiul, vrînd parcă să-i facă să rîdă. Vorbea cu Keskitalo, cu şeful gării şi cu împiegatul, dădea instrucţiuni nevestelor argaţilor, care veniseră să ajute la mînatul vitelor spre fermă, păstrînd tot timpul acelaşi aer calm şi degajat. Bătrînul acesta simpatic începu să le placă celor din Savolaks.

După ce trenul de persoane părăsi gara, luară în primire animalele şi bagajele din trenul de marfă.

Animalele, obosite de drumul lung, porniră în trap, stîrnind vîrtejuri de zăpadă amestecată cu bulgări de pămînt, căci ninsoarea din ultimele zile aşternuse un strat de cîţiva centimetri. Femeile de la fermă, Hanna şi băieţii alergau de jur împrejur şi se produse o învălmăşeală de strigăte, căci cei din Savolaks strigau „kah, kah !“ iar cei din Hämeen strigau „soh, soh !“

Keskitalo şi Uutela se ocupau de cai, iar restul lucrurilor urma să rămînă pe loc pînă a doua zi.

Uutela, bine dispus, îl înhămă pe Liinu la eleganta trăsură de nuntă. Se simţea aproape ca la el acasă şi, trecînd pe lîngă cei din Savolaks, care părăseau şi ei acum gara, saluta prietenos din cap.

Ajungînd la răscrucea de unde se vedea Hovi, noii veniţi se opriră o clipă şi priviră spre fermă, ca şi cum ar fi vrut să se închine : „Să fie într-un ceas bun !“

Legară vacile de stîlpii din curte şi închiseră caii în grajd, apoi mai descărcară ceva din bagaje. Între timp, în curte apăru şi bătrîna ca să vadă ce fac şi să-i cheme la cafea.

— Ce are Helka de e supărată? o întrebă Uutela cu blîndețe pe fetița care stătea mai la o parte, cu capul în piept.

— Aici toate sînt altfel decît în Hämeen, suspină fata aproape plîngînd, plecîndu-și capul și mai mult.

— Așteaptă puțin, o mîngîie Uutela, și ai să vezi că o să ne facem și aici un colțișor de Hämeen.

Observă cu mirare că și ceilalți erau abătuți și își făceau de lucru prin curte, fără să scoată o vorbă, parcă nici n-ar fi vrut să intre în casă.

— Ia te uită ce tare s-a aplecat acoperișul în colțul acela! strigă el, arătînd spre hambarul din spatele lor. Apoi își frecă vesel mîinile, ca și cum ar fi vrut să se apuce imediat de treabă. Ce părere ai, Keskitalo? Ce-ar fi să-l proptim acum, pe loc, ca să ne mai încălzim puțin?

Toți începură să zîmbească pe furiș.

— Să-l lăsăm pe mîine dimineață sau cel puțin pînă ce ne luăm cafeaua! răspunse Keskitalo rîzînd.

Ceilalți începură și ei să rîdă — și intrară în casă cu inima ceva mai ușoară și discutînd între ei.

7

Umbrele nopții mai învăluiau încă pămîntul, dar pe ogoarele din Hovi răsunau glasurile oamenilor, iar caii își zornăiau hamurile. Uutela și cei doi tineri împingeau plugurile din Hämeen în pămîntul din Savolaks, căci fostul proprietar făcuse doar pe cîteva ogoare arătură de toamnă.

„E mai bine că s-a întîmplat așa și că facem imediat legătura cu pămîntul“, gîndi Uutela. Plugul pe care îl mîna el era tras de cai din Hämeen și își trecuse hățurile în jurul gîtului. La coarnele celuilalt plug se afla Vihtori.

Fu un moment solemn cînd, în urma celor două pluguri, se auzi răsunînd în același timp strigătul familiar „soh!“ și amîndoi se puseră în mișcare, trăgînd primele brazde.

Dar caii din Savolaks, neînvățați cu plugurile grele de oțel, o luară îndată razna. Bănuiseră ei că așa se va în-

tîmpla şi îl puseseră şi pe Kalle să meargă pe lîngă cai, deşi asta însemna o pată pentru mîndria plugarului. Caii nu mergeau însă nici aşa ; trăgeau fiecare în altă parte, se smuceau şi se poticneau la tot pasul. Uutela îşi opri caii pe loc.

— Era de prevăzut, spuse el liniştit, era de prevăzut. Nu vă fie teamă, băieţi, au să se liniştească ei cînd or simţi că n-au încotro.

Şi porni mai departe, căci nu voia să strice solemnitatea acestui moment cu asemenea nimicuri. Pămîntul, acoperit cu cîţiva centimetri de zăpadă, se întărise, dar lui îi făcea plăcere că avea de luptat şi împotriva iernii. Plugul se opintea şi răsturna brazda aşa de vîrtos, încît zăpada se împrăştia în vîrtejuri. Nori de aburi se ridicau de pe spinările şi din nările cailor, ceea ce întregea frumuseţea muncii. Era într-adevăr o privelişte măreaţă să-l vezi pe plugar păşind ca un rege pe cîmpiile finlandeze, hăţurile prinse de gît se întind în faţa lui ca două panglici, caii se avîntă cu toate puterile ca nişte vulturi ce se năpustesc de pe culmi şi toţi împreună îşi proptesc picioarele în inima pămîntului ce li se deschide.

Priveliştea deveni şi mai frumoasă cînd se iviră zorile : peste pămîntul încremenit, acoperit cu zăpadă, apărură şiruri de bulgări mari şi negri, care anunţau victoria.

— Hei, Liinu şi Pilku ! strigă Uutela, ia arătaţi voi cum se lucrează în Hämeen.

Era fericit şi se bucura ca un copil văzînd că brazda lui era mai lată decît cealaltă.

— Începutul s-a făcut, le spuse el băieţilor cînd plecară la prînz acasă — şi ţinea capul sus, sigur de sine.

— Şi o să meargă tot mai bine, de-o să iasă fum din pămînt, exclamară tinerii, cu avînt.

— Păcat numai că vine iarna şi nu mai avem vreme să răscolim pămîntul cum ar trebui.

Uutela se simţea aşa de plin de vigoare şi de vesel cînd intră călare în curte, încît îi venea să joace, dar îşi spuse că nu se cuvenea pentru un om de vîrsta lui.

Cotoiul Mikko, care se simţea încă străin în locurile acelea, se furişa cu grijă pe lîngă ziduri, scuturîndu-şi la fiece pas zăpada de pe lăbuţe.

— Tu îţi mai încerci încă lăbuţele, pe cînd ceilalţi şi-au suflecat mînecile şi s-au pus pe treabă de zbîrnîie totul în jurul lor, rîse Uutela. Ar trebui să faci şi tu cinste familiei.

Cei din Savolaks care treceau pe acolo priveau miraţi cu ce furie răscoleau cei din Hovi pămîntul de pe ogoare.

— Domnii cei noi vor să ne arate priceperea lor, rînjeau ei. Ce-i al lor, e-al lor — de arat ştiu să are, recunoşteau ei fără înconjur, chiar dacă în rest sînt un soi ciudat de oameni.

Mereu îi uimeau cu alte lucruri. După ce băieţii araseră cîteva zile la rînd, începură să sape ca nişte apucaţi şanţurile ce fuseseră năpădite de bălării. Deşi îngheţul îi sili peste puţin să-şi întrerupă munca, reuşiră totuşi să arate de ce erau în stare.

Apoi se năpustiră asupra cetinilor de brad, din care aveau să facă aşternut pentru îngrăşăminte. Uutela dovedise din totdeauna o iscusinţă deosebită în pregătirea îngrăşămintelor şi în timp ce tăia cu securea grămezile uriaşe de crengi aduse de băieţi cu căruţa din pădure, i se părea că domneşte peste un regat propriu. Tocatul cetinilor începu încă din zorii zilei — şi seara, cînd întunericul se lăsase deasupra pămîntului, tot se mai auzea zgomotul securilor.

Îi cuprinsese o asemenea ardoare, încît ai fi zis că sînt nişte copii care au căpătat o jucărie nouă. Voiau să le arate cu orice preţ celor din Savolaks că nu veniseră aici ca să se hrănească cu ovăzul pe jumătate putrezit din hambarele fermei, ci că erau puşi pe fapte mari.

Toţi erau indignaţi — dar mai ales Uutela — din cauză că hambarele erau atît de prost construite, iar grînele se treierau abia după ce venea iarna. A gospodări în acest fel însemna să-ţi baţi joc şi de Dumnezeu şi de pămînt, socoteau ei.

— Asta-i o fermă ? N-au nici o maşină şi nici măcar un manej nu s-au învrednicit să-şi facă, spuse într-o zi Uutela. Nu-i nimic, o să ne construim singuri un manej, seara, după ce terminăm munca. Atîta pricepere în ale tîmplăriei mai avem noi.

— Un manej de-ăsta pare-se că e ceva învechit, se amestecă în vorbă argatul Pekka, luînd apărarea celor din Savolaks. Am auzit de-o maşină cu abur sau o locomobilă — în sfîrşit un fel de maşină pe care o aduci pe cîmp şi care treieră grînele pentru tot satul. Şi Hovi s-ar putea asocia la o maşină ca asta.

Uutela zîmbi cu toată gura, luă cîteva spice şi le vîrî lui Pekka sub nas.

— Astea-s codiţe de şoricei, zise el calm. Cred că asemenea spice se pot treiera şi fără abur. La noi acasă spicele sînt ca nişte cozi de vulpe — acolo într-adevăr ar putea fi nevoie de o locomobilă, dar şi acolo oamenii o scot la capăt fără ea.

— Fiecare cum socoteşte că-i mai bine, răspunse Pekka, vrînd parcă să spună că cel puţin în această privinţă el şi cei din Savolaks nu se dau bătuţi. Şi în multe alte chestiuni se ciocneau Hämeen şi Savolaks — de cele mai multe ori însă discuţiile se terminau în voie bună.

Astfel, încă din primele săptămîni se iviră deosebiri de păreri în privinţa săniilor. Oamenii din Hämeen îşi băteau joc de săniile uşoare, curbate în faţă, din Savolaks: „Ce mai sănii! Astea-s jucării, cu nasurile lor turtite.“ Fermierii şi argaţii ridicau din umeri: „Cînd o să fie zăpada cît omul, atunci o să priceapă ei la ce servesc «nasurile astea turtite». Şi aşteptară să vadă multlăudatele sănii din Hämeen.

Nu avură mult de aşteptat, căci în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară după sfîrşitul lucrului se auzeau răsunînd din camera cea mare din Hovi lovituri de secură, zgomot de ferăstraie şi discuţiile bărbaţilor care munceau cu zel. Făceau sănii obişnuite, sănii pentru fîn, ciubere, putini şi tot ce era de trebuinţă în primul rînd într-o gospodărie ajunsă în paragină. Noii stăpîni ai fermei erau ţărani de spiţă veche, care ştiau să-şi facă singuri tot ce le era de trebuinţă.

— Nu-i de mirare că a ajuns gospodăria într-un asemenea hal dacă sînt atîţia trîntori ce trebuie hrăniţi, zise o dată Uutela rîzînd şi strivi cîţiva gîndaci mari, negri care-i alergau în jurul picioarelor. Aceşti burduhănoşi şi ceilalţi cu picioarele lungi, care ţîrîie într-una pe cuptor, ca nişte muzicanţi!

— Ai dreptate, sînt mulţi pierde-vară pe-aici, rîse şi Keskitalo şi sînt atît de înfumuraţi, încît ţi se face greaţă.

Zilele şi săptămînile se scurgeau repede, căci era mult de lucru — şi-apoi, totul avea farmecul noutăţii. Pe neaşteptate, se pomeniră că sărbătorile Crăciunului băteau la uşă şi femeile abia mai avură timp să pregătească în grabă, din malţul aromat adus din Keskitalo, o bere spumoasă, aşa cum se face în Hämeen.

8

Crăciunul aduse o vreme caldă şi cu multă zăpadă.

Oamenii din Hovi îl sărbătoriră în felul celor din Hämeen. Timp de mai multe săptămîni nu primiseră nici măcar un ziar din Hämeen. E adevărat că la început n-au prea avut răgaz să se gîndească la ziare, dar cu timpul începură să le simtă lipsa. Tocmai de Crăciun le sosi un pachet cu ziare pe mai multe săptămîni în urmă. Şi deodată în inima tuturor izbucni dorul de Hämeen. Totul acolo le era apropiat, începînd chiar cu guvernatorul provinciei. Citiră ştirile şi reclamele, citiră despre decese şi naşteri, despre vînzări şi licitaţii, pînă şi anunţul despre vînzarea unei vaci ce urma să fete de Crăciun îi emoţionă. Şedeau cu toţi laolaltă, citeau şi vorbeau cu însufleţire. Trăiau clipe fericite.

Dar amintindu-şi de locurile unde se născuseră, aceeaşi întrebare sfioasă li se strecura mereu în minte: „De ce? De ce a trebuit să vină aici, să se smulgă din rădăcinile lor?“

Apoi mîna misterioasă a destinului, pe care un timp reuşiseră s-o împingă cu forţa în lături, interveni din nou cu brutalitate în viaţa lor. Bucuria Crăciunului le pieri din inimă şi fiecare zi le aducea tot mai multă tristeţe, care le pătrundea ca o otravă ascunsă în sînge. Fiecare ghicea din privirile celuilalt că aceleaşi gînduri îl muncesc. Dar nu puteau vorbi de asta, aşa că zilele veneau şi se duceau, iar ei căutau să-şi înăbuşe mîhnirea în muncă, în aşteptarea unei minuni care să-i izbăvească.

Plămînii lui Keskitalo deveneau tot mai şubrezi, dar el încerca să se înşele pe el şi pe ceilalţi, pretinzînd că se

simte în putere. Din tinereţe nu mai muncise aşa de greu, ca şi cum ar fi avut de plătit o datorie apăsătoare şi ar fi ştiut că zilele îi sînt numărate.

Cei mai îndîrjiţi însă erau cei doi băieţi ; munceau de zor să ridice un fel de parapet împotriva viscolelor ce se anunţau. Cînd s-au văzut nevoiţi să părăsească Hämeen îşi acceptaseră soarta cu lacrimi în ochi şi strîngînd din dinţi. Iar acum, bucuria muncii şi elanul lor tineresc îi ajutau adeseori să uite ce se întîmplase şi să-şi închipuie — aşa cum făcea Uutela — că veniseră aci ca să arate ce sînt în stare cei din Hämeen.

Pe sora lor — cauza nenorocirii familiei — o urau. Ar fi vrut să-i spună cuvinte grele, de ocară, ca s-o facă să simtă cîtă suferinţă le căşunase. Dar cît timp fuseseră în Hämeen cuvintele au rămas nerostite, iar aici nu găseau prilejul să i le spună, căci sora umbla prin casă ca o nălucă blestemată, cu faţa pămîntie şi cu ochii uscaţi. Nici măcar în priviri nu i se puteau citi gîndurile — şi nu ştiau cum s-o ia.

Cel mai mult suferea Hanna cea plăpîndă. Uita aproape de propria ei suferinţă cînd se gîndea cît de cumplit fusese jignit Uutela. Şi era de neînţeles de ce soră-sa, vinovata, nu se purta măcar mai frumos şi mai prietenos cu Uutela ? Uutela era atît de bun ! Uneori, cînd îl vedea pe bătrîn cum alerga zîmbind şi plin de zel de colo-colo, aproape o podideau lacrimile. Helka, care nu ştia nimic de taina familiei, simţea şi ea că viaţa devenise mai mohorîtă. Probabil că dorul de Hämeen o făcea să se simtă aşa de tristă, îşi închipuia ea. Adeseori stătea ceasuri întregi lîngă mamă-sa, ar fi vrut s-o întrebe despre multe, dar nu îndrăznea.

Bătrîna se mişca printre ei ca o zi blîndă de toamnă care încearcă cu tot dinadinsul să străpungă cu un zîmbet vesel pătura groasă de nori.

Zilele cenuşii şi apăsătoare se scurgeau astfel una după alta, căci nimeni nu îndrăznea să rupă tăcerea.

Cu timpul însă se ivi un factor exterior, menit să le stîrnească şi mai mult neliniştea : vecinii voiau parcă să se amestece în viaţa familiei şi să pună capăt tăcerii.

Cei din Hämeen căutau să evite contactul cu cei din Savolaks. Aceştia însă nu se arătau la fel de rezervaţi, ci urmăreau zi de zi ce se petrecea la Hovi. Recunoşteau fără

înconjur că noii proprietari erau oameni muncitori, ceea ce nu-i oprea să facă glume deocheate cu privire la unele ciudățenii de ordin familial.

Cu timpul, zvonurile acestea ajunseră la urechile oamenilor din Hovi. Le aduceau nevestele propriilor lor argați cînd veneau la conac, după cum, fără îndoială, tot ele vînturaseră în afară informațiile care dăduseră naștere acestor zvonuri. Toate aceste șoapte și bîrfeli le crea o stare de nervozitate, căci submina prestigiul familiei și nu prevestea nimic bun în legătură cu taina lor.

Keskitalo se silea să le ridice moralul, dar nu prea izbutea ; toți își dădeau seama că ceva tulbure plutește în aer. Singurul care își păstra calmul și voia bună era Uutela. Se vedea că se simte într-adevăr la largul lui și că nu se preface.

Uutela nu le rămînea nimic dator celor din Savolaks, le plătea cu vîrf și îndesat. „Iată cum știe un om din Hämeen să răspundă la înțepături“, se bucurau ceilalți. El era pavăza alor lui. Dar cît avea să-i mai poată apăra ? Se cutremurau cînd se gîndeau la cele ce aveau să urmeze.

Se întîmplă însă că tocmai Uutela dădu naștere unui incident destul de neplăcut. În sat umbla gluma că oamenii din Hämeen erau atît de socotiți și de strîngători, încît pînă și cartofii îi mănîncă cu coajă cu tot — ceea ce le provocă multă amărăciune — însă nimeni nu îndrăznea să-i spună vorba asta lui Uutela.

Într-o zi însă, cînd se aflau la masa de dimineață, tînăra femeie nu se mai putu reține și i se adresă iritată :

— La urma urmelor, ai putea să cureți și tu cartofii de coajă. În tot satul se fac glume pe socoteala noastră, cică mîncăm coji de cartofi.

Uutela se opri o clipă din mestecat și o privi cu ochi mari.

— Serios, din cauza cartofilor se fac glume asupra oamenilor din Hämeen ? întrebă el — și din tonul lui se putea înțelege că de data aceasta se simțise atins. E adevărat, continuă el, i-am mîncat toată viața necojiți, în schimb, n-am ajuns niciodată în situația să semnez o hîrtie din alea pe termen lung.

Răspunsul suna răutăcios și toți înțeleseră că făcea aluzie la năravul celor din Savolaks de a contracta împrumuturi pe polițe.

Keskitalo clipi aprobator din ochi și ceilalți se simțiră ușurați.

— Și cred, zîmbi Uutela liniștit și vîrîndu-și un cartof întreg, necojit în gură, cred că atunci cînd vom ajunge la cositul fînului, domnii ăștia de pe-aici vor trebui să se mulțumească numai cu cojile, dacă le vor avea și pe astea.

Toți izbucniră în rîs, însă ochii slujnicei Riita scînteiară. Ridică capul și ar fi vrut să le răspundă în numele tuturor celor din Savolaks. Dar amintindu-și că se afla în serviciul lor, socoti că e mai cuminte să tacă din gură.

Mereu se întîmplau asemenea mici răutăți. Dar echilibrul interior al lui Uutela, calmul și zelul tineresc cu care muncea îi ajutau pe fugari să îndure mai ușor această viață, ce părea să plutească între vis și realitate.

„Un om neobișnuit !“ își spuneau ei cu un sentiment de respect, dar în același timp de teamă față de el. Pînă acum, Manta înfățișase pentru ei destinul întunecat, acum apărea și Uutela lîngă ea. Totul se concentra în jurul celor doi ; ceilalți erau doar martorii celor ce trebuia să se întîmple.

Uutela își înăbușise de mult bănuielile care începură să-i încolțească în inimă cînd plecaseră din Hämeen. Era convins acum că achiziționarea moșiei fusese un lucru bun. Și chiar dacă moșia s-ar fi dovedit nerentabilă, tot nu i-ar fi părut rău, căci în felul acesta începuse pentru el o viață nouă, bogată, care îl întinerise și care-i ocupa gîndurile ziua și noaptea.

Hovi și viitorul ei reprezentau acum totul pentru el. Abia își mai amintea că era om însurat, iar Mantei nu avea să-i reproșeze nimic — totul mergea strună și fără piedici.

Doar o singură dată îl încercă din nou vechea bănuială : intrase din întîmplare în bucătărie, unde trebăluiau Riita și o bătrînă savolaksă și auzise o jumătate de frază : „ca și cum acești oameni ciudați din Hämeen ar avea într-adevăr ceva...“

„Deci, și străinii au observat ceva“, își spuse el și simți parcă un ghimpe în inimă. Fără să vrea, îi veniră în minte

diverse lucruri mărunte pe care le observase în cursul ultimelor săptămîni — şi începu să facă o legătură între ele.

Dacă stăteai să te gîndeşti mai bine, se părea că se petrece într-adevăr ceva ciudat. Îşi propuse să urmărească mai îndeaproape comportarea oamenilor cu care trăia împreună — şi rezultatele nu întîrziară să se arate.

Oare i se părea numai că Keskitalo evită să-l privească ? Iar băieţii — şi ei aveau ceva de ascuns, fără îndoială !

Dar în ziua următoare nu mai observă nimic deosebit şi se ruşină că el, om în vîrstă, ajunsese să-şi suspecteze membrii familiei, deşi munceau toţi laolaltă. Bineînţeles, fiecare avea felul lui de a fi. Ei, care trăiseră pînă atunci într-un singur loc, desigur că se obişnuiau mai greu decît dînsul cu noile condiţii de viaţă — asta era de înţeles.

Norul care îi întunecase o clipă cugetul se risipi deci curînd şi îşi simţi iarăşi inima uşoară şi plină de avînt, asemenea ultimelor zile de iarnă care se grăbeau să întîmpine vara.

9

Într-o noapte, Keskitalo dormi agitat şi avu un vis. Se făcea că stă în odaia mare din Hovi, în faţa oglinzii, şi îşi tunde barba cu foarfeca. Deodată observă cu groază că barba şi părul din cap deveniseră complet cărunte, iar obrazul îi era atît de slab, încît se vedeau pometii sub piele. Keskitalo se sperie şi, de slăbiciune, foarfeca îi tremură în mînă.

Nu observă că Helka intrase între timp în odaie.

— Eu ştiu de ce ai slăbit aşa, tată, îi şopti fata tainic la ureche.

Keskitalo tresări şi se întoarse :

— Nu trăncăni, strigă el înfuriat. Nu ştii nimic.

Fata însă alergă la uşă, rîzînd într-un mod necuviincios.

— Ştiu totul ; da, am aflat despre ce e vorba ! strigă ea şi o luă la fugă.

„Acum o să iasă la iveală, acum o să iasă la iveală, dacă şi fata ştie", gîndi Keskitalo cuprins de teamă. Era lac de sudoare din cap pînă-n picioare.

Cînd începi să transpiri nu-i a bine pentru un bolnav de plămîni, îi trecu prin cap ca o sentință de moarte. Observă că tremură din cauza frigului şi în aceeaşi clipă văzu că afară în curte strălucea soarele fierbinte de vară.

„Am să mă încălzesc puțin la soare şi am să mă gîndesc ce e de făcut", îşi spuse. Se simțea însă atît de slăbit, încît abia reuşi să ajungă în curte. Dar nu apucă să-şi adune gîndurile, că deodată îi zări pe fiii săi lîngă grajdul de cai. Vihtori avea o expresie îngrozitoare pe față şi îl lovea furios pe Liinu cu un căpăstru.

— Ce-i cu tine, ai înnebunit? strigă Hanna şi fugi într-acolo.

— De ce nu ne spune tata unde a ascuns banii furați ca să-i dăm înapoi şi să putem trăi din nou în pace cu oamenii ? urlă Vihtori.

— Nu striga aşa de tare, îl rugă Hanna.

— Vreau să strig, să mă audă toți !

— Are dreptate ! țipă acum şi Kalle, scrîşnind din dinți şi zvîrli furios uneltele cu care lucrase.

Keskitalo simțea cum sudoarea i se prelinge şiroaie pe corp. Deodată văzu un grup de cunoscuți din Hämeen care alergau spre curte.

— Iată-l pe fugar, strigă unul dintre ei, arătîndu-l pe Keskitalo.

Keskitalo ar fi vrut s-o ia la goană, dar se simțea atît de rău, încît nu se putu ridica în picioare.

Oamenii se apropiară de el.

— Te-ai purtat ca un escroc, Keskitalo ! spuse plin de dispreț un om care se afla chiar lîngă el. Scoate banii !

Lui Keskitalo îi era aşa de ruşine încît nici nu ştiu ce să răspundă.

— Poate ştie stăpîna casei unde i-ai pus ? întrebă omul din nou. Bărbatul se sfătuieşte doar cu nevasta lui.

— Nu, nu ştiu nimic, se tînguia femeia cu lacrimi în ochi. Am aşteptat săptămînă după săptămînă, dar n-a vorbit cu mine despre asta.

— Eu ştiu ! strigă Manta de pe scara hambarului, zornăind amenințător cu cheile.

Lui Keskitalo i se făcu inima cît un purice : oare nebuna avea să dea în vileag că banii erau în magazia de secară ?

— Eu ştiu, pentru că i-am furat împreună, strigă fie-sa cu o voce şi mai răsunătoare. Dar să spună chiar el !

— Nu-i adevărat, voi Keskitalo să strige. Manta i-a furat ; eu i-am ascuns doar, ca să nu cadă ruşinea asupra familiei noastre.

Dar oricît se străduia, nu putea să scoată nici un sunet. Deodată îl zări pe Uutela în faţa lui. Îl cuprinse ameţeala — căci banii îi aparţineau lui Uutela, ceilalţi îi veniseră doar în ajutor.

— Am ştiut tot timpul că-mi ascunzi ceva, spuse Uutela încet. Săracul de tine, spune acum ce ai pe inimă, o să încercăm să ne înţelegem.

Keskitalo ar fi vrut să poată vorbi cu Uutela între patru ochi, dar încă nu reuşea să articuleze nici un cuvînt.

— Ticălosule ! strigară furioşi oamenii din Hämeen. Iar cei din Savolaks, care umpleau acuma jumătate din curte, cu Rimpiläinen în cap, rîdeau aşa de batjocoritor, încît fu nevoit să închidă ochii.

— Nu vă pripiţi, oameni buni, zise Uutela. Ia veniţi mai aproape.

Keskitalo observă acum că Uutela avea pe cap o bonetă plină de făină şi că de fapt era morar, iar moara lui de vînt se afla lîngă grajdul de cai. Toţi îl urmară pe Uutela la moară.

— Suflaţi cu putere în aripi, să se învîrtească mai repede, îi îndemnă Uutela.

Toţi începură să sufle din răsputeri, cei din Hämeen la un loc cu cei din Savolaks — pînă şi slujnica Riita şi femeile argaţilor se aflau printre ei. Aripile se învîrteau nebuneşte. Una dintre pietrele de măcinat ţîşni prin zidul morii şi zbură vîjîind spre Keskitalo, învîrtindu-se din ce în ce mai repede.

— Ai să spui acum unde sînt banii ? întrebă Uutela, alergînd spre el în urma pietrei.

Piatra se apropia tot mai mult, acum se afla deasupra lui Keskitalo şi se rotea în jurul axei ei, scăpărînd scîntei.

— Spui sau nu ? întrebă Uutela încă o dată, făcînd semn cu mîna şi piatra se lăsă ameninţător deasupra pieptului lui Keskitalo.

Sudoarea curgea şiroaie de pe Keskitalo, care privea cu ochi îngroziţi cum se învîrtea piatra.

— Da, da ! strigă el din fundul rărunchilor.

Dar probabil că nu se auzise nimica, căci Uutela spuse supărat :

— Ei, acum ai să recunoşti ! şi făcu din nou semn cu mînă : piatra se abătu cu un trosnet pe pieptul lui.

— Da, da ! urlă Keskitalo cu ultimele lui puteri.

— Kustaa, Kustaa, iar visezi rău ? strigă înfricoşată nevastă-sa, trezindu-se din somn.

Keskitalo simţea o asemenea apăsare în piept, încît abia mai putea să respire. Trecu cîtva timp pînă să-şi dea seama că totul nu fusese decît un vis.

— Lasă-mă să mă liniştesc puţin, am să-ţi povestesc pe urmă, zise el istovit, sprijinindu-şi capul de umărul femeii.

Femeia tăcu ; îi puse doar mîna pe fruntea acoperită de sudoare, aşteptînd să-şi revină.

„Exact ca în vis", gîndi Keskitalo ; „sînt bolnav, şi am încărunţit, şi transpir noaptea. Toţi mă aşteaptă, să vorbesc..."

Îşi dădu acum seama de unde venise acest vis îngrozitor : cu cîtva timp în urmă observase că băieţii şopteau cu Hanna pe ascuns. Ştia precis despre ce e vorba. În curînd aveau să i-o spună şi lui cu glas tare.

Ciudat ! Pe atunci, în Hämeen, cînd avea de rezolvat atîtea probleme grele cu mutatul, i se părea că explicaţia cu Uutela avea să fie, dintre toate, cea mai uşoară treabă. Acum însă, că venise vremea, îşi dădea seama că de fapt era partea cea mai grea. Trăise în ultimele săptămîni sub o presiune neîncetată, care era cu atît mai greu de îndurat, cu cît nici nevestei nu-i putea vorbi despre necazurile sale, căci voia s-o cruţe pe cît putea şi căuta să ducă singur povara asta chinuitoare. Şi-apoi, sperase pînă în ultima clipă într-o întîmplare miraculoasă, un accident sau altceva care i-ar fi salvat din situaţia în care se aflau.

Ştia însă că lucrurile nu puteau merge aşa mai departe ; trebuia să stea de vorbă cu femeia lui şi apoi să facă ceea ce era de făcut.

Bătrîna era bucuroasă că bărbatul ei se hotărîse în sfîrşit să vorbească. Dar amîndoi se simţeau la fel de descumpăniţi. Ştiau doar un singur lucru : chinul trebuia să ia sfîrşit.

— Să-i spunem lui Uutela cum stau lucrurile, oftă femeia. Nu ne mai putem bizui decît pe bunătatea lui şi pe

mila lui Dumnezeu, căci altă scăpare nu e. Şi cred că ar fi fost mai bine dacă nu i-am fi tăinuit nimic de la început şi i-am fi spus-o deschis, cînd eram încă în Hämeen.

Dar nici chiar în situaţia desperată în care se aflau, Keskitalo nu fu de acord cu părerea ei ; era totuşi mai bine că au plecat din Hämeen. Şi nu-i venea să renunţe la speranţa că lucrurile se vor termina pînă la urmă în chip fericit dacă nu se vor pripi. E adevărat că exista un punct întunecos care-l înspăimînta şi care îi revenea mereu în minte în ultimul timp : dacă Uutela ştia în mod sigur că copilul nu poate fi al lui ? Ce se va întîmpla atunci ?

În noaptea aceea nu reuşiră să ia nici o hotărîre, deşi stătură de vorbă ceasuri în şir.

În orice caz, gheaţa era spartă şi acum se sfătuiau pe ascuns în fiecare zi. Mai bine zis se chinuiau, căci discuţiile acestea nu le aduceau nici o uşurare, dimpotrivă, îi cufundau într-o desperare tot mai neagră. Dacă Uutela ar avea numai bănuieli, atunci lucrurile s-ar putea aranja cu timpul, dacă însă avea motive să fie absolut sigur, atunci ce era de făcut ?

În restriştea lui, Keskitalo începu din nou să caute sprijin în Biblie. Biblia îl mîngîia şi-i dădea puteri să reziste, căci şi acolo era vorba de suferinţe şi de zile grele. Mai ales ruşinea lui David în ultimii lui ani de viaţă şi grelele suferinţe îndurate de copiii săi îi apăreau ca o imagine a propriei sale sorţi.

Uutela băgă de seamă că Keskitalo citea acum mai des din Biblie.

— Citeşti cu multă rîvnă, îi spuse el o dată cu blîndeţe.

Keskitalo tresări şi-l privi bănuitor, dar nu observă nimic care să-i dea de gîndit.

— Asta a fost din totdeauna ocupaţia mea preferată, îi răspunse el cu glas obosit. Cînd eşti bolnav şi trăieşti într-un ţinut străin, îţi dai şi mai bine seama că viaţa noastră pe pămînt nu-i decît o scurtă pribegie.

— Da, aşa-i, şi fiecare o simte în felul său, îl aprobă Uutela. Eu nu ţin prea mult la citit, căci nu sînt deprins. Dar dacă te străduieşti să trăieşti în bună înţelegere cu toată lumea, apoi îţi merge bine oriunde ai fi.

Keskitalo îl cercetă din nou cu atenţie, dar obrazul lui Uutela nu exprima altceva decît convingerea sa nestrămutată în cuvintele rostite. Oftă adînc. Atunci îi veni deodată în gînd că era o ocazie potrivită ca să-l pregătească pe Uutela pentru ceea ce avea să urmeze.

— Da, toţi am vrea să fie aşa, răspunse el. Drumul este însă îngust, iar poarta e strîmtă ; vreau să spun că trebuie să trecem prin multe suferinţe şi încercări pînă să devenim oameni drepţi.

Uutela asculta cu evlavie, căci cuvintele lui Keskitalo i se păreau foarte frumoase. Dar rămase la părerile lui.

— Da, da, sigur că tot ce se întîmplă e spre binele nostru, spuse el în încheiere şi se ridică în picioare. În orice caz, eu unul sînt convins că orice lucru trebuie să se termine cu bine dacă ai cugetul curat.

Keskitalo privi lung în urma lui. „Această discuţie nu mi-a ajutat prea mult", gîndi el.

Începînd din acel moment, raporturile lui cu Uutela deveniră şi mai chinuitoare. Avea remuşcări cînd vedea cum celălalt munceşte din tot sufletul. Îşi spunea mereu că Uutela nu făcuse niciodată cuiva o nedreptate. Faptul că Uutela era atît de desăvîrşit, reprezenta o veşnică mustrare pentru el. Dacă ar fi fost un leneş, un om rău, dacă ar fi avut darul beţiei sau vreo altă meteahnă, atunci totul ar fi fost mai uşor, şi-ar fi putut spune că-şi merită oarecum soarta. Aşa treceau zilele una după alta şi Keskitalo tot nu se putea hotărî să dea cărţile pe faţă.

Apoi se întîmplă ceva neînsemnat, care dădu la iveală zădărnicia tuturor şovăielilor lui Keskitalo.

Stăteau cu toţii la masa de prînz şi mîncau colţunaşi de coraslă. În Hämeen acest fel de mîncare era considerat o adevărată delicatesă, deoarece nu puteai avea oricînd asemenea lapte la îndemînă — şi prînzul decurse plin de animaţie şi de voie bună.

Terminaseră tocmai de mîncat, cînd Uutela — continuînd o discuţie începută la masă — îi spuse rîzînd Riitei, ca s-o necăjească :

— Cu mîncările astea din Hämeen te poţi îngrăşa chiar şi în Savolaks. Băieţii au căpătat obraji rotofei ca nişte mere, iar tînăra femeie — şi-i aruncă o privire zîmbitoare Mantei — tînăra femeie se rotunjeşte şi ea văzînd cu ochii.

Cuvintele lui avură efectul unui duş rece şi o clipă rămaseră toţi înlemniţi. Keskitalo se înăbuşea, ceilalţi se priveau cu spaimă, ochii Riitei scînteiau, iar tînăra stăpînă a casei roşi pînă în vîrful urechilor. Uutela observă doar schimbarea la faţă a Mantei.

— N-ai de ce să roşeşti, rîse el mulţumit. O femeie trupeşă face cinste casei. Şi din nou se adresă rîzînd Riitei : Cei din Savolaks nu sînt şi ei de părerea asta ?

— Ba da, răspunse Riita scurt — şi îl fulgeră cu privirea.

Uutela înţelese această privire în felul lui şi îi făcu vesel cu ochiul, dar ceilalţi simţeau că le fuge pămîntul de sub picioare.

Keskitalo se sculase între timp de la masă, căci avea un acces de tuse. Ceilalţi se ridicară îndată după aceea şi fiecare se duse la treburile sale. Keskitalo se ghemui pe laviţă, tuşind într-una, iar nevastă-sa stătea în picioare lîngă el, cu ochii plini de lacrimi şi-l lovea uşor pe spate.

Cel din urmă se ridică Uutela, care tot mai avea zîmbetul său blajin pe buze şi îi spuse lui Keskitalo pe un ton compătimitor :

— Tuşeşti mai rău în ultima vreme ; ar trebui să te duci pe la doctor.

Apoi traversă încet curtea şi dispăru într-una din clădirile anexe.

Mîna destinului le scrisese sentinţa în văzul tuturor şi trebuiau s-o ispăşească cu toţii. Keskitalo, zdrobit, se retrase cu nevastă-sa în camera lor şi toată după-masa nu mai fu în stare să facă nimic. În privinţa chestiunii în sine nu mai erau multe de discutat, rămăsese numai de stabilit ziua şi ora. Keskitalo amînă pentru a doua zi, căci i-ar fi fost imposibil să vorbească acum cu Uutela despre asta.

Citi din Biblie, iar femeia stătea lîngă el şi-l privea. Nu schimbau aproape nici un cuvînt, dar se simţeau mai uniţi decît oricînd. Între ei nu mai era nevoie de cuvinte.

Seara, în timp ce femeia pregătea în bucătărie cina, pe Keskitalo îl năpădiră din nou tot felul de închipuiri sumbre. Din nou prinse fiinţă gîndul că nu putea fi un păcat prea mare să distrugi în germene o viaţă de om, care n-ar fi avut nimic de suferit dacă în schimb puteai să salvezi

viața atîtor oameni ce se chinuiau și să împiedici săvîrșirea unor fapte îngrozitoare, pe care nimeni nu le putea prevedea.

De data aceasta cumpăni lucrurile cu sînge rece, căci suferința îi împietrise inima. Cînd se întoarse însă nevastă-sa, gîndurile acestea se risipiră, căci nu se potriveau cu starea lor sufletească.

După cină veni în odaia lor Vihtori. Rămase lîngă ușă și spuse repede pe un ton iritat — ca și cum i-ar fi fost teamă că nu va avea curajul să vorbească pînă la capăt — că trebuia să se facă în sfîrșit lumină, căci viața asta nu mai era de îndurat. Apoi se întoarse să plece.

— Mîine, răspunse scurt tatăl. Dar lăsați-mă să aleg eu ora.

Apoi continuă să citească din Biblie.

— Mîine, pe vremea asta, totul se va lămuri, orice s-ar întîmpla, zise Keskitalo cu vocea stinsă cînd se culcară.

Noaptea nu putu să închidă ochii nici o clipă. Se gîndea la faptele oamenilor și la urmările lor. Abia acum își dădea seama ce povară grea își luase pe umeri tăinuind o nelegiuire care îl urmărea pas cu pas — și nu vedea scăpare.

10

Veni și dimineața, cu o vreme mohorîtă și friguroasă. Keskitalo și nevasta lui se rugară din adîncul sufletului ca această zi — cea mai grea din viața lor, de care atîrna fericirea sau nenorocirea atîtor oameni — să se sfîrșească cu bine.

Apoi bătrîna se duse să-și vadă de treburile gospodăriei, iar Keskitalo rămase în cameră să citească. Cînd apăru la masa de dimineață, simți un fel de liniște rece, ca omul care știe că trebuie să urmeze calea pe care soarta i-o impune și că nu se poate abate nici la stînga, nici la dreapta.

Ceilalți se și așezaseră la masă, dar stăteau nemișcați, ca în strană. Doar Uutela mai vorbea din cînd în cînd, dar nici el prea mult, căci de obicei gîndea mai mult decît vorbea.

Explicația urma să aibă loc după masa de dimineață. Keskitalo avea impresia că, în ciuda tuturor nenorocirilor, soarta nu îl părăsise de tot. Băieții trebuiau să aducă

lemne din pădure pentru pătulul cel nou cu mai multe despărţituri, iar el şi cu Uutela aveau să le cioplească pe terenul stabilit pentru construcţie. Acolo, pe o culme aşezată mai la o parte, îşi pusese el în gînd să stea de vorbă cu Uutela.

Mai întîi luă însă o mică măsură de precauţie — o trimise pe Riita în vizită la mama ei, care locuia la o mare depărtare.

Şi în această privinţă, soarta îi fusese binevoitoare: Riita îşi exprimase de mai multe ori dorinţa de a-şi vizita mama, aşa că îi spuse pur şi simplu să se ducă în ziua aceea. Nu se sinchisi că ochii Riitei scînteiară într-un anumit fel — principalul era să nu se afle prin apropiere nici un nechemat.

În sfîrşit, fură amîndoi singuri pe platou, în mijlocul stivelor înalte de bîrne.

Sosise ceasul cel greu pentru Keskitalo.

Deodată îl cuprinse o asemenea teamă, încît începu să tremure din tot corpul: văzuse securea strălucind în mîna lui Uutela.

„Aici s-ar putea să se întîmple un omor“, gîndi el. „Mai bine să intrăm în casă.“

Abia acum începea să înţeleagă ce însemna pentru un bărbat o asemenea pată. N-ar fi fost de mirare ca Uutela să-l ucidă pe loc cu securea îndată ce ar fi înţeles despre ce era vorba. Şi era vădit că Uutela nutrea bănuieli.

În clipa asta, tot planul pe care cu atîta greutate îl înjghebase în dimineaţa aceea începu să se clatine.

Ce-ar fi dacă ar încerca s-o convingă pe Manta să-i vorbească ea? Îşi dădu însă imediat seama că era o idee nenorocită — şi, de altfel, fata nici n-ar fi făcut-o.

Din nou îşi încordă mintea, cîntări diverse soluţii şi planuri, îşi aminti unele măsuri de prevedere pe care ar fi trebuit să le ia din vreme şi începu să se gîndească la ceea ce avea de făcut.

Aşa trecu jumătate de zi.

Cînd sosiră cu căruţele de buşteni pe locul construcţiei, băieţii îl priviră îngrijoraţi, întrebîndu-l din ochi.

„Încă nu, mai aveţi răbdare“, căută el să-i liniştească tot cu privirea.

— Încă nu, dar o voi face, îi şopti el în trecere neveste-si, cînd intră la prînz în casă.

— Încă nu, dar în curînd, răspunse el Hannei, care îl privea înspăimîntată.

Cînd se ridicară de la masă, i se adresă lui Uutela :

— Simt nevoia să mă odihnesc puţin ; îndată ce pot vin şi eu după voi.

— Dormi liniştit, o scot eu şi singur la capăt, răspunse Uutela.

Keskitalo se odihni într-adevăr, cu ochii aţintiţi în tavan şi cu tîmplele zvîcnind — pînă ce bătrîna se duse să pregătească cafeaua de după-amiază. Apoi se sculă.

Mai întîi puse toate securile, cuţitele şi celelalte scule tăioase la loc sigur.

Cînd cafeaua fu gata, o trimise pe Helka după niscaiva cumpărături la prăvălia din capătul satului şi-i spuse ca mai întîi să-l cheme pe Uutela la cafea. Apoi îi trimise vorbă Mantei să rămînă în camera ei şi să încuie uşa cu cheia. După ce termină aceste pregătiri se aşeză pe banca din bucătărie şi aşteptă.

Uutela intră vesel şi cu obrajii înroşiţi de aerul rece. În timp ce lucrase după-amiază de unul singur, îi venise o idee nouă în legătură cu construcţia pătulului, pe care plin de entuziasm i-o explică lui Keskitalo. Acesta se declară de acord şi se mai înveseli şi el puţin. Acum îi era mai uşor să înceapă vorba, mult mai uşor decît dacă ar fi tăcut amîndoi. În acelaşi timp se trezi din nou şiretenia sa, care în ultimul timp se atrofiase cu totul.

Băură prima ceaşcă de cafea. După ce bătrîna le turnă a doua ceaşcă, îi lăsă singuri, aruncîndu-i bărbatului ei, înainte de a ieşi, o privire de încurajare.

Keskitalo îşi sorbi repede cafeaua şi continuă convorbirea începută, aşteptînd să termine şi Uutela de băut.

După ce Uutela îşi puse ceaşca goală pe masă, se născu o pauză, aşa cum socotise Keskitalo.

— Da, desigur, aşa o să facem. O să fie bine, foarte bine.

Keskitalo lungi cît putu vorba. Dar subiectul se epuizase şi trebuia să treacă la altceva. Îşi luă inima în dinţi şi încercă să zîmbească, deşi muşchii feţei îi înţepeniseră şi nu-şi putea stăpîni tremurul vocii.

— De altfel se nimereşte bine, căci vei avea în curînd un moştenitor, aşa că ai pentru cine să construieşti.

Urmă o tăcere grea. Cei doi bărbaţi se priviră în ochi.

Uutela înlemnise, ochii mici îi ieşiseră din orbite, de parcă deodată i-ar fi apărut un strigoi în faţă.

Keskitalo nu mai îndrăzni să continue cu gluma pe care o avea pregătită. Dădu doar din cap şi se sili din nou să zîmbească.

— Aşa-i. Manta nu ţi-a spus încă nimic ?

O uimire fără de margini i se întipări lui Uutela pe faţă, dar privirea îi rămase pironită în acelaşi punct. Apoi pleoapele îi zvîcniră, buzele învineţite începură să tremure şi se uită la Keskitalo cu o privire rătăcită. În cele din urmă se ridică fără nici un cuvînt şi ieşi afară cu paşi greoi, tîrşîiţi.

Pe Keskitalo îl cuprinse o teamă îngrozitoare ; ar fi vrut să alerge după Uutela şi să-l reţină, dar se uită mai întîi pe fereastră.

Uutela stătea în mijlocul curţii ca un cerşetor, neştiind încotro s-o apuce, apoi se îndreptă spre clădirea anexă.

Keskitalo se repezi într-un suflet prin camera din mijloc în odaia cea mare, să poată urmări mai bine ce face Uutela ; îl văzu intrînd în clădire.

Asta îl mai linişti puţin şi rămase la postul său de observaţie, neştiind dacă era mai bine să meargă după el sau să aştepte ca primul val al furtunii să se potolească.

În timp ce stătea acolo, a văzut-o pe Hanna alergînd după Uutela şi intrînd în casă după el. Căpăta astfel un răgaz, căci era convins că Hanna va şti să-i vorbească mai bine decît ar fi putut s-o facă el.

Uutela se oprise în mijlocul camerei ; un vîrtej de porniri tulburi se dezlănţui în pieptul lui.

Primul lui gînd fu să se ducă s-o strîngă de gît pe femeia care-l înşelase, împreună cu plodul ei. Impulsul ăsta era atît de violent, încît se îndreptă spre uşă, fără să mai stea pe gînduri. Dar cînd puse mîna pe clanţă, se opri din nou, căci îi veni în minte altceva.

Ar trebui să-l ucidă pe Keskitalo, pe vulpea asta bătrînă care era mai mîrşav chiar decît tîrfa de fiică-sa.

Într-o fracţiune de secundă îi trecură prin cap toate întîmplările din ultima vreme şi deodată îi fu clar ca lumina zilei de ce fusese necesar să plece din Hämeen, cum au ştiut să-l mintă şi să-l înşele ; l-au dus de nas ca pe un copil neştiutor !

Ura sa împotriva lui Keskitalo creştea ca un torent cînd îşi amintea cum îndrăznise vicleanul să glumească pe seama acestei nelegiuiri, ca şi cînd copilul ar fi fost al lui ! Oare şarpele ăsta nu ştia şi nu înţelegea că el nu se atinsese de Manta ? Că se purtase cu ea aşa cum se cuvine pentru un om bătrîn ? Sau îndrăznea poate, mizerabilul, să vorbească astfel cu toate că ştia cum stau lucrurile ?

Tremura de mînie din creştet pînă în tălpi, dar rămase totuşi pe loc, căci era în firea lui să nu întreprindă nimic în pripă. Ruşinea şi ura îi sfîşiau inima şi ameninţau să rupă toate zăgazurile. Furia i se dezlănţui asupra lucrurilor dimprejur. Mai întîi izbi cu putere laviţa de lîngă perete, apoi dădu cu piciorul într-un ciubăr, care se sparse. Zgomotul pe care-l produceau aceste distrugeri îl aţîţa şi mai mult şi stîrnea în el un sentiment de triumf. Zvîrli din nou pe jos resturile lucrurilor sparte, rupse cercurile de fier şi călcă în picioare doagele ciubărului, aruncînd în toate părţile bucăţile de lemn.

Din nou i se îndreptară gîndurile spre femeia care îl înşelase. Cît de parşiv a ştiut să se prefacă ! Îşi dădea aere de fată cinstită, în timp ce în sîn purta sămînţa păcatului ! Gîndurile i se încîlceau, simţea că turbează.

Apoi încetă să mai spargă lucrurile din cameră, căci atenţia i se abătu pe un nou făgaş. Cine era omul ? El însuşi trăise separat de ea, dar celălalt... Îi veneau ameţeli şi-l cuprinse o senzaţie necunoscută, tulburătoare ; nările i se dilatau şi tremurau. Încercă să-şi închipuie cum s-au întîmplat lucrurile. Şi parcă i-ar fi văzut aievea pe amîndoi îmbrăţişîndu-se în taină şi bătîndu-şi joc de el, bărbatul înşelat — Doamne, Dumnezeule !

Din nou apucă laviţa şi dădu cu ea de pămînt de trosniră podelele.

În aceeaşi clipă intră Hanna. Dintr-o privire, cuprinse totul : odaia răvăşită, bucăţile de lemn de pe jos, obrazul schimonosit al lui Uutela. Fata se repezi la el şi cu glasul înfricoşat îl imploră, împreunîndu-şi mîinile :

— Iartă-i ; şi Dumnezeu iartă ! Să nu-i faci nimic rău Mantei ! Nu fi supărat pe tata — a suferit atît de mult ! Eşti aşa de bun, Uutela ! Dumnezeu care ştie totul o să te răsplătească !

Dar Uutela abia mai era în stare să înţeleagă cine-i vorbea şi ce-i spunea. Se afla sub stăpînirea unor puteri întunecate. I se părea mereu că-i vede pe cei doi păcătoşi şi destrăbălarea lor îl molipsea şi pe el, trezind porniri sălbatice ce de ani de zile erau stinse.

— Soră-ta e o tîrfă, strigă el cu o voce nefirească, ca şi cum s-ar fi bucurat grozav de această descoperire.

Pe fată o cuprinse ameţeala. Îl imploră din nou :

— Manta a păcătuit, Manta e un om stricat — dar tu nu ştii, Uutela, Manta n-a vrut să se mărite cu tine ; Manta era atît de tînără... a plîns — eu ştiu. Ai milă, îndură-te de ea !

Uutela însă nu auzea şi nu vedea nimic. I se zbătea în piept o furtună îngrozitoare, în care se învălmăşeau furia bărbatului rănit în onoarea sa, dorinţa de răzbunare şi un impuls nebunesc, de care nici el nu-şi dădea bine seama. Nelegiuiţii îl atrăgeau parcă după ei pe acelaşi drum. Voia să se răzbune pe ei, pe familia lui Keskitalo, pe întreaga omenire, cu aceleaşi arme cu care fusese şi el rănit, voia răzbunare pentru propriul său trecut fără pată, pentru onestitatea sa.

— Mă duc şi eu acum la tîrfa asta — gîfîi el ca scos din minţi, plîngînd şi rîzînd în acelaşi timp — ca să se umple casa de bastarzi !

Hanna îl privea înlemnită pe Uutela, neştiind ce să creadă. Văzînd că se îndreaptă într-adevăr spre uşă, se repezi după el şi se agăţă cu toată puterea de braţul lui :

— Nu te duce, dragă Uutela. Să nu faci o asemenea ruşine familiei şi ţie... S-a adunat destulă ruşine şi-aşa... Uutela, dragă Uutela...

— Dă-mi drumu ! ţipă Uutela.

Se smuci cu violenţă din strînsoarea ei, împingînd-o la o parte. Fata căzu în genunchi, dar nu îi dădu drumul, ci se agăţă de poalele hainei lui. Obrazul i se făcuse alb ca varul, iar ochii ei albaştri erau holbaţi, ca şi cum şi-ar fi ieşit din minţi.

— Fie-ţi milă, îngăima ea, căutînd să-i cuprindă genunchii cu ultimele ei puteri. Uutela, Uutela...

Deodată mîinile i se desprinseră şi căzu cu un zgomot surd pe podea. Uutela întoarse capul şi o văzu întinsă pe jos, nemişcată. Îl cuprinse o frică îngrozitoare.

— Hanna, Hanna ! strigă el, ridicînd cu grijă capul fetei şi sprijinind-o în braţe. Ea deschise pleoapele pe jumătate, aruncînd o privire rătăcită împrejur.

— Hanna, Hanna, sînt aici, nu mă duc nicăieri, nu mai plec !

Fata începu să-şi revină şi îl privi pe Uutela cu ochi plini de recunoştinţă, de durere şi de dragoste filială.

— Ei, ţi-e mai bine acum ? o întrebă Uutela, ridicînd-o cu grijă în picioare şi purtînd-o pe braţe pînă la laviţa de lîngă fereastră.

Fata încercă să-i zîmbească, dar se simţea atît de sfîrşită, încît Uutela se aşeză lîngă ea ca s-o sprijine.

— N-o să-i faci nimic rău, nu-i aşa ? întrebă ea abia şoptind.

— Nu, răspunse Uutela, şi-şi lăsă capul în piept. Toţi sîntem păcătoşi...

Amintindu-şi de ceea ce gîndise şi spusese cu cîteva clipe înainte, simţea cum îl frige ruşinea şi nici nu mai îndrăznea s-o privească pe Hanna în faţă. Îşi sprijini capul de pervazul ferestrei — şi lacrimi fierbinţi începură să-i picure din ochi. Fata începu şi ea să plîngă.

11

Se făcuse noapte.

Cornul ascuţit al lunii se înălţa tot mai sus pe cer, stelele scînteiau pe bolta îngheţată. Ici şi colo, în pustietatea nesfîrşită a cîmpiei acoperite de zăpadă, printre nămeţi, apărea cîte o fermă izolată. Umbre mari şi întunecate stăteau ca nişte fantome de pază pe lîngă case.

Vîntul îngheţat mugea în noapte fără întrerupere. Printre brazi înalţi ce acopereau culmile dealurilor, vîntul şuiera înăbuşit, dar pe cîmpia întinsă, unde nu întîlnea nici o stavilă, se transformase în uragan. Se năpustea în toate

direcţiile, pînă ce reuşea să desprindă de pe un drum troienit sau de pe un povîrniş un morman de zăpadă afînată pe care îl rostogolea în vîrtejuri peste toată întinderea albă.

De la marginea cîmpiei şi de pe crestele dealurilor, pădurile priveau cu un aer sever şi rece această dezlănţuire de furie.

Pierdut în pustietatea nămeţilor, un om singuratic pribegea peste gheaţa groasă ce acoperea un lac mic, cu mîinile înfipte adînc în buzunarele hainei, cu trupul aplecat înainte.

Drumul de iarnă peste lac era puţin umblat şi din cînd în cînd se poticnea de crestele de zăpadă îngheţată. Călătorul îşi urmărea cu atenţie umbra ce juca pe gheaţă, după cum îl purtau paşii săi şovăielnici într-o parte sau într-alta. „Aşa sînt şi eu acum, gîndea el, mă clatin şi mă poticnesc şi nu-mi găsesc sprijin."

Vîntul sufla tot mai aspru, el însă nu simţea nimic.

„De ce a trebuit să se întîmple toate astea ? se întrebă el din nou. Toată viaţa am fost cinstit şi n-am nedreptăţit pe nimeni : de ce tocmai eu să primesc o asemenea lovitură ?"

Deodată îi apăru în faţă malul abrupt, luminat din plin de lună şi se opri pe loc : traversase lacul.

„Ce să fac ? Să mă întorc ?" oftă el din greu. „Dar ce să mai caut acolo ?"

Se simţea atît de singur şi de nenorocit, încît, dacă ar fi găsit o copcă deschisă în gheaţă, ar fi mers înainte fără nici o părere de rău şi ar fi dispărut în apa neagră, mai degrabă decît să se mai întoarcă acasă.

„M-am întrebat întotdeauna cum pot unii oameni să comită asemenea faptă. Acum nu mă mai mir. Cînd nu te mai leagă nimic de viaţă, atunci... Şi eu nu mai am nimic... nu mai am pe nimeni care să-mi ducă lipsa... în afară de Karolina...

Se opri o clipă să-şi mai tragă sufletul şi abia atunci simţi cum vîntul îi inţepa trupul cu mii de ace de gheaţă. Se întoarse încet din drum. „N-are nici o importanţă încotro merg", îşi spuse.

Dar amintirea surorii sale îi abătu gîndurile pe alt făgaş.

„Acum m-au făcut din nou să simt că sînt un bastard, își spuse el cu amărăciune. Și în curînd îmi vor aminti că am fost și argat. Poate că tocmai bastardul argatului vor să-l bage pe gît fostului argat și bastard !“

Era atît de agitat, încît abia putea să respire — mai ales că vîntul îl biciuia drept în față.

Toată viața lui i se perindă prin minte. Anii triști ai copilăriei pe care îi trăise băiatul orfan de tată, apoi anii fără șir și plini de nevoi și de chinuri, dar și plini de izbînzi și de satisfacția muncii. În anii din urmă trăise o a doua tinerețe și se simțea legat printr-un sentiment tot mai profund de viață — așa cum plugarul priceput trage an de an brazde tot mai adînci. Și acum — acum această prăbușire !

„Ne închipuim că sîntem stăpîni pe viața noastră, că o putem cîrmi cum vrem noi“, gîndi el mai departe. „Și iată că drumul sorții face o cotitură, căruța se răstoarnă și altul ia hățurile în mînă și te duce unde vrea el...“

În ceasul acesta simți cum i se așază pe umăr mîna grea a destinului și înțelese că orice ar face nu se va mai putea elibera din strînsoarea ei puternică — deși nu reușea să priceapă pentru ce anume vină fusese pedepsit.

„Să fie aceasta voința lui Dumnezeu ? își spuse el din nou. Ce vrea de la mine ? Socoteam că alții ar avea nevoie mai curînd decît mine de o asemenea învățătură. Ce urmărește Dumnezeu prin asta ?“

Oricît își frămînta mintea, nu putea da de rostul celor întîmplate. „Oameni netrebnici, își zise ; s-au tăvălit în noroiul păcatului și au găsit un nevinovat care să tragă urmările mîrșăviei lor.“

„Cît de ciudată e viața ! exclamă el în gînd. Omul încearcă să le facă toate cum socotește că-i mai bine — și apoi, iată sfîrșitul. Pentru asta am trăit ? Și ce înseamnă de fapt viața ?“

Gîndurile i se opriră în loc. Ridică capul și privi în jur, ca și cum ar fi căutat un răspuns. Dar nimeni nu-i răspunse ; era pierdut în beznă și pustietate.

„Viața, gîndi el, seamănă cu acest drum. Șerpuiește mereu înainte, urcă și coboară, dar în curînd îl pierzi din ochi. Iar omul e la fel cu acești fulgi de zăpadă, pe care vîntul îi împrăștie cînd ici, cînd colo.“

Merse mai departe. „Să vorbesc cu pastorul ?“ își zise el după cîtva timp. „Poate că va ști să-mi dea un sfat.“ Cumpăni lucrurile și pe o parte și pe cealaltă.

„Mai bine nu vorbesc, hotărî în cele din urmă. Sînt amîndoi prea tineri, atît ajutorul de pastor cît și pastorul. Ce pot ei înțelege din asemenea lucruri ? Trebuie să găsești singur o ieșire, așa cum singur trebuie să-ți porți crucea...“

Se gîndi că i-ar fi totuși mai ușor să ducă povara dacă ar putea să-și descarce inima cuiva. Dacă ar sta de vorbă cu băieții ? Sînt oameni de treabă și acum înțeleg de ce mă priveau așa : ei știau și sufereau pentru mine. Dar un orb nu poate să ducă de mînă pe alt orb.

Deodată se opri în loc, speriat, căci ajunsese la o răscruce de drumuri. O potecă îngustă ducea în sus, pe deal, iar acolo era Hovi, care-i apăruse ca un strigoi în noapte. Umbrele mestecenilor înalți ce se legănau pe zăpadă aveau ceva înfricoșător și vîntul făcea să trosnească crengile înțepenite de ger.

Acum se zărea și culmea unde voiau să ridice pătulul. Vechiul pătul aplecat într-o parte părea să se prăbușească, dar și stivele de bîrne albe arătau în lumina blîndă a lunii, ca și cum ar fi fost pe punctul de a se nărui. Tot ceea ce abia cu cîteva ore înainte îi fusese apropiat și drag, îi apărea acum ca un hoit respingător.

Ochii i se umplură de lacrimi.

„Nu. Trebuie să merg mai departe, chiar de-ar fi să ajung la capătul pămîntului.“

Porni din nou la drum, dar vîntul sufla cu atîta putere prin hainele lui subțiri, încît îl luă cu frig în spate. Se opri din mers și căzu pe gînduri. „Aș putea la urma urmelor să dorm noaptea asta în clădirea de alături, iar mîine dimineață am să plec pentru totdeauna.“ În timp ce urca coasta dealului, îl năpădi pe neașteptate o senzație îngrozitoare : se simți bătrîn. Picioarele i se înțepeniseră, parc-ar fi fost un trunchi bătrîn și strîmb de ienupăr incapabil să se mai urnească.

„Ce este de fapt bătrînețea ?“ se întrebă el speriat. „Nu înseamnă numai boală și neputință, mai e și altceva.“ Se opri în fața clădirii anexe și i se păru o casă străină. Apoi îl zări sus pe acoperiș, lîngă horn, pe motanul Mikko. Această apariție îl impresionă ciudat, ca și cum cotoiul

ar fi reprezentat şi el o părticică din marea şi neînţeleasa enigmă a vieţii ce i se dezvăluise în această noapte.

„Şi tu eşti frămîntat de gînduri şi ai vrea să rămîi singur cu ele ?“ se miră el.

Rămase mult timp cu ochii aţintiţi la motan. Se simţea mai liniştit la gîndul că acolo, deasupra lui, mai exista o fiinţă vie care se frămînta în singurătate la fel ca şi dînsul.

12

Zilele treceau una după alta şi Uutela nici nu mai ştia dacă trăieşte sau e mort. Ducea o viaţă de pustnic, iar suferinţa nu-i dădea răgaz, îi scormonea sufletul în fiece clipă. Uneori i se părea că descoperise drumul care să-l scoată din hăţişul de sentimente în care se zbătea — a doua zi însă se prăbuşea din nou în neputinţă. Ştia un singur lucru : nu putea face nimic şi nu putea pleca de aici înainte de a se fi lămurit asupra sa însuşi şi asupra vieţii sale.

De asemenea, simţea pînă în măduva oaselor că bătrîneţea îl surprinsese pe neaşteptate şi pentru totdeauna, că viaţa îi atîrna acum de un fir plăpînd.

Cînd o revăzu apoi pe Manta, crezu că va putea să-şi păstreze liniştea, aşa cum se hotărîse ; voia să meargă neabătut pe drumul său, fără să-i pese de ceea ce va urma.

Cînd însă privirea lui întîlni din întîmplare trupul îngreunat al femeii, simţi din nou dorinţa înfiorătoare de a se repezi la ea s-o strîngă de gît, fără nici un cuvînt. Sau cel puţin s-o scuipe în obraz în faţa tuturor şi să-i arunce în faţă ticăloşia ce-o făcuse.

Dar îşi învinse pornirea, căci mintea îi era încă destul de limpede ca să-şi dea seama la ce scandal ar duce aceasta. Ideea lui despre caracterul sfînt al familiei şi mîndria lui de om din Hämeen îi interziceau să dea lucrurile în vileag.

Observă privirea iscoditoare a Riitei şi se sili să zîmbească, deşi în sinea lui fierbea. Ştia că Riita ghicise totul, ghicise probabil de multă vreme. Asta îl îndîrji şi, cînd se ridică de la masă, îi adresă tinerei femei cîteva cuvinte pentru ca Riita şi toţi ceilalţi să înţeleagă că nimeni nu avea să se amestece în treburile lor.

În sinea lui se simțea însă scîrbit, mai cu seamă nopțile, cînd, de ochii lumii era nevoit să doarmă în aceeași cameră cu Manta. Se culca în alt pat și nu-i adresa nici un cuvînt — închidea ochii și se făcea că adoarme ; dar avea senzația că în fiecare seară e închis într-o cameră de tortură și scrîșnea din dinți ca să-și înăbușe mînia.

Deocamdată nu putea să facă nimic ; tăcea deci și se chinuia. Încercase de mai multe ori să judece lucrurile în liniște și fără părtinire. Adevărat, această căsătorie el o dorise. Dar nici o clipă nu bănuise că Manta nu-l voise și că l-a luat numai în silă.

Hanna i-o mărturisise însă în ceasul acela blestemat. Trebuia de asemenea să recunoască marea deosebire de vîrstă dintre ei, dar în asta nu era nimic neobișnuit și căsnicia lor nu reprezenta un caz izolat. De ce Manta nu-i spusese atunci, pe față, că nu-l vrea ? Doar nu era s-o ia de nevastă împotriva vrerii ei ! De ce n-a vorbit ? Iată infamia !

Apoi își aminti ce însemnătate avusese această căsătorie pentru Keskitalo în situația lui desperată. „Keskitalo e de vină !“ socoti el. „Dacă mi-ar fi spus atunci cinstit : eu te vreau, dar fiică-mea nu te vrea, atunci situația ar fi fost clară. Și-apoi, fuga asta în Savolaks și toate celelalte neajunsuri...“

În sufletul său începu să se adune ură împotriva lui Keskitalo. Pe acest vulpoi care umbla cu versetele din Biblie în proțap hotărî să-l tragă la răspundere pentru tot răul ce i-l căşunase. Dar atunci îi apărea Hanna în minte, cu ochii ei albaștri înfricoșați : „Nu fi supărat pe tata — a suferit atît de mult !“

Desigur, știa, observase și el. Dar diavolul ăsta nu îndurase nici a zecea parte din ceea ce ar fi meritat.

Zilele se scurgeau, dar Uutela tot nu se hotăra să facă un pas hotărîtor. Îi evita pe ceilalți și cînd se întîlneau la masă sau în altă parte nu se priveau în ochi. Iar dacă vorbeau, apoi numai despre unele lucrări sau treburi de-ale zilei, mărginindu-se la puține cuvinte. Nimic nu-i mai lega.

Un lucru era însă limpede pentru Uutela : trebuia să se răzbune pe Keskitalo și pe întreaga lui familie și răzbunarea lui avea să fie groaznică — așa cum fusese și nelegiuirea lor.

Nici pentru Keskitalo situaţia nu era mai uşoară. În locul neliniştii dinainte, altă teamă îl rodea acum. De cînd îi dezvăluise lui Uutela taina cea ruşinoasă şi văzuse ce lovitură însemnase asta pentru el, se gîndea mereu cum să provoace o explicaţie deschisă, între patru ochi. La început, socotise că era mai bine să-l lase pe Uutela să-şi mai vină în fire. Dar timpul trecea fără ca explicaţia să aibă loc şi relaţiile lor rămîneau la fel de încîlcite.

„Poate că va înţelege singur cum s-au întîmplat toate“, îşi spunea. „Şi dacă el nu doreşte să vorbească despre asta — e mai cuminte să nu deschid eu vorba.“ Dar nu-şi putea găsi linişte.

„Dacă aş şti la ce se tot gîndeşte într-una“, se frămînta el. „Barem de-ar spune ceva — să înjure, să facă scandal, să lovească dacă vrea — orice ar fi mai bine decît aşa!“

Keskitalo sperase la început că Uutela va simţi nevoia să-şi descarce o dată mînia şi că astfel multaşteptata explicaţie va avea loc.

Uutela însă rămînea mut şi zilele deveneau tot mai apăsătoare.

Pe de altă parte, pe Keskitalo îl obseda ideea că s-ar putea întîmpla ceva cu Manta. În situaţia ei nu era de mirare să încerce într-o bună zi să se arunce în lac. Uneori se simţea strivit de atîtea necazuri şi îi era teamă că nu va putea rezista. Singura salvare pe care mai conta era de la Dumnezeu.

„Poate că-i mai bine să laşi lucrurile în voia lor“, îşi zicea el văzînd că Uutela părea mai liniştit.

Gîndurile lui Uutela se învîrteau mereu în jurul Mantei. Femeia asta era o enigmă pentru el. Se vedea că şi ea suferă din cauza situaţiei în care se afla. Un singur lucru ar fi vrut Uutela să ştie: dacă ăsta fusese primul ei păcat şi dacă în rest trecutul ei fusese curat. Şi dacă pînă atunci fusese cinstită, cum ajunsese tocmai acum să se poarte ca o ticăloasă?

Nu avea însă cum să afle — dacă nu voia să deschidă discuţia asupra întregii chestiuni.

Dacă cel puţin s-ar căi şi i-ar cere iertare!

La început, Uutela așteptase în fiecare zi, sperînd că așa se va întîmpla. Uneori, i se părea că vinovata avea un aer mai smerit și că în privirea ei era o rugăminte mută de iertare. Poate că nu găsea cuvîntul cu care să înceapă.

Uutela căuta să forțeze acest cuvînt, își ferea ochii și aștepta. Dar văzînd că așteaptă în zadar, începu să o străpungă cu privirile: „Nu-ți dai seama de grozăvia faptelor tale ?"

Dar, spre surprinderea lui, nu mai află nici urmă de supunere, privirile ei îl fulgerau pline de ură și de dispreț.

„Ce să însemne asta ?" se întreba el nedumerit. „Parcă nici nu s-ar socoti vinovată ?"

Și din nou începu să-și macine gîndurile.

„Poate că e o fire independentă, de bărbat, și nu îngăduie nimănui să se amestece în viața ei ? Socotind că această căsătorie fusese o siluire a voinței ei, voise să protesteze și, femeie fiind, a făcut-o în felul acesta nebunesc și îngrozitor !"

Pe măsură ce-și punea asemenea întrebări, ițele gîndurilor i se încurcau tot mai mult. Poate că nici unul dintre ei nu știa ce gîndise celălalt, de ce făcuse un anumit lucru sau care îi erau intențiile ? Și poate că toți rătăceau prin ceață, fiecare pe alt drum, deși în aparență erau legați unul de altul. Toți sufereau, asta se vedea cît de colo și hotărîrea de a părăsi Hämeen fusese probabil un act de desperare.

Și văzîndu-i cum suferă din cauza celor întîmplate, se simțea acum mai puțin pornit împotriva familiei Keskitalo. „Ar trebui să stăm de vorbă", gîndi el, „căci aceeași nenorocire ne leagă."

Dar cine să înceapă vorba ? Pentru el era cu neputință, asta era clar ; în orice caz, începutul trebuiau să-l facă ceilalți, vinovații.

Exista totuși cineva cu care sta de vorbă. Uutela știa că n-ar fi putut îndura toată suferința ce se abătuse asupra lui dacă n-ar fi avut-o pe Hanna alături de el și n-ar fi împărțit cu ea povara acestei încercări.

La început se rușină nespus pentru că în momentele acelea se lăsase împins de un duh rău și fusese în stare el, om bătrîn, să rostească lucruri atît de groaznice în fața acestei fete nevinovate.

Cînd se întîlniră însă prima oară, Hanna îl privise aşa de prietenos, parc-ar fi vrut să spună din nou : „Nu-ţi face sînge rău, Dumnezeu o să-ţi ajute, ai să vezi !“

Se născu astfel între ei o legătură de un fel deosebit, ca între tată şi fiică sau chiar mai mult ; s-ar fi spus că această fată firavă voia să-i lecuiască rana pe care ceilalţi i-o făcuseră. Cînd se întîlneau, aveau totdeauna să-şi spună ceva — fie numai în trecere sau printr-o privire. Îşi citeau gîndurile din ochi.

Dimineaţa se întîlneau de obicei la centrifugă ; Uutela învîrtea maşina, Hanna turna laptele şi între timp îşi vorbeau pe tăcute.

— Cum mai merge astăzi ? întreba Hanna, cu ochii ei albaştri, turnînd laptele.

— Mai bine, dădea Uutela din cap, ridicînd manivela. Poate că lucrurile se vor aşeza cu timpul.

— Adevărat ? întreba fata şi obrazul i se lumina. Continuau să discute astfel în tot timpul lucrului.

„Ei aş putea să-mi deschid inima“, îşi spunea Uutela uneori ; „ea ştie tot şi înţelege tot.“

Dar nu se putea hotărî, de teamă să nu distrugă tocmai acea legătură tainică ce se stabilise între ei.

Situaţia rămăsese neschimbată. Uutela se simţea ca un argat care îşi dă seama că nu mai poate sta la locul lui de muncă, dar nu spune totuşi nimic şi lucrează tăcut şi supus mai departe, aşteptînd sfîrşitul anului.

„Dar care sfîrşit ?“ îşi spuse el, cuprins de desperare. „Cînd se va termina odată cu povestea asta ? Şi care va fi sfîrşitul ?“ Nu îndrăznea niciodată să gîndească lucrurile pînă la capăt.

Uneori îşi zicea : „Dacă m-aş despărţi cu binele de ei şi aş pleca lăsîndu-le totul ? Atunci m-aş simţi liber şi poate mi-aş regăsi liniştea.“

Dar respinse gîndul, zicîndu-şi că un asemenea pas ar dăuna bunului nume al oamenilor din Hämeen şi, în primul rînd, chiar lor, căci într-o anumită privinţă nu era vorba numai de o chestiune personală.

Zilele se petreceau una după alta — timpul gonea înainte, deşi viaţa părea să stea în loc.

O dată cu venirea Paştilor se ivi şi prima rază de lumină pentru Uutela.

Aceste sărbători însemnau pentru toţi zile de reculegere, cînd gîndurile cele apăsătoare se lasă la o parte. Membrii mai vîrstnici ai familiei îşi aminteau de sărbătorile de demult ; Helka se dădu toată ziua în scrînciobul ei de Paşti, pe care fraţii săi i-l făcuseră după datina din Hämeen, bucurîndu-se ca nişte copii, căci pînă şi băieţii aceştia tăcuţi voiau acum cu tot dinadinsul să se înveselească.

În viaţa lui Uutela se ivise o schimbare. Vechile legende populare despre noaptea de Joia Mare, dar mai ales citirea Patimilor îl făcură să-şi cerceteze din nou cugetul. În Cartea Patimilor se povestea despre cei care în ceasul greu s-au lepădat de adevăr şi apoi au trebuit să îndure veşnic chinul remuşcărilor. Se născu în el întrebarea dacă nu cumva se lepădase şi el de un adevăr ştiut şi dacă nu îi cînta şi lui acum cocoşul ca să-i amintească, aşa cum pe vremuri îi cîntase lui Petru.

Şi recunoscu că se lepădase într-adevăr de ceva : nu avusese niciodată curajul să cerceteze pînă la capăt propria sa vină în cele întîmplate.

I se părea că soră-sa Karolina venise la el pe drumurile acoperite cu zăpadă moale de Paşti şi-i amintise :

— Frate, n-am vorbit noi atunci despre asta şi nu te-am prevenit eu ?

— Adevărat, recunoscu el. Aşa-i, am vorbit şi m-ai prevenit.

— Dar tu voiai neapărat mireasă tînără şi tocmai tinereţea ei şi deosebirea de vîrstă au dus la pasul cel greşit. Că o soaţă bătrînă nu-ţi era pe plac, nu-i aşa ?

— Da, ai dreptate, răspunse el cinstit.

După ce ajunse însă la acest punct, fu nevoit să meargă mai departe şi să dezvăluie lucruri pe care numai el le ştia :

— Şi mai e ceva, mărturisi el, deşi durerea şi ruşinea îi îmbroboneau fruntea cu stropi de sudoare. Pe vremuri, îmi trecea uneori prin cap gîndul păcătos că răposata Maija trăieşte prea mult, căci de la început îmi făcusem alte socoteli şi altceva aşteptam eu.

Se cutremura gîndindu-se ce prăpastie înfiorătoare găseşti în sufletul unui om dacă te apleci asupra lui şi-l cercetezi mai îndeaproape.

— Adevărat, îşi continuă el spovedania. Am luat-o pe fiica lui Keskitalo nu pentru că aveam nevoie de puterea ei de muncă şi nici pentru că o doream ca femeie — de cu totul altceva era vorba.

Apoi îşi spuse că, de fapt, între ei nici nu existase o căsătorie adevărată. Nu pentru prima oară îi trecea prin minte gîndul ăsta, dar pînă acum nu voise să-l recunoască. Păcătuise împotriva legilor firii, legînd de el o fiinţă tînără fără a ţine seama de dorinţele şi de nevoile ei. Se gîndise numai la sine. Prin urmare, era şi el părtaş la fărădelege.

O dată ajuns aici, simţi că totul se clatină în jurul său. Aşa avea să fie sfîrşitul unei vieţi lungi şi cinstite ?

Dar în mijlocul acestei prăbuşiri simţi o uşurare, căci aflase în sfîrşit răspunsul pe care-l căutase zadarnic săptămîni de-a rîndul. Acum ştia de ce se întîmplaseră toate : pentru a ispăşi păcatul care-şi avea rădăcinile în anii tinereţii sale. Acum înţelegea că viaţa putea fi aspră, dar nu pedepsea pe vinovaţi — şi asta îl făcea să se simtă mai liniştit.

Puţin timp după aceea, cînd ajunse să recunoască faţă de sine însuşi că, de fapt, între ei nu existase o căsătorie adevărată, o a doua rază de lumină, şi mai luminoasă, îi pătrunse în suflet. În clipa cînd îşi dădu seama că erau liberi şi fără pată unul faţă de celălalt, pentru că între ei nu existase o dragoste trupească, se simţi deodată liberat de povara suferinţei.

Acesta fu momentul hotărîtor pentru limpezirea relaţiilor dintre ei chiar şi în privinţa punctului cel mai dureros. Căci onoarea lui de bărbat nu fusese de fapt atinsă, în realitate nimeni nu-l jignise. Iar ea era desigur vinovată, dar numai în aparenţă, căci amîndoi numai în aparenţă erau bărbat şi nevastă.

Un sentiment de linişte nemărginită îi cuprinse atunci inima. Viaţa îi apărea acum ca într-o lumină cu totul nouă. Faptele unuia nu-l privesc pe celălalt, legăturile exterioare, pe care oamenii pun atîta preţ, nu au nici o însemnătate. Tatăl nu e răspunzător pentru copiii lui, copilul nu răspunde

pentru părinţi, iar bărbatul nu răspunde pentru nevastă. Fiecare îşi trăieşte singur propria sa viaţă, alunecă, se ridică, se căieşte, suferă — şi rămîne mereu singur.

Era atît de fericit că ajunsese la această nouă înţelegere a vieţii, încît pentru prima oară după multă vreme privirea i se lumina din nou.

În acelaşi timp, se ivise o schimbare şi în relaţiile lui cu ceilalţi. Atmosfera era la fel de apăsătoare, dar îi dispăruse din cuget orice urmă de înverşunare faţă de cei din casă, chiar şi faţă de Keskitalo.

„Da, da, asta să-ţi fie de învăţătură", gîndea el. „Ai înghiţit o praftură şi mai ai încă destule de tras pînă ce vei fi copt la minte. Amîndoi am ajuns acum, la bătrîneţe, la şcoala vieţii, pe banca leneşilor."

Viaţa îi apărea acum minunat de bine orînduită. „Fiecăruia după faptele sale, fiecăruia ce i se cuvine", se bucură el în sinea lui. „Şi Manta îşi va primi partea ei, pe ea abia o aşteaptă greul. Întreaga familie îşi va primi partea, chiar şi copiii, ca să devină mai buni şi să nu mai treacă şi ei mai tîrziu prin asemenea încercări. Şi fără îndoială că cel ce s-a înfruptat din bunul altuia îşi va lua şi el partea, chiar dacă socoteşte că nimeni nu ştie."

Această nouă concepţie despre viaţă la care ajunsese îl preocupa fără încetare. Cît de mult îşi complicau oamenii înşişi viaţa şi cît de simplă era de fapt! Tot ce aveai de făcut era să-ţi porţi ţie de grijă şi să răspunzi de faptele tale. Atît !

Uutela era foarte satisfăcut de lecţia vieţii. Şi se bucură cînd observă că simţea iar vechiul său elan de viaţă.

Adevărat, nu-şi mai făurea planuri de viitor ca mai înainte, nu-l mai interesa în mod deosebit înflorirea fermei Hovi ; simţea totuşi că era în stare să mînuiască securea cu putere şi elan. Dar o dată cu venirea primăverii începuse să lucreze din nou la tîmplăria noului pătul şi în adevăr mînuia securea cu vigoarea şi avîntul de altădată. Muncea ca un ocnaş, dar şi conştiincios, căci osînda era dreaptă.

Ceilalţi observară şi ei schimbarea ce se produsese cu Uutela. Timpul netezeşte asperităţile, îşi spuneau, iar Uutela e un om cumpănit, întocmai aşa cum speraseră ei.

Dar nu se simţeau mai uşuraţi. Cu teamă şi respect totodată îl urmăreau pe Uutela care muncea în tăcere.

Dar şi acest drum era plin de spini şi de pietre — şi Uutela avea s-o afle în curînd.

Era liniştit şi raporturile lui cu familia Keskitalo se limpeziseră. De asemenea, îi era absolut indiferent ce şopteau Riita şi nevestele argaţilor.

Dar pentru ceilalţi, situaţia rămînea la fel de grea — şi priveau cu teamă în jurul lor. Această atmosferă îi tulbură şi lui liniştea, căci ghicea în ochii lor că cei din sat aflaseră despre cele întîmplate. Oamenii îşi făceau cu ochiul, rînjind batjocoritor : „La vîrsta asta mai face omul copii ?“ Asta îl înfurie. Gîndul că nişte străini se amestecau în treburile lui îl irita iar cînd i se părea că citeşte în privirile lor ceva care semăna a milă, îşi ieşea cu totul din fire.

Uutela constată cu mîhnire că echilibrul sufletesc la care ajunsese după atîtea frămîntări ameninţa să se surpe din nou. Se agăţa cu ambele mîini de punctul de sprijin pe care-l găsise ca nu cumva să piardă din nou pămîntul de sub picioare. Cu cît se apropia însă termenul naşterii, cu atît mai dificilă devenea situaţia lui. Lucrurile luaseră acum o întorsătură nouă : ceea ce pînă atunci existase doar în închipuirea lui avea să prindă fiinţă şi înfăţişare vizibilă. Va trebui să-l vadă cu ochii lui şi să sufere noi chinuri şi încercări.

„Unde să mă duc cînd se va întîmpla ?“ se întreba cuprins din nou de deznădejde. „În momentele acelea nu voi putea rămîne aici în nici un caz.“

Gîndul acesta nu-i dădea pace oricît se străduia să-şi păstreze calmul spunîndu-şi că nu-l priveşte nimic din ce se întîmplă în jurul lui.

Într-o zi, Keskitalo îl eliberă însă de acest coşmar.

Uutela văzu că celălalt avea ceva pe suflet, dar că-i venea greu să vorbească.

„Poate că chiar acum... ?“ îi trecu prin minte lui Uutela.

— Ne-am gîndit că ar fi bine s-o trimitem pe Manta la oraş, la maternitate, reuşi în sfîrşit Keskitalo să spună.

Lui Uutela îi năvăli sîngele în tîmple.

„Ce mă priveşte pe mine ; n-aveţi decît să vă ocupaţi singuri de treburile voastre !“ ar fi vrut să strige, şi asta ar fi fost un răspuns pentru toate.

Această soluţie fericită îi produse însă o asemenea uşurare, încît răspunse ca şi cum ar fi participat la preocupările lor :

— Aşa ? Desigur, e cel mai bine.

Keskitalo luase asupra lui această treabă, aşa cum se cuvenea, iar el putea acum să-şi regăsească liniştea.

Într-o dimineaţă strălucitoare de mai, tînăra femeie se pregăti să plece la oraş, însoţită de mama ei.

Keskitalo înhămă caii la trăsură iar bătrîna făcu o boccea cu lucrurile necesare pentru timpul cît aveau să lipsească. Toţi ceilalţi membri ai familiei erau de asemenea ocupaţi cu această plecare, numai Uutela lucra la cîmp, ca de obicei.

Grăpa semănăturile de ovăz de pe coasta ce cobora spre lac. Caii trăgeau fără efort unealta uşoară, iar pămîntul afînat se fărîmiţa, scurgîndu-se printre dinţii grapei. Ochii lui Uutela urmăreau cu satisfacţie cum se aşterneau mereu noi valuri de pămînt proaspăt, a cărui mireasmă puternică îi dilata nările.

Opri apoi caii tocmai pe muchea ogorului, de unde începea să coboare spre lac. Inima îi era plină de farmecul primăverii şi avea impresia că tot pămîntul tremură de bucurie sub razele soarelui. Privirea i se îndreptă spre oglinda limpede a lacului ; lung şi îngust, lacul îşi deschidea parcă larg braţele ca să cuprindă frumuseţea din jur. Privirea îi rătăci mai departe spre malul abrupt, de cealaltă parte a lacului, pe culmea căruia se zăreau mesteceni cu crengile pline de muguri verzi ; iar în fund de tot pădurea deasă de brad se înălţa, întunecată şi tăcută.

„Ce ţinut frumos !“ îşi spuse Uutela. „În Hämeen n-am văzut nicăieri locuri aşa frumoase.“

Apoi îşi întoarse privirea pe malul drept şi şi-o opri pe cîmpia întinsă din jurul lui Hovi. Mai întîi îşi roti ochii în jurul curţii cu mesteceni înverziţi, apoi şi-i opri la pătulul cel nou cu pereţii de bîrne albe, măsură întinsul ogoarelor şi şi-i aşeză în sfîrşit pe tufişurile de arini cu mîţişori lungi şi galbeni strălucind în lumina soarelui.

„O fermă de toată frumuseţea !“ gîndi Uutela. „Aici face să...“

Dar gîndurile i se întrerupseră brusc — parcă o mînă nevăzută le-ar fi tăiat pe neaşteptate firul. I se făcu negru în faţa ochilor şi simţi deodată o mare slăbiciune.

În aceeaşi clipă auzi zgomotul roţilor de trăsură şi ridică privirea să vadă cine era.

Keskitalo, bătrîna şi Manta plecau tocmai la gară, mînînd calul la pas.

Uutela se întoarse repede cu spatele, căci priveliştea îi era insuportabilă. Trase repede de hăţuri şi-şi sili caii să pornească aproape în galop.

Mînă atelajul în jos, apoi iar în sus, în jos şi în sus, se apucă apoi de celălalt ogor, gonind mereu caii în jos şi în sus, pînă ce începură să facă spume şi să fornăie puternic. Scormonea cu atîta ardoare pămîntul acela umed şi primitor, de parcă ar fi vrut să-şi îngroape sub brazdele lui senzaţia de neputinţă care îl năpădise pe neaşteptate.

Curînd fu nevoit să se oprească din nou, căci se simţea istovit.

Pe vremuri se gîndise adeseori că pămîntul era ca un templu ce fusese clădit cu multă trudă şi sudoare. Acum însă înţelegea pentru prima oară că munca era doar o parte a vieţii. Cîţi oameni nu-şi vor fi îngropat în aceste ogoare finlandeze marile lor dureri — aşa cum făcea el acum, aşa cum aveau să facă şi Keskitalo şi fiii lui ? Nimeni nu se gîndea la asta, holdele unduiau, oamenii măsurau ogoarele în lung şi-n lat, le vindeau şi le schimbau ca pe nişte mîrţoage, deşi acum, cînd rodea pîinea pentru copii, pămîntul se cutremura de truda pe care o cheltuiseră părinţii.

Rămase mult timp cufundat în gînduri solemne ; cînd păşi apoi mai departe, ţinu hăţurile strîns şi merse cu grijă aproape în vîrful picioarelor, peste acest pămînt bătrîn de secole, hrănit cu sudoare şi sfinţit prin durere.

După o săptămînă, sosi o scrisoare care aduse vestea că tînăra femeie născuse un băiat.

Ştia că avea să sosească o asemenea veste. Totuşi, cînd o primi se simţi descumpănit. Abia acum îşi dădea seama că tot timpul trăise cu speranţa nemărturisită că, după naştere, Manta va dispărea împreună cu păcatul şi cu fructul păcatului ei şi nu se va mai întoarce la fermă. Nu se gîndise cum anume avea să se întîmple asta — nu dorea ca mama

şi copilul să moară sau să aibă de suferit, ci avea sentimentul că se vor dizolva cumva în neant şi se va sfîrşi cu ei.

Iată însă că Manta trăia, pruncul trăia, nelegiuirea luase o nouă înfăţişare. Şi trăiau nu numai pentru alde Keskitalo, ci şi pentru el, „tatăl".

Îl cuprinse o asemenea agitaţie, încît nu mai putu sta locului. Îşi luă securea sub braţ şi plecă în pădure. „Mă duc să repar ferăstrăul", îşi spuse.

Umbla greoi, abia trăgîndu-şi picioarele şi cu privirea aţintită în pămînt.

„Încă n-am suferit destul ?" îi trecu prin minte. „Din nou mă pîndeşte chinul ?"

O luă pe poteca de lîngă gard, apoi pe drumul dintre ogoare şi trecu printr-o pădurice. Uită cu totul de ferăstrău. Drumul urca uşor o coastă ; cînd ajunse sus avu din nou senzaţia aceea de sfîrşeală şi se aşeză pe marginea şanţului.

Din pădure se auzi un cuc strigînd. Uutela ridică ochii. „A trecut un an de atunci", îşi aminti el — şi ochii i se umplură de lacrimi. „Într-un an poţi îndura multe, cît într-o viaţă întreagă." Toată viaţa lui părea să se fi adunat în acest an.

Poate că şi ceilalţi au suferit la fel ca şi el. Aşa-i e dat omului.

Auzi un zgomot de paşi pe drum şi cînd ridică ochii îl văzu venind pe Rimpiläinen. Bine dispus şi cu obrajii îmbujoraţi, îşi învîrtea în mînă bastonul de culoare deschisă.

Uutela începu să fiarbă. Şi asta o fi aflat ? se întrebă el cu teamă.

Rimpiläinen se apropie.

„Ăsta are ceva otrăvit în guşă de-şi strîmbă aşa gura", gîndi Uutela.

Rimpiläinen îi dădu bună ziua şi zise :

— Ce vreme minunată ! Cred că se anunţă o recoltă bună.

— Da, aşa cred.

— Dar am auzit că mai aveţi şi alte motive de bucurie. Ei, felicitările mele.

Sîngele îi vuia lui Uutela în urechi ca o cascadă. „Blestematul, ce-ar fi să-mi uşurez inima şi să-i strig în faţă cum

stau lucrurile, ca să se termine odată cu urările şi cu clipitul din ochi ?“ îi trecu prin cap. Dar nu voia să-şi facă de ocară ţinutul de baştină şi se stăpîni.

— Păi, sigur, aici e nevoie de braţe de muncă, e de muncit, nu glumă, se sili el să răspundă.

— Bineînţeles. Şi e cu atît mai bine cînd îi vine omului un asemenea ajutor la bătrîneţe. Ia spune, cîţi ani ai de fapt ?

Uutela izbucni în rîs.

— Eu ? Păi sînt în floarea vîrstei. N-am împlinit încă nici şaptezeci de ani.

— Ei, atunci mai ai încă mulţi înainte, rîse şi Rimpiläinen.

Făcu o mică pauză.

— Şi înainte n-ai mai avut copii, sau nu i-ai adus aici ?

Uutela era din nou gata să izbucnească.

— Cum ? Am avut o mulţime de copii ! replică el, privindu-l pe Rimpiläinen drept în ochi. Dacă ar trăi toţi, nu mi-ar mai trebui alţii.

Îi era silă de o asemenea discuţie, dar nu putea să îngăduie ca un om din Savolaks să-şi bată joc de el, om din Hämeen.

— În anii aceia cînd a fost foamete şi tifos multe familii au pierit aproape în întregime. Şi pe-aici a bîntuit tifosul ?

— Da de unde, rîse Rimpiläinen — şi-i făcu cu ochiul. Celor din Savolaks le plăcea cînd omul ştia să învîrtească bine limba în gură. Îşi luă rămas bun şi plecă mai departe, tot atît de bine dispus.

Uutela se cufundă însă în gînduri tot mai negre.

15

Ziua în care trebui să i se aleagă copilului un nume fu deosebit de grea pentru Uutela. Două fiinţe care nu aveau nimic comun urmau să fie legate prin legături ca între tată şi fiu. Era doar o formalitate — ştia asta şi de aceea îşi impunea să fie calm, însă aceste legături îl îngrozeau, căci nu mai puteau fi desfăcute. Şi ceea ce se întîmpla acum îl privea nu numai pe el, ci însemna totodată o nelegiuire faţă de legile divine ca şi faţă de cele omeneşti, căci fructul păcatului era pus astfel prin înşelăciune sub scutul căsniciei. Avea el dreptul să fie părtaş la această înşelăciune ?

Cînd văzu însă cu cîtă teamă i se adresează bătrîna, întrebîndu-l dacă e de acord ca botezul să aibă loc la casa de naştere şi citi în ochii ei : „Adevărat că e un mare păcat, dar ajută-ne, Uutela, pentru numele lui Dumnezeu, să ducem acum la bun sfîrşit treaba asta“, îşi lăsă la o parte rezervele. Ce importanţă aveau legile dinafară, o dată ce legea interioară era împlinită şi aceasta îi cerea : suferă împreună cu cei ce suferă ?

— Ne-am gîndit să-l botezăm Kustaa, zise femeia cu sfială.

— Bine v-aţi gîndit, răspunse Uutela. Şi-i făcu un semn prietenos cu capul, căci îi era milă de ea.

Se linişti deci şi în această privinţă.

În ziua cînd copilul urma să fie adus acasă, simţi că nu va fi în stare să reziste la această încercare. Acum trebuia să-l întîmpine ca un tată, să-l privească, să trăiască sub acelaşi acoperiş cu el, în aceeaşi odaie, zi de zi, săptămînă după săptămînă... Cum avea să îndure acest canon ?

Keskitalo veni la el, palid, cu aerul unui condamnat la moarte.

— Să plec la gară ? întrebă el cu vocea stinsă.

Ştia că întrebarea era de prisos, dar neliniştea îl împingea să schimbe măcar cîteva cuvinte cu Uutela, ca să afle în ce stare de spirit se afla.

— Foarte bine, du-te, răspunse Uutela şi dădu din cap afirmativ.

Keskitalo observă însă că era cufundat în gînduri şi vorbea cu un aer absent.

„De-aş vedea-o în sfîrşit cu bine acasă“, oftă Keskitalo.

Uutela încercă să-şi facă de lucru prin casă, dar n-avea astîmpăr. Mereu îi venea altceva în minte şi neliniştea îi creştea din oră în oră. Ieşi apoi în curte.

„Să mă duc după băieţi pe cîmp sau mai bine în pădure ?“, stătu el în cumpănă. „Aici nu pot rămîne.“

Plecă, dar după cîţiva paşi se opri din nou. „La ce bun ? Tot va trebui să dau cu ochii de ei.“

Apoi intră în veranda din faţa odăii mari şi se aşeză pe bancă.

„Aş putea să mă mut undeva, să stau singur într-o colibă şi să vin aici numai ca să lucrez“ — începu să reflecteze la această posibilitate.

Un fluierat îndepărtat, purtat de vînt, ajunse pînă la el. Sări în sus, parcă l-ar fi înţepat ceva. Iată că se apropie păcatul, ruşinea — respiră, trăieşte sub lumina soarelui. Îi venea s-o ia la fugă, să se ascundă undeva. Se repezi la el în odaie şi începu să umble împrejur în neştire — simţea cum îl frige podeaua sub picioare. Se opri din mers.

„Acum coboară din compartiment. Toţi îşi fac cu ochiul şi rînjesc: «Ia te uită, „tatăl“ nici măcar nu vine să-i aştepte». Hm!“

Simţea că se înăbuşă, avea nevoie de aer.

În curte se auzi din nou fluieratul.

„Acum a plecat trenul din staţie, se urcă în trăsură, în curînd vor sosi. Trebuie să dispar de aici.“

Porni repede, fără să ştie încotro. O apucă pe primul drum ce-i ieşi în cale şi care ducea spre lac, apoi în jos, pe coastă — repede, să plece cît mai departe şi pentru totdeauna.

Deodată auzi paşi grăbiţi în urma lui şi începu să alerge. Nu se opri nici cînd ajunse pe malul lacului, deşi vedea în faţă întinderea mare a apei — nu se gîndea că se va îneca, ideea morţii nu-l speria; voia doar un singur lucru: să plece cît mai departe. Nu se opri nici o clipă, ci intră în apă şi merse înainte, spre mijlocul lacului.

Atunci auzi pe cineva strigînd în spatele lui:

— Uutela, Uutela, pentru numele lui Dumnezeu!

Era vocea înspăimîntată a Hannei. Uutela rămase pironit locului. Nici o putere din lume, în afară de această voce, nu l-ar fi putut reţine în clipa aceea.

Se întoarse şi văzu că fata intrase în apă pînă la glezne. Gîndurile i se învălmăşiră. Îi strigă Hannei să se întoarcă, dar el însuşi nu ştia ce să facă. Se dădu cîţiva paşi înapoi, apoi se opri din nou.

Zări în apropiere o luntre şi se îndreptă spre ea, ca şi cum ar fi fost ultimul pai de care se putea agăţa — o trase repede în apă, sări în ea şi apucă vîslele.

Hanna alergă la el şi se rugă:

— Nu pleca, Uutela, nu pleca. Îndură-te încă o dată şi Dumnezeu o să-ţi ajute.

Rugămintea deznădăjduită a Hannei îl mişcă, dar nu putea să scoată nici un cuvînt. Arătă doar cu mîna peste umăr înspre celălalt mal : voia să treacă dincolo, să fugă în pădure, departe. Începu să vîslească cu atîta forţă, încît apa se învolbură.

După ce se depărtă puţin, aruncă o privire spre mal şi o văzu pe fată stînd în acelaşi loc, cu mîinile împreunate într-o rugăminte mută. Cînd ajunse însă în mijlocul lacului, fără să ştie prea bine de ce, schimbă deodată direcţia şi făcu un ocol mare, lăsînd în urmă-i o dîră adîncă de spumă.

Vîsli în cerc o dată, apoi încă o dată. Îi trecu prin minte : „Aşa-i şi viaţa mea — mă învîrtesc în jurul unui punct, fără să ajung nicăieri. Nu, acum trebuie să pun capăt, trebuie !"

Lăsă vîslele din mînă şi se ridică în picioare ; doar o clipă — şi va fi liber.

Dar ultima lui privire se îndreptă din nou spre mal. Acolo era Hanna, aplecată înainte, ca şi cum ar fi vrut să se arunce şi ea în apă.

O auzi strigînd, dar urechile îi vîjîiau atît de tare, că nu putea desluşi nimic.

Îşi dădu seama că nu se putea de faţă cu fata — şi din cauza ei. Dar îl cuprinse o desperare cumplită văzînd că orice drum spre salvare îi este tăiat şi că va trebui să îndure mai departe aceleaşi torturi. Îşi smulse haina de pe el şi o aruncă în luntre, apoi se aşeză şi apucă din nou vîslele.

Trăgea cu îndîrjire şi luntrea sălta şi se legăna, îşi cufunda prora în apă şi apărea din nou ca o nălucă albă, furcheţii zornăiau, apa spumegată ţîşnea şi-l stropea, iar el vîslea mai departe, învîrtindu-se în cerc, fără să ridice capul, fără să-şi dea seama unde se află. Apoi, în mijlocul acestui freamăt, o voce răzbi pînă la el şi deosebi cuvintele : „Dumnezeu o să-ţi ajute. Dumnezeu ne aşază povara pe umeri, el ne va ajuta s-o purtăm."

Cuvintele acestea n-aveau nici un înţeles pentru el, dar de oboseală scăpă vîslele din mîini. Ridică ochii şi văzu că era aproape de mal. Barca se răsuci şi se îndreptă de la sine într-acolo, apoi Hanna intră în apă, apucă barca de talpă şi o trase la mal.

Uutela însă rămase în aceeaşi poziţie, nemişcat şi absent, pe bancă. Sudoarea îi curgea pe obraz, i se lipise de gene, îl împiedica să vadă. Se simţea istovit de moarte.

Cînd puse în sfîrşit piciorul pe mal se clătină, făcu cîţiva paşi, căzu cu faţa în iarbă, îşi înfipse amîndouă mîinile în pămîntul plin de rădăcini şi se agăţă cu toată puterea de ele. Căuta să-şi înăbuşe hohotele de plîns în iarbă.

Fata se ghemui lîngă el, plîngînd şi şoptindu-i din cînd în cînd la ureche.

Keskitalo cîrmi încet trăsura spre poarta de intrare, privind neliniştit în curte. Nu era nimeni pe-afară.

Ajunse lîngă hambar şi tot nu se vedea încă nimeni, nici măcar Hanna.

„Poate că Uutela va apărea cînd vom ajunge la intrarea în casă“, îşi făcu el curaj. Dar nimic nu se mişcă.

Pe Keskitalo îl cuprinse frica. Schimbă o privire cu cele două femei, le ajută să coboare din trăsură, şi, fără să mai deshame calul, îl priponi la repezeală de un inel fixat în peretele hambarului şi se repezi în casă.

Trecu dintr-o cameră într-alta ; toate erau pustii. Genunchii începură să-i tremure.

Bănuind o nenorocire, privi pe fereastră spre lac. Il zări pe Uutela chiar lîngă mal, încovoiat, cu mîinile în buzunare şi cu privirile pironite în pămînt. Lîngă el era Hanna, care îl ţinea cu amîndouă mîinile de nasturii hainei şi-i vorbea.

Keskitalo pricepu că ceva se întîmplase şi încă nu se sfîrşise. Se mai linişti însă văzînd că Hanna era cu Uutela.

În clipa asta intră şi bătrîna în odaie, privind neliniştită împrejur. Keskitalo îi făcu semn să se apropie şi, cînd îi văzură pe Uutela şi pe Hanna urcînd încet coasta, se priviră, oftînd din adînc. Acum îi aştepta ceasul cel greu.

Cei doi se opriră o clipă, Uutela dădu din cap, apoi se despărţiră. Fata intră în bucătărie, iar Uutela se îndreptă cu capul în piept spre clădirea cu dependinţe.

Hanna era atît de palidă, încît nu îndrăzniră s-o întrebe decît din ochi. Fata răspunse în acelaşi fel, cu o privire liniştită şi hotărîtă care voia să spună : „Aveţi răbdare“.

Keskitalo rămase lîngă fereastră, aşteptînd neliniştit pînă ce în sfîrşit îl văzu venind pe Uutela. Simţea o apăsare pe piept şi abia mai putea să respire. Începu să se roage în tăcere.

Uutela se apropie cu paşi rari, aşa cum se urcase pe povîrnişul malului ; cizmele şi hainele îi erau ude. Trecu prin bucătărie fără să privească în lături, intră în odaie şi se opri lîngă uşă. Cînd scoase şapca din cap, ceilalţi, care mergeau tăcuţi în urma lui, văzură cît de răvăşită îi era faţa.

Apoi se duse cu paşi grei şi măsuraţi lîngă pătuţul copilului, înălţă ochii şi-l privi cu atenţie, stăpînindu-şi tremurul ce-i agita trupul. Un zîmbet fugar îi apăru pe faţă, ridică mîna dreaptă şi făcu încet o cruce mare deasupra copilului.

Nu ştia dacă aşa era obiceiul pentru copii, dar văzuse că în felul acesta se binecuvîntau morţii şi voia să-l binecuvînteze şi el pe băiat cum se pricepea.

Tînăra femeie, care stătea la căpătîiul copilului, avea lacrimi în ochi. Îşi ridică sfioasă ochii şi se uită la Uutela, ca şi cum ar fi vrut să-i ceară iertare. El îi observă privirea şi-i răspunse înclinînd puţin capul. Totul dură doar o clipă, apoi nu se mai priviră.

Keskitalo rămase în picioare lîngă uşă, cu mîinile împreunate — şi lacrimi mari i se rostogoleau peste obrajii slabi. Ar fi vrut să se ducă la Uutela, să-l îmbrăţişeze şi să-i spună : „Ai răsplătit răul cu binele ; iartă-ne acum şi pe noi". Dar nu se putea urni din loc.

Uutela nu scoase nici un cuvînt. Dar nu se mai simţea în stare să rămînă acolo — şi plecă aşa cum venise.

Nici ceilalţi nu spuseră nimic.

Keskitalo se prăbuşi pe un scaun lîngă fereastră, cu capul rezemat pe pervaz. N-ar mai fi putut răbda mult timp povara acestei suferinţe — şi acum, cînd i se luase de pe umeri, se simţea istovit ca după o puternică sîngerare.

16

După două zile, Uutela se întorcea acasă cu trăsura, venind din sat. Tuşea şi avea febră mare, îl treceau sudori reci din creştet pînă în tălpi. Ochii însă îi erau la fel de luminoşi ca mai înainte.

Această lumină se aprinse din nou în clipa cînd binecuvîntase copilul. Sufletul i se umpluse atunci de o linişte nesfîrşită, pe care nimic nu o mai putea tulbura. După cele întîmplate în ziua aceea, se simţea gata să se îndrepte cît mai repede înspre pacea veşnică.

Ştia totuşi că mai avea ceva de făcut : el, care trebuise să treacă prin şcoala vieţii la bătrîneţe, devenise oarecum un instrument în mîna destinului, pentru a-i învăţa pe ceilalţi.

„Ai suferit, Keskitalo, ştiu bine“, gîndi el, „dar ce importanţă are, căci dorinţele tale egoiste par să se împlinească totuşi.“

Se simţea parcă dator să-i sară în ajutor lui Keskitalo. „Ia te uită, Keskitalo“, vorbi el în gînd, „asta-i «banca leneşilor», ca pe vremuri la şcoală. Tot astfel trebuie să ţi se ia şi ţie ceea ce ai rîvnit. Abia atunci vei avea şi tu linişte — şi asta-i tot ceea ce-ţi doreşti acum.“

Uutela se întorcea de la doctor.

Ceilalţi, în primul rînd Hanna, îl convinseseră să se ducă la doctor ca să se trateze de răceala puternică pe care o căpătase. Aşa că pornise la drum.

În ceea ce-l privea, ştia că viaţa îl însănătoşise pe deplin, nu-l mai supăra aproape nimic. De altfel, în cazul lui, leacurile doctorilor nu mai puteau avea efect. Ca să le facă însă celorlalţi pe plac, cumpărase la farmacie o sticlă cu un medicament oarecare. În afară de asta, trimise să mai aducă acasă un medicament, acesta fiind destinat însă familiei.

Acest medicament îl avea acum în buzunar — şi era sigur de el, de efectul lui. În timp ce trăsura mergea încet pe drumul singuratic de pădure, îşi repetă încă o dată în şoaptă din ce substanţe se compunea :

„Ultima mea voinţă este ca, după moartea mea, proprietatea Hovi să revină în părţi egale, conform legii, soţiei mele Manta Uutela, născută Keskitalo şi singurului nostru copil, Kustaa.“

„Aşa-i bine şi drept“, gîndi el, „căci ferma Keskitalo a servit în întregime la achitarea datoriilor, aşa că nu se pot ridica nici un fel de pretenţii. Tu, Kustaa Keskitalo, ţi-ai

făcut socoteala că familia ta va moşteni averea altuia. Dar iată că a apărut un moştenitor străin de pe stradă, care pune mîna pe tot — ca să înţelegi şi tu cît de dureros ne pedepseşte viaţa."

„Întrucît însă partea de moştenire a fiului nostru, dacă ar rămîne investită într-o fermă despre care nu se poate prevedea cum va prospera mai tîrziu, ar putea să se reducă sau chiar să se irosească în întregime, înainte ca el să fi devenit major după lege, — eu, tatăl lui, hotărăsc ca îndată după moartea mea ferma să fie vîndută, iar partea fiului meu să fie depusă la o bancă, astfel încît dobînzile curente să-i asigure o viaţă fără griji."

„Poate că pedeapsa ţi se va părea prea grea, Keskitalo", gîndi el mai departe. „Dar aşa este, trebuie să ştii să renunţi la ceea ce ai rîvnit fără să ai dreptul. De altfel, ştiu că vă e dor la toţi de Hämeen ; de nevoie aţi plecat de acolo. Acum puteţi să vă întoarceţi şi nimeni dintre voi nu are nimic de spus aici, căci în testament stă scris cu limbă de moarte că e fiul *meu*."

„În al treilea rînd, toată averea mobilă şi toţi banii revin de drept soţiei mele şi fiului meu, în afară de cele şapte mii de mărci, pe care i-am depus la Casa de Economii din Hämeenlinna pe numele surorii mele Karolina şi care vor fi împărţite după moartea mea în felul următor : socrului meu Kustaa Keskitalo şi soţiei lui cîte o mie de mărci ; copiilor lor Vihtori, Kalle, Hanna şi Helka cîte o mie de mărci, iar susnumitei mele surori, Karolina, de asemenea o mie de mărci. Livretul de bancă se află în dulapul meu din perete."

„Vei şti deci, Keskitalo, că nu-ţi port pică şi că am vrut să rînduiesc totul cît mai bine. Hannei aş fi vrut să-i las de două ori cît celorlalţi, dar întrucît s-a nimerit să fie pentru fiecare exact cîte o mie de mărci, am socotit că-i semn de la Dumnezeu cum că bunătatea nu se poate răsplăti cu bani."

Merse astfel mult timp printre ogoarele scăldate în soarele de vară, întrebîndu-se în sinea lui dacă natura înconjurătoare era de acord cu aceste rînduieli. După cum socotea el, erau drepte în faţa lui Dumnezeu ca şi a oamenilor.

Îşi închipuia cum avea să-i predea Mantei, în ceasul morţii, testamentul.

„Nu-l vei deschide pînă ce nu voi fi spălat, şi îmbrăcat, şi aşezat pe năsălie ; pe urmă poţi să-l citeşti."

Apoi vedea parcă aievea scena cînd se va citi testamentul. Întreaga familie e adunată în camera cea mare, iar uşa spre odaia unde se odihneşte el e deschisă.

„Uutela a lăsat un testament", rosteşte Manta încet şi ia hîrtia în mînă.

„Un testament !" exclamă toţi — Keskitalo cu voce tare, iar ceilalţi doar din priviri.

Manta începe să citească. De acolo, de unde se află el, observă cum încă de la primele cuvinte se lasă o tăcere apăsătoare şi cum toţi se privesc cu mirare. „Exact aşa cum mi-am închipuit", zîmbeşte el pe năsălie.

Manta citeşte mai departe. Partea a doua a testamentului răsună în cameră ca trîmbiţa judecăţii de apoi, care vesteşte oamenilor că în faţa veşniciei planurile ce şi le făuresc sînt ca pulberea drumului.

Uutela îl vede pe Keskitalo cum se întoarce spre nevastă-sa şi-i aruncă o privire deznădăjduită. Apoi începe să tuşească mai tare ca oricînd, iar bătrîna se duce lîngă el şi-l loveşte uşor pe spate. Băieţilor le dau lacrimi în ochi şi se privesc între ei : „Uutela nu s-a gîndit de loc la noi şi la cît am muncit împreună ?"

Lui Uutela îi pare rău cînd îi vede aşa trişti.

„Acum poţi să citeşti mai departe, Manta", îi face el semn de pe năsălie, deşi îi dau şi lui lacrimi în ochi.

Manta citeşte partea a treia. Keskitalo se sileşte să-şi înăbuşe tusea ca să poată auzi. După ce se termină citirea, lui Uutela i se pare că sentinţa s-a rostit şi pămîntul s-a făcut cenuşă ca o lume nouă să se nască din lumina strălucitoare a veşniciei. Un sentiment de pace şi de linişte domneşte acum în inima tuturor.

„Exact aşa cum mi-am închipuit", zîmbeşte Uutela pe năsălie.

Mult timp rămîn cu toţii în tăcere, nimeni nu găseşte nimic de spus. Apoi Helka se ridică de pe scaun şi cu o veselie copilărească aleargă la Keskitalo şi la mama ei.

„Acum putem să ne întoarcem din nou în Hämeen ?" strigă ea.

„Desigur, acum ne întoarcem acasă, rosteşte rar Keskitalo şi dă din cap.

„Pentru asta trebuie să-i mulţumim lui Uutela“, adaugă bătrîna, şi-şi şterge lacrimile.

Dar Keskitalo se ridică şi se duce în odaia mortului. Îl priveşte mult timp pe Uutela care zace şi apoi îi spune: „Da, da, Uutela, le-ai rostuit toate cum se cuvine. Acum ştiu şi eu că pe Dumnezeu trebuie să-l cauţi în viaţă, nu în citatele din Biblie.“

Calul urca din greu povîrnişul dealului. Uutela simţea cum îl arde şi-l macină febra în toate mădularele, iar trupul îi devenea tot mai ţeapăn şi mai rece. Tuşi. În piept se stîrni un zgomot puternic, ca de nişte foale de fierar care s-ar fi luat la întrecere cu ciocanele.

„Măcar de-aş ajunge acasă“, îşi spuse; „pe urmă, fie ce-o fi.“

17

Uutela zăcea de patru zile ; acum intrase în a cincea. Era vădit că nu mai avea mult de trăit.

Cu toate astea, zîmbea şi se purta ca şi cum ar fi fost vorba doar de o boală trecătoare, care nu-l necăjea prea tare, mai ales că i se întîmplase într-o vreme cînd nu era prea mult de lucru.

În dimineaţa aceea însă bătrîna socoti că era mai bine să-l întrebe dacă nu dorea să-l cheme pe pastor, deşi îi venea greu să-i pună o asemenea întrebare.

Uutela tăcu cîtva timp, parc-ar fi vrut să reflecteze mai întîi, apoi însă zîmbi liniştit.

— Nu, n-am nevoie de pastor, rosti el rar şi hotărît şi făcînd un semn din cap ca pentru a da mai multă greutate răspunsului. Şi-apoi, ce să caute pastorul aici, acum cînd şi tusea mi s-a mai potolit ? Curînd mă fac sănătos.

Bătrîna înţelese ce voia să spună prin însănătoşire şi întoarse capul.

„Ce să faci cu un om ca ăsta ?“ îşi spuse ea. „Ar fi fost fără îndoială necesar să chem pastorul.“

Aşa trecu dimineaţa.

Durerile care îl chinuiseră în primele zile dispăruseră de tot — şi simţea cum îl cuprinde o senzaţie de răceală şi de

oboseală. „Pînă după masă totul se va sfîrşi“, îşi zise. „Sînt sigur.“ Era împăcat şi calm, căci totul fusese pus la punct din timp : testamentul se afla sub pernă şi aştepta doar să-i vină ceasul. Toate erau în ordine şi raporturile sale cu toţi cei din jur fuseseră lămurite.

Acum gîndurile sale începură să se refugieze tot mai des din prezent în trecut, la Hämeen şi la anii săi din tinereţe, la soră-sa, la fermele şi pămîntul pe care-l avusese, la răposata lui nevastă.

Îndeosebi la ea şi la vremea cînd trăiau împreună la Lumikangas se gîndea mereu. Îi reveneau în minte imagini de mult uitate ; cum munceau pe cîmp, sporindu-şi mereu avutul, sau făcînd alte treburi gospodăreşti la fermă.

Uneori se făcea că Maija îl priveşte cu coada ochiului şi-i spune : „Ce-ţi pasă ţie de fiicele de fermieri ! Noi ne vedem aici liniştiţi de treaba noastră. Vezi doar că în curînd vom avea o gospodărie în toată regula.“

Iar el îi dădea dreptate în sinea lui : „Da, da, aşa-i ; să ne vedem mai departe de treabă“.

Apoi însă, puţin înainte de ora prînzului, păru că se trezeşte — şi spiritul grijuliu al oamenilor din Hämeen începu să se agite în el din nou.

Îşi aduse aminte că nu era încă totul în ordine în privinţa lucrurilor din Hämeen. „De fapt, poate că nici nu-i necesar“, gîndi el. „Karolina va şti singură ce trebuie să facă.“ Dar în cele din urmă se hotărî totuşi altfel.

„E mai bine să stabilesc eu însumi !“ — şi era gata s-o cheme pe Helka.

„Dar poate că ar trebui mai întîi să cîntăresc bine ce vreau să-i spun“, se răzgîndi el din nou şi căzu pe gînduri. Deodată se pomeni însă că Helka era lîngă el, pregătindu-se să scrie.

— Ce-ar fi dacă i-am scrie o scrisoare scurtă Karolinei, în Hämeen, se auzi el spunîndu-i fetei.

Îndată ce auzi cuvîntul Hämeen, fata începu să zîmbească fericită — şi de nerăbdare învîrtea condeiul între degete.

— Să-i scriem doar atît : „N-am putut să te înştiinţez mai curînd. Acum iată însă ce vreau să-ţi spun. Da, ai avut

dreptate, soră dragă. Dar totul s-a întors spre binele nostru, al tuturor.“ Uutela tăcu și cugetă mai departe. I se păru însă că Helka îl privește nedumerită ; în cele din urmă, îl întrebă.

— Oare o să priceapă ceva din toate astea ?

— Sigur că soră-mea o să priceapă, răspunse Uutela pe un ton atît de convins, încît fata admise imediat :

— Fără îndoială că o să înțeleagă ; fratele și sora se înțeleg întotdeauna.

Uutela continuă.

— Să scriem deci : „Mi-am adus aminte de mormîntul răposatei Maija. Te rog să te duci să vezi dacă crucea nu s-a smintit și să cureți de pe jos crengile uscate care au căzut poate din plop și buruienile crescute printre flori.“

Avea în fața ochilor cimitirul cu plopi, mesteceni și sălcii, cu crucile albe și negre. Un plop singuratic creștea într-un colț, cu frunziș mai bogat decît al celorlalți, iar crucea albă de pe mormîntul Maijei se străvedea printre crengile înfrunzite.

Deodată inima i se strînse — și amintiri dureroase îi reveniră în minte. Simți că Helka îl trage de mîneca cămășii :

— Ce să mai scriu ?

— Ah, am uitat cu totul de scrisoare ! Ei, doar atît : „Asta-i tot. Voiam doar să știi că m-am gîndit la voi“ — pune și data.

Fata se aplecă peste masă și scrise.

„O să înțeleagă ce-am vrut să spun, cînd o să afle că a fost scrisă cu puțin înainte“, gîndi Uutela.

Scrisoarea era gata, Uutela se gîndea însă ce să-i spună fetei, căci era, fără îndoială, ultima oară cînd stătea de vorbă cu ea.

— Te-ai bucura să te întorci în Hämeen ?

— Ah, nespus de mult, răspunse fata, plecîndu-și capul.

Uutela o mîngîie pe păr :

— Fii pe pace, ai să te întorci curînd. Îți mulțumesc pentru toate.

Apoi se cufundă din nou în gîndurile sale.

„De fapt, și eu ar trebui să mă întorc acolo, lîngă Maija ; acolo-i locul meu“, îi trecu prin minte. „Aș putea să hotărăsc astfel.“

„Copilării !“ se răzgîndi după cîteva clipe. „E totuna unde zac.“ Şi auzi din nou foşnetul lin al mestecenilor, al plopilor şi sălciilor.

Puţin după aceea îi veni altceva în gînd şi privi într-o parte :

— Ai grijă să duci scrisoarea la poştă !

Dar îi veni să rîdă singur, căci scrisoarea nici nu era scrisă.

Se simţea obosit şi ar fi vrut să mai asculte zvonurile acelea ciudate care îi răsunau în urechi. Putea s-o scrie îndată după-masă. Acum ştia ce voia să scrie.

La prînz intrară băieţii, să vadă dacă mai puteau să meargă la cîmp sau era mai bine să rămînă acasă.

Uutela se însenină cînd îi văzu. Observă însă că erau mîhniţi.

— Cum e pămîntul, e bine afînat ? se interesă el ca să le schimbe gîndurile.

— Da, e foarte bun, răspunse Vihtori, respirînd uşurat.

Uutela îi făcu semn cu capul şi-i zîmbi.

— Parcă nu-ţi mai merge aşa de rău ? întrebă Vihtori cu teamă în glas.

— Nu ; mă simt mai bine acum, răspunse Uutela.

Se simţea într-adevăr mai bine, dar socoti că nu răspunsese tocmai sincer, căci îşi dădea seama de sensul întrebării. Le făcu semn să se apropie.

Îi părea rău că nu le putea spune acestor băieţi harnici şi cinstiţi, pe care-i iubea ca pe propriii săi fii, ceea ce de fapt ar fi dorit să le spună : „Să dea Dumnezeu ca Hovi să vă aducă fericire, vouă şi copiilor voştri“. Dar nu-i era îngăduit. Îi întinse fiecăruia mîna şi rosti cu voce tremurînd de emoţie.

— Vă mulţumesc, băieţi ! Înclină capul şi apoi se întoarse cu faţa la perete.

Băieţii ştiură atunci că îşi luase rămas bun. Îl priviră încă o dată, apoi părăsiră odaia cu lacrimi în ochi.

Cînd îşi văzu fiii ieşind, Keskitalo îi aruncă neveste-si o privire şi se duseră amîndoi înăuntru. Keskitalo se aşeză lîngă pat, iar bătrîna ceva mai la o parte.

Amîndoi bărbaţii îşi dădeau seama că venise momentul să vorbească împreună. Dar nici unul nu găsea cuvintele potrivite şi rămaseră pe gînduri — iar clipele se scurgeau.

Keskitalo îşi dădu seama în cele din urmă că nu mai era timp de pierdut. Toate explicaţiile pe care ar fi vrut să le dea i se părură însă nepotrivite acum, încît spuse doar atît :

— Am crezut întotdeauna că eu voi pleca cel dintîi...

Uutela se întoarse spre el şi, pentru prima oară de cînd se tulburaseră relaţiile lor, îl privi drept în ochi :

— S-ar spune că eu sînt mai pregătit, rosti el încet, exprimînd în aceste cuvinte tot ce aveau să-şi spună.

Keskitalo se simţi covîrşit şi nu mai putu scoate nici un cuvînt, deşi avea pe buze o frază gata pregătită. Se chirci şi începu să tuşească.

„Vii tu curînd după mine", gîndi Uutela cu tristeţe.

Keskitalo reuşi să-şi stăpînească tusea şi, cu faţa încă congestionată, grăi.

— Cei ce-au pribegit cu folos vor afla pacea şi se vor odihni în casa lor — spuse el într-o suflare şi-l privi pe Uutela drept în ochi, dîndu-i să înţeleagă că la el se gîndea.

Uutela era emoţionat. Cu o ultimă sforţare, îşi puse ambele mîini pe braţul lui Keskitalo, care atîrna inert lîngă scaun şi-i spuse pe un ton şi cu o privire din care celălalt înţelese că acum totul se lămurise între ei :

— Da, da, vecine. Acum lasă-mă singur ; am să vă chem cînd va veni clipa.

Pe Uutela îl cuprinse o teamă îngrozitoare. Teama asta începuse să-l chinuiască din clipa cînd Keskitalo pornise să tuşească — şi devenise tot mai apăsătoare pe măsură ce omul acela istovit, doborît de necazuri şi de boală, gîfîia şi horcăia mai amarnic.

„Cu ce drept mi-am luat eu rolul de judecător ?" îşi spuse el, plin de remuşcări. „Numai viaţa poate să dea sentinţe. Fiecare să-şi vadă de propriile lui treburi şi să-i lase pe ceilalţi în pace."

Înţelese deodată că testamentul de sub căpătîi era în contrazicere cu această lege a firii, după cum şi toate acele cugetări frumoase şi înălţătoare îi apăreau acum ca un pretext care ascundea resentimente nedemne de el. Cum putuse să

se amăgească singur pînă-ntr-atîta, încît să-și închipuie că ceea ce făcea era drept și că avea să intre cu conștiința curată în veșnicie?

Tremurînd de nerăbdare, scormoni cu mîinile nesigure sub pernă și, după ce găsi testamentul, își încordă puterile, căutînd să-l facă bucățele, sub plapumă. Hîrtia împăturită de mai multe ori rezista — și el se agita tot mai tare. O despături și o rupse în două. Apoi o rupse încă o dată, cu băgare de seamă ca să nu se audă vreun zgomot prin ușa deschisă spre bucătărie.

După ce termină, se simți istovit, încît nu mai putu mișca nici un deget. „Acum sfîrșitul e aproape" își zise. „Ar trebui să mai adaug cîteva cuvinte pentru Karolina în privința livretului de depuneri la bancă, ca să știe ce are de făcut."

Abia atunci își aminti că, de fapt, scrisoarea nici nu fusese scrisă. „Nici nu-i nevoie", își spuse. „O să-l primească ea."

Era bucuros peste măsură că în ultima clipă izbutise să îndrepte lucrurile. „Ce îngrozitor ar fi fost dacă ar fi continuat să trăiască după moarte în acest document, chinuind o familie întreagă și impunîndu-i altă viață decît voiau membrii ei. Un testament e un lucru periculos", își spuse el.

Acum însă totul se sfîrșise. Se cufundă într-o stare de amorțeală vecină cu somnul. Se făcea că era din nou copil și mama îl ducea în *sauna,* apoi, după baie, îl primenea cu o cămașă curată, albă ca neaua, iar acum ședea pe pajiștea din fața *saunei*...

Uutela observă că ușa se mișcă încet și cînd se deschise de tot zări fața îngrijorată a Hannei. Își reveni atunci în simțiri și se întoarse din nou în prezent. Cu mare greutate reuși să-i facă semn cu capul să se apropie. Voia să-i spună cîteva cuvinte, să-i mulțumească pentru ceea ce făcuse pentru el și apoi să-și ia rămas bun. Dar cînd fata se apropie de pat, abia reuși să scoată puțin mîna de sub plapumă și s-o rezeme pe marginea patului. Fata îi cuprinse mîna și izbucni în lacrimi.

„Nu-i nevoie să vorbesc; niciodată n-a fost nevoie de vorbe între noi", gîndi Uutela privind-o și din nou o lumină i se aprinse în ochi.

Aşa trecură cîteva clipe.

— N-ai vrea, cînd pleci, să-i spui Mantei să vină puţin aici ? o rugă el apoi, în şoaptă.

Hanna zîmbi printre lacrimi ; era bucuroasă că Uutela voia s-o vadă pe Manta.

Deodată Uutela îşi aminti că, de fapt, nu avea nici o treabă cu Manta, deoarece testamentul nu mai exista. Dar nu îndrăznea să revină asupra celor spuse, de teamă să n-o supere pe Hanna. „Poate că am să-i spun altceva Mantei", îşi zise. „Chiar aşa !"

Toate acestea îi trecură prin minte cu iuţeala fulgerului. Acum judeca mai uşor şi mai limpede.

Apoi, pentru ultima oară, îl cuprinse un dor puternic de viaţă : i-ar fi plăcut să privească un lan de secară.

„Dă puţin perdeaua la o parte", ar fi vrut să spună şi să se ridice ca să privească afară. Dar nu apucă să-şi rostească dorinţa, căci Hanna se şi îndrepta spre uşă.

„La ce bun ? Oricum, secara o să crească şi o să unduiască", zîmbi el. Şi gîndurile îi rătăciră spre ogoarele din Lumikangas, spre prima recoltă pe care o adunase de pe propriul său pămînt.

Era aşa de pierdut în aceste gînduri, încît se sperie cînd o văzu pe Manta intrînd pe uşă.

Voise să-i spună : „Să ai grijă de băiat". Şi poate că ar fi rugat-o să-i aducă pruncul ca să-l mai vadă o dată. Dar toate astea nu mai aveau nici un rost, căci şi fără să-i spună Manta, avea să aibă grijă de băiat. Îi păru bine cînd o văzu pe tînăra femeie stînd în faţa lui, calmă şi sigură de sine, fără teamă şi fără prefăcătorie. Dar nu avea nimic să-i spună.

— Să-ţi citesc ceva ? întrebă ea — văzînd că Uutela o priveşte cu ochi obosiţi, fără să vorbească.

— Da, citeşte-mi ceva, dădu el din cap şi se bucură că-i venise o asemenea idee.

Tînăra femeie luă o carte de cîntece de pe scrin şi se aşeză lîngă el pe un scaun.

„Ce-o să aleagă oare ?" se întrebă Uutela, cu ochii aţintiţi la ea.

Manta începu să citească :

De cîte ori în sinea mea gîndeam
Cînd vara...

Se opri din citit şi îl privi, aşteptînd parcă să vadă ce spune.

Ochii lui Uutela avură sclipiri de bucurie. Cuvîntul „vară" îl mîngîie ca o adiere caldă ; apoi nu mai desluşi înţelesul cuvintelor, ci avu doar senzaţia glasului care se ridica şi se cobora ca un murmur blînd.

Era din nou în Lumikangas, într-o dimineaţă, în miez de vară. Casa cea nouă abia fusese terminată. Şedea pe laviţă, într-o odaie luminoasă, cu pereţi de scînduri geluite — şi era îmbrăcat cu o cămaşă albă. Uşa se deschise, iar micuţa Manta Keskitalo şedea pe scară şi citea cu voce tare „Cîntecul verii".

— Vino la masă, îl strigă Maija. Se răceşte supa de ouă.

O privi fericit pe Maija, se ridică şi se aşeză la masă, ca şi cum tocmai atunci s-ar fi întors dintr-o călătorie lungă şi n-ar mai fi mîncat de săptămîni de zile supă de ouă. Maija se aşeză lîngă el ; dar afară, pe scară, copila citea mai departe.

— Ce bine că tocmai de Sfîntul Ion [1] a fost totul gata, zise Maija.

— Da, răspunse Uutela privind-o afectuos, chiar dacă ne-a dat mult de furcă.

Apoi continuară să mănînce în tăcere. Fata citea mai departe.

— Micuţa Keskitalo citeşte într-adevăr frumos, rosti Uutela încet, ca să n-o stînjenească din citit.

Maija dădu afirmativ din cap. Şedeau împreună şi mîncau — şi, din cînd în cînd, se priveau zîmbind. Apoi se ridicară de la masă. Uutela se aşeză la fereastră ; se simţea obosit.

— Am să mă întind puţin pe laviţă să mă odihnesc ; fata citeşte cu adevărat frumos, spuse el.

Maija îl aprobă zîmbind.

— Da, culcă-te puţin.

Şi el se întinse.

Şi aşa adormi...

[1] În Finlanda, Sfîntul Ion se sărbătoreşte la solstiţiul de vară.

Larin Kyösti

(1873—1948)

Cîntărețul lapon Juoksa

— O povestire din Laponia —

Tînărul lapon Juoksa plecase cu sania trasă de renul său alb peste munții înveșmîntați în albul strălucitor al zăpezii. Sania *pulkka* — de care legase cu o frînghie altă sanie — îl legăna ușor, ca pe apă. Cortul, oalele de gătit, celelalte vase și ustensilele casnice le încărcase în sania din urmă. Stelele sclipeau, misterioase și reci, de parcă ar fi vrut să-i vorbească din slava lor. Juoksa își depăna gîndurile, amintindu-și de viața sa liniștită în mijlocul munților singuratici — și un dor nemărginit îi cuprinse inima. Dădu bici renului și animalul se avîntă gîfîind înainte, aruncîndu-i zăpada în ochi cu copitele.

Pe vremea asta, o liniște ciudată domnea peste întinderile necuprinse ale Laponiei, apăsînd sub povara ei natura și oamenii. Rareori se putea auzi cîte un ciripit de păsărele, doar țipetele cocoșilor de zăpadă răsunau ca niște duhuri rele, speriind drumeții și locuitorii din Ödemark. Oamenii, posomorîți și tăcuți, priveau cu neîncredere la străinul a cărui sosire fusese anunțată de lătratul furios al cîinelui lapon. Un amurg prelung își întindea aripile întunecate ca de liliac peste ținutul vast al *same*-ilor [1]. Bărbații și femeile își vedeau în tăcere de treburile zilnice, fără să-și ridice privirea din pămînt, căci pe atunci nu cunoșteau încă puterea binefăcătoare a lui *joiku*, cîntecul lapon care umple

[1] Laponii se numesc pe ei înșiși *same*.

de bucurie şi inima cea mai tristă. De aceea sufletul lor era la fel de întunecat ca şi natura noptatică din jurul corturilor lor.

Sania aluneca uşor ; se auzea doar zăngănitul vaselor şi clinchetul zurgălăilor atîrnaţi de gîtul renului. Ajungînd la marginea unui povîrniş, Juoksa zări în vale un rîuleţ ce se strecura printre munţi. Pe fundul văii se întindeau mlaştini cuprinse de gheaţă şi înconjurate de păduri pitice, peste care se cernea, dinspre orizontul apropiat, o lumină verzuie, egală. Oare aici era ţara făgăduinţelor sale ? Malurile acestea pe el îl aşteptau oare, acesta să fi fost locul unde urma să-şi ridice cortul şi s-o aducă pe ea... fericirea lui de pe meleagurile nopţii ?

Asemenea gînduri i se învălmăşeau lui Juoksa în minte, în timp ce aluneca cu sania în sus, pe deal. Deodată, la orizont, văzu ţîşnind lumina unei flăcări. Pe bolta cerului, care-şi schimba mereu culoarea de la roşu-galben la roşu aprins, lumina Nordului se întinse repede în fîşii lungi. Dinspre apus izbucneau snopi de raze strălucitoare, alte fîşii luminoase le veneau în întîmpinare dinspre răsărit, ciocnindu-se unele de celelalte ca nişte talazuri uriaşe în abisul sideral. Oceanul de foc unduia uşor, în sus şi în jos, transformînd peisajul din jur într-o lume de basm. Juoksa îşi simţea sufletul copleşit de frumuseţea volburilor de foc ce aprindeau reflexe de vrajă pe rîpele albe ale munţilor. După ce goniră cîtva timp pe cer, limbile de foc începură să pălească, dispărînd apoi către nord, înghiţite parcă de neant. La orizont rămase doar o fîşie lată ce tremura în culori aurii şi îşi revărsa lumina peste laponul singuratic ce luneca în sanie de-a lungul pădurii.

Juoksa smuci de hăţuri şi renul se avîntă în jos pe povîrniş, înspre malul rîului. Fîşia ce strălucea la nord era ca salba unei fete, primită ca dar de nuntă din partea tînărului *same*. Din nou, Juoksa se gîndi la ea... la fericirea lui — şi îl cuprinse un sentiment pe care nici în cuvinte, nici în sunete nu l-ar fi putut rosti. O nelinişte, o apăsare stranie îi pătrunseră în inimă şi, cu cît se apropia mai mult de rîu, cu atît se simţea mai neliniştit.

Pe la miezul nopţii, ajunse la rîu. Îşi înălţă cortul pe mal, adună zăpadă împrejur, atîrnă ceaunul de cîrligul care ieşea

din horn, ațîță focul și-și astîmpără foamea cu hrana sa simplă — apoi se culcă pe o piele de ren, învelit în șubă.

În timpul nopții se trezi pe jumătate amețit, și i se păru că pămîntul se mișcă sub el. Ce să fie ? Apoi auzi niște pași pe zăpadă — dădu la o parte pînza de la intrare, dar nu văzu pe nimeni. Se culcă din nou. Acum i se păru că de afară cineva îi șoptea în ureche prin peretele cortului. Se întoarse repede și întrebă cine șoptește, dar nu primi nici un răspuns. Apoi cineva rîcîi în peretele cortului și toate lucrurile atîrnate căzură pe jos, ca și cum o ființă nevăzută le-ar fi răsturnat. Ajunsese oare jucăria unor duhuri rele ? Nu voia să strige, nici să blesteme, căci îi era teamă să-i supere pe acești oaspeți nocturni, care ar fi putut să-i omoare renul sau chiar și pe el. Trase din nou cu urechea, dar acum nu se mai auzea nimic, doar renul scormonea cu copita, căutînd mușchi pe sub zăpadă — ceea ce îl făcu să se liniștească. Poate că vîntul îi jucase un mic renghi. Se înfășură în pielea de ren și ațipi iar.

Din nou, un zgomot ciudat îl trezi. Ceaunul fierbea în clocote și jăraticul dedesubt era încins. Aruncă o privire împrejur și observă că se bălăngănea ceva în cort : ceaunul se legăna ca un clopot de biserică de la dreapta la stînga — și din mișcarea asta se născuse un cîntec, îngînat parcă de un glas limpede de femeie. Juoksa se ridică din culcuș și ațîță focul, căci îl lua cu frig. Focul țîșni deodată cu putere și omul avu senzația că o avalanșă se rostogolește din vîrful muntelui, amenințînd să-l smulgă în iureșul ei cu cort cu tot. Apoi focul se stinse. Juoksa se prăbuși înfricoșat în culcușul lui. Stătea cu ochii larg deschiși și privea prin horn la stelele sclipitoare de pe cer. I se părea că se cufundă din ce în ce mai adînc în pămînt, în timp ce stelele se îndepărtau tot mai mult, astfel încît pînă la urmă aproape că nu se mai vedeau. Atunci se petrecu ceva nemaipomenit. Deschizînd din nou ochii, zări în lumina aurorei boreale o fată minunat de frumoasă, care stătea într-un ungher al cortului. Fata era îmbrăcată cu o fustă albă din pînză de casă și avea un brîu strălucitor în jurul trupului. Pe cap purta o bonetă pătrată, albă. Ochii căprui, mari și adînci, ardeau plini de vrajă și răspîndeau o lumină argintie. Fata ridică mîna cu un gest poruncitor. Juoksa nu putea să-și desprindă privirea de la ea ; ar fi vrut să se ridice, dar

parcă încremenise pe pielea lui de ren ; nădăjduia că zîna pădurii se va apropia de el şi îşi spunea : „Doamne ! dacă ar fi a mea... ce fericit aş fi !"

— Ce vrei de la mine ?

Zîna munţilor clătină din cap.

— E vreo comoară ascunsă aici ? Dar atunci ceaunul s-ar preface într-un cap de bou, capul de bou într-un *same*, *same*-ul într-o şopîrlă. De ce m-a speriat ceaunul ? Dar nu văd focul cel verde. E vreo comoară furată ascunsă în acest loc ?

Din nou zîna cea gingaşă clătină din cap.

— Dacă eşti doar un vis, sper să nu mă trezesc niciodată. Dacă eşti o nimfă sau năluca unei nimfe, atunci răspunde-mi. Sau eşti poate zîna acestor munţi şi ţi-am tulburat liniştea ?

Zîna munţilor înclină capul şi în aceeaşi clipă dispăru. Juoksa se frecă la ochi ; visase oare ? I se părea că încă o mai vede pe fermecătoarea zînă dispărînd pe uşa cortului. Tot gîndindu-se însă la cele întîmplate, adormi din nou.

Juoksa nu-şi dădu seama cît timp dormise. Un trosnet îngrozitor îl smulse din somn ; cortul se năruise peste el. Se făcuse dimineaţă, ceea ce se putea observa după stele, care în timpul nopţii ard pe cer ca nişte ochi rotunzi, iar dimineaţa sînt mici şi abia clipesc.

Juoksa ieşi din cort pe brînci, dar nevătămat. De aceea socoti că avusese a face cu o zînă bună. Ştia însă că o zînă nu trebuie scoasă din răbdări. Îşi înhămă deci renul la *pulkka* şi îngrămădi lucrurile pe cealaltă sanie. În timp ce încărca, auzi răsunînd din depărtare un cîntec minunat, plin de vrajă, pe jumătate cîntat, pe jumătate vorbit ; avea un ritm cu totul neobişnuit, iar unele cuvinte erau rostite în aşa fel, încît se transformau în sunete muzicale. Glasul se apropia, i se păru că cineva trece pe lîngă el într-o *pulkka*, alunecînd la vale, pe coasta muntelui. Dar nu văzu nici făptură omenească şi nici ren, auzi doar clinchetul zurgălăilor şi vocea care îngîna monoton acel cîntec pe jumătate vorbit.

Juoksa desluşea acum cuvintele cîntecului şi acestea erau la fel de minunate ca şi zîna care i se arătase în timpul nopţii. Iar cîntecul i se părea atît de cunoscut, parcă l-ar

fi ascultat toată viaţa. Cîntecul viersuia despre plînsul copilului în leagănul ce atîrna sub cort, despre şoaptele bărbaţilor şi rîsetele femeilor, despre reni şi lupi, despre tot ceea ce Juoksa văzuse şi auzise în viaţa lui. Dar nălucirile acestea se depărtau treptat, aşa că peste puţin timp se simţi eliberat de ele — şi un sentiment de linişte aducătoare de pace îi cuprinse sufletul. Cîntecul răsuna atît de duios, încît ochii i se umplură de lacrimi.

Cu inima plină de voioşie, se aruncă în sanie şi plesni renul cu hăţul pe spinare ; animalul se smuci la început cu neastîmpăr, apoi o luă la goană peste zăpadă, ca o nălucă. Acum Juoksa auzea noi cuvinte, noi melodii — şi i se părea că vocea le cînta chiar lîngă el, cu bucurie, pentru el şi pentru cei pe care avea să-i întîlnească în curînd pe cărările cunoscute şi păşunile cu reni. Pe nesimţite, Juoksa se porni să îngîne şi el melodiile ce pluteau în aer. La început uşor, apoi mai tare şi ecoul munţilor le făcu să răsune puternic — iar el se bucura de propriul lui glas. Nu ştia prea bine dacă ecoul îi răspundea sau o voce dinlăuntrul său — şi cînta ca şi cum toată viaţa n-ar fi făcut altceva.

Juoksa cînta despre băiatul lapon care aruncă lasso-ul în coarnele renului, despre sărituri primejdioase cu schiurile peste rîpe adînci de munte, despre vînătoarea de lupi, despre capcanele pentru lupi, despre descîntece şi despre toate bucuriile vieţii. Cînta despre fata laponă îmbrăcată cu o rochie viu colorată, care, prin mulţimea ce se adună la tîrg, trece în sania ei trasă de ren, mergînd la biserică, cînta despre nuntă şi despre bucuriile nunţii. Cînta despre lumina Nordului, despre pămîntul cufundat în noapte la marginea Oceanului Îngheţat, despre renii care vin pînă aici să-şi caute locuri mai bune de păşune — aşa cum neliniştea îl împinge mereu pe laponul nomad din loc în loc. În cîntecul său era triumful vieţii, dar răsuna în el şi o mare duioşie, iar Juoksa era aşa de fericit încît nu mai simţea nici frigul, nici dorul chinuitor. Cîntă despre lunga noapte de iarnă a Laponiei, despre lună, despre stele şi zăpadă — semnele după care se călăuzesc locuitorii din Ödemark cînd rătăcesc drumul. Cîntă despre lacuri şi mlaştini, despre lemingi, aceşti şoareci scormonitori care pornesc din cînd în cînd în pribegii tainice şi despre vulturi — cîntă despre cortul iubit, despre liniştea singurătăţii, despre treburile zilnice la

gura vetrei. În sfîrşit, cîntă despre propriile sale speranţe şi despre fericirea care-l aştepta, despre murmurul neîncetat al izvoarelor de munte, despre frunzuliţele verzi şi rotunde ale mestecenilor pitici, ce seamănă cu urechile şoarecilor... despre privighetoarea Laponiei, care cîntă în luncile rîurilor — cu gîndul la grădinile de trandafiri ale Sudului, pe cînd mii de gîze roiesc în jurul ei — cîntece pline de dor despre venirea primăverii şi despre primele raze ale soarelui. Cîntă cu voce puternică cîntecul Soarelui, străvechiul imn despre eroii sfinţi ai poporului, puternici ca nişte uriaşi, vraci şi războinici, a căror amintire se pierduse în negura ce învăluia de secole ţara *same*-ilor...

Juoksa îşi mînă renul în sus şi în jos pe dealuri, pînă ce zări în sfîrşit într-o vale mai multe corturi, din care fumul se ridica în aer ca nişte coloane subţiri, auzi lătratul zăvozilor şi boncăluitul sutelor de reni în călduri, ce-şi legănau veseli coarnele. Începu atunci din nou cîntecul — *joiku*, cum spun laponii — despre zîna cea bună şi frumoasă, care îi apăruse şi-i arătase drumul către oameni şi către corturile lor :

Zîne gingaşe, voia, voia, nana, nana,
Vă mulţumesc, voia, voia, nana, nana,
Ocrotiţi-mi mereu renii, voia, voia, nana, nana !

Juoksa cînta şi oamenii din corturi, bărbaţi şi femei, ieşiră cu toţii afară să asculte acele cîntece vrăjite pe care nu le mai auziseră niciodată pînă atunci. Juoksa opri sania la primul cort. În faţa cortului stătea o tînără laponă, cu ochi mari, căprui, plini de admiraţie şi de bucurie. În privirea ei străluceau razele lunii. Oare visa, zîna se afla din nou aievea în faţa lui sau doar îi arătase drumul către fericire ?

Iar fata de lapon înclină capul, căci citise pe faţa oaspetelui că venise s-o ia cu el şi s-o ducă din ţinutul de noapte al ţării în ţinutul luminii.

„Eşti tocmai aşa cum te doream, frumoasă la vedere“, spuneau ochii lui Juoksa.

„Şi tu, mirele meu puternic, flăcău din ţinutul luminii, eşti întocmai aşa cum te doream ; minunat a fost cîntecul

tău şi voi fi nespus de fericită să plec cu tine, departe către munţii cei necunoscuţi“, răspunseră ochii mari şi căprui ai tinerei fete.

— Dacă zîna cea bună e cea care m-a adus pe aceste meleaguri, dă-mi un semn, zise Juoksa.

Fata se apropie de el, deshămă renul — şi neamurile ei înţeleseră atunci că străinul venit dinspre partea munţilor necunoscuţi era alesul ei.

Juoksa îşi frecă bărbia de bărbia fetei şi un strigăt de bucurie îi izbucni în inimă : „Acum eşti a mea, a mea dintre toate fetele !“ În aceeaşi zi făcură schimb de reni. La nuntă, Juoksa îi fermecă pe toţi cu cel mai frumos cîntec al său. Cîntă apoi şi despre zîna cea bună care îl înzestrase cu darul minunat al cîntului şi îl fericise cu o femeie numai pentru el, dintre toate femeile. Vărsă puţin rachiu pe jos şi spuse :

— Zînă bună, bea şi tu puţin rachiu la nunta mea.

Juoksa şi femeia lui trăiră mulţi ani, renii lor se înmulţiră de o sută de ori. Şi oriîncotro se ducea, oriunde îşi ridica cortul, îi mergea bine, iar zînele nu-i mai tulburară niciodată nici munca, nici somnul. Juoksa îi învăţă pe numeroşii săi copii *joiku,* această cîntare stranie a laponilor. Astfel se răspîndi darul minunat şi aducător de bucurie peste întreaga ţară a *same*-ilor. Poporul *same,* laponii, îşi descoperiseră fiinţa — cîntecele care erau numai ale lor : *joiku.* Tăcerea cea neagră fusese acum izgonită şi păsările călătoare ciripeau parcă într-o veşnică primăvară deasupra corturilor, prin al căror horn se zărea un colţ din cerul limpede de iarnă. Oamenii deveniră mai voioşi şi mai fericiţi ; părea că discul auriu al soarelui multaşteptat s-ar fi înălţat deasupra zărilor întunecate, iar amurgul lung şi înfricoşător s-ar fi îndepărtat, fîlfîind din aripile-i negre de liliac şi dispărînd dincolo de munţii cei înalţi.

Ilmari Kianto

(1874 —)

Neînțelesul

La o sută de mile spre nord de Petersburg, în pustietatea dezolantă a Careliei, într-un ținut cu urși și cu mlaștini, acolo unde poporul, după obîrșie, nu este nici rus, nici propriu-zis finlandez, acolo unde Elias Lönnrot a descoperit mîndrele cînturi ale eposului popular „Kalevala“ — ce ironie a sorții ! — pînă și acolo, în colțul acela părăsit al naturii, să fii păzit, să trăiești sub „supravegherea poliției“ !

Un popă bețivan și un jandarm ticălos sînt singurele făpturi ce înțeleg limba ta maternă — limba în care un Lev Tolstoi și un Maxim Gorki au făcut să răsune cuvîntul cald al umanității...

Groaznic chin ! De neîndurat ! Îți ucide sufletul !

Nu, nu ! Omul trebuie să se smulgă dintr-o asemenea stare ! Să fugă departe, cu orice risc !

Iată că tînărul și firavul student își mituiește paznicii cu ultimii bani pe care-i are, cu banii udați de lacrimile bietei sale mame, care i-a dat atunci cînd l-au izgonit de la universitate...

Și într-o noapte întunecoasă de toamnă, cu vînt și furtună, o pornește la întîmplare spre granița de vest — căci a se îndrepta spre sud-est, spre casă, ar fi fost curată nebunie, ar fi însemnat să se arunce drept în ghearele fiarei ce stătea la pîndă. Deci nu într-acolo, în nici un caz într-acolo ! Spre Finlanda, unde libertatea îi surîde, acolo trebuie să

plece ! Acolo s-a refugiat pe vremuri şi generosul Kropotkin, acolo şi-au regăsit libertatea mii de oameni care luptau pentru aceleaşi idealuri.

De ce n-ar izbuti şi el ? De ce n-ar avea şi el noroc ? Rămîi cu bine, patrie, rămîi cu bine pămînt plin de contradicţii, unde suspină balalaicile şi gem temniţele !

În noaptea de toamnă, cu inima plină de amărăciune, fugarul îşi încleştează mîna pe teaca revolverului şi aleargă pe poteca din pădure spre un viitor luminos. Nu-l sperie mormăitul ursului în peşterile din pădurea neumblată, nici urletele înfiorătoare ale furtunii ce zgîlţîie pinii înalţi din mlaştini. Oamenii însă, da, oamenii îi inspiră groază şi mereu i se pare că aude în urmă zornăit de pinteni şi galop de cai. Doamne, ah, Dumnezeule !

Aleargă toată noaptea, aleargă şi ziua, cade istovit într-o *sauna* de pădure, unde adoarme, vîsleşte peste ape necunoscute într-o luntre pe care o descoperă uneori lîngă mal, se rătăceşte, apoi îşi regăseşte drumul, se încumetă să cerşească ceva de mîncare într-un sat carelian.

— De unde vii, de unde vii, frate ? caută să-l descoasă femeile careliene, dar el nu le dă nici o lămurire şi curînd se răspîndeşte zvonul că în sat a venit cineva care vorbeşte numai limba lui, o limbă necunoscută, un om care doar deschide gura şi arată cu mîna spre burtă.

Şi cît ai bate din palme, se înfiinţează jandarmul din sat, îmboldindu-l cu un aer autoritar ;

— *Pasvol'te vaş pasport ?* [1]

Fugarul însă nu-i arată paşaportul, ci îi strecoară în palmă ceasul său de buzunar, răspunzînd cu un zîmbet chinuit la întrebare, apoi mănîncă oala cu terci pînă la fund, ca un cîine flămînd, şi găseşte, slavă Domnului, datorită femeilor binevoitoare care-l îndrumă, drumul spre „unde merge către Suedia".

Trece nestingherit peste graniţă, care îi apare sub forma unei fîşii late ce se încrucişează cu drumul lui şi ajunge în Finlanda. Nu se vede nici o casă în ţinutul de graniţă şi iată-l, cu inima plină de bucurie, păşind prin luminişurile pădurii cu pajişti bogate, unde paşii săi trezesc parcă un ecou de bun venit.

[1] Vă rog, paşaportul (l. rusă).

„Sînt salvat!“, jubilează el şi aleargă înainte, plin de nerăbdare. Nu îndrăzneşte totuşi să intre în prima casă, ci se furişează pe lîngă uluci şi merge mai departe, aproape o milă, orientîndu-se cu busola.

„Ţăranul finlandez e mai civilizat decît cel rus“, îşi aminteşte el că a citit într-o carte, „poporul finlandez e un popor cinstit şi foarte ospitalier“. Deci, n-are de ce să-i fie teamă.

Cînd însă păşeşte pragul unei case finlandeze, un dulău îşi înfige colţii în piciorul lui, nimeni nu-i spune bun venit, ţăranca îi aruncă o privire încruntată, iar stăpînul casei îl înjură: „Rus blestemat!“ Atît înţelege şi el, înţelege că acest cuvînt nu înseamnă nimic bun.

Nimereşte pe mîna unor călăuze viclene, care îl jefuiesc de revolver drept plată pentru că l-au condus, răpindu-i ultimul mijloc de apărare şi care, pe deasupra, îl mai şi fac de „criminal“ şi de „bandit“.

Astfel, fără armă, fără un ban în buzunar, ajunge în primul sat finlandez cu biserică, sperînd să găsească acolo oameni culţi, cu care să se poată înţelege.

Se adresează preotului, despre care i se spune că ar cunoaşte limbi străine; îşi scrie numele pe o hîrtie, scrie cu caractere citeţe, explică...

Şi cum i se răspunde? Şuşoteli, priviri bănuitoare, hîrîituri iritate din gîtlej. Vagabondul de străin nu reuşeşte să trezească nici o fărîmă de interes, nici cea mai mică bunăvoinţă la acest om care a făcut studii la o academie finlandeză. Se face că nu înţelege nimic şi nici măcar o strachină de mîncare, ca unui cerşetor oarecare, nu se îndură să-i dea.

De ce oare se poartă preotul astfel? Poate că a citit într-un ziar finlandez despre „blestemaţii“ aceia din sfîntul imperiu rus şi îşi spune că cel ce stă acum în faţa lui este unul dintre acei rebeli infami. Dacă ar ajuta un asemenea individ, nu s-ar putea întîmpla să ajungă şi el într-o zi pe drumuri, fără o pîine? Bine că a putut să scape de haimana, tuşind de cîteva ori cu înţeles.

Fugarul se adresează unui negustor *îmbuibat*. Îl găseşte tocmai în plină beţie — şi studentul rus e întîmpinat cu cuvinte grosolane, căci negustorul se consideră un mare domn: „Tîlhar de drumul mare“, „inamic public“.

O, cîtă îngîmfare prostească se poate afla la un ţăran finlandez! Ce găunos e! Şi nimic nu pomenesc cîntecele noastre populare despre asta!

Negustorul admite în cele din urmă să-i dea „banditului“ o ceaşcă de cafea sărată, dar îi cere să i-o plătească.

Fugarul e abătut, totuşi mai speră, încă mai speră...

Se îndreaptă spre oficiul poştal, care se găseşte într-un loc izolat, în pădure, ca să-i scrie cuiva; desigur, ceva foarte important, de care atîrnă salvarea vieţii lui. A ajuns la gardul casei pe care o caută, cînd iată că-i iese înainte chiar funcţionara de la poştă.

Fugarul repetă întrebarea:

— Unde aici oficiul poştal?

Fata de la poştă, care tocmai a fost înştiinţată despre apariţia unui tîlhar de drumul mare, se sperie de străinul ai cărui ochi sclipesc aşa ciudat şi, de frică, îi arată direcţia opusă.

— *Vot tuda!* [1]

Pe urmă, domnişoara de la poştă are remuşcări din cauza acestei minciuni, dar fugarul s-a îndepărtat, umblă o verstă, apoi încă una în direcţia greşită — şi nu va mai găsi niciodată oficiul poştal.

Se furişează într-un conac mare şi, fiindcă îşi dă seama că a fost înşelat, se interesează de drumul cel mai apropiat spre oraş. Argatul, care întîmplător a lucrat cîndva de cealaltă parte a graniţei, îi descrie drumul; nu socoteşte însă că merită osteneala să-l însoţească o bucată de drum sau cel puţin să iasă din casă şi să-i arate direcţia.

Fugarul apucă din nou un drum greşit şi ajunge la marginea unui lac mare. După cîte i-a spus argatul, trebuie să aştepte pînă ce vine careva cu o barcă, să-l ducă pe celălalt mal. Dar nu vine nimeni!

Curînd se lasă noaptea de toamnă şi valurile clipocesc monoton lîngă malul pustiu. Se face întuneric şi tot nu apare nimeni. Vîntul şuieră printre vîrfurile brazilor înlănţuiţi de plante căţărătoare.

Fugarul intră pe brînci într-o baracă mică ce se află pe mal şi se ghemuieşte în beznă pe nişte zdrenţe aruncate într-un colţ, lihnit de foame şi cu inima zdrobită.

[1] Uite, într-acolo (l. rusă).

Rămîne acolo toată noaptea, tremurînd de frig, iar dimineața face calea întoarsă ca să ceară din nou lămuriri argatului.

În casă, stăpînii nu știu nimic de întîmplare. Tinerii domni, care vorbesc mai multe limbi, sînt plecați undeva în lume, iar domnișoarei, argatul, nepăsător, nu i-a spus nimic despre drumețul străin. Poate că l-ar ajuta dacă ar ști.

În sfîrșit, argatul îi arată drumul cel bun, dar despre ceea ce i s-a întîmplat mai departe nu mai știe nimeni să spună nimic.

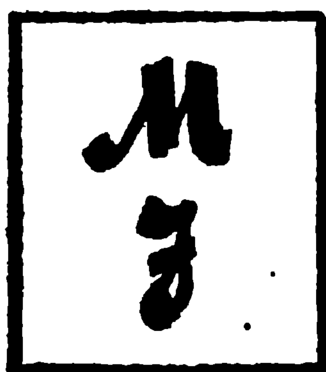
A reușit să se salveze ? A ajuns la țel ?

După două săptămîni însă, apare în presă o mică informație cum că, undeva în pădure, pe malul uriașului lac Oulu, a fost găsit cadavrul unui necunoscut.

Și atunci se întreabă umanistul : ce lucruri îngrozitoare a comis acest tînăr student în viața lui de a trebuit să îndure atîta și poate chiar să moară de foame în țara asta care se bucură de un renume atît de bun în lume ?

Poate că i-a fluierat odată, în capitala țării lui, pe polițiști ? Sau poate că din elan tineresc a fluturat o basma roșie ? Sau, poate, a strigat într-o zi în mijlocul pieței, înconjurat de o mulțime de oameni : „Jos țarul !“ sau ceva asemănător ?

Dacă a făcut într-adevăr așa ceva — și desigur că nu fără temei — atunci se cuvine să ne întrebăm : cum îngăduie bunul Dumnezeu ca prostia să înflorească în lume într-un chip atît de ticălos ?

Maria Jotuni

(1880—1943)

Şarpele în Paradis

La început au fost fericiţi ca două perechi de turturele, în căsuţa lor de la marginea oraşului, cizmarul Lettunen şi zugravul Hottinen cu soţiile lor. Amîndoi aveau cîte o cameră şi bucătărie. Trăiau ca în rai şi habar n-aveau de păcat. Pînă ce acelaşi păcat i-a încercat pe amîndoi, prinzîndu-i în plasă.

Doamna Lettunen, care fusese înainte croitoreasă cu ziua — şi în această calitate frecventase multe familii bune — era deosebit de cultă şi aparţinea categoriei femeilor luminate. De fapt, nici nu suferea comparaţie cu doamna Hottinen, care fusese cîtva timp slujnică, iar apoi lucrase pe un şantier de construcţii. De aceea, doamna Lettunen se considera mai presus de ceilalţi trei oameni cu care trăia la un loc. Chiar şi propriul ei bărbat — nu era decît un cizmar. Şi ce e la urma urmei un cizmar? Un meseriaş, un oarecine care bate cu ciocanul. Dat fiind însă că era bărbatul ei, ţinea la el şi nu se uita la nimeni altul. Aşa şi trebuia să fie. Lettunen nu era beţiv ca Hottinen. Zugravii ăştia sînt cunoscuţi, băutura probabil face parte din meseria lor. Duminica, nevasta lui Hottinen obişnuia să bea şi ea cîte un păhărel împreună cu bărbatul ei, ceea ce o făcea pe doamna Lettunen să strîmbe dispreţuitor din nas şi să nu-i răspundă la bună ziua cînd se întîlneau luni dimineaţă ca să mături scara de la intrare.

Nevasta lui Hottinen nu se sinchisea de ifosele doamnei Lettunen. Şi ce-i dacă bea cîte un păhărel din cînd în cînd ? Doar nu păcătuia faţă de nimeni. Dacă nu-i cînţi în strună, bărbatul se duce să bea cu altele. Şi doar se ştie că meseriaşii ăştia nu pot trăi fără rachiu şi că nu se ţin de casă dacă nu le întinzi o momeală — spre deosebire de un cîrpaci de cizmar, care se află sub papucul neveste-si. Şi ce rău e dacă oamenii mai trag cîte o duşcă ? O viaţă are omul şi trebuie să te bucuri de ea cît eşti sănătos. Aşa spunea bărbatul ei întotdeauna şi ea era de aceeaşi părere. În unire e puterea. Astfel, în fiecare duminică se duceau pe gîrlă banii cîştigaţi în timpul săptămînii. Pe doamna Lettunen însă, o asemenea comportare o indigna — şi pe bună dreptate. Nu-i bine să depăşeşti măsura, chiar dacă unele lucruri ţi se mai trec cu vederea.

După ce li se născu o fetiţă, doamna Lettunen şi soţul ei nu-şi mai încăpeau în piele de bucurie şi ar fi fost în stare să sacrifice totul pentru copil, toată munca şi viaţa lor. Căci nu-i e hărăzit oricui să aibă un copil, ceea ce înseamnă că există totuşi o dreptate pe lume. Şi cînd o vedea pe doamna Hottinen cum se uită la copil cu tristeţe în ochi, se bucura, căci în sfîrşit îi aflase punctul vulnerabil. Da, mai există pe lume ordine şi raţiune. Asta îi dădea un sentiment de siguranţă. Asemenea unei madone de pe o carte poştală ilustrată, îşi lua copilul în braţe cînd soţii Hottinen erau de faţă şi nici nu încerca să-şi ascundă mîndria şi triumful.

Dacă Hottinen ar fi avut un fiu, nu ar fi fost niciodată de acord să-şi dea fata după el, chiar de ar fi avut o situaţie bună. Cel căruia îşi va încredinţa fiica va trebui să fie un om cult, cu studii înalte, un om cu idealuri. Poate chiar un doctor, însă cel puţin un profesor. Fata va trebui să înveţe, să meargă şi la liceu. Cine ştie dacă mai tîrziu nu va putea chiar să facă studii superioare... Şi începură să facă economii sîngeroase ca să strîngă bani pentru studiile fetei.

Aşa ajunse la ideea de a-şi lua un ajutor în gospodărie, ca să poată lucra din nou în meseria ei. Se va duce să coasă cu ziua şi va cîştiga astfel mai mult decît făcînd gospodărie acasă şi îngrijind de copil.

Doamna Lettunen se duse deci la doamna Hottinen ca să-i ceară sfat în această privință.

— Nu lua o străină în casă, dacă nu e neapărată nevoie, fu de părere doamna Hottinen.

— Și de ce nu ?

— Nu știi cum sînt femeile din ziua de azi ? De cîte ori nu s-a întîmplat ca o soție cinstită să-și piardă bărbatul, luînd în casă pe cea mai bună prietenă. În timp ce femeia muncește, prietena umblă după aventuri. Pînă să observe ceva soția — sau pînă ce bietul bărbat să-și dea seama despre ce e vorba — l-a și prins în mreje și cine știe ce jurăminte a reușit să-i smulgă. Și uite-așa se strică o casă. O femeie străină e ființa cea mai vicleană de pe lume.

— Nici o grijă ; eu îmi iau slujnică în casă, nu prietenă. Cînd bărbatul e cumsecade, nu are de ce să-ți fie teamă. Și ceea ce prețuiesc la Lettunen e tocmai cinstea lui. Chiar dacă e un om simplu, e totuși om de onoare ; de asta sînt sigură.

— Cinstea e un giuvaer greu de aflat pe lumea asta...

— Lettunen însă are acest giuvaer.

— Foarte bine ! Dar adu-ți aminte de vorbele mele. Și ia seama ca lăcomia de bani să nu te gonească din paradis.

— Ah, ce tot spui ! Pentru mine e suficient dacă la poarta raiului stă scris un singur cuvînt : cultură !

— Ei, nu-i chiar așa.

— Asta o spui numai din invidie.

— Eu să te invidiez ? La urma urmelor ce ești tu decît nevasta unui cizmar ? Mă întreb doar de unde ți s-au năzărit toate ifosele astea cu cultura și aerele astea simandicoase. Astea nu-s de nasul nostru.

— Da... vezi că eu n-am fost servitoare.

— Ah, fierbe cafeaua. E timpul să lăsăm gîlceava, altfel n-o să mai ajungem s-o bem împreună.

Băură cafeaua și se împăcară. Doamna Lettunen nu o înțelegea pe doamna Hottinen. Se aflau într-adevăr pe trepte prea diferite de cultură.

Doamna Lettunen se interesă deci în satul ei natal de o slujnicuță, căci oamenii de la țară sînt mai cumsecade. Îi fu recomandată Hilta Hampukka, o fată simpatică și

veselă, care rîdea într-una şi pentru care nici o treabă nu era prea grea. De aşa fată avea ea nevoie ; cu ea nu va avea neplăceri.

Şi astfel fură toţi mulţumiţi şi fericiţi. Doamna Lettunen începu să meargă la cusut cu ziua în diverse case. După ce va strînge ceva bani, gîndea ea, se vor muta în centrul oraşului şi vor deschide un atelier de cizmărie în toată regula, o întreprindere de reparaţii de primul rang. Lettunen nu va mai fi atunci un cîrpaci, ci într-un anumit sens un patron. Hottinenii vor vedea atunci cu ce familie de bună condiţie au avut norocul să stea sub acelaşi acoperiş.

Doamna Lettunen se compara mereu cu doamna Hottinen. Bărbatul ei nu era de fapt un cizmar prost — în orice caz, era un muncitor harnic. De aceea se şi măritase cu el. Căci nu numai dragostea, ci şi hărnicia bărbatului îi asigură femeii o viaţă bună. De aceea îl iubea pe Lettunen şi pentru ea altul ca el nu mai exista. Nu se căsătorise însă ca să facă o afacere şi să-i plătească în schimb cu dragostea ei. Era şi ea o forţă de muncă, o celulă conştientă de răspunderea ei în marele trup al societăţii. Căci dacă o femeie îşi iubeşte bărbatul şi îi dă toată dragostea ei, nu înseamnă că prin asta şi-a cîştigat pîinea pentru toată viaţa. Şi în ceea ce priveşte dragostea, nu era ea una dintre acelea care se laudă că sînt experte : o femeie măritată nu trebuie să se înjosească pînă într-acolo. Femeia trebuie să fie un om liber şi conştient de sine şi legătura ei cu bărbatul trebuie să fie bazată pe bună înţelegere. Asta era punctul ei de vedere.

Lettunen nu avea nimic împotrivă. Ceea ce spunea nevastă-sa suna foarte frumos. Era plăcut să asculţi la tine acasă idei atît de frumoase, pe care de obicei le auzi numai la întruniri. Era întotdeauna de acord cu ceea ce spunea nevastă-sa. Avea doar o femeie deşteaptă şi mîndră ca un copac. Nu puteai decît s-o admiri.

— De unde iei toate ideile astea ? întrebă el.

— În capul meu sînt tot felul de încăperi şi fiecare colţ e plin de idei. Tot timpul îmi frămînt mintea şi adun ideile una peste alta, ca lemnele în magazie, spunea femeia.

— Ei, ce vorbeşti ! Bravo ţie !

Astfel trecură cîteva săptămîni sub semnul unor constelații favorabile.

Într-o duminică, se întîmplă însă că familia Hottinen dădu pe gît mai multe pahare decît de obicei și doamna Hottinen se lungi cît era de mare pe scară, iar ușa casei rămase deschisă toată noaptea. Doamna Lettunen era indignată. Cum putea doamna Hottinen să-și uite demnitatea ei de femeie în așa hal ? Timp de o săptămînă doamna Lettunen nu-i răspunse la bună dimineața, strîmbînd din nas și întorcînd capul.

— Curcă îngîmfată, se consolă doamna Hottinen.

Duminica următoare, cînd Hilta veni pe la ei, doamna Hottinen își descărcă focul :

— Ai o cucoană cu nasul cam prea sus. Probabil că toată săptămîna înghite surcele de e așa bățoasă.

— Ha-ha-ha ! Da, așa-i cucoana mea dragă.

— Se vede că bărbatul ei stă toată ziua în țeapă ca... în furca satanei !

— Ha-ha-ha !...

— Mă mir de bărbatu-său că se uită la scorțoasa asta. Pentru un bărbat ca el s-ar găsi și ceva mai bun...

— Foarte posibil. Ha-ha-ha !

— Pune mîna pe el, Hilta. Joacă-i o festă cucoanei. Prefă-te că ți-ai pierdut capul după bărbatul ei, să vezi ce comèdie iese din asta.

— Ha-ha-ha, doar n-am să mă încurc cu bărbatul alteia... Îmi găsesc eu unul numai pentru mine.

— Nu zău, ai pus cumva ochii pe careva ?

— Ei, da de ce crezi că am venit eu la oraș ?

— Serios ?

— Copăcei mai mărunți găseam eu și pe-acolo, la țară ; dar eu vreau să dobor un brad înalt... Uite, d-aia am venit eu aici.

— Încearcă și tu, doar așa, ca să te distrezi. Nu o să-i strice lui Lettunen să-l mai dezmorțești puțin.

Vorbele astea i-au intrat Hiltei în cap, căci avea cugetul deschis la rele, iar Lettunen îi păruse și ei un bărbat arătos.

Lettunen, de partea lui, o găsea și el trupeșă ; lucru pe care nu scăpase ocazia să i-o spună între patru ochi.

— Mai rar fată aşa dulce şi drăgălaşă. Fete ca tine sînt numai la ţară. Aici femeile sînt cam acre şi stafidite şi afară de asta sînt atît de înţepate, că-ţi vine să-ţi iei lumea în cap.

— Ah, ce tot spui, meştere, se alintă ea.

— Spun adevărul. Dar ce-ar fi să mi te aşezi puţin în braţe, ca să-mi dau şi eu seama cam cîte ocale trage o femeie adevărată.

— Se poate ca una uşoară să cîntărească mai mult pe genunchii unui orăşean ca dumneatale, ha-ha-ha !

— Hai să încercăm...

Şi Lettunen o prinse de mînă, dar ea izbucni în rîs şi o luă la fugă.

Fata nu voia să se lase momită cu vorbe dulcegi. Căci ce folos avea să tragă o dată ce bărbatul era însurat ? Ar fi trebuit să afle mai întîi dacă merită cel puţin osteneala. Dacă se alegea numai cu ponoase ? Afară de asta, cucoana avea principii atît de severe încît nici vorbă că şi-ar fi pierdut slujba în cazul cînd ar fi mirosit ce se întîmplă.

Pe de altă parte — oare s-ar duce de rîpă dacă şi-ar întoarce şi ea pînzele încotro bate vîntul ? Cînd trecea pe lîngă Lettunen, îi sălta inima în piept. Lettunen o sorbea din ochi şi o chema mereu lîngă el. Asta nu putea să sfîrşească decît rău.

Lettunen ăsta îi umbla mereu prin cap şi aşa apăru dragostea, care e stăpîna tuturor. Cînd începi să joci după cum îţi cîntă ea, nu mai ştii unde ai să te opreşti.

Şi aşa începură să joace. Nu trecu mult şi Lettunen începu să-i spună „puicuţă“, iar ea lui Lettunen „cocoşelule“. Uneori, cînd cizmarul şedea pe scăunelul lui cu un pantof între genunchi, Hilta îi lua pantoful din mînă, i se aşeza pe genunchi, vîra pantoful între genunchii ei — şi Lettunen ciocănea în această poziţie. Iar ea îi ciufulea părul, şi Lettunen rîdea, şi copilul rîdea, şi Hilta rîdea.

— Noroc că fetiţa nu ştie încă să vorbească, zicea Lettunen, că altfel ar ieşi prost.

— Porumbiţo, bagă de seamă : să nu începi încă să vorbeşti, îngeraşule.

— Are grijă îngerul tău păzitor.

— Ha-ha-ha !

— Eşti în paza îngeraşilor, ha-ha-ha !
— Dar ce se va întîmpla mai departe cu noi ? întreba Hilta.
— Ce să se întîmple ? O să ne mîncăm turta împreună dacă nu scăpăm de vîrtejul ăsta al dragostei. Oare nevastă-mea n-o fi bănuind nimic ?
— Nu, nimic.
— Bagă de seamă să nu-i ieşi din cuvînt, ca să n-aibă prilej să te ţină de scurt şi să observe ceva.
— Ieri am întrebat-o pe cucoană dacă-i mulţumită de mine sau dacă are să se plîngă de ceva.
— Ha-ha-ha ! Şi ce ţi-a spus ?
— Mi-a spus că-i foarte mulţumită şi că nu-şi doreşte fată mai bună.
— Ha-ha-ha !
— Zicea că ce noroc a avut că m-a găsit.
— Ha-ha-ha ! norocul e al meu.
— Şi eu şi ea am avut noroc.
Trăiau astfel fericiţi tustrei sub acelaşi acoperiş. Femeia nu observase nimic. Hilta se simţea fericită şi nici Lettunen nu avea de ce să se plîngă. Hilta spunea că începuse să-l iubească pe Lettunen ca şi cum ar fi fost bărbatul ei de-adevărat. Iar Lettunen spunea la fel. Taina care îi înconjura şi îi lega unul de altul avea un farmec deosebit. Era amuzant de închipuit cum avea să se sfîrşească odată povestea asta.
— Ar trebui să divorţezi, îl sfătui Hilta.
— Asta ar fi cel mai bine. Lasă că aranjez eu cumva lucrurile, promise Lettunen.
— Acum mă iubeşti numai pe mine, nu-i aşa ?
— Păi sigur, pe cine să iubesc dacă nu pe tine ; şi încă cum !
— Pe nevastă-ta n-o mai iubeşti de loc ?
— Nu ; ce nevoie am de gîsca aia ?
— De ce ai luat-o atunci ?
— Pastorul mi-a dat-o.
— Pastorul o să mă dea şi pe mine, dacă mă vei cere.
— Dacă ar merge numai pe vrute.
— Pot să te cred că ai să faci ceea ce spui ?
— Poţi să mă crezi. M-am ţinut întotdeauna de cuvînt. Nu-mi calc niciodată cuvîntul. Am să te iau, orice-ar fi.

Pentru una ca ea, face să te ţii de cuvînt, gîndea Lettunen. Hilta nu e o femeie oarecare — e cea mai încîntătoare ființă pe care Lettunen o întîlnise vreodată. Cînd o atingeai doar cu degetul cel mic parcă puneai mîna pe un fir electric, aşa te înfiora. Şi cum ştia ea să ia viaţa, nici nu ofta, nici nu clătina din cap. În toate avea dreptate, chiar dacă nu-şi făcea prea multe gînduri şi trîndăvea toată ziua ca un porc la soare. Semăna într-adevăr cu un purceluş drăguț, femeia asta plină de draci. O diavoliţă în toată regula, care pusese stăpînire pe el. Putea să facă pe oricine să se îndrăgostească de ea, să-l ia ori să-l lase, fără să-i pese de nimic. Lucrurile ajunseseră acum atît de departe, încît Lettunen socotea că suferise o mare nedreptate cînd se căsătorise cu nevasta lui şi că făcuse cea mai mare greşeală rămînîndu-i credincios atîta timp.

— Dacă m-aş fi gîndit mai bine, aş fi lăsat-o de mult, îi spunea el Hiltei.

— Poţi să-ţi faci acum altă viaţă dacă vrei, răspundea Hilta. N-ai decît să divorţezi.

— Şi ea ce-o să spună ? Sigur, o să se înfurie îngrozitor.

— Eu, în orice caz, rămîn cu tine.

— Aşa să faci.

— Dar tu ce ai de gînd ?

— Şi eu rămîn cu tine. La urma urmei, ce o să ni se întîmple ? Aşa îmi place şi n-avem de ce să ne temem.

— Păi sigur.

— Cînd va veni vremea, pun eu lucrurile la punct. Nu-i nevoie să facem prea multă zarvă.

— Sigur că o să meargă totul strună. Sînt doar probleme mai grele pe lume şi tot se lămuresc, susţinea Hilta.

Şi lucrurile s-au lămurit într-adevăr.

Doamna Lettunen începu să adulmece ceva neobişnuit în aer. Uneori Hilta îi arunca lui Lettunen ocheade îndrăzneţe. Lettunen evita să întîlnească privirea soţiei lui, căutînd parcă să ascundă ceva.

Atunci începu să-i observe pe cei doi pe furiş. Era evident că se petrece ceva între ei. Omul înţelept nu se îndoieşte fără temei, îşi spunea ea, iar ea se îndoia deşi era

sigură. Aştepta doar să i se confirme bănuielile. Se simţea nenorocită pînă în adîncul inimii, dar n-avea cui să-şi verse focul.

Într-o sîmbătă, aranjă lucrurile în aşa fel, încît să se întoarcă acasă cu o oră mai devreme de la lucru. Se strecură fără să fie văzută lîngă fereastra din bucătărie şi aruncă o privire înăuntru. O văzu pe Hilta cum se ridică repede de pe genunchii lui Lettunen în momentul cînd observă umbra ei la fereastră. Totul era limpede. Intră în casă, dar cei doi nu scoaseră nici o vorbă.

— Hilta s-a grăbit să se ridice, începu ea.

— Ce vrei să spui, ai visat poate, zise Lettunen.

— Am visat ceea ce nu mi-aş fi închipuit că am să văd într-o zi cu ochii mei, spuse ea tremurînd de furie. V-am văzut cum v-aţi îmbrăţişat.

— Noi ? Asta-i bună ! Ţi s-a părut, răspunse Lettunen. Ţi-a slăbit probabil vederea. Ar trebui să-ţi pui ochelari.

— Văd şi aşa prea multe. Ce mi-ar fi dat să văd dacă aş avea şi ochelari !

— De ce vrei s-ascunzi ce s-a întîmplat, Lettunen ? se amestecă Hilta în vorbă. Lucrurile stau aşa cum spune cucoana. Ne-am îmbrăţişat. Şi de ce, mă rog, n-am face-o dacă ne iubim ?

— Aşa de simplu ţi se pare ?

— E simplu de tot, replică Hilta.

— Aşa, va să zică vă iubiţi ?

— Ne iubim la nebunie, se înfoi Hilta.

— Atunci nu mai e nimic de făcut.

— Sigur că nu. Cînd te îndrăgosteşti, e absolut moral să te îmbrăţişezi, şi cînd nu e dragoste, e imoral să te prefaci că iubeşti. Asta ai spus-o chiar dumneata.

— Aşa. Şi cum rămîne cu căsătoria ?

— Şi ce-i dacă v-a cununat pastorul ? Ăsta face cununia şi nu-l interesează ce se întîmplă mai departe ; pentru el e indiferent pe cine uneşte şi cu cine. Numai dragostea hotărăşte însă totul. Am să stau eu de vorbă cu el, să vedem ce-o să spună.

— Taci acum din gură, căută s-o liniştească Lettunen.

— Nu. Vorbeşte mai departe. Vorbeşte, spune tot ce ai de spus, zise doamna Lettunen.

— Lettunen a spus că în comparaţie cu mine nici nu contezi şi că are dreptul s-o ia pe a mai bună dacă vrea.
— S-o ia ; n-are decît.
— A spus că s-a înşelat prima oară, fiindcă n-avea experienţă.
— Iar acum e sigur să nu se păcăleşte ?
— Acum zice că ştie ce-i dragostea.
— Papucarul ăsta ?
— Hei, cucoană, nu-ţi dau voie să-l faci papucar. Nu-ţi dau voie să-mi insulţi bărbatul.
— Papucar, papucar ! Şi cîte femei ai avut pînă acum, Lettunen ?
— Cum adică : cîte femei ? Asta e abia a doua.
— Şi nu ţi-e ruşine s-o mărturiseşti ?
— Ce să fac, dacă aşa este ? Asta e numărul doi.
— Şi nu ţi-e ruşine ?
— Să-mi fie cu iertare, dar nu mă simt de loc prost.
— Halal de-un aşa tîrîie-brîu.
— Nu dau voie nimănui să-mi insulte bărbatul, sări din nou Hilta. Am să-i spun pastorului că fosta lui nevastă îl făcea în fiecare zi de papucar şi de tîrîie-brîu şi încă multe altele.
— N-ai decît şi poţi să-l păstrezi sănătoasă din partea mea.
— Spui adevărat, cucoană ?
— Adevărat, adevărat, nevastă de-a doua.
— Dar, mamă, nu fi supărată, căută s-o îmbuneze Lettunen.
— Asta-i bună, să nu fiu supărată !
— Îţi laşi bărbatul singur acasă — şi mai ai pretenţia să-ţi rămînă credincios...
— Pentru că banii o ispitesc mai mult decît casa şi bărbatul, rosti sentenţios Hilta.
— I-auzi !
— Nici eu nu m-aş fi încurcat într-o combinaţie nesigură, dar Lettunen mi-a promis că-şi lasă nevasta şi mă ia pe mine.
— Hilta ! strigă Lettunen.
— Ai promis, şi gata.
— N-am înţeles-o în felul ăsta, încercă Lettunen să dea înapoi.

— Ai promis că ai să te însori cu mine, nu te mai preface. Iată că s-a ivit acum ocazia pe care ai așteptat-o ca să dai lucrurile pe față. Și n-ai decît să alegi : ori mă iei de nevastă, ori îmi plătești o despăgubire.

— N-am nimic de ales și al dracului să fiu dacă plătesc ceva !

— Nu-i nevoie să alegi, interveni acum nevasta. Mai am și eu un cuvînt de spus în casa asta. Nici eu nu mai dau doi bani pe Lettunen. Plec și n-aveți decît să faceți ce vreți.

— Dar, mamă, nevastă, bolborosi speriat Lettunen.

— Taci din gură, Lettunen, îl repezi Hilta.

— Mamă, Hilta nu înseamnă nimic pentru mine, în principiu.

— Dar în practică e totul pentru tine.

— Lettunen, nu trebuie să-ți mai fie frică de nevastă-ta, de fosta ta nevastă. Nu vezi că-și împachetează lucrurile ? îl mustră Hilta.

— Într-adevăr, n-are de ce să-ți fie frică de mine. Teme-te mai curînd de noua ta soție.

— Eu nu sînt un monstru.

— Nu ; doar un șarpe.

— Lettunen, iubitule, auzi ce-mi spune ? țipă Hilta.

— Lasă, murmură Lettunen.

Femeia intră în cameră trîntind ușa. Începu să-și împacheteze lucrurile, ca să plece îndată. Nu voia să mai zăbovească nici o clipă în același loc cu cei doi trădători.

Ce jalnic se terminase totul ! Acest Lettunen pe care îl crezuse tare ca o stîncă, iată, acum își dădea arama pe față. Ce josnicie ! Nicicînd nu-i trecuse prin minte că ar putea să aibă asemenea nărav. Afară de asta, vanitatea ei era rănită din cauză că Hilta, care nu era decît o slujnică, reușise s-o scoată din casa ei. Se simțea răscolită și sfîșiată și în inimă avea un cuib plin de șerpi. Asta era lumea în care trebuia să trăiască și despre care își făurise atîtea iluzii înșelătoare. Ce proastă fusese ! Vecina ei, Hottinen, avusese dreptate. Probabil că avea mai multă experiență. O dragoste curată numai în ceruri mai poate fi.

Se prăbușise în cel mai adînc abis. Ah, cum suferea ! Ar fi vrut să se răzbune, dar n-avea cum, căci ce putea să le facă ? Erau fericiți împreună și își băteau joc de ea.

Ar fi vrut ca Lettunen să înceapă să bea şi să decadă, iar Hilta să-l înşele şi să-l facă să sufere aşa cum suferea ea acum. Şi atunci lui Lettunen îi va fi dor de dînsa, dar ea îi va trece pe dinainte fără să clipească, mîndră şi rece ca steaua polară. Iar pe Hilta, pe scorpia asta, ar vrea s-o poată zvîrli în abisurile cele mai adînci, acolo unde fierbe veşnic cazanul satanei.

Ca să reuşeşti în lumea asta trebuie să fii prefăcut şi viclean ; astea sînt armele de care ai nevoie. Sentimentele înalte, eroismul şi spiritul de sacrificiu sînt inutile, căci nu ai cu cine să lupţi. Se simţea nenorocită şi părăsită — o furtună cumplită i se zbătea în piept.

Îi auzi şoptind în pridvor. N-aveau decît să şoptească ; ce-i mai păsa ei ! Le lăsa locul liber.

— Se pare că pleacă, îşi strînge lucrurile, îl anunţă Hilta pe Lettunen.

— Nu-i de mirare ; e furioasă. Ai fost pur şi simplu grozavă, ha-ha !

— Sînt în stare să fac lucruri şi mai grozave. Ştiu să lupt pentru ceea ce-i al meu.

— Ai dreptate.

— Şi tu, ce mai stai pe gînduri ?

— Poate că pînă la urmă tot n-o să iasă bine, începu Lettunen din nou să şovăie.

— Fii pe pace, de-alde astea se întîmplă în fiecare zi. În felul ăsta oamenii îşi mai primenesc viaţa.

Aşa-i, aprobă Lettunen în sinea lui. Hilta se potriveşte mai bine cu un cizmar ca mine. În primul rînd, e frumuşică şi nurlie, în al doilea rînd nu are cultură sau principii. Asemenea calităţi fac mai mult decît aurul. Căci ce să faci cu o femeie care a citit şi a adunat o groază de cultură ? Oricît te-ai strădui să-i faci faţă, tot dai în gropi. Şi-apoi, cu noua stăpînire, poate că se va bucura şi el de mai multă libertate, va putea să se întîlnească din cînd în cînd cu prieteni — măcar cu vecinul Hottinen — şi să tragă împreună cîte o duşcă seara, după lucru. Dacă stăpînirea vrea să demisioneze, de ce s-o reţină ? Ce-i trebuie, la urma urmelor, o asemenea gaiţă ?

Aşa că doamna Lettunen putu să-şi împacheteze lucrurile în linişte, fără ca cineva s-o oprească. Îşi strînse rochiile într-o legătură şi îşi luă copilul în braţe.

În bucătărie, Hilta răsturnase aluatul pe scîndura de tăiței și, după ce tăie o bucată, începu s-o întindă cu făcălețul. Doamna Lettunen observă că pusese doar două farfurii pe masă, pentru ea și pentru bărbat și pregătise unt, pîine și lapte bătut. Era și salamul cel mare pe masă, pe care îl cumpărase ea pentru duminică. Asta o înfurie și mai mult. Ce să fac, să iau salamul cu mine? Un salam de o jumătate de metru. Și aduce tot salamul deodată la masă! Apoi o săgetă un gînd care îi tăie respirația — și se simți sleită de puteri, de parcă o fiară ar fi apucat-o de beregată. Își dădu seama cu deznădejde că niciodată nu se va mai așeza la această masă, care era a ei. Ăștia doi se vor așeza să mănînce salam — salamul cumpărat de ea.

Pierduse tot ceea ce avusese în viață! Un val imens de durere i se revărsă în suflet și abia se ținea să nu izbucnească în plîns. Dar nu, nu voia să verse nici o lacrimă în fața lor, nu le va face această plăcere. Dar dacă totuși lucrurile ar mai putea fi repararte? O undă de speranță căuta să-și facă loc în inima ei și, cu vocea tremurînd de emoție, i se adresă lui Lettunen:

— Cît de adînc m-ai rănit, Lettunen! Dacă ai simți cum îmi sîngerează inima!

— Asta într-adevăr nu-i bine, zise Lettunen încurcat.

— Nu ți-am fost o soție bună? Și iată unde am ajuns!

— Ei, asta e acum, soție bună în sus, soție bună în jos; vreau să spun că ce s-a întîmplat, s-a întîmplat, și bună pace.

— Am fost atîta timp fericiți, nu e adevărat?

— Da, da, am fost fericiți, chiar foarte fericiți; nu despre fericire e vorba. Dar, în sfîrșit, dacă... dacă îți pare rău, de ce vrei să pleci?

— Am fost jignită.

— Sigur că ai fost jignită. Dar asta e, ca să spun așa, casa ta.

— Bărbatul trebuie să fie om de onoare.

— Așa ar trebui să fie, adevărat. Dar de unde să iei astăzi un om de onoare? întreabă Lettunen. Se pare că au dispărut de tot, așa cel puțin am auzit.

— Bărbatul îi dăruiește femeii un cămin și asta e, desigur, foarte mult, spuse soția pe un ton mai conciliant,

în speranța că va reuși să ajungă la împăcare. Femeia însă îi dă bărbatului totul, absolut totul, chiar și viața ei, dacă-i nevoie. Tot ce stă în puterea ei îi dă.

Spera acum că toate se vor lămuri și că Lettunen își va da seama de deosebirea dintre ea și cealaltă și va înțelege în sfîrșit care dintre ele merită să fie nevasta lui.

Dar ce să faci dacă el nu voia să înțeleagă ? Avea aerul că toate acestea nu-l privesc, se scărpina după urechi, așa cum făcea de obicei cînd nu știa ce hotărîre să ia. Și era într-adevăr nehotărît. Vedea prea bine că femeia așteaptă să-i propună să se împace, iar el ar fi fost de acord cu asta, dar lîngă el stătea Hilta, și își făcea de lucru cu aluatul de cozonac. Iar el apucase să-i facă tot felul de promisiuni.

— Da, da, așa-i adevărat, mai spuse el și femeia înțelese că nici nu se mai gîndea la ce vorbea. Se simți din nou jignită.

— Ah, și zi, ați fost fericiți ? se amestecă Hilta în vorbă, cînd observă că victoria va fi de partea ei.

— Da, am fost fericiți, se repezi femeia la ea, pînă ce ne-a intrat în casă o scorpie ca tine !

— Îndrăznești să-mi spui scorpie ?

— Scorpie, scorpie !

— Bagă de seamă ce vorbești.

— Scorpie !

— Vezi să nu te dau afară. I-auzi cum vorbește nevastă-ta, Lettunen, cum mă insultă !

— Lasă, Hilta, căută s-o liniștească Lettunen.

— Îi permiți să mă împroaște, nevastă-ta, cealaltă nevastă a ta ? Nu fac eu tot atît cît ea și chiar mult mai mult ?

— Lasă asta, Hilta, o rugă iar Lettunen.

— Scorpia încearcă să înțepe, spuse femeia. Se simțea iarăși stăpînă pe situație și mai bătăioasă ca oricînd. Dă-i înainte, limbă otrăvită, scuipă-ți tot veninul.

— Da' o scîndură ca tine ce scuipă ? Numai așchii ascuțite sar din tine. De o scîndură ca tine n-are nevoie nici un bărbat ; prea e uscată.

— Ce ai spus ?

— O femeie trebuie să știe să fie femeie, ca să-l poată face pe bărbat fericit, așa spune fostul tău soț.

— Chiar dacă e o femeie stricată ?

— Vezi bine că o stricată ca mine îi place mai mult decît una ca tine.

— Nu ţi-a fost ruşine să-mi furi bărbatul ?

— O să fie bărbatul meu !

— Ah !

— Numai un om fără ochi în cap ar putea să te iubească, unul care în loc de minte are în cap doar buchea legii. Un bărbat adevărat n-are ce face cu una ca tine.

— Atîta pagubă ! Un Lettunen, ce mare pricopseală ! Un papucar, un cîrpaci şi pe deasupra un nătărău !

Adio împăcarea ! îi trecu femeii prin cap. Dar acum nu-i mai păsa de nimic.

— Mi-e ruşine că am putut să trăiesc cu un animal ca ăsta.

— O comoară de bărbat, o comoară de bărbat ; ai fi fericită să se-ntoarcă din nou la tine, o aţîţa Hilta.

— Femeilor, n-o luaţi iar de la început, dragele mele, se ruga Lettunen, întinzînd desperat mîinile către ele.

Văzînd că totu-i în zadar şi că nici una nu-i dă ascultare, se strecură tiptil afară.

— Mai curînd trece o cămilă prin urechea acului decît să-ţi capeţi tu înapoi bărbatul, îi zvîrli Hilta în faţă.

— Scorpie !

— Am să te dau în judecată.

— Bagă de seamă să nu te iau de păr !

— Încearcă numai.

Doamna Lettunen puse într-o clipită copilul jos, trase salamul de pe masă şi începu s-o plesnească pe Hilta. Salamul se rupse şi o bucată căzu jos, dar femeia lovea mai departe gîfîind. Hilta apucă şi ea aluatul de pe masă şi o pocni pe cealaltă drept în faţă. Aceasta scoase şi ea o bucată de aluat din lighean şi îl aruncă Hiltei în cap, întinzîndu-i apoi aluatul cleios pe obraz şi pe păr.

Hilta zbiera, doamna Lettunen gîfîia, iar copilul care şedea pe podea rîdea şi întindea mînuţele, vrînd să apuce şi el puţin aluat. Femeia ridică pruncul de pe jos, cu cealaltă mînă îşi luă legătura şi se repezi afară, trîntind uşa.

În spatele uşii de la intrare se afla Lettunen, care se scărpina în cap, neştiind ce să facă. Asta o scoase pe femeie şi mai mult din sărite, căci ardoarea ei nu se potolise. Puse deci copilul în coşul de rufe ce se afla la intrare, apucă o căldare cu apă şi o răsturnă peste Lettunen.

— Ah, nu, draga mea, aoleu, ce rece e, vai !

Apoi femeia luă din nou copilul şi legătura şi ieşi din casă valvîrtej.

În ziua aceea nu se mai întoarse acasă şi nici a doua zi. Îşi căută o locuinţă în oraş.

Luni dimineaţă se înfiinţă din nou, căci voia să-şi ia maşina de cusut.

Mai întîi se duse la doamna Hottinen şi-i povesti totul.

Doamna Hottinen auzise de cele întîmplate şi în sinea ei o iertase pe doamna Lettunen pentru că nu-i răspunsese de atîtea ori la bună ziua — căci îi era milă de ea. Puse de îndată ibricul cu cafea la fiert şi pentru prima oară stătură de vorbă ca două surori care se aflau pe aceeaşi treaptă socială şi aveau aceleaşi gînduri.

— Nu ţi-am spus eu să nu-ţi iei femeie străină în casă, dacă nu vrei să-ţi aduci singură pacoste pe cap ?

— Cine şi-ar fi putut închipui că bărbatul meu o să-mi facă una ca asta ?

— Toţi sînt la fel.

— Ţie, în orice caz, n-are de ce să-ţi fie teamă.

— Aşa s-ar zice.

— Dacă bărbatul bea, atunci poţi barem să-l ţii pe lîngă tine.

— Poate că e aşa, dar se poate să fie şi altfel.

— Cît sufăr ! Ah ! cît sufăr !

— Cîte dureri se pot cuibări într-o inimă aşa de mică... Uneori, cînd mă culc seara în pat, mă gîndesc că n-aş vrea să-mi părăsesc niciodată culcuşul... N-aş renunţa atît de uşor la pîinea pe care o mănînc la Hottinen. Şi tu ar trebui să cauţi să te împaci.

— Nu pot, ar fi imoral.

— Lasă bazaconiile astea.

— La urma urmei, pot şi eu să lucrez.

— La ce bun să munceşti ? Munca e pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele noastre. Punga cu bani a bărbatului, de asta ai nevoie ca să trăieşti o viaţă bună.

— El nu mă mai consideră nevasta lui.
— Lettunen era un bărbat destul de bun şi eu nu i l-aş fi făcut cadou Hiltei.
— Nici eu.
— Fă-i vînt, la nevoie cu forţa.
— Dar dacă Lettunen nu mă mai iubeşte ?
— Ce poţi să ştii tu ce-i în inima unui cizmar ! Şi la urma urmelor, ce înseamnă dragostea ? Dragostea adevărată există numai în romane.
— Asta ar fi foarte trist.
— Dă-o încolo de tristeţe şi nu-ţi mai face atîtea gînduri. Trebuie să ştii să iei lucrurile mai uşor.
— Ţie-ţi convine să vorbeşti.
— Încearcă şi bate şaua, poate te primeşte înapoi.
Doamna Lettunen promise să încerce. Asta era doar şi dorinţa ei cea mai arzătoare. Cînd intră însă în casa ei ca să-şi ia maşina de cusut, nici unul din cei doi nu-i răspunse la bună ziua. Asta o scoase iar din sărite.
— Ia te uită la ei, stau ca muţii, parcă ar fi nişte corbi adormiţi pe o cracă, izbucni ea.
Nici un răspuns.
— Am vrut să văd dacă aţi descoperit dragostea adevărată ?
Nici un răspuns.
— Ah, va să zică aşa stau lucrurile ! Vă umflaţi ca nişte curcani.
Cei doi nu-i dădeau nici o atenţie. Hilta trona pe balansoar cu mîinile încrucişate pe burtă, iar Lettunen stătea întins într-o rînă pe sofa ; fuma cu un aer absent, lăsînd să cadă scrumul pe podea.
— Nu murdări podeaua, porcule, îl repezi doamna Lettunen, uitînd pentru moment că nu mai avea dreptul să comande aici. Apoi îşi luă maşina de cusut portabilă şi plecă.
Nu mai exista nici o speranţă ca Lettunen s-o roage să rămînă nevasta lui. Căsnicia ei se destrămase ca fumul.
Se instală deci în noua ei locuinţă din oraş şi începu să caute de lucru. O parte din cliente găsiseră între timp altă croitoreasă, altele o evitau, deoarece nu voiau să aibă în casă o femeie divorţată. Dar ea reuşea s-o scoată totuşi la

capăt întinzîndu-se numai cît o ţinea plapuma — şi timpul trecea, căci nimeni nu poate opri în loc roata timpului.

În fosta ei căsuţă, Lettunen îşi serbă nunta cu Hilta şi anume de două ori, o dată neoficial, şi apoi, după ce lucrurile fură aranjate, în mod oficial şi cu alai, cu cununie în toată legea, urmată de un chef straşnic. Hilta angajase un lăutar şi invitase musafiri. Era îmbrăcată cu o rochie elegantă, iar voalul de mireasă o înfăşura ca un nouraş alb. Domnul Hottinen se mira în sinea lui de norocul care-l bătuse pe Lettunen. Dansă cu mireasa înaintea mirelui, iar Hilta rîdea într-una. Hottinen îi plăcea şi ea îi plăcea lui Hottinen. Era un bărbat pe cinste, mai ceva decît Lettunen al ei, un meseriaş cum rar întîlneşti, gîndea în sinea ei Hilta. Mai fuseseră împreună şi în alte dăţi, dar niciodată nu-i păruse atît de vesel şi de simpatic. Da, da, un meseriaş ca dînsul îl punea în umbră pe bietul ei cîrpaci.

Şi, lucru curios, la acelaşi lucru se gîndea şi Hottinen. Nu trecuseră nici două luni de la cununie şi, pînă ce doamna Hottinen şi domnul Lettunen să-şi fi putut da seama ce se petrece sub ochii lor, zugravul Hottinen şi nevasta cizmarului Lettunen dispărură într-o bună zi de acasă. Nu erau de găsit nicăieri. Plecaseră probabil pentru totdeauna şi căutaseră un loc ferit, unde să se poată bucura în tihnă de fericirea lor.

Domnul Lettunen se mai afla însă într-o dispoziţie sărbătorească şi înclina să prelungească petrecerea de nuntă cît mai mult. Între timp mobilierul se dusese pe gîrlă, iar din celelalte obiecte de gospodărie şi din haine de asemenea nu mai rămăsese mare lucru. Cizmarul făcea pe grozavul faţă de doamna Hottinen, spunînd că sărbătoreşte o dată cu nunta şi cel de-al doilea divorţ, pînă ce nu-i va mai rămîne nici un cui în perete. Nu voia să-i mai rămînă nimic în casă care să-i amintească de păcatul în care căzuse. Înainte de a se apuca iar de sfînta lui meserie de cizmar, înainte de a lua prima gheată în mînă ca s-o repare, voia să rămînă gol, aşa cum venise pe lume. Iar cînd se va simţi în sfîrşit cu cugetul curat, atunci îşi va lua din nou o nevastă şi anume o femeie ca o sfîntă, adică pe preacinstita sa nevastă numărul 1. Avea să-i depună atunci la picioare viaţa lui păcătoasă şi să-i implore iertarea.

Dar încă nu venise timpul.

La început, doamna Hottinen vărsă multe lacrimi amare. Apoi îşi căută de lucru pe un şantier şi viaţa merse mai departe pe noile ei făgaşuri.

După ce îşi veni în fire, doamna Hottinen se duse într-o zi la doamna Lettunen şi-i povesti toate noutăţile.

— Asta nu pot să înţeleg.

— Eşti cam slabă la minte, deşi te-ai învrednicit să fii mamă.

— Am un copil bun, să-mi trăiască.

— Şi-l iubeşti ?

— Şi pisica îşi iubeşte puii.

— Ei, de cîte ori nu s-a întîmplat pe lume ca după douăzeci sau chiar după treizeci de ani de căsnicie un cizmar sau un zugrav să-şi lase nevasta, să divorţeze sau să vrea să divorţeze. Şi tu îţi închipui că familia şi toate celelalte sînt sfinte şi drepte ca o lumînare de biserică. Dar probabil că n-ai spune nu dacă...

— Sigur că nu.

— Atunci împachetează-ţi cît mai repede boarfele, du copilul la tată-său şi pînă la urmă se vor lămuri toate.

— Nu, asta nu pot să fac.

— Ai putea de exemplu să te duci să vezi cum îi merge tatălui copilului tău. Hai, nu mai sta atîta pe gînduri, vino cu mine.

— Nu pot. N-are decît să vină el să mă ia de-aici.

— Ce vorbă-i asta ? Dacă ţi-aş spune că nici nu se mai poate ţine pe picioare ? Doar nu mai e cazul să-ţi facă acum un alai de nuntă.

— Dar dacă apare din nou cealaltă ?

— N-ai decît să-i arăţi uşa.

— Şi dacă bărbatul nu vrea s-o gonească ?

— Nu trebuie să-l întrebi pe el.

— Dar sînt cununaţi.

— Ai să te cununi şi tu din nou.

— A doua oară ?

— Chiar şi a treia oară, aşa e mai sigur.

— Va trebui să divorţeze mai întîi.

— Pentru asta există stare civilă.

— Şi dacă nu mă mai vrea ?

— Cum să nu te vrea ? Uite, aşa mi-a spus nenorocitul : dacă fosta mea nevastă ar fi aici, ar face ordine imediat, m-ar lua în primire şi m-ar pune la punct cum nu poate s-o facă nimeni altul.

— Ha-ha-ha !

Îi făcea bine să audă aceste cuvinte, îi aminteau de vremurile dinainte cînd trăiau fericiţi împreună.

— Mi-a spus că sînt o femeie rea.

— Îngerii sînt doar nişte fantome. Noi însă sîntem din carne şi sînge. Ei lasă, toţi oamenii păcătuiesc, iar îngeri sînt numai în ceruri.

Poate că ar merita osteneala să-l ajute pe Lettunen să se pună din nou pe picioare, socotea doamna Lettunen ; în felul acesta îl va putea ţine mai bine în mînă în viitor. Dar parcă din nou simţea un ghimpe în inimă, cînd îşi amintea cum fusese umilită şi cît de mult suferise din cauza acelei ticăloase.

— Dar cu Hottinen al tău ce se aude ?

— Nici o grijă. Cînd o să dea de rău, se întoarce porcul în ogradă.

— Crezi ?

— Sînt sigură. Tîrfa o să-i tragă şi lui clapa. Om trăi şi-om vedea.

Plecară deci împreună acasă. Doamna Lettunen ducea copilul iar doamna Hottinen legătura cu îmbrăcăminte. Maşina de cusut rămase deocamdată în locuinţa ei din oraş.

Cînd ajunseră în curte, doamna Hottinen îi dădu doamnei Lettunen legătura şi aceasta intră cu copilul în braţe, în fosta ei locuinţă.

Cînd o văzu, Lettunen se ridică de pe scaun, îi veni înainte cîţiva paşi, se înclină adînc şi spuse :

— Binecuvîntată fii că te-ai întors acasă, tu, comoara mea.

Femeia nu izbuti să scoată nici un cuvînt. Se uita la Lettunen cum stătea, cu hainele zdrenţăroase şi obrazul neras, în mijlocul casei deşarte şi părăsite, aşa cum fusese probabil pămîntul la începutul vremurilor.

Lettunen înţelese reproşurile din privirea ei.

— Iartă-mă, stăpîna mea, spuse el şi îngenunche în faţa ei.

— Lasă asta.

— Tu, înger din cer, care ai venit să mă mîntui, păcătosul de mine, din bezna gheenei.

— Ridică-te, răspunse femeia ; ai băut cafeaua ? Dacă nu, pune ibricul să fiarbă.

— Nu, încă n-am băut.

— Atunci fă cafea, să bem împreună în semn de împăcare.

— Numaidecît, numaidecît.

Lettunen se simţea peste măsură de bucuros. Clătinîndu-se pe picioare, trecu în locuinţa de alături ca să împrumute cafea rîşnită de la doamna Hottinen. Cu această ocazie se spălă pe obraz, iar doamna Hottinen îi dădu o cămaşă curată de-a soţului ei şi îi legă un fular vechi în jurul gîtului ca să nu se vadă cît era de murdar.

— Iată că te-ai făcut din nou mire, îi zise şi-l perie pe haină.

— Ha-ha-ha, numai să mă vrea nevastă-mea şi să nu-şi ia valea.

— Ar avea tot dreptul. Voi bărbaţii sînteţi toţi nişte păcătoşi.

— Dacă n-am fi noi, n-aţi avea prilejul să vă arătaţi mărinimia şi bunătatea.

— Bea laptele ăsta acru şi mănîncă o bucată de scrumbie, ca să te trezeşti mai repede.

— Sînt treaz. Cînd te afli în faţa stăpînirii te trezeşti imediat, o asigură Lettunen în timp ce sorbea laptele şi mînca din scrumbie. Ia te uită, domnule, asta s-a nimerit bine. Mă simt ca nou-născut.

— Acum trebuie să divorţezi de cealaltă.

— E lucru hotărît. Divorţez o dată pentru totdeauna.

Între timp, doamna Lettunen îşi aduse legătura înăuntru, o desfăcuse şi acum îşi schimba şi ea rochia. Puse bluza roşie cu gulerul de dantelă care îi venea aşa de bine.

Cît de frumoasă era totuşi viaţa, în ciuda tuturor greutăţilor şi a necazurilor ! Ciudat cum Lettunen devenise acum din nou mirele ei, iar ea mireasa lui ! Îi venea să rîdă, deşi situaţia era dureroasă. Acum va trebui să stea din nou în faţa altarului şi să se cunune cu propriul ei bărbat. Trebuia să şi-l ia înapoi chiar de-ar fi să se cunune de trei ori. La urma urmei, ce importanţă avea asta ? Ferească Dumnezeu de mai rău ! S-ar fi putut să-l piardă

pe Lettunen pentru totdeauna şi cît de nenorocită ar fi fost atunci! Cum ar fi putut să trăiască fără bărbatul ei!

Îşi pieptănă părul şi se privi în oglindă: era drăguţă, nimic de zis şi spera că Lettunen va fi de aceeaşi părere. Apoi îi fu ruşine că asemenea lucruri îi puteau trece prin gînd în momentele acestea grave. Dar ce să facă? Se îndrăgostise din nou. Simţea cum îi vin lacrimile în ochi de emoţie. E adevărat că nu era decît un cizmar şi un om simplu, dar se deprinsese cu el şi ţinea la el aşa cum ţinea şi la porcul pe care-l aveau în cocină. Iar acum era din nou al ei, şi numai al ei.

Copilul se juca în bucătărie cu nişte unelte cizmăreşti ce nu ajunseseră încă să fie vîndute. Dintr-un calapod îşi făcuse vapor. Lettunen urmărea înduioşat jocul copilului, se apropie apoi de el şi îl gîdilă sub bărbie.

— Na, na, ţuchi-muchi, iubita lu' tăticu, micuţă, drăguţă.

Ce bine că avea o fetiţă ca o floare de cireş, ca o fragă! Cum putuse să uite de copil şi să se gîndească în tot acest timp numai la el? Cînd mămica se va supăra, el o s-o ia pe fetiţă de mînă şi o să plece să se plimbe cu ea. Ce mînuţă scumpă, ce lăbuţă de pisicuţă avea fetiţa tatii!

Apoi se aşezară şi băură cafea. Lettunen lăuda într-una deşteptăciunea copilului:

— Leit maică-sa! Întotdeauna am admirat la femei deşteptăciunea lor.

— Lasă admiraţia, spune mai bine cum o să trăim acum?

— Tot aşa ca şi înainte.

— Cum să trăiesc cu un bărbat însurat? Nu, nu se poate.

— Ei, dar altfel cum?

— Tu ai făcut pocinogul ăsta.

— Dacă aş fi ştiut... Dar, în sfîrşit, cine ar fi putut să-şi închipuie? Nimeni. Să nu mai vorbim de asta, mamă dragă.

— Mamă sînt pentru copilul tău.

— Şi mamă preaiubită pentru mine.

— Unde o fi acum nevastă-ta?

— Aici, în faţa mea.

— Aici nu este.

— Ba aici e.

— Cine știe pe unde își face veacul, iubita ta.
— Aici e.
— Atunci ar trebui să te însori cu ea.
— O să mă însor din nou cu ea.
— Ah, mereu te însori din nou.
— Ei, și ce ! În felul ăsta, dragostea devine mai puternică.
— Oare o să-ți fie de învățătură de minte ?
— Am învățat toate formularele pe dinafară ; cu cît repeți mai des lecția, cu atît o știi mai bine.
— Dar despre credință ce ai învățat ?
— Despre asta nu stă nimic scris în buletin.
— Așa ? După părerea mea, unde nu există credință, nu există nici cultură.
— Asta ai scos-o din catehism.
— Și catehismul trebuie învățat. În sfîrșit, repetă.
— Unde nu-i cultură, nu e nici credință.
— E limpede. Și invers ?
— Unde e cultură, nu există credință.
— Nu, ha-ha-ha !
— Unde există credință, există și necredință, dar o nevastă bună iartă totul, chiar și un pas greșit. Sîntem la noi acasă și nu la școală.
— Îmi pui condiții ?
— În privința dragostei — și am să te pun în curînd la încercare.
— Vreau să spun condiții în ceea ce privește credința ?
— Și în privința asta am să te pun la încercare, draga mea, iubita mea.

Pînă la urmă, doamna Lettunen izbucni în rîs. Vorbește ca un copil care nu știe de rele, își spunea ea. Vrea să-mi spună ceva drăguț și nu știe cum. O privea cu un aer atît de nevinovat, parcă n-ar fi înțeles nimic, la fel ca fetița ei. Își dădea măcar seama de ceea ce făcuse ? Probabil că nici nu bănuia cît de dureros fusese totul pentru ea.

Lettunen se așează în genunchi în fața ei și spuse cu o voce înduioșătoare :

— Nu mai fi supărată, te rog din inimă. Și o bucată de fier rece se topește la căldură.

— Nici nu mai sînt supărată, exclamă ea, sărind în picioare și rîzînd, dar mai întîi trebuie să ne cununăm.

— Ca să te cununi trebuie să te iubeşti.
— Şi mai departe ?
— Deoarece eşti acum nevasta mea, înseamnă că ne iubim şi sîntem cununaţi.
— Asta nu-i adevărat.
— Ba da. Mai întîi neoficial şi apoi...
— Nu, nu vreau.

Lettunen umblă după ea în genunchi şi căută s-o prindă, dar nu reuşi. Femeia începu din nou să rîdă şi fugi afară pe scară. Inima îi bătea de bucurie.

Îl auzi pe Lettunen cum giugiulea fetiţa ; o luase pe genunchi şi o legăna.

Se aşeză pe scara din faţă, pe scara propriei ei case — parcă şi-ar fi recîştigat din nou tronul.

Iarba strălucea în poiană, frunzişul copacilor foşnea, pînă şi pînzele de păianjen sclipeau ca nişte raze argintii în soare. Privea zîmbind aceste pînze uşoare şi fragile, ce se rupeau la cea mai uşoară adiere de vînt, simbolizînd durata scurtă a fericirii. Vîntul sufla şi distrugea totul — nu, nu păcatul era cel ce distrugea.

Dar ce importanţă mai aveau toate astea, de vreme ce Lettunen o iubea ? Şi ea îl iubea pe Lettunen. Oare nevasta nu avea dreptul să-şi iubească propriul ei bărbat ? Cine ar putea să găsească ceva rău în asta ?

Un bărbat tînăr şi o femeie tînără, care au un copil şi locuiesc împreună şi vor să se căsătorească, de ce să nu aibă dreptul să se iubească cinstit ?

Îi venea să rîdă din toată inima că avea din nou parte de fericire. Intră deci în bucătărie şi se apucă de treabă.

Nu trecură nici trei luni de cînd zugravul Hottinen îşi părăsise nevasta şi iată-l că se întorcea acasă, cu hainele rupte şi într-un hal fără de hal. Hilta îl înşelase şi apoi îi făcuse vînt.

Doamnei Hottinen îi fu milă de el cînd îl văzu apărînd ca un cerşetor. Îi încălzi apă pentru baie, pregăti rufe curate pe un scaun şi îi puse de mîncare pe masă. Nu-i spuse nici o vorbă aspră şi, în general, vorbi foarte puţin.

Astfel începură să se scurgă din nou zilele, ca pe vremuri.

Doamna Hottinen nu mai era însă aşa de bine dispusă ca înainte, pretindea că suferă de o boală de nervi şi spunea că se teme de fuste străine.

În locuința lor duminica se bea la fel ca înainte; din cînd în cînd, se auzea răsunînd în locuința de alături glasul doamnei Lettunen, care făcea reflecții asupra fostei numărul 2. În felul acesta, își educa și-și călea bărbatul pentru orice eventualitate. Era un lucru convenit între ei că avea dreptul să ridice glasul, deoarece sistemul ei nervos suferise o avarie, după cum se exprima ea.

— Trebuie să-ți spun că lumea asta nu e altceva decît o oală cu pap cizmăresc și nimic altceva.

— Ei, mamă, cum vorbești!

— Dacă m-am lăsat convinsă și am acceptat situația, cel puțin să am dreptul să strig cît poftesc, să strig pînă nu mai pot.

— Adevărat, ai un glas ca o trîmbiță.

— Să te aud cum spui lecția, Lettunen.

— Unde nu-i credință, nu-i cultură. Puteai să spui de la început ce vrei.

Așa îl învîrtea ca pe un titirez, dar el nu se supăra. Era o femeie cumsecade, cu care te puteai înțelege. Cînd se certau, căutau să se împace cît mai repede. Căci erau făcuți unul pentru altul din totdeauna, dar abia păcatul în care căzuse bărbatul o ajutase să-și dea seama de asta.

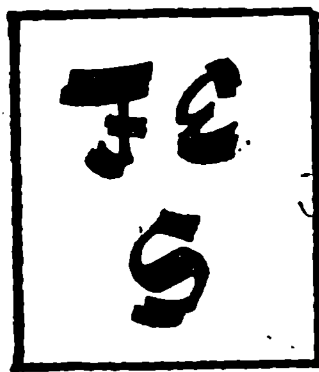
Și astfel, Credința, Speranța și Dragostea înfloriră din nou. Străluceau cu litere aurite scrise pe un carton negru, deasupra patului conjugal, încît începură să se întipărească în inima bărbatului și a femeii, iar viața lor lua un caracter înălțător.

— Păcatul, păcatul și ticăloșia își vîră nasul peste tot, spunea Lettunen în timp ce ciocănea pe îndelete cîte o gheată, își fac de lucru și nu dau pace oamenilor. Cine ar fi crezut că vor pătrunde și aici și vor provoca un asemenea dezastru? În orice caz, e mai bine cînd asemenea lucruri se întîmplă unor oameni cu educație. Să mai îndrăznească însă careva să-și bage codița! Frontul e de nepătruns acum!

O dată, nevasta îi spuse următoarea ghicitoare bărbatului:

— Spune-mi pe cine iubești și cum iubești și am să-ți spun cine ești.

Ce-ar fi putut să răspundă bietul cizmar la o asemenea subtilitate? Astfel încît preferă să nu spună nimic!

F. E. Sillanpää

(1888—1964)

Evocare

Din însemnările mele de pe vremuri rezultă că mult timp n-am fost de loc sentimental. Aceasta din cauza că, după primii ani ai tinereţii mele, nu am mai găsit în această lume şi în întîmplările vieţii nimic care să strălucească şi să mă atragă — în afară poate de ochii micuţei Ada, cînd veneam s-o văd de cîteva ori pe an — şi fetiţa de unsprezece ani mi se arunca cu strigăte de bucurie în braţe, agăţîndu-se de gîtul meu. În acei ani din tinereţe, cînd fusesem fericit, totul era bineînţeles altfel, dar din timpul acela nu am nici un fel de notiţe, căci nu exista nimic de notat. S-au mai păstrat de fapt cîteva poezii despre o oarecare „ea“, care — recitate pe un ton pătimaş şi cu gesturi patetice, menite să sublinieze chinurile tragicomice ale unui tînăr cuprins de fiorii primei dragoste — ar putea servi cel mult să înveselească un cerc intim de prieteni. Tot pentru a-i înveseli pe colegii mei de universitate, am făcut în ultimii ani şi celelalte însemnări, căci lor le place să-şi amintească de bucuriile şi suferinţele pe care le-am trăit pe vremuri împreună.

Dar întrucît astăzi e aniversarea unei seri însemnate pentru viaţa mea din trecut, aşa cum n-a mai existat alta mai tîrziu — după ce am fost trimis din această casă la şcoală, în oraş — m-am hotărît să dau frîu liber senti-

mentelor, mai ales că nu mă apasă grija pentru viitorul meu și nu am în fața mea, pentru zilele următoare, nici un fel de îndatoriri.

Mi-e silă pur și simplu cînd văd cît de bine s-au aranjat acum lucrurile pentru mine: am cizme noi de pîslă și o secure de toată frumusețea și știu precis la ce oră trebuie să plec ca să prind trenul. E ajun de Anul Nou și clipele acestea au în ele ceva nostalgic. Datoriile trebuie plătite și de altfel...

Ceea ce a provocat această „retrospectivă" e faptul că acum cîteva minute m-am strecurat din camera mea în această odaie unde lampa a fost lăsată aprinsă și va arde pînă ce va începe noul an. Această scenă — lampa arde, tata doarme în patul de lîngă cămin, iar mama în fund, în colț — nu e de altfel ceva nou pentru mine. Așa era întotdeauna în vacanța de Crăciun, cînd încă nu fusese clădită odăița din spatele casei și rămîneam singur treaz, și citeam, și eram fericit ca un nerod. De sub plapumă zăresc chelia tatii și obrazul lui buhăit, în care descopăr, cînd privesc pe furiș, anumite trăsături blînde, necunoscute. Mama, bătrînă și gingașă, cu scufia de noapte, e cufundată în întregime în așternut, căci suferă de frig. Pe perete atîrnă ceasul cu cadranul pictat cu flori, pe masă sînt cești de cafea, în vatră atîrnă un ceaun negru. Toate aceste lucruri, pe care în copilărie le iubeam, trezesc acum în sufletul meu pustiu o senzație de dezolare ca un vînt înghețat suflînd pe o întindere nesfîrșită, readuc la suprafață urme fugare ale căldurii de odinioară, trezesc imagini ce dispar în grabă, amintindu-mi de zilele dragostei mele. Dragostea, dragostea, da... Și tocmai în această încăpere — aici, în balansoarul roșu — vegheam ore întregi în zilele lungi și fericite de Crăciun, în urmă cu zece ani, în timp ce mama și tata dormeau. Pe atunci nu mă gîndeam încă la acel cuvînt despre care am auzit rostindu-se mai tîrziu atîtea lucruri profunde.

S-a făcut frig. Îmi strîng haina pe mine, mă ghemuiesc în mine însumi ca să mă încălzesc.

Cu zece ani în urmă, stelele luceau pe cer. Îmi plimbam ochii de la una la cealaltă, căci aveau multe de povestit — sclipeau cu un zîmbet șiret, amintindu-și de întîmplările

la care fuseseră martore cu cîtva timp în urmă şi pe care nimeni nu le văzuse şi nu le bănuia. Iar acum îşi făceau cu ochiul una alteia. Eu ştiam, bineînţeles, despre ce era vorba, mă ridicam în pat şi priveam zîmbind pe fereastră. Căci ceea ce clipeau stelele părea să ştie tot firmamentul. Dar numai cele ce se aflau în apropiere îşi povesteau taina mea ; cele mai depărtate aveau desigur alte lucruri de observat.

Cu o zi înainte, stăteam întins pe spate, în pat, într-o anumită casă, mult mai mare decît a noastră. Începuse să se întunece şi unghiul sobei se profila prin fereastră pe cerul de seară. Mă aflam aici ca musafir pentru mai multă vreme ; în această calitate puteam să-mi îngădui să mă retrag pentru cîteva ore, în timp ce oamenii casei îşi făceau de lucru în dependinţele fermei sau în alte încăperi ale casei. Cineva trecu prin curte ; gerul se înmuiase şi zăpada nu mai scîrţîia. În curtea din spate, braţul pompei cobora şi se ridica, dar stivele înalte de lemn din faţa grajdului de vaci înăbuşeau zgomotele. Aş fi putut găsi pe cineva şi în bucătărie, dacă aş fi vrut să stau de vorbă — dar în cameră era bine şi cald şi deoarece toată ziua zburdasem cu copiii, preferam să rămîn puţin singur. Pe atunci eu însumi eram încă un copil ; aveam doar cincisprezece ani. Liniştea dimprejur îmi pătrundea în suflet şi priveam cum licăresc stelele pe cer.

Auzii apoi pe cineva cîntînd în coridor : trii-li-lii-li ; venea din bucătărie şi voia să intre în cameră. Uşa se deschise şi se închise imediat. Doi paşi mici de fată. Linişte şi apoi din nou cîţiva paşi neregulaţi. În curînd, zării figura celei ce intrase, oprindu-se în faţa sobei şi încălzindu-şi mîinile. Trase cu urechea un moment, făcu o mişcare şi ascultă din nou. Apoi se apropie încet de mine şi se aplecă deasupra patului. Nu vedea nimic, se apleca doar încoace şi încolo, încercînd să străpungă bezna în care mă aflam ţinîndu-mi respiraţia. Pipăi de jur împrejur cu mîinile, nimeri întîi obrazul meu şi mă apucă de braţ ; în timp ce o cuprinsei de mijloc, ea se aruncă peste mine în pat. Fără să-mi dau seama de ceea ce se întîmplă, o strînsei la piept, iar ea îşi băgă capul la subsoara mea, ca şi cum ar fi căutat un ascunziş cald. Îi pipăii gîtul, care avea un miros de fetiţă, apoi trupul uşor şi încordat şi

mîinile mele nimeriră o coadă şi un toc de pantof care mă apăsa pe osul piciorului. Ne hîrjoneam, dar nu scoteam nici un cuvînt şi nici nu rîdeam. La început, buzele ni se întîlniră întîmplător, apoi se căutară inconştient, sub impulsul forţelor trezite ale naturii...

Braţele îmi înţepeniră, o aşezai într-o poziţie mai potrivită şi o îmbrăţişai cu putere, nu din pasiune, ci împins de sentimentul ciudat că în braţele mele se afla o fată vie, mai tînără decît mine. Un efect asemănător părea să aibă joaca noastră şi asupra ei. După ce se smucise şi se împotrivise la început, rămase apoi întinsă, fără să se mişte, cu braţele înlănţuite în jurul meu — în patul slujnicei din odaia întunecată.

Se auziră paşi, dar nu se apropiară. Pentru prima oară în viaţă descoperisem acest joc şi ni se părea că făcusem pe ascuns un lucru cu totul necunoscut oamenilor din jurul nostru. Auzisem vorbindu-se uneori de dragoste, dar ne feream instinctiv de acest cuvînt.

În anumite privinţe, viaţa mea e fără îndoială la fel de bogată ca a altora. Mai ales în ultimii ani am trăit multe ceasuri de dragoste — ceea ce însă mi-a produs tot atît de puţină plăcere ca şi băutura, căci mă chinuieşte mereu îndoiala dacă vinul e curat şi mi-e teamă să nu-mi rămînă un gust rău în gură. Ar trebui să văd cu propriii mei ochi cum cresc strugurii, cum se coc, cum fierbe mustul... Acum cîtva timp, am sărutat o fată în timp ce dansam cu ea. Avea un trup mlădios şi în jurul ei plutea un parfum pătrunzător. Iar ea m-a privit drept în ochi, mi-a zîmbit fără nici o jenă şi mi-a spus ceva.

De altfel, în seara aceea a fost foarte plăcut după ce s-a aprins lampa şi au mai venit şi alţii în odaie. Micuţa mea iubită plecase şi se reîntoarse abia mai tîrziu, purtîndu-se ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic; vorbea puţin, ochii ei căprui aveau o privire visătoare şi obrazul îi era îmbujorat. Poate că ochii îi străluceau mai mult ca de obicei, poate că roşeaţa din obraji era mai vie, dar nimeni nu observa. Se îndreptă mai întîi spre sobă, rămase locului şi privirea ei tinerească ardea în penumbră. Apoi se apropie de lampă şi se sprijini de umărul fratelui ei. Îngrijitoarea

de vaci avea o voce frumoasă ; cîntam împreună multe melodii cunoscute din cartea de cîntece. Dar băiețelul voia să povestească numai glume de oameni mari, de care rîdeam cu toții — pînă și argații cu fețele încruntate, care se țineau mai departe de lumină, lîngă ușă. Rîsetele care țîșneau mereu acoperiră pînă la urmă cîntecul și începurăm să ne fugărim prin odaie. La un moment dat, fata mi se așeză pe genunchi, în fața tuturor. În atmosfera de veselie generală care domnea, nimeni nu băgă însă de seamă. Eram tineri și tovarăși de joacă.

Ceasul atîrna pe peretele din fund, și n-am observat că se făcuse tîrziu. De altfel, s-ar fi putut să meargă prost ceasul. Unul din argați însă, care ațipise, se trezi din cauza chicotelilor noastre ce nu mai conteneau și începu să bombăne somnoros. Ne duserăm deci la culcare în cămăruțele de pe coridor, în așteptarea dimineții următoare.

Pe coridor era beznă, dar afară stelele luminau cerul cu scînteierile lor verzui. Crăciunul trecuse.

În amintirile mele — poate că doar în închipuirea mea — există o unitate armonioasă care poate fi comparată cu o suită muzicală executată la violoncel : șapte ani de vreme frumoasă, șapte veri pline de soare și tot atîtea seri înstelate de iarnă. Asemenea avarului care își păzește comorile, așa îmi păzesc și eu amintirile ; uneori, la fel ca acum, dau la o parte toate învelișurile pe care timpul le-a țesut mai tîrziu în jurul lor și le privesc din nou.

Șapte ani de vreme frumoasă, cu veri aurii și ierni geroase ce-ți îmbujorează obrajii. Dar unde e mai frumos cînd e vremea frumoasă ? Pe locurile de joacă din ogrăzile mari și în odăile ce se înșiră una după alta, cu ușile deschise între ele, încît dintr-un capăt poți privi pînă în celălalt.

Pe o zi luminoasă de vară, ai uneori impresia că locuința e goală ; poți să rătăcești din odaie în odaie fără să întîlnești țipenie de om. Dar casa nu e pustie, căci prin ușa deschisă se aude tictacul ceasului pe peretele din fund al salonului ; deodată, vîntul umflă perdeaua. Ca și cum cineva ar fi privit pe fereastră, l-ar fi salutat pe musafir și apoi ar fi dispărut din nou : „Ia loc o clipă, vremea frumoasă îți va ține tovărășie“.

După cîtva timp însă, te duci la fereastră, deoarece ai impresia că adierea de vînt a fugit înapoi în grădină şi că cineva se află acolo. Şi într-adevăr, aşa e : printre crengile mărului, o zăreşti pe mezina casei, cu braţele pline de frunze de revent. La drept vorbind, nu-i poţi desluşi decît şorţul şi frunzele mari, verzi. Şi ea te-a zărit, îţi face semn cu capul printre crengi şi fuge în casă. Apoi te aşezi lîngă ea în bucătărie şi stai de vorbă, privind-o cum îmbucătăţeşte frunzele :

— Mama s-a dus în poiană să vadă dacă viţeii au apă. Băieţii sînt în luncă, la cositul ierbii.

Se aude un fîlfîit. O pasăre zboară încoace şi încolo prin faţa ferestrei, vrînd să intre în odaie. Împrăştie cu aripile lumina strălucitoare în jur, apoi se avîntă iar în arşiţa soarelui, spre libertate, deasupra cîmpiei necuprinse ce răsună de un zvon continuu : e zgomotul cosaşilor ce se mişcă în ritm, însoţit de sunete înăbuşite, pe poienile dimprejur.

Pe urmă se lasă tăcerea. Fata mărunţeşte frunzele şi e atentă la lucru. Dar în clipa cînd paşii stăpînei casei se aud în pridvor, ridică privirea şi trece alături — şi parcă nici nu observă că te-ai sculat să o întîmpini pe stăpîna casei, care e istovită de căldură şi că începi să discuţi cu ea. O singură dată îşi ridică privirea spre tine, în timp ce se apleacă să aţîţe focul.

În tot timpul zilei, vremea se menţine frumoasă, ferestrele şi uşile rămîn deschise. Şi noaptea e frumoasă, iar băieţii nu se duc pînă tîrziu la culcare. Pe la miezul nopţii mai vine cineva din sufragerie şi trece prin coridor, în odaia de dormit.

I-a dus oaspetelui ceva de băut şi a întîrziat puţin.

Iarna însă e un ger tăios şi toate ferestrele sînt îngheţate. Dar cineva a făcut un ochi în fereastră şi te-a zărit ; eşti condus în odaia din fundul coridorului, unde se simte răsuflarea sobei încinse şi aroma unei ţigări uşoare. Fiica gazdei aduce cafea, îţi face semn cu capul, aproape că plînge de bucurie şi pleacă din nou.

Şi toată ziua nu reuşeşti să stai de vorbă cu ea, căci are treabă în gospodărie... Dar cînd se lasă noaptea şi stelele încep să lucească pe cer, stai lungit pe pat în su-

fragerie, singur. Cineva intră repede în cameră fără să te observe și îi urmărești pașii, atît de cunoscuți. Bezna nu te împiedică s-o privești în ochi cînd vine spre tine. Cîteva minute se aud doar niște foșnete, apoi vocea de lîngă tine întreabă :

— Vii să mă însoțești ?

— Unde ?

— La cizmar.

— Ce-ai de făcut acolo ?

— Trebuie să-mi iau ghetele.

— Cum ajungem acolo ?

— Cu săniuța.

Afară cerul e spuzit de stele, martore secrete ale atîtor întîmplări. În timp ce aluneci la vale, auzi cum vacile din grajd își zornăie lanțurile, iar slujnica îngînă un cîntec. Cizmarul locuiește peste deal în pădure ; te așezi lîngă focul din cămin, o vecină veselă îi fredonează copilașului cizmarului un potpuriu. Fularul tău și pălăria domnișoarei de la fermă au un aer foarte elegant în odaia cizmarului, încît toți rămîn tăcuți ; numai cizmarul, cu mîna proptită în șold, stă de vorbă cu domnișoara. Drumul de întoarcere durează mult, cît mai mult, căci e iarnă și toate încăperile de pe coridor sînt neîncălzite. Oaspetele trebuie să doarmă dincolo, chiar lîngă odaia de dormit a gazdelor. Cînd se întorc de la cizmar, își spun deci noapte bună chiar pe coridor.

A doua zi de dimineață se face iar vreme frumoasă și e Boboteaza. Seara se aude în curte clinchet de zurgălăi. Gazdele pleacă la serbare într-o sanie cu doi cai.

În acești șapte ani înfloritori, ea se făcu mare și se dezvoltă. Îmi aduc aminte de o vară cînd ședea în iarbă, în curte și i se vedeau toate dantelele albe de sub fustă și nimic rău nu era în asta. Îmi aduc apoi aminte că nu-mi plăcea cînd începu să poarte fuste mai lungi, iar cozile și le încolăcea pe cap. Pe vremea aceea observai o dată că purta sutien ; zîmbi și o luă la fugă. Se înălțase repede și avea o înfățișare firavă. În acea vreme mă duceam mai rar pe la ei și de fiecare dată găseam oaspeți, așa că nu puteam sta prea mult împreună. De altfel, aveam pe atunci o prietenă în oraș, o poloneză mică și nostimă...

Așa, soarele îmi lumină timp de două veri cînd ici, cînd colo, pînă ce într-o seară mă aflam din nou singur la ei — și o văzui mînînd viței pe uliță, spre casă. În aceeași seară reușii s-o cuprind în brațe în cămăruța din colț și observai că trupul i se împlinise. Se născu ceva nou între noi, mirosul părului se schimbase. Eram acum mari și dragostea ne aprindea sîngele. Dar ea era frumoasă și neatinsă, ca pe vremuri cînd ne hîrjoneam în pat, în cămăruță...

Apoi se întîmplă că nimerii la ei acasă într-o noapte de duminică și găsii toate ușile închise. Și se mai întîmplă că în vara aceea se mutase din camera ei și dormea singură în cealaltă parte a coridorului și mă observă pe cînd treceam prin curte.

În noaptea aceea frumoasă — avea optsprezece ani și era vrăjită de dragoste — îmi deschise ușa și mă lăsă să intru la ea...

Cerul era acoperit, noaptea se învăluise în umbre. Doar căldura trupului ei o simțeam lîngă mine.

Aș putea încheia aici această oră de reculegere, asemenea avarului care s-a îmbătat îndeajuns de strălucirea comorilor sale ascunse. Suita cea frumoasă s-a sfîrșit, finalul cel scurt se termină cu un pianissimo prelung, ce se transformă într-un crescendo și apoi se pierde — și astfel dispare undeva în neant tot ce-a fost frumos pe vremuri... Vremea bună s-a dus, începe viscolul și uneori se stîrnește chiar furtună...

După această noapte frumoasă a urmat duminica, frumoasă și ea, însă rece. Chiar în aceeași seară a trebuit să plec. Îmi amintesc cum stătea pe scară și flutura o batistă albă, pînă ce dispărui la o cotitură a drumului.

Restul verii îl petrecui ici și colo, fără s-o mai întîlnesc, iar la începutul toamnei, ca să scap de întuneric, plecai în capitală. Îmi plăcea să mă plimb pe străzile luminate, sub copacii cu frunziș des și prăfuit sau să mă așed pe o bancă pe promenadă, lîngă un necunoscut care, la fel ca și mine, urmărea cu privirea trecătorii. Într-o asemenea seară de toamnă, se naște oarecum o dispoziție sufletească asemănătoare între oameni. Peisajul e o chestiune de dispoziție și într-o seară ca asta e ca o ființă apropiată, care se în-

rudeşte cu fiecare dintre cei ce se află în ambianţa lui, insuflîndu-le uitare şi bucurie. De departe se aude răsunînd muzica şi pe lîngă mine trec oameni pe care nu-i cunosc, dar cu care am totuşi ceva comun. Uneori trec şi cunoscuţi, oameni tineri, prieteni de pe meleagurile vacanţei, fiecare cu bucuriile şi durerile lui ascunse — colegi buni şi iubiţi de universitate. Trăiască viaţa !

În toamna aceasta am început să duc o viaţă mai liberă decît pînă atunci. Mă simţeam cuprins de o senzaţie de forţă şi mi-era mai plăcut să veghez decît să dorm. Mergeam pe la baluri, unde făcui cunoştinţa unor fete drăguţe şi foarte elegante, care mă priveau zîmbind şi mă tratau cu o încredere copilărească. Se rezemau de mine cînd stăteam lîngă ele şi uneori, cînd dansam, le simţeam periculos de aproape.

Din cînd în cînd, intram şi în restaurante ; în mine palpita o veselie nouă şi mă miram că nu mă pricepusem să descopăr mai devreme deliciile pe care le împrăştie scînteierea vinului rubiniu. Pe atunci se întîmpla uneori să-mi amintesc de ea în mijlocul unei petreceri — şi o revedeam în închipuire fluturîndu-mi batista albă în ziua ce a urmat acelei nopţi. Un dor pătimaş îmi înfiora trupul, inima îmi era cuprinsă de o desperare fără margini, deoarece nu puteam să ajung la ea în aceeaşi noapte. Dar cînd va veni Crăciunul, atunci... atunci zilele sînt întunecoase. Şi va fi din nou a mea, căci mi-a făcut semn cu batista. Dar fără a mă urni din loc, visul devenea realitate, căci femeia de lîngă mine, cu trup molatic şi fierbinte, îşi înlănţuia braţele în jurul gîtului meu. Iar vinul spumega în cupe şi trebuia să-l bei repede ca să nu se reverse. Îmi amintesc că în momentul acela mi-a spus : „Acum ţi-ai trădat prima ta dragoste, băiete“. Credea că făcuse doar o glumă bună, dar de fapt îmi zdrobise visul ! Şi cupele se umplură din nou. Să trăiască, să trăiască viaţa !

De Crăciun, cînd plecai acasă şi mă apropiai de locurile cunoscute şi dragi, mă cuprinse o nelinişte. Pe măsură ce pătrundeam mai adînc în pădure, aveam tot mai mult senzaţia că de undeva, dintre copaci, mă urmăreşte privirea ei. Stătea în curte şi mă privea cu ochii ei mari, căprui. După ce am ajuns acasă, am adus pe nesimţite

vorba despre ea. Dar nu aveau nimic deosebit de povestit, de cînd fusesem, în primăvară, acolo. Se părea că-i merge bine. Desigur, aşa îmi închipuisem şi eu...

După ce petrecui două zile acasă, colindînd înălţimile dimprejur şi vizitîndu-mi vecinii, începu să-mi fie dor de ea. Închis între pereţii strîmţi ai casei noastre, o vedeam cum trecea prin curtea cea mare a fermei şi prin camerele numeroase, cum hrănea viţeii şi ducea lemne în camera din colţ — şi în minte mi se înfiripa o imagine diferită a ei, mult mai limpede şi care făcea să pălească imaginea dinainte. Îmi apăru apoi în minte femeia, aşa cum fusese o singură dată şi despre a cărei existenţă nimeni altul, afară de mine, nu ştia — căci mie îmi aparţinuse. Mă simţeam mişcat gîndindu-mă că suferise de dor în toate acele luni, că oftase poate pe ascuns în multe seri, cu ochii pierduţi în zare. Priveam pădurile întinse care o înconjurau şi simţeam o duioşie pentru copacii bătrîni care îi ascultaseră suspinele şi o mîngîiaseră poate. O iubeam — şi tocmai acum, după toate cîte se întîmplaseră, aveam nevoie de ea. Simţeam cum sufletul îmi creşte şi cum se naşte un sentiment de fericire senină. Iată-ne păşind mînă în mînă prin vîrtejurile ciudate ale vieţii, căci ne aparţineam unul altuia şi nici unul nu-l va părăsi vreodată pe celălalt... Umblam fredonînd prin pădure şi căutam să descopăr pe cer stelele cunoscute.

Dumnezeule ! O dată, pe cînd mă plimbam, rămăsei deodată pironit locului, parcă mi-ar fi apărut în faţă un animal de pradă cu colţii rînjiţi. Dumnezeule, cum am putut să fiu un asemenea monstru ! Tot felul de gînduri îmi treceau prin minte ; timp de şase luni zăcuse bolnavă de moarte, pe cînd eu petreceam prin restaurante, şi cu toate că auzisem vorbindu-se mereu despre ea, nu m-am dus s-o văd şi să-i spun ceea ce nu fusese încă spus... Vin, vin îndată ! Trebuie să mă duc la ea, la ea !

Ce lucru minunat să alergi spre iubita inimii tale şi să simţi că în momentul acela o iubeşti mai puternic şi mai adînc ca oricînd. Nimeni din casă nu bănuieşte că de ani de zile există ceva între noi, nimeni nu ştie ce s-a petrecut chiar sub acest acoperiş între doi oameni tineri în lungile seri de iarnă şi în nopţile calde de vară. În timp ce intri în casă şi dai bună seara tuturor, încă înainte de a te fi

apropiat de ea, privirea-i iubitoare te-a şi mîngîiat în taină, te-a îmbrăţişat, te-a sărutat şi ţi-a spus că totul a rămas neschimbat, neschimbat...

Cînd ajunsei la fermă, erau acolo mulţi oaspeţi. Cele două saloane erau pline de lume ; într-o cameră se afla un unchi şi pînă şi din bucătărie se auzeau glasuri de femei. Ţineau o adunare de familie şi — întrucît eram şi eu o rudă îndepărtată — mă primiră cu bucurie. Îi salutai deci pe toţi în mod deosebit de prietenos şi dintr-un motiv oarecare evitai să mă uit la ea. Cînd mă aflai însă în faţa ei rămăsei descumpănit : privirea ei pătrunzătoare nu trăda nimic — probabil din cauza numeroaselor persoane din jur. Oaspeţii mai în vîrstă discutară cu mine despre unele şi despre altele, iar ea dispăru în bucătărie, ca să se ocupe de tratarea oaspeţilor.

Deodată mă cuprinse o senzaţie ciudată de frig. Ce se întîmplase oare ? Ce aveau aceste încăperi ? De ce nu pătrundea nici o rază de soare înăuntru, deşi vremea era încă senină ?

— Ei, cum mai merge cu viaţa ? întrebă stăpîna casei.

— Aşa şi-aşa, răspunsei.

Ea se întoarse din bucătărie, dar rămase în camera de alături şi nici mai tîrziu nu se apropie de grupul în care mă aflam. Îi vedeam profilul şi o observam cum zîmbea, ascultînd ceea ce i se spunea. Ştia că o privesc, dar nu-şi întoarse niciodată capul spre mine. Pe urmă, găsi prilejul să-şi schimbe locul astfel, încît să n-o mai pot vedea. Totul era limpede.

Astfel au luat sfîrşit anii adolescenţei mele. Viaţa şi toate cîte mă înconjurau îşi pierdură strălucirea, lumina lor se stinse cu încetul, deşi speranţa încă mai lupta cu întunericul. Apoi tenebrele puseră stăpînire pe mine şi inima începu să bată în gol, calmă şi tăcută, singură între cer şi pămînt, ca în grădina unei case pustii. Dar putea fi vorba de singurătate ? Că doar numărul prietenilor mei creştea mereu !

Cu prilejul acelei vizite n-am putut să-i vorbesc între patru ochi, ci am schimbat doar cîteva cuvinte indiferente în prezenţa unor musafiri. În iarna următoare am dus o viaţă mai liniştită, iar cînd veni vara m-am dus din nou

la ea. Dar nu se schimbase. E adevărat că în societate se amuza de glumele mele şi se întîmpla uneori să-mi pună o întrebare, ceea ce mă bucura peste măsură. Cînd însă băgă de seamă acest lucru, făcu cîteva observaţii al căror sens ar fi trebuit să-mi apară limpede dacă aş fi avut puţină judecată. Dar judecata mea nu funcţiona şi în următoarea vacanţă de Crăciun mă dusei din nou la ea. O dată ne-am întîlnit la o serată, unde se dansa. Am observat atunci că mă dispreţuia. Gura ei frumoasă şi privirea ei adîncă exprimau dispreţ într-un mod mai grăitor decît ar fi putut s-o facă vorbind. Iarna următoare am trăit din nou într-un vîrtej — n-are nici un rost să mă ascund după degete. Nopţi de-a rîndul goleam cupele cu vin spumegînd, iar spre dimineaţă mă regăseam singur în locuinţa mea ; mărturisesc că adeseori mi se umpleau ochii de lacrimi — bineînţeles cînd nu aveam musafiri la mine. Plîngeam, mă înduioşam şi o dată, pe la cinci dimineaţa, i-am scris o scrisoare, prima şi ultima mea scrisoare. Din nefericire, n-am aşteptat pînă a doua zi ca să i-o trimit.

Nu aşteptam răspuns şi nici n-am primit. Respiram acum aerul uşor de primăvară şi pînă şi ultimele mele speranţe şi planuri de viitor se topeau ca zăpada pe străzile umede. Trăiam doar aşa, ca să trăiesc, şi asta nu era rău. Bunii şi iubiţii mei colegi de universitate clătinau pe ascuns din cap şi o dată, cînd mă îmbătasem din nou, mi-au spus fără înconjur că sînt un ratat, iar eu le-am răspuns rîzînd că într-adevăr aşa stăteau lucrurile şi că nu era nevoie de o minte prea ascuţită ca să se constate asta. După ce văzusem răsărind soarele de iunie la capătul multor nopţi albe, îmi veni în minte să plec acasă, la ţară, la părinţi.

Degradarea e un lucru foarte ciudat. Mi se spune acum că sînt un ratat şi desigur că aşa e, dar cînd încerc să-mi dau seama ce s-a petrecut cu mine, care este natura acestei stări de decădere, nu reuşesc să avansez cu nici un pas. Urăsc şi iubesc aceleaşi lucruri ca şi înainte. Înclinaţiile mele etice şi estetice sînt exact aceleaşi ca pe vremuri. Trăiesc mai simplu şi ceea ce fac e mult mai plăcut decît ceea ce făceam pe cînd eram un adolescent plin de speranţe. Bani ? N-am avut niciodată avere, dar sînt convins că, acum, cînd am decăzut, voi avea în scurtă vreme bani. Entuziasmul sau mai bine zis lipsa entuziasmului pentru activitatea

mea de pînă acum a fost întotdeauna aceeaşi. În ce sens pot fi atunci considerat decăzut? Dacă sînt decăzut, oare n-am fost întotdeauna aşa? Căci eu nu m-am schimbat; doar ceilalţi şi-au schimbat atitudinea faţă de mine, au încetat să-şi cheltuiască banii în compania mea şi-mi spun acum: „Eşti un ratat!"

Am citit de curînd, într-o carte de Maeterlinck, că împrejurările externe, faptele bune sau cele rele, nu reuşesc niciodată să transforme natura intimă a unui om. Un om rău rămîne rău chiar dacă în anumite împrejurări pare să facă numai lucruri bune. Tot astfel stau lucrurile şi cu cei buni. Degradarea e o chestiune cu totul superficială, o întîmplare, ca o palmă pe obraz. Este consecinţa unei ciocniri între natura intimă imuabilă a unui individ cu principiile tot atît de imuabile ale societăţii. Din punct de vedere fizic, decad acei care... Dar ce importanţă au acum toate astea!

Aş putea să mai povestesc, ca un fel de epilog, despre ceea ce s-a întîmplat către sfîrşitul verii trecute. Luna iunie trecuse de mult, pe nesimţite se scursese şi iulie, zilele se scurtau, iar timpul se făcuse mai puţin călduros. Intrasem în august, cînd, într-o zi, stăteam cu mama în pridvorul *saunei* şi legam măturici de baie. Mama, căreia îi făcea întotdeauna o deosebită plăcere să lucreze împreună cu mine, cînta încet, soarele strălucea peste casele cufundate în liniştea văratică a duminicii, întreaga natură respira armonie. Parcă redevenisem copil — în faţa ochilor mi se perindau nenumărate imagini, ca pe vremuri înainte de a adormi, ultimii ani se pierdeau tot mai mult în ceaţa uitării pe măsură ce soarele dispărea la orizont. Şi uitarea aceasta mă făcea să mă simt liber. Dar cînd se lăsă seara, fui cuprins parcă de un vîrtej de fericire, căci deodată avui presimţirea de nezdruncinat că i se întîmplase ceva care o făcea să tînjească după fericirea trecută. Tîrziu, cînd toţi ceilalţi erau în culcuşurile lor, mama dispăru; îndreptîndu-se spre malul lacului, începu a culege clopoţei, fără să ştie nici ea de ce. Apoi apăru în curte sub o tufă de liliac şi trecu prin sală, cu buchetul de flori în mînă... În întunericul serii, tînărul porneşte, trecînd pe lîngă pîlcurile de case adormite, o ia pe drumul cel mai scurt, trece pe

lîngă un gard şi traversează poieniţe pierdute în ceaţă, păşeşte pe potecile din jurul colibelor ; străbate o ogradă şi ajunge în pădure. Zăreşte acum clopotul care ziua cheamă oamenii la masă, manivela pompei de lîngă grajd, mesteacănul din curte şi fereastra bucătăriei.

Mă aflam din nou la fermă. În partea cealaltă a coridorului nu mai dormea acum nimeni. Dar uşa casei nu era încuiată — şi mă întinsei pe patul argatului care se dusese la iubita lui. Ziua următoare trecu în linişte, dar nu mai exista acum, între mine şi gazdele mele, acea apropiere sufletească din trecut. Am luat cafeaua de dimineaţă, apoi veni masa de prînz — şi am rămas şi noaptea următoare. Ea fusese între timp grav bolnavă şi reuşise să se împace în sinea ei cu gîndul morţii. Rămăsese în viaţă, dar inima ei era pustiită. Seara tîrziu, o văzui trecînd prin curte şi o strigai de pe scara casei ; veni, palidă şi frumoasă, cu paşi rari şi obosiţi şi se aşeză în faţa mea.

Căuta să mă împiedice a vorbi despre lucruri ce nu rabdă să fie rostite în cuvinte — şi începu îndată să se intereseze de tot felul de noutăţi. Dar eu nu puteam să tac, vorbeam într-una şi, văzînd că nu-mi răspunde nimic, am început să mă apăr.

— Nu are nici un rost să mai vorbim de asta, îmi spuse ea.

O întrebai :

— Nu mai e nimic de făcut ?

Îmi răspunse surprinzător de hotărîtă şi liniştită.

— Nu.

Urmă un sfert de oră de tăcere, pe care căutam s-o prelungesc în mod dramatic — şi îmi întipărisem o expresie de durere pe obraz. Apoi începui din nou să vorbesc, trecînd treptat la un ton glumeţ. Dar ea nu mă urmă în acest joc, suspină adînc şi apoi se ridică să plece. O rugai să-mi dea mîna, i-o strînsei cu înflăcărare, făcui glume din ce în ce mai nesăbuite şi, în sfîrşit, îi spusei : „Noapte bună". Ne despărţirăm. Mă dusei la culcare cu sufletul încremenit şi dormii neaşteptat de bine.

Cînd îndrăgostiţii încep să discute despre principii, îngerul dragostei se îndepărtează.

În ființa mea există o pornire pe care numai ea, unica mea iubire, a știut s-o înțeleagă. Dragostea noastră, pe măsură ce amîndoi am crescut, a prins și ea aripi, de la primele sentimente copilărești pînă la cel mai înalt extaz, a devenit un cristal extraordinar de fin, ce atîrna de un fir de mătase. Dar într-un ascunziș întunecos se afla un duh rău, care rînjea pe tăcute, căci prevedea ceea ce avea să se întîmple. Apoi apăru netezindu-și barba și, cu o mînă dezgustător de murdară, rupse firul de mătase, încît cristalul să făcu fărîme : „De unde să știu eu că un giuvaer de sticlă poate fi atît de prețios ?“ Și, ca să umple măsura, pocitania, cu un rînjet ce-i descoperea gingiile stacojii, se puse să adune cioburile de sticlă : „Ia să vedem dacă se mai poate face ceva cu ele“.

Către sfîrșitul verii, cînd te culci în fîn, se întîmplă să te mai lași pradă unor vise fantastice înainte de a adormi...

În august va avea loc nunta. Am primit invitația. Tata și mama nu vor să se ducă, sînt bătrîni și sfioși și puțin cam... Nu au nici îmbrăcăminte potrivită. Dar sînt convinși că eu mă voi duce, căci m-am întors între timp din oraș și am comandat trăsura și calul pentru ora două și jumătate. Eu mă agit prin casă și îi las să creadă că mă pregătesc, iar pe masă sînt flori într-o vază de cristal ornamentată cu argint. Mama se gîndește : „Întotdeauna a ținut la ea. Încă de copii se jucau împreună. Dar acum pare trist ; pe dinafară e vesel, dar ochii îi sînt ciudat de umezi.“

Argatul cel tînăr, îmbrăcat în hainele sale bune, vine cu armăsarul. Împachetez vaza cu flori într-un carton, o duc la trăsură și-i spun băiatului :

— Du asta la fermă și dă-o miresei. Trage direct în curte, nu te da jos din trăsură, ci întoarce și vino imediat înapoi. Să faci întocmai cum ți-am spus.

Tata și mama se privesc nedumeriți, ca și cum m-aș fi strîmbat la ei pe neașteptate.

Zîmbesc și îi spun mamei :

— Hai, du-te de fă cafea.

Mama pare contrariată, dar nu spune nimic și după cîtva timp mă cheamă cu o voce gravă :

— Vino la masă.

Iau o sticlă cu gîtul lung, o destup și o pun pe masă. Apoi aduc pahare și-i fac semn tatii să bea. Tocmai își

citea ziarul ; poartă o cămaşă cu mîneci rupte şi cîrpite. Zîmbeşte silit ca să nu-mi strice cheful şi bea fără nici un cuvînt.

Apoi iau puşca de pe perete şi mă pregătesc să plec. În momentul acesta, obrazul zbîrcit al mamei începe să tremure, o podideşte plînsul şi se aruncă hohotind pe pat. Rămîn pe loc, nimeni nu rosteşte nici un cuvînt. Tata însă s-a făcut roşu la faţă şi pare hotărît să vină după mine.

Mă apropii de mama, îi pun mîna pe umărul ce zvîcneşte şi-i spun :

— Nu-ţi fie frică, mamă ; n-am de gînd să mă omor.

Şi, fără să-i arunc nici o privire tatii, plec. Pătrund tot mai adînc în pădure, care mă întîmpină neprietenos, se închide în tăcerea ei în această zi de august şi respiră umezeală.

În sfîrşit, trece şi ziua nunţii, devine şi asta o amintire — la început apropiată, apoi mai îndepărtată şi în sfîrşit se cufundă pentru mult timp în uitare. Doar uneori, după zece ani, îmi povesteşte cîte cineva : „Atunci, da, atunci cînd şi-au serbat nunta..."

Şi se lasă somnul.

A urmat o toamnă blîndă şi apoi am plecat în capitală. Ar fi prea plicticos să scriu tot ce s-a întîmplat în ultimele luni, deşi ar fi multe de spus şi de povestit. În general vorbind, a fost mare minune că în tot acest timp mi-am păstrat o anumită nepăsare binefăcătoare ; viaţa mă mulţumea deşi nu realizam mare lucru. Cred că starea asta de spirit o datoram faptului că mă lăsam absorbit de studiile mele, ştiind că se apropie de sfîrşit. Pe de altă parte însă, se datora şi anotimpului întunecos. Petreceam mult timp cu lumina aprinsă.

O singură dată am şoptit într-o ureche gingaşă, în timpul dansului : „Aveţi păr frumos, domnişoară ; aş putea să înnebunesc din cauza acestui păr". Ea dădu din cap cu ochii pe jumătate închişi. Îmi amintesc că era tunsă scurt, cu o cărare la mijloc ; părul ei negru unduia în jurul obrazului alb şi avea o vagă mireasmă de iarbă arsă de soare...

Veni din nou vacanţa, dar în „inima" mea nimic nu se mişca.

În seara de Crăciun mă aflam acasă şi mi-am făcut timp să intru în *sauna*. Pe scurt, acele patru luni n-au lăsat în mine nici o urmă, „sufletul" meu nu se mişcase din loc nici cît un fir de păr. Aşa de searbăd era.

Aşteptam un răspuns şi zilele mi se păreau lungi. M-am dus din nou la ei acasă — nu pentru ea, ci pentru a-mi lua rămas bun de la locurile dragi ale copilăriei. Căci între timp îi scrisesem unui fost coleg de şcoală, care lucrează ca maistru într-o fabrică de cherestea. Scrisoarea mea l-a amuzat pe acest mucalit: „Fii sigur că vei reuşi să aduni o sumă frumuşică în această comună cumsecade. Vino fără nici o grijă şi vei găsi de lucru în pădurile noastre, pînă ce vei pleca în America. Dar nu uita să-ţi aduci cizmele de pîslă", îmi răspunse el.

Nu am uitat-o, dar cred că n-am s-o mai întîlnesc niciodată, căci în viitor îmi va fi greu să mă întorc în această regiune. Nu voi afla cînd va avea copii şi cînd va muri. Dacă nu-mi vor da cumva stelele de ştire.

Celălalt lucru... nu îl fac, mai ales din cauza mamei. Şi în afară de asta, în mine există o nelinişte, ca şi cum aş avea fapte mari de îndeplinit, dar nu pot să-mi dau seama ce anume. Cred însă că se vor contura cu timpul şi uneori simt cum inima îmi bate, plină de speranţe.

În orice caz, oriunde m-aş afla, voi putea să-mi zvîrl şapca în aer şi să le vorbesc stelelor: „Foarte bine, sclipiţi paşnic din înălţimile voastre. Desigur că şi ea vă priveşte în acest moment."

Iar acum le spun pentru ultima oară noapte bună de la această ferestruică, de unde de atîtea ori am privit minunatul cer înstelat al tinereţii mele apuse pentru totdeauna. Şi pentru a-mi reţine blestematele de lacrimi, le spun şi lor pe şoptite „noapte bună", aşa cum i-am spus şi *ei* atunci, în amurgul acela de august, în pridvor.

Elmer Diktonius

(1896—)

Un tangou finlandez

(Gravură în lemn)

Lui Janne sîngele i se urcă la cap ca un torent clocotitor ; vede roşu înaintea ochilor, mîna stîngă îi zvîcneşte spre cuţitul *puukko* de la brîu — mîna dreaptă se agită în aer, ca şi cum ar căuta să apuce ceva, să se proptească de ceva, şi un gînd, o întrebare îi sfredeleşte mintea :

— Să-i înfig cuţitul, să i-l înfig în piept ?

Are senzaţia că pămîntul întreg se ridică şi se lasă în acelaşi ritm cu pulsul său care bate nebuneşte ; şi tot ce se află împrejur — leagănul şi copacul, cerul, drumul şi chipul celui din faţă, al nemernicului — se mişcă în acelaşi ritm ameninţător, prevestitor de nenorocire. O încordare fără de margini îl apasă din toate părţile şi întrebarea cea mai importantă dintre toate, jucînd pe muchea cuţitului, îl împinge şi îl hărţuieşte : „S-o fac ?"

— Hei, mîrîie celălalt şi, înaintînd cu îndrăzneală cîţiva paşi înspre Janne, îşi apropie obrazul de al lui şi îşi descoperă într-un rînjet dinţii de sus — „Ca un cîine, gîndeşte Janne, un cîine gata să muşte" — întregul şir de dinţi cu vîrfuri putrede şi cu găuri negre, în care privirea lui Janne pătrunde fără să vrea.

— Lasă laba de pe scobitoarea aia, auzi ? Sau... şi în timp ce gîfîie acest „sau", îşi saltă puţin mîna din buzunarul hainei, doar atît cît să se vadă ceva care apasă pe căptuşeala buzunarului : „Revolverul !" îi trece îndată lui Janne prin gînd.

În capul lui Janne tot mai umblă acel „S-o fac ?“ ; ochii lui însă, care se uită cînd la gura nemernicului, cînd la buzunarul hainei lui, s-au sfătuit între timp cu judecata sa și i-au dat să înțeleagă : „Prostii, n-are nici un rost — în singurătatea asta nu e nimeni care să vadă, care să poată povesti apoi cum s-au întîmplat lucrurile !“

Dar nu frica îi inspiră această prudență, căci deodată Janne își zvîrlă mîna dreaptă înainte, direct în obrazul nemernicului, și cu palma deschisă îl plesnește de jos în sus ; din obrazul lovit simte cum îi curge ceva cald pe mînă, iar pălăria celuilalt cade pe jos.

— Hai, spune Janne, du-te acum acasă cu revolverul tău. Ești un vagabond blestemat și nu îndrăznești să ieși la dans fără o unealtă de împușcat ! Parcă o armă cu păsat n-ar fi destul de bună pentru unul ca tine ! Dar ia seama la ce-ți spun — și Janne își ridică glasul, ca și cum ar vrea să facă să se audă mai bine ceea ce avea să spună — bagă-ți mințile în cap, golanule, și lasă fetele noastre în pace și mai ales pe Elin ; vezi mai bine de fetele de la sanatoriu și de alte ofticoase ! Altfel... și Janne se apropie de nemernic, dar acesta se dă în lături, își culege repede pălăria de pe jos și o ia la fugă ; se întoarce însă din mers și rînjește amenințător :

— Mă, cumpără-ți gudron [1], o să-ți fie de trebuință, lighioana dracului. Și dă-i multe salutări Elinei din partea mea.

Janne rămîne cu ochii holbați, sprijinindu-se de stîlpul leagănului cel mare. Mintea îi este încă tulbure, toate i se învîrtesc și îi scînteiază în fața ochilor ; treptat însă peisajul, care plutea într-o ceață roșie învolburată, își recapătă liniile și culorile naturale — întîi se lungește, apoi se îngustează și fiecare lucru revine la loc : leagănul cel mare, copacii, tufișurile, drumul. Janne se ține cu mîinile de stîlpul leagănului și simte cum îl trec frigurile ; cu cîteva secunde înainte îl treceau căldurile — acum îl ia cu frig. Își ridică pălăria de pe jos, își șterge fruntea și interiorul pălăriei, apoi și-o pune pe cap. Îl scutură frigurile, dar caută să se stăpînească : parcă ar fi înghițit ceva dezgustător și îi vine

[1] Gudronul era folosit în Finlanda, din timpuri străvechi, ca remediu universal, mai ales în bolile venerice.

să vomite. Blestematul ăsta de orăşean! Vine aici şi face pe domnul cu freză pomădată şi cu şoşoni. A reuşit, cum se vede, să-i sucească minţile Elinei, dar dumicatul ăsta o să-i rămînă în gît. O să aibă el, Janne, grijă de el să nu-i tihnească, chiar dacă ar trebui să-l coste cîţiva ani de închisoare. Elin! Janne a cunoscut în viaţa lui tot felul de fete, s-a avut bine cu una şi cu alta — Elin însă înseamnă pentru el mult mai mult decît celelalte, ea e altfel; Janne ştie că dacă ar cutreiera toată lumea, dacă ar bate la toate uşile şi s-ar strecura prin toate ferestrele, n-ar putea să găsească alta atît de cinstită şi de curată ca ea. Curată, da — chiar cînd face dragoste şi muşcă şi zgîrie şi sărută cu foc, chiar atunci, e atît de minunat de curată, deşi Janne nu-şi poate explica bine cum vine asta. Şi din nou se înfioară.

Dar iat-o că vine! E în spatele tufişului de ienupăr de lîngă leagăn; rămîne locului tăcută şi îl priveşte cu ochi ciudaţi, întrebători; mîna stîngă o ţine apăsată pe piept, ca şi cum ar vrea să-şi liniştească inima, să-i astîmpere bătăile.

— Elin, spune Janne încet, Elin.

Şi între ei începe să se depene un dialog monoton, cu puţine cuvinte şi în aparenţă foarte liniştit. Îndărătul cuvintelor stau însă la pîndă îndoielile şi întrebările, ca nişte broaşte rîioase în jurul unui pîrîu limpede.

Ea: Ce s-a întîmplat? Parcă striga cineva.

El: Mai nimic, eram eu cu încă cineva. Nimic grav. Fii liniştită, o scot eu la capăt cu oricine ar fi. La leagănul mare se iscă totdeauna gîlcevi, tot felul de beţivi şi de-alde ăştia. Dar a plecat.

Ea: Da, dar credeam... Cine era de fapt şi despre ce a fost vorba?

Janne nu poate să-i explice şi de altfel nici nu are chef s-o facă — dar asta nici n-are importanţă. Importantă e mai curînd întrebarea nerostită dacă golanul a avut într-adevăr a face cu Elin şi dacă există vreun temei pentru flecăreala lui încîlcită şi pentru minciunile lui gogonate. Janne însă nu poate s-o întrebe deschis pe Elin; ar fi ca şi cum ar da cu o piatră într-o floare. Se cutremură numai la gîndul acesta. Şi deodată se simte cuprins de un val fierbinte, care îl împinge cu putere spre Elin; trebuie să fie a lui

chiar acum, pe locul acesta — și se va vedea atunci cine-i mai tare. O va pune astfel pe Elin la încercare, își va bate joc de golanul acela, îi va arăta el ce poate. E stăpînit de ideea că trebuie să se întîmple neapărat, că e singurul lucru potrivit în momentul acela.

Ocolește leagănul și se apropie de ea. Elin își ține mîna tot pe piept, respiră greu, îl privește într-un chip ciudat. În tăcere se petrece următoarea scenă : o cuprinde și, aruncîndu-se pe jos, o trage după el — nu simte de fapt nici o dorință, ci numai durere, o durere urîtă, crudă, goală ; totuși, trebuie să se întîmple, știe că vor fi amîndoi nefericiți, că se va termina după aceea pentru totdeauna între Janne și Elin, dar trebuie să se întîmple. Atunci ea deschide gura, respiră agitat — miroase a vițea, ca de obicei, gîndește Janne, a lapte cald, proaspăt muls ; nici una nu e așa curată ca ea — și în sfîrșit, reușește să șoptească grăbit :

— Nu, nu ! Nu acum ! Nu acum !

Dar fiindcă Janne nu ține seama de ceea ce îi spune, se scoală repede în picioare, îl împinge la o parte și șoptește cu o voce stranie, înecată în plîns :

— Sînt bolnavă, să știi ; sînt bolnavă.

Își cuprinse obrazul în mîini și capul i se aplecă adînc spre pămînt.

Ce ochi ciudați, ce voce ciudată ! Bolnavă ? Cum dracu ! Atunci înseamnă că nemernicul acela... și ea ? Janne se ridică urlînd în picioare, o ia la goană pe coasta dealului, fără să mai privească înapoi ; o lasă bolnavă, plîngînd, prăbușită. Nu are decît un singur lucru în gînd : să pună mîna pe el, să se răzbune, să-i înfigă cuțitul în pieptul lui viclean. În timp ce aleargă, își trage cuțitul *puukko* din teacă, îl bagă în buzunar și îl ține strîns în mînă ; ajuns la jumătatea dealului, cotește spre dreapta, înspre șosea — într-o seară ca asta tineretul petrece ; probabil că și el va fi prin apropiere. La răspîntie se aude un scîrțîit de armonică : Trykis Nestori, așezat pe o piatră, îl cinstește pe muzicant, iar ceilalți stau întinși împrejur, în iarbă și joacă poker pe cinci pfennigi miza.

— Unde-i nemernicul ?

— Nu, băiete, nu i-am văzut mutra !

— Drace, dar după ce alergi așa, ai poate nevoie de gudron ? Ei ?

Gudron, gudron! Janne aleargă mai departe în aceeaşi direcţie, peste şosea, drept prin pădure ; poate că s-a dus în sat şi a luat-o pe scurtătura asta. Sudoarea îi curge şiroaie, iar tălpile de lemn clămpănesc pe pămînt şi trezesc ecoul pădurii. Goneşte atît de repede, încît brazii se năpustesc asupra lui — mlaştina se năpusteşte în calea lui şi răcoreşte cărarea încinsă, împrăştie ici şi colo miresme pătrunzătoare de mirt, de linnea şi propriul său miros usturător. Parcă ar zbura printr-un tunel înăbuşitor, dar Janne nu ştie nimic, nu simte nimic — vrea doar să pună mîna pe nemernic, să-i poată veni de hac. La marginea pădurii zăreşte tulpinile scheletice de hamei, înconjurate cu frunze, cum se înclină tremurînd ca şi cum ar vrea să se adune laolaltă, îi aruncă din fugă o întrebare omului în izmene, care şade pe treptele cabanei şi meditează la hernia lui, scărpinîndu-şi chelia :

— Nu, nici ţipenie de creştin !

Înapoi, înapoi ; se întoarce pe călcîie, aleargă pe acelaşi drum înapoi, împleticindu-se, gîfîind, cu sufletul la gură ; sudoarea ce îi ţîşneşte din pori formează un abur în jurul lui, dar el nu simte, nu ştie decît una : nemernicul ! Simte nevoia arzătoare să urineze — dar n-are timp, o să rabde. E năuc, istovit, simte un gol în inimă, genunchii îi tremură ; pipăie mereu mînerul cuţitului în buzunar şi goneşte, goneşte într-una. Ajunge la răscruce, apoi aleargă înainte pînă la marginea mlaştinii. Ar vrea să se aşeze puţin sub anini, să-şi tragă răsuflarea, să-şi scoată cizmele şi să-şi cufunde picioarele în apa rece. Îi e sete, gura i s-a făcut pungă — dar cărarea duce spre sanatoriu : şi goneşte într-acolo. Drumul e plin de hîrtoape, Janne sare peste pietre şi rădăcini, se zbuciumă ca o pasăre prinsă în laţ ; se poticneşte, alunecă şi cade, apoi din nou se avîntă înainte. Cînd, iată-l, în sfîrşit, nemernicul : stă aplecat cu spatele la Janne şi culege fragi verzi de pe marginea drumului.

„Îţi dau eu fragi, stîrpitură !" Şi Janne se încordează ca un arc tras de o mînă uriaşă : se năpusteşte asupra celuilalt ţinînd cuţitul în faţă ca o gheară. Îi vede ochii batjocoritori şi dinţii putrezi, înfige cuţitul, loveşte, loveşte ; apoi şterge sîngele de pe tăiş între degetul mare şi arătător, îşi şterge degetele de fundul pantalonilor, urinează şi în sfîrşit respiră uşurat ; genunchii îi tremură, capul i-e golit de

orice gînd, nu mai ştie nimic, nici măcar nu-şi mai aduce aminte de Elin.

Şi acordul final ?

O bătaie la uşa camerei de la mansardă — Janne iese afară, îşi freacă ochii, îşi dă la o parte părul de pe frunte ; e complet îmbrăcat, aşa cum s-a culcat ; între timp, sîngele de pe pantalon s-a făcut negru. În faţa lui stă comisarul de poliţie, însoţit de poliţişti şi martori :

— Aşa, Janne, şi acum ce-ar fi să pornim ?

— Să pornim, zice Janne pe un ton blînd.

Nici nu-şi ia măcar pălăria.

Doar doi ani ; iar nemernicul s-a vindecat în scurt timp.

Toivo Pekkanen

(1902—1957)

Primăvara vieții

1

Ceasul arăta exact șase fără zece cînd Aune trînti ușa casei și străbătu curtea în fugă. Ploua cu găleata, dar nu din pricina asta alerga ea așa. Era în întîrziere. Drumul urca în pantă lină prin periferia de sud a orașului, iar după aproape un kilometru se încrucișa cu o străduță cu hîrtoape, care ducea drept la poarta fabricii. Luna august era pe sfîrșite și ploua pentru prima oară după mai multe săptămîni de uscăciune. Căsuțele de lemn, înșirate de ambele părți ale străzii, arătau toate la fel de cenușii în lumina vînătă a dimineții. Apa curgea șiroaie din burlane și umplea rigolele, revărsîndu-se peste bordura trotuarelor. Pe asfalt se formase un strat de apă care pătrundea în pantofi, de îndată ce avea pe unde. Dar, în ciuda ploii și a orei timpurii, strada era plină de oameni care păreau să aibă toți aceeași țintă : fabrica.

Aune se alătură torentului de oameni și dispăru în mulțime printre muncitorii voinici, printre coșurile și legăturile cu mîncare ce se bălăngăneau, printre fuste și pălării așezate cochet pe o sprînceană. Gîndurile încă adormite începeau să se trezească, revenind treptat la preocupările zilnice. Ploaia neîntreruptă o apăsa, dar mai era și altceva neliniștitor în atmosferă. Vîntul îi arunca stropi grei în obraz și o împiedica să deschidă bine ochii. Frunzele zburau în vîrtejuri prin noroiul străzii. Aruncă o privire spre co-

pacii din curţile caselor ; mai erau încă verzi, dar ici-colo vîntul smulsese o parte din frunziş. Fără nici o îndoială, venea toamna.

Aune avea un obraz mic şi rotund, care acum arăta palid şi mîhnit. Părul ei negru şi frumos nu se vedea, căci îl acoperise cu o basma albastră. Purta o haină cafenie de ploaie, care pe vremuri fusese mîndria ei, iar în picioare avea o pereche de pantofi cu tocuri înalte, care făceau de asemenea parte din toaleta de duminică. Ploaia pătrundea în ei fără nici o greutate şi plescăiau la fiece pas. Fata nu părea nici mai bună, nici mai rea, nici mai urîtă, nici mai frumoasă decît sînt în general fetele care îşi cîştigă pîinea în fabricile de celuloză. Era una dintre cei trei sute de lucrători şi lucrătoare care, în această dimineaţă, la ora şase punct, aveau să-şi ia în primire locul lîngă maşini. La această oră se schimba tura de noapte cu tura de dimineaţă.

Cine ar fi privit-o însă pe Aune îndeaproape, ar fi observat că avea un aer mai istovit decît ceilalţi. Nu dormise bine. La aceasta se adăuga gîndul că toamna se apropia şi, o dată cu venirea ei, Jakob nu va mai găsi de lucru şi va trebui să părăsească oraşul. În tot timpul verii, al acelei lungi veri calde şi minunate, Jakob fusese iubitul ei şi urmările unei asemenea fericiri nu întîrziară să se arate. Era însărcinată.

Mergea fără să se uite nici în dreapta nici în stînga, cu sufletul răscolit de gînduri confuze, speriate. La intrarea în fabrică se întîlni însă faţă-n faţă cu două fete din secţia ei ; strînse buzele ca să pară mai sigură de sine şi le dădu bună dimineaţa, apoi merse împreună cu ele mai departe.

Nimeni, nici măcar Jakob nu bănuia în ce stare se află. În curtea fabricii, drumul trecea pe lîngă birourile administraţiei, coborînd apoi spre complexul de clădiri ce se ridicau, cu zidurile lor înnegrite de vreme şi cu acoperişul lor plat, pe o ridicătură de pămînt, prelungindu-se într-o galerie pe unde circulau vagonetele. Cele trei fete păşiră vesele pe poarta cea mare, înviorate puţin de aerul rece. Tura de noapte aştepta cu nerăbdare să fie înlocuită.

Aune îşi scoase haina la repezeală şi se aşeză la locul ei de la maşina cea mare de uscat, care scuipa fără încetare coli de celuloză din fălcile ei enorme. În secţia uscătorie lucrau multe femei, dar nu era nici una printre ele căreia

Aune să i se poată încredința. La mașină mai erau încă trei fete. Stăteau una lîngă alta, cu trupurile puțin aplecate înainte, aranjau colile de celuloză ce cădeau din mașină și apoi le așezau în stive, una peste alta. Cînd grămezile ajungeau la o anumită înălțime, le luau în brațe și le duceau mai încolo, unde un om, cu ajutorul unei mașini ingenioase, le lega în baloturi de două sute de kilograme. Munca nu cerea prea multă îndemînare și nu oferea nici o variație, dar era o verigă care o lega de lumea cea mare și îndepărtată. Cînd muncitorul termina un balot, îl încărca îndată în coșul funicularului, care îl ducea — prin fabrică și de-a curmezișul curții — în depozit. După cîtva timp, baloturile erau încărcate în bărci mari, iar de acolo erau trase pe puntea vaporului și băgate în cala întunecată, unde se legănau pe valurile oceanelor. Apoi erau prelucrate și înnobilate în diverse fabrici, cu tot felul de instalații, înainte de a ajunge în magazine sub formă de cărți, ziare, hîrtie de ambalaj sau alte mărfuri speciale. Pînă la urmă însă, soarta balotului era să se transforme din nou în pămînt, în humă hrănitoare pentru rădăcinile plantelor. Cît timp pribegea însă prin lume, se dovedea un lucru folositor, cu care oamenii își petreceau timpul.

Dar nici Aune, nici tovarășele ei nu gîndeau atît de departe ; pe ele le lega de muncă doar salariul pe care-l primeau. Și deoarece nu știau nimic despre cîștigurile și pierderile pe care le suferea societatea în luptele ce se dădeau pentru cîștigarea piețelor și cu atît mai puțin despre planurile ce se urzeau în acest scop, munca li se părea adeseori monotonă și searbădă. Fabrica însă le hrănea și, vrînd-nevrînd, trebuiau să-și vadă de treabă. Părinții lor veniseră pe vremuri aici de la țară, dar ele se născuseră în apropierea fabricii, în umbra coșurilor ei și simțeau instinctiv că aveau dreptul să pretindă ca fabrica să le asigure existența, dat fiind că îi sacrificau un anumit număr de ore din zi. Adevăratele lor interese însă, sentimentele, grijile și năzuințele lor se înfiripau și trăiau în afara fabricii. Aceste necazuri și bucurii personale nu aveau nici o legătură cu fabrica, dar își cereau stăruitor dreptul la viață. Ar fi fost desigur mai bine dacă, după terminarea lucrului, fetele ar fi rămas cuminți acasă, mai bine pentru ele însele și pentru fabrică, cruțîndu-și astfel încălțămintea și puterile.

Dar era un lucru de neînchipuit, ar fi însemnat că veniseră pe lume numai de dragul fabricii. Pe cînd ele doreau să fie frumoase și admirate, voiau să placă băieților, se frămîntau și se luptau cu pornirile năvalnice ale tinereții, care nu țineau seama de ceea ce era mai bine pentru ele. Cînd deveneau mature, natura nu se mai preocupa de ele, ci de sămînța viitorului ce se afla închisă în trupul lor.

Plouă toată dimineața, dar pentru cei care lucrau în uscătorie n-avea nici o importanță ; ferestrele erau dintr-o sticlă mată, care lăsa să pătrundă lumina, dar prin care nu se putea vedea afară. Cei zece cilindri ai mașinii de celuloză emanau o căldură fierbinte, din țevi țîșneau șuierînd aburi, care se amestecau cu vaporii masei de hîrtie, aerul era greu și înăbușitor, mai ales la început, cînd intrai în sală. Muncitorii însă se obișnuiseră, încît nu mai sufereau. Dar Aune se simțea astăzi atît de slăbită și fără vlagă ! Lucra ca un automat, schimbînd din cînd în cînd cîteva cuvinte cu tovarășele ei, ca să nu le atragă atenția prin tăcere, dar mintea ei lupta în tot acest timp cu întrebările pe care teama i le șoptea. Ieri încă se mai agățase de ideea că Jakob o va ajuta : era atît de bun, nu putea s-o lase singură. Astăzi însă gîndurile îi deveniseră necruțător de lucide și dezbărate de orice iluzie. Își dădea seama că Jakob va fi în curînd tot atît de neputincios ca și ea. În vara asta fusese prea puțin de lucru și după ce portul se va închide, Jakob va trebui să plece. Și-l închipuia plecînd, urcîndu-se în tren, iar țăcănitul mașinilor, tîrșîitul curelelor, șuieratul aburilor îi ciocăneau în cap mereu aceleași cuvinte : „Jakob pleacă, Jakob pleacă, pleacă, pleacă, pleacă !“ Îi venea să-și astupe urechile ca să nu mai audă. Parcă numai de aceea duduiau mașinile, de aceea fîșîiau curelele, șuierau aburii, ca să-i înfigă această certitudine înspăimîntătoare adînc în cuget. De fiecare dată cînd se apleca să ridice o coală, simțea un fior rece în spinare și o amețeală, dar apoi își revenea și nimeni nu observa nimic.

Cu fiecare ceas, tot mai limpede își dădea seama de situația ei desperată. Pentru prima oară se gîndi la copil ca la o ființă vie, care creștea încet sub sînul ei și care avea să devină într-o zi ceea ce era ea însăși, o ființă conștientă, de sine stătătoare. Îngrijorarea ei se împletea cu un sentiment adînc de răspundere ; nu era vorba numai de propria

ei nefericire, ci mai ales de soarta acelei ființe în devenire. Inima i se strîngea de teamă și de rușine ; avea sentimentul că devenise o stricată. Nu pentru că oamenii aveau să afle de relațiile ei cu Jakob, ci pentru că va aduce pe lume un copil fără să-i fi pregătit mai întîi un cuib unde să crească în liniște. De cîte ori ajungea cu gîndurile în acest punct, îi venea să izbucnească în lacrimi. Dar nu-și putea îngădui să plîngă în timpul lucrului, căci ar fi atras atenția tuturor. Cînd plecau la fabrică, oamenii își lăsau grijile acasă, n-aveau dreptul să fie decît ceea ce fuseseră angajați să fie : muncitori.

Ziua părea că nu mai ia sfîrșit, fiecare minut îi părea o veșnicie în care se perindau tot felul de năluciri îngrozitoare ; și totuși, acele ceasului continuau să se învîrtească. Lumina răzbea anevoie prin geamurile mate și rămăsese toată dimineața la fel de cenușie. Chiar în zilele cînd soarele strălucea pe cer, se zărea ca prin ceață doar o boare gălbuie, potrivită cu mașinile vechi și murdare ; iar oamenii, cu îmbrăcămintea lor ponosită, se potriveau de asemenea cu ele. Lumina aceasta uniformă și incoloră nu avea darul să stimuleze sau să trezească la viață doruri și visuri care ar fi putut deveni dăunătoare muncii. Tinerele fete, în ale căror vine pulsa un sînge fierbinte, încercau uneori să mai scape de monotonia lucrului și începeau să sporovăiască sau îngînau vreun cîntec. Glasurile lor erau însă curînd acoperite de hîrîitul neîntrerupt al mașinilor, iar taifasul lor lua uneori o întorsătură neașteptată : cîte cineva strecura o glumă în doi peri, în mijlocul unei istorisiri nevinovate. Chiar dacă unora nu le plăcea, făceau cu toții haz. Oricum, era mai bine decît să nu deschizi gura ore întregi. Aune se obișnuise cu această atmosferă, ca și celelalte fete care erau nevoite să muncească acolo, dar astăzi nu se simțea în apele ei. La un moment dat, se lăsă furată de gînduri și colile de celuloză se împrăștiară pe jos în dezordine. Muncitoarea de lîngă ea observase mai de mult că munca nu merge cum trebuie și o întrebă mirată :

— Ce ai, nu te simți bine ?

Apoi veni și maistrul de tură :

— Ce s-a întîmplat, Aune ? strigă el, căci în timpul zecilor de ani de cînd muncea printre mașini se deprinsese să țipe tare. Ce-i cu tine ?

Aune tresări şi se holbă la bărbatul voinic, cu burta rotunjoară, cu ochii umflaţi şi cu mustaţa căruntă. Simţea că o cuprinde din nou ameţeala, dar strînse din dinţi şi reuşi să-şi continue munca.

— Mulţumesc, nu-i nimic, răspunse ea încet.

Se apucă de treabă, puse colile în ordine şi maistrul plecă mulţumit mai departe. Observase însă că lucrurile nu erau totuşi în regulă şi se gîndi s-o lase liberă pentru restul zilei, dar renunţă apoi, căci, după cum se vedea, fata nu dorea să plece. Şi din nou minutele începură să se tîrască încet, ca şi cum n-ar fi avut de gînd să se sfîrşească vreodată — şi aceleaşi întrebări sfîşietoare o încolţeau din toate părţile : „Ce se va întîmpla cu mine după ce va pleca Jakob ? Cum o să mă descurc singură ? Am să mai pot căpăta de lucru după ce se va termina ? Şi cine o să vadă de copil în timp ce voi lucra la fabrică ?" Întrebările nu-şi aflau răspuns şi n-avea nici un rost să se frămînte, dar nu se putea apăra de asaltul lor necontenit.

Către amiază, ploaia încetă ; în sfîrşit, cerul se limpezi şi apăru soarele. Dar la această oră a zilei, soarele nu mai pătrundea înăuntru, aşa că oamenii de la uscătorie nu ştiură că vremea s-a schimbat. Maistrul îşi avea biroul în colţul de lîngă uşă şi pe uşa cu geamuri atîrna un ceas care arăta că se apropie ora două. Încet, la intervale mici, aproape pe neobservate, minutarul avansa pe cadranul alb. Tura cea nouă intră acum în sală, în grupe mici sau cîte unul. O dată cu ea, pătrunse un curent de aer proaspăt şi atmosfera se mai învioră cu buna dispoziţie pe care o aduceau cu ei oamenii odihniţi. Iar muncitorii din tura de dimineaţă începură să-şi scuture oboseala, căci sfîrşitul apropiat al lucrului îi făcea să renască. În faţa lor se afla o după-amiază întreagă, pe care o puteau folosi după plac ; chiar dacă posibilităţile lor erau destul de limitate, aveau totuşi dreptul de a alege şi asta le crea iluzia libertăţii. La spălător, unde se adunaseră cîţiva, se auzeau hohote de rîs. Apoi îşi luară repede rămas bun de la cei din tura de schimb şi se îmbulziră voioşi spre porţile larg deschise ale fabricii.

Soarele strălucea acum cu putere şi ochii oamenilor se obişnuiau greu cu lumina, după ce petrecuseră o zi întreagă în penumbră. Lunga perioadă de secetă uscase atît de tare pămîntul încît, deşi plouase atîta, acum era zbicit. Mălinii,

sorbii şi mestecenii din grădini răspîndeau miresme în aerul proaspăt. Şi totuşi, nu mai era ca în ajun. Furtuna ce se abătuse deasupra ţinutului lăsase în urma ei un suflu îngheţat şi aspru şi oamenii simţeau că bucuriile verii se apropie de sfîrşit.

Îndată ce ajunse acasă, Aune se lungi în pat. Împărţea camera cu încă două fete, dar acestea lucrau într-un restaurant şi se întorceau noaptea tîrziu. Orele cînd dispunea singură de cameră erau de obicei o adevărată sărbătoare pentru ea. Îşi închipuia atunci că avea un cămin numai al ei, în care putea face tot ce dorea. Astăzi însă nici măcar singurătatea nu-i mai aduse mulţumire. Şi pregătirea mesei, care de obicei îi făcea atîta plăcere, îi devenise de-a dreptul nesuferită. Se odihni puţin, apoi căută în dulap ceva de mîncare, îşi făcu cîteva sandvişuri şi se aşeză pe marginea patului, muşcînd cu poftă din pîine. Cînd stătea aşa, liniştită, nu o supăra de fapt nimic ; dimpotrivă, se simţea cît se poate de bine, trupul ei se împlinise şi avea forme mai rotunde. Încerca senzaţia că un fluid binefăcător i se răspîndeşte în toate mădularele, aşa cum seva se urcă primăvara în plantele amorţite. Uneori, cînd rămînea nemişcată mai mult timp, trupul ei devenea parcă străin şi avea impresia că îl priveşte dinafară şi că aude cum îi curge sîngele prin vine. Închipuirea asta o sperie aşa de tare, că sări deodată în picioare : îi trecuse prin gînd că i s-ar putea rătăci mintea şi îşi scutură capul, pînă ce scăpă de această obsesie.

Singura fereastră a camerei dădea în curte şi, cu toate că vremea se luminase, înăuntru domnea o penumbră albăstruie, în care mobilele desperecheate, adunate de ici de colo, pluteau ca nişte mase informe. Se întinse din nou pe pat, sperînd să doarmă puţin. Şi într-adevăr, după cîtva timp, căzu într-un somn adînc.

2

Se întîlniseră pentru prima oară primăvara, în aprilie. Jakob se simţea în seara aceea deosebit de bine dispus, venise de curînd în oraş, după ce lucrase mai multe luni în pădure. Vremea era blîndă, cerul limpede şi albastru, iar apa se scurgea prin rigolele murdare. Nu bănuia că această cunoştinţă avea să dureze mai mult decît o seară. Dansară

împreună și se despărțiră tîrziu, noaptea, fără să stabilească o nouă întîlnire. Asemenea lucruri se întîmplă doar destul de des și nu prezintă nici o importanță.

Se născuse la țară, al doilea dintre cei șase copii aduși pe lume de doi oameni sărmani, într-o cabană mică din mijlocul unei păduri întunecate. Crescuse acolo, în sărăcie și neștiință, pînă ce se făcuse destul de mare ca să intre cioban la niște oameni mai înstăriți. Avea însă un spirit întreprinzător, care nu se mulțumea să avanseze de la cioban la argat — și așa se întîmplă că, într-o zi de primăvară, cu vreo patru ani în urmă, apăruse în oraș. Această zi îi rămase neștearsă în amintire, căci fusese întîmpinat din primul moment cu zeflemeli și ostilitate. Oamenii din port îi puneau tot felul de întrebări și izbucneau în rîsete zgomotoase la fiecare cuvînt ce-l rostea în graiul lui ciudat de-acasă, fiindcă le suna caraghios în urechi. Avea abia șaisprezece ani, era slab și pirpiriu pentru vîrsta lui, dar nu plînse, deși în sinea lui simțea o mare durere. Maiștrii nu-i dădură nimic de lucru, căci se ofereau mai mulți oameni decît erau necesari. În primele zile, nimeni nu se uită la el; cu timpul însă, se obișnuiră cu mutra lui și într-o bună zi un maistru îl chemă la el și-i spuse:

— Ei, hai să încercăm, să vedem cîte parale faci.

În felul acesta începu să stea pe picioarele lui și putu să privească mai departe. Se duse la un frizer, își tăie părul și, cu ultimele economii pe care le mai avea, își cumpără un costum de duminică. Costumul nu era pe măsura lui, îi atîrna ca un sac pe trupul uscățiv, sau ca o pînză de corabie pe o zi fără vînt. Dar de bine, de rău, avea o croială corectă și băiatul se considera acum ca făcînd parte din rîndul bărbaților. Toată vara umblă cu ochii atenți primprejur, învățînd unele și altele și în primul rînd adevărul că cel mai sigur lucru era să se bizuie numai pe el însuși și pe propria sa judecată. Trupul său se dezvoltă și se învigoră, iar ciudățeniile vorbirii lui dispărură curînd. Pe zi ce trecea își însușea tot mai mult dialectul searbăd și inexpresiv ce se vorbește în sudul Finlandei și pe care, pentru a face pe grozavul, îl împăna cu tot felul de expresii piperate. Pe la Crăciun, cînd navigația fu întreruptă, devenise un bărbat viguros și cu experiență, conștient de drepturile și de îndatoririle lui, care nu mai semăna nici pe departe

cu băiatul neajutorat din primăvara trecută. După ce portul îngheţă de tot, căută de lucru în altă parte, dar nu avu noroc. Sute de bărbaţi stăteau în faţa oficiului pentru braţele de muncă şi deoarece el era tînăr şi fără familie — şi, în afară de asta, străin de oraş — nu avea nici o perspectivă. Cînd se ducea să ceară de lucru în fabrici sau la gatere maiştrii îi rîdeau în nas — şi n-ar fi putut spune dacă a batjocură sau de ciudă. „Trebuie să reducem personalul", suna răspunsul obişnuit — şi în sinea lui se simţea umilit. Apoi auzi vorbindu-se că undeva, în pădure, se putea găsi de lucru — şi, întrucît trăise cea mai mare parte a vieţii în pădure, nu se temu să plece într-acolo. Astfel, viaţa lui se împărţi în două. Iernile le petrecea în pădure, iar verile în port. Era o viaţă ciudată, care nu-i îngăduia să prindă rădăcini nicăieri. Un muncitor de fabrică are sentimentul că ţine totuşi de ceva ; fabrica reprezintă un loc durabil şi sigur, pe care se poate bizui în zile bune ca şi în zile rele, un muncitor cu ziua însă este ca o frunză bătută de vînt. Dar chiar şi în aceste împrejurări, îşi păstră echilibrul sufletesc. Nu semăna cu acei muncitori de pădure din Nordul îndepărtat, care îşi ieşeau cu totul din fire cînd, după o şedere de săptămîni sau luni de zile în pădure, ajungeau din nou printre oameni şi-şi risipeau în cîteva zile cîştigul agonisit cu atîta trudă. Deveni un om cu mintea rece şi calculată şi întorcea banul de două ori în palmă pînă să-l cheltuiască. În orele de lucru nu se sinchisea cum era îmbrăcat, dar seara, mai ales în timpul verii, cînd trăia în oraş, ţinea să apară cu un costum curat şi fără cusur. Se aşeza la o masă într-o cafenea şi participa la discuţiile despre sport şi politică. Localurile de dans îl atrăgeau în mod deosebit, din cauza fetelor. Vara se ţinea cu o fată de la oraş, iarna cu o fată de la ţară, ştia însă prea bine că situaţia lui nu-i îngăduia să-şi întemeieze un cămin şi era deci cu luare-aminte. Legăturile nu trebuiau să dureze niciodată prea mult, ca să nu se transforme cumva în obligaţiuni durabile. Avea să se mulţumească numai cu jocul de-a dragostea. Încă înainte să fi împlinit optsprezece ani, renunţase la orice visuri şi iluzii.

Încrîncenarea asta cu viaţa îşi pusese pecetea pe cugetul lui Jakob — şi tînărul căpătase o fire închisă şi neîncrezătoare. Nu citise prea multe cărţi în viaţa lui şi fusese nevoit

să întrerupă de timpuriu cursurile școlii primare. Dar jos, în port, se întîlnea cu oameni care cutreieraseră mările, care cercetau cu ardoare cărțile din biblioteca orășenească. Printre ei se aflau oameni învățați, care își susțineau teoriile cu pasiune, penticostali luminați sau tineri „creștini după Evanghelie“, care frecventau Academia muncitorească și audiau prelegeri savante asupra celor mai însemnați filozofi din toate vremurile. În mijlocul unei conversații alimentate cu anecdote cinice și vulgare, se întîmpla uneori ca unul dintre acești oameni să arunce un cuvînt plin de tîlc, din care se putea deduce o concepție profundă și originală a vieții. Aceste cuvinte aruncate la întîmplare, ca și unele frînturi din discuții mai serioase care îi rămăseseră în memorie, precum și unele articole de ziar, reprezentau elementele principale cu ajutorul cărora Jakob își formase imaginea sa despre lume. Era o imagine sumbră și necruțătoare, care îi stăruia adînc în conștiință, bazată pe ideea străveche că cei tari îi strivesc întotdeauna pe cei slabi. Tinerețea lui se împotrivea însă din toate puterile unui asemenea crez. Își spunea că trebuie să existe ceva mai presus de această luptă fioroasă ; acest ceva era în mintea lui dreptatea — și credea în ea ca într-o lege. De cîte ori încălca legea, simțea o neliniște interioară și o deznădejde, dar cînd izbutea să se țină de ea, o mulțumire adîncă îi umplea sufletul. Uneori socotea însă că puterea acestei legi se întinde numai pînă la o anumită limită ; cînd avea perioade deosebit de grele, simțea cum se trezesc în el instincte pline de cruzime și dorința de a distruge. Primăvara și toamna se iveau adesea intervale lungi cînd terminase cu lucrul într-un loc, dar nu găsea încă de lucru în alt loc, și atunci amărăciunea i se revărsa în suflet ca un puhoi tulbure. În asemenea împrejurări, ideea că ar putea jefui și ucide îi dădea o mulțumire ciudată, crîncenă. Îndată ce căpăta însă din nou de lucru, starea sufletească i se schimba și resimțea o ușurare cînd scăpa de sub stăpînirea acestor porniri sălbatice.

O dată cu visurile și iluziile, pierduse și orice speranță într-un viitor mai bun. Nu avea nici o aptitudine deosebită, nu învățase de fapt nici un fel de meserie, și nu avea bani. Era destul de clarvăzător ca să-și dea seama de situația lui și înțelegea bine că era nevoit să se supună

și să accepte viața așa cum e sau să se răzvrătească și să fie strivit. Preferă să se supună. În decursul anilor, experiența îl învățase că se poate trăi mai bine sau mai rău cu aceleași mijloace reduse, după cum știi să-ți chivernisești banii, și căpătase în această privință agilitatea unui dansator pe sîrmă. Uneori stătea cîte o seară întreagă într-o sală de biliard, dar juca numai în serile cînd socotea că îi surîde norocul. Cînd se ducea la vreun local de dans, comanda o cafea — și pentru cele două mărci citea ziarele, asculta muzică și uneori dansa chiar. Îi făcea gazdei unde locuia diverse mici servicii, obținînd astfel din cînd în cînd un prînz sau o cafea. Și mai existau încă multe alte mici trucuri cu ajutorul cărora reușea să economisească prețul unei mese, trucuri pe care nimeni altul nu știa să le folosească atît de bine. Căpătase un talent deosebit pentru descoperirea unor asemenea ocazii, un fel de instinct, de a cărui existență el însuși nu știa nimic, dar care îi influența întreaga comportare. În aceste condiții, viața nu avea prea mult sens pentru el și se scurgea fără nici un fel de întîmplări mai însemnate. De fapt, nici nu trăia, încerca doar să se mențină în viață.

3

După o săptămînă, se întîlniră a doua oară ; de data aceasta însă, Jakob era într-o dispoziție proastă. De trei zile umbla fără nici un ban în buzunar și fierbea de furie și de necaz. Ultima iarnă fusese mai rea decît celelalte, salariile pe care le ofereau antreprenorii ajunseseră atît de mici încît era o batjocură să muncești, iar jos în port nimic nu se mișca. Ce putea să facă ? În sinea lui știa bine că nu avea să recurgă niciodată la acte de violență — și totuși, gîndul că ar putea să comită vreo faptă nebunească îi dădea o anumită mulțumire. Imaginația lui făurea închipuiri în care el însuși era eroul unor întîmplări pline de brutalitate.

Hoinărea de-a lungul străzilor ; zăpada se transformase în moină și pătrundea fără milă în ghete. Deodată zări lîngă el o fată care, fără nici un cuvînt, începu să meargă alături de el. Se lăsase seara, dar în lumina cenușie a amurgului observă că fata se simțea stingherită de propria ei îndrăzneală. Cunoștința lor fusese așa de fugară, încît nu

crease nici o legătură între ei, nici măcar atît cît să fie necesar să se salute. Jakob nu avea însă nimic împotrivă ca fata să-l însoţească şi în curînd începu chiar să se bucure, căci se simţea mai bine decît singur. Cu toate că n-o găsea frumoasă, nici măcar drăguţă, îi plăcea totuşi firea ei prietenoasă şi apropiată. Tot mergînd şi vorbind, trecură de ultimele case din oraş şi o luară prin pădure, pe un drum întortocheat, plin de rădăcini de copaci, care ducea în jos, la malul mării. Acolo se afla ringul de dans, punctul de atracţie al serilor de vară, pe care acum îl învăluia tristeţea umbrelor negre ale asfinţitului. Vîntul aspru şi rece ce sufla dinspre mare îi sili să-şi caute adăpost în spatele localului de vară, construit din scînduri, înconjuraţi din toate părţile de vuietul mării şi de foşnetul vîntului în coroanele copacilor.

Cerul era acoperit de nori şi parcă voia să plouă. Sub picioarele lor, pămîntul era moale şi jilav. De ce veniseră de fapt aici ? Jakob privi obrajii fetei, care-i păreau de un alb straniu în amurgul vioriu de primăvară, cu totul altfel decît îi rămăseseră în minte de la prima lor întîlnire. Fără să-şi dea seama începu să-i povestească despre viaţa lui, cu toate greutăţile prin care trecuse şi cele pe care le îndura acum. Se întrerupse deodată, mirîndu-se în sinea lui de această pornire spre destăinuiri ce-l cuprinsese pe neaşteptate, căci de felul lui era un om închis şi nu-i plăcea să vorbească prea mult despre el. Peste cîteva clipe însă, reluă firul povestirii, iar fata îl asculta în tăcere, cu ochii măriţi de uimire — şi fără să vrea, se lipi mai strîns de el. Privirea îi era plină de compasiune şi de gingăşie, dar din cînd în cînd apărea în ea o lucire de teamă. Aune se născuse şi crescuse în această regiune industrială şi, îndată ce se făcuse destul de mare, căpătase de lucru în fabrică. Fusese şi ea nevoită să lupte pentru pîinea zilnică, dar nu trecuse niciodată prin asemenea situaţii ca Jakob. Coliba mică din fundul pădurii, izolată de orice fiinţă omenească, foamea care se instala în fiecare an ca un oaspe nepoftit, sălaşurile murdare şi înăbuşitoare în care trebuia să trăiască iarna cînd muncea ca tăietor de lemne, cele două perioade inevitabile de şomaj în fiecare primăvară şi toamnă, cînd rămînea adesea fără acoperiş deasupra capului — toate aceste

viziuni necunoscute ale vieţii o înfricoşau. Şi nici nu-i venea să creadă că asemenea lucruri i se puteau întîmpla lui Jakob, care o impresiona prin îndrăzneală şi siguranţă şi a cărui prezenţă îi dădea un tulburător sentiment de fericire. Parcă ar fi fost vorba de altul în această poveste monotonă şi amară. Inima i se revărsa de milă şi o cuprinse o duioşie nesfîrşită pentru acest băiat stingher. Frigul îi împinse pe cei doi tineri să se strîngă mai aproape unul de altul. Bezna devenea tot mai deasă, în timp ce vîntul sufla cu furie, transformîndu-se într-o adevărată furtună de primăvară ; pătrundea printre scîndurile adăpostului, se năpustea asupra lor după colţurile cabanei şi le arunca în faţă vîrtejuri de frunze. Pe măsură ce furtuna se înteţea, vuietul mării devenea tot mai prelung şi mai aspru. Stăteau în beznă, cu picioarele ude pe pămîntul rece — şi de pretutindeni îi înconjurau forţele dezlănţuite ale naturii. Jakob continua să povestească, ameţit de propriile sale cuvinte şi de ritmul monoton al glasului său. Nu vorbise încă niciodată cu cineva despre viaţa sa. Micile lui experienţe se desfăşurau acum fără încetare, ca un ghem, aproape împotriva voinţei lui. În timp ce povestea, trecutul îi apărea în faţa ochilor în imagini stridente, ce se detaşau pe un fundal întunecat. Din cînd în cînd, povestirea căpăta un caracter dramatic şi violent, cu scene pline de deznădejde. Îl încuraja interesul pe care i-l arăta fata sau poate spaima pe care o citea uneori în ochii ei. Dar însuşi conţinutul povestirii îi dădea un sentiment de superioritate. Deodată i se păru că soarta lui avea ceva neobişnuit, că nimeni nu mai trecuse prin asemenea încercări. Dăduse adesea dovadă, în împrejurări desperate, de o perseverenţă demnă de admiraţie, de răbdare, prezenţă de spirit şi de o capacitate deosebită de adaptare. Altul s-ar fi prăbuşit poate în asemenea situaţii — gîndul acesta îi dădea putere şi curaj.

În timp ce se întorceau, răzbiţi de frig, în oraş, îi prinse ploaia ; se luară de mînă şi începură să alerge. Ploaia devenise acum o lapoviţă murdară şi fulgii mari şi umezi care se aşezau pe haine, pe mîini, pe obraji se transformau îndată în apă îngheţată, iar de pe borul pălăriei stropi grei li se scurgeau pe gît. În cele din urmă, ajunseră uzi leoarcă sub o poartă boltită şi fata îl trase pe Jakob după ea, ţi-

nîndu-l de mînă, într-o curte întunecoasă, înconjurată cu case scunde de lemn. Urcară cîteva trepte şubrede şi intrară într-o cameră scundă, unde îi întîmpină un miros de rufe muiate ; în bezna încăperii, apărură treptat un cuptor mare zidit, un cazan, cîteva albii. Cuptorul încins răspîndea o căldură înăbuşitoare. Se aşezară cu spatele spre el ca să se încălzească şi stătură aşa, tăcuţi, unul lîngă altul, în întuneric. Jakob asculta respiraţia fetei. După alergătura prin ploaie, respira repede şi sacadat, dar treptat se linişti şi nu se mai auzi decît un zgomot ritmic, abia perceptibil. Jakob se afla încă în aceeaşi stare de surescitare care pusese stăpînire pe el în timp ce-i povestea fetei viaţa sa. Îşi spunea că un bărbat ca el, care trecuse prin atîtea suferinţe şi învinsese atîtea greutăţi, nu putea să nu inspire admiraţie. Înconjuraţi de tăcere şi de întuneric, îşi simţeau prezenţa fără să se vadă sau să se atingă — şi această apropiere le dădea o mulţumire foarte asemănătoare cu sentimentul fericirii.

Într-un tîrziu, fata spuse :

— Camera noastră e chiar alături, trebuie să stăm liniştiţi, ca fetele să nu se trezească dacă sînt acasă.

Remarca apărea cu totul inutilă, căci tot timpul tăcuseră chitic. De altfel, Aune vorbise tocmai pentru că tăcerea se prelungea prea mult. Jakob nu răspunse nimic şi rămaseră din nou cîtva timp în tăcere, bucuroşi că se aflau împreună şi respirînd aburii dulcegi ce ieşeau din hainele lor umede. În odaie mirosea a tencuială, a leşie şi a pîine proaspătă. După ce li se uscară hainele, se aşezară pe o bancă, pe care în timpul zilei se odihnea, din cînd în cînd, spălătoreasa ; era însă mică, aşa încît fură nevoiţi să se strîngă unul lîngă altul ca să aibă loc.

Jakob se simţea stingherit, gîndindu-se că de fapt ar fi trebuit să plece, dar parcă era stăpînit de o vrajă şi nu se putea urni din loc. Deşi stăteau atît de aproape, abia îşi desluşeau în beznă conturul vag al figurilor. Aune căută de cîteva ori să lege o conversaţie, dar Jakob dădea răspunsuri scurte, monosilabice care parcă se împotriveau acestor încercări. Tăcerea se lăsă din nou, grea, între ei, în timp ce Jakob lupta îndîrjit cu el însuşi. Nici în aceste clipe nu-l părăsea spiritul său de prevedere : simţea pri-

mejdia şi vedea cursa din care nu avea să-i fie uşor să scape. Pe de altă parte însă, apropierea fizică a fetei îl ţinea înlănţuit. Se silea să nu facă nici o mişcare şi să nu vorbească, închipuindu-şi că astfel va fi la adăpost. Aune însă nu putea sta liniştită nici o clipă. Cînd nu vorbea, simţea nevoia să-şi exprime în alt fel agitaţia interioară : îşi legăna neîncetat corpul, iar picioarele şi braţele parcă-i erau străbătute de un curent electric. Cînd din întîmplare se atingea de Jakob, acesta se înfiora şi îşi pierdea siguranţa de sine, înţelegea că numai teama îl reţine şi-i era ruşine de slăbiciunea lui. Îşi spunea că dacă nu va rezista acum, va rămîne legat pentru toată viaţa, pierzînd astfel echilibrul cîştigat cu atîta trudă. Nu va putea să se ducă apoi acasă şi să uite cele întîmplate, aşa cum ar fi făcut probabil altul. Dar nimeni în locul lui nu s-ar fi purtat atît de prosteşte într-o situaţie ca asta. Învingîndu-şi şovăiala, întinse braţul, cuprinse trupul fetei şi, cînd îl simţi cum se încordează sub atingerea lui, îl strînse cu putere la piept. Dar apoi curajul îl părăsi din nou. Îşi retrase în grabă braţul, îndepărtîndu-se — şi din nou îi despărţi întunericul.

Mai ploua cînd Jakob porni spre casă. Locuia departe, în alt cartier. Pe drum, încercă să-şi lămurească ce se petrecuse cu el. Rezistase unei ispite, dar nu simţea nici o bucurie. Fusese cuprins de o beţie a simţurilor, aşa cum nici nu-şi închipuise pînă atunci că poate să existe — dar se dăduse în lături. Amintirea celor întîmplate îi umplea inima de o tristeţe sfîşietoare. Ajunse în sfîrşit în odaia lui, pe care o împărţea cu gazda şi cu cei doi copii ai ei, a căror răsuflare liniştită se auzea acum în întuneric. Trecuse o bună parte din noapte ; obosit, se dezbrăcă şi, după ce se întinse în pat, simţi cum îl roade o nemulţumire stăruitoare, de care nu se putea despovăra.

4

În cursul săptămînii următoare, Jakob trăi sub obsesia acelei seri. Ca să-şi păstreze stăpînirea de sine, se silea să-şi disciplineze cu străşnicie gîndurile, impunîndu-le altă direcţie. Dar în clipa cînd le scăpa de sub control, cădea

pradă ispitei. Gîndurile i se întorceau mereu la ceasul acela, cînd şezuseră unul lîngă altul pe băncuţa spălătoresei, fără să-şi vorbească. Şi de fiecare dată îl cuprindea un dor nebun după Aune. Nu-şi mai putea aminti nici o trăsătură a obrazului ei, nu ştia nici măcar ce culoare aveau ochii, părul ei. Stătuseră de altfel mai tot timpul în întuneric şi fata îi rămăsese în gînd doar ca o umbră nedeslușită. Dar nu putea uita emoţia pe care i-o stîrniseră în suflet acele clipe şi nu izbutea să alunge regretul de a fi refuzat un lucru deosebit, o experienţă unică şi preţioasă, dintre cele pe care omul numai arareori le întîlneşte.

Pe la începutul lunii mai, se părea că primăvara are de gînd să se instaleze de-a binelea. Navigaţia reîncepu şi, după cîteva săptămîni, Jakob găsi din nou de lucru. Seara se ducea adeseori pe poteca întortocheată, cu hîrtoape, din pădure, rămînînd ore de-a rîndul în acelaşi loc, lîngă localul de vară unde stătuseră împreună. Cîteva zile în şir vremea fu călduroasă, iar la prînz era aproape la fel de cald ca şi în iulie. Copacii şi tufişurile se treziră deodată la viaţă, mugurii se umflau şi pe crengi apăreau frunzuliţe plăpînde. Chiar şi în pădure pămîntul se zbicise, numai în unele rîpe se mai păstra încă jilăveala. Anemonele înfloreau şi iarba cafenie şi uscată din anul trecut dispărea sub o pătură nouă, de un verde intens, strălucitor. Ultimele păsări călătoare reveneau din pribegia lor şi începeau să-şi clădească din nou cuiburile. Înainte vreme, Jakob nu observa asemenea lucruri, dar acum toate acestea căpătau un înţeles adînc, simbolic şi îi stîrneau imaginaţia. Tot ce se petrecea în natură — cîntecul păsărelelor, bobocii florilor care se deschideau, iarba fragedă — pînă şi undele mării care în serile de vară se strecurau printre pietrele de pe mal, toate erau legate în taină de întîmplarea pe care o lăsase să piară. Natura îşi împlinea sarcina radiind de bucurie, fără să stea pe gînduri, într-un vîrtej ameţitor. Numai el avea să rămînă ca un pom uscat, numai el era nevoit să calculeze urmările şi să se ţină deoparte. Uneori, cînd umbla prin pădure, îl cuprindea o asemenea agitaţie încît îşi pierdea aproape cu totul stăpînirea de sine. Rătăcea la întîmplare, îşi lipea urechea de trunchiul copacilor, căutînd să surprindă susurul sevei ce

urca în crengi, sau își înfigea dinții în scoarță, ca să țîșnească rășina proaspătă, aurie, parfumată. După asemenea crize, se simțea istovit, neliniștea se transforma într-o tristețe apăsătoare. Cînd se întorcea apoi acasă, se simțea zdrobit pînă în adîncul inimii.

După o săptămînă, timpul se schimbă din nou, se făcu iar frig și natura își opri în loc desfășurarea forțelor. Cînd ieșea acum să se plimbe prin pădure sau afară, pe cîmp, vîntul aspru de sud-est, care sufla dinspre mare, îi pătrundea în oase și-l gonea înapoi, în oraș. Neliniștea ce-l stăpînea se potoli treptat ; în schimb, se cufundă într-o stare de permanentă melancolie. Pe Aune n-o mai întîlni și înțelese că fata îl evita. Poate că era chiar mai bine așa, căci Jakob nu-și dădea încă bine seama ce se întîmplase de fapt între ei. În cîteva rînduri, se aventură pînă la mica poartă boltită prin care intraseră în seara aceea. Privea în jur la copiii ce se jucau în curtea goală, pe pămîntul acoperit cu nisip, dar îi era rușine să stea prea mult, căci își închipuia că fata îl vede și își bate joc de el cu prietenele. Gîndul ăsta îi rănea vanitatea de bărbat — și o lua din loc, cu capul înfundat între umeri.

Jakob se împrietenise cu cîțiva tineri de seama lui, pe care îi cunoscuse în port. Nu era, de fapt, o prietenie adevărată, dar se întîlneau după terminarea lucrului pe stradă, la cafenea sau în alte locuri. În ultimele săptămîni, Jakob îi evitase, dar acum îi căuta din nou. Vremea rece și ploioasă se prelungi neobișnuit, încît mai trecură cîteva săptămîni fără ca vara să se facă simțită. Jakob lucra la încărcatul vaselor care transportau cherestea și stătea toată ziua, pe vînt și pe furtună, cu picioarele în apă rece, pe o plută mobilă. În timpul iernii nu cîștigase mai nimic, așa că n-avea cu ce să-și cumpere cizme ; nu trecu mult și primele semne de reumatism începură să se facă simțite ; uneori îl dureau rău picioarele în timpul nopții, încît nu putea să doarmă. Problemele grele ale existenței îl asaltau și nu-i dădeau răgaz să-și facă prea multe gînduri. Dar nu se mai putea concentra asupra lor ca înainte, căci în inimă nemulțumirea îi ardea ca o flacăruie răzvrătită.

Ultima duminică a lunii mai fu prima adevărată zi de vară. În cîteva zile, așa cum se întîmplă adesea primăvara, timpul se schimbă. Vîntul rece încetă să mai sufle, iar soarele se desfășura strălucitor și fierbinte pe cerul fără nori. Asociația Muncitorilor organizase o serbare în localul de dans de pe malul mării. Jakob hoinări prin pădure și în cele din urmă se așeză pe o piatră ca să asculte muzica. S-ar fi dus bucuros și el să danseze, dar nu-și putea îngădui să cheltuiască șapte mărci pe biletul de intrare. Pămîntul se uscase, iar bolovanul pe care ședea păstrase căldura soarelui. În ultimele două zile, copacii și tufișurile se acoperiseră dintr-o dată cu o mulțime de frunze. Pe potecile înguste de pădure se vedeau roiuri nesfîrșite de furnici. Căldura binefăcătoare a soarelui îi pătrundea prin toți porii și îi mîngîia ușor obrazul. De multă vreme nu se mai simțise atît de bine. Ceva mai încolo de locul unde se afla, o potecă — pe care treceau mereu băieți și fete, perechi sau grupuri — șerpuia spre inima pădurii. Jakob stătea ascuns în spatele unui sorb, a cărui înfățișare ciudată aducea cu un tufiș stufos. Se simțea bine în singurătate și dorea ca nimeni să nu-i tulbure liniștea. Aerul primăvăratic și căldura îl moleșeau — și asculta ca prin vis muzica de dans, al cărei ritm monoton îl cufundă în cele din urmă într-un somn ușor. Sunetele melodioase sufereau acum o transformare curioasă, parcă se materializau, confundîndu-se cu marea, cu valurile calde, albastre și sclipitoare, care îl purtau pe umerii lor. Aluneca agale din creastă în creastă, întins pe un pat de spumă albă. Simțurile lui erau într-o asemenea stare de încîntare cum nu mai cunoscuse nicicînd. Așa cum se întîmplă uneori în vis, știa că ceea ce resimte nu era o senzație adevărată, ci doar o ciudată fantasmagorie ; dar se lăsa totuși în voia iluziei, fără nici o împotrivire. Deodată, în visul său interveni ceva străin, un acord fals, care întrerupse mișcarea ritmică a valurilor. Senzația de fericire dispăru. Deschise ochii și observă că cineva se afla în fața lui.

Printre frunzele verzi ale sorbului se zăreau niște pete roșii ; rămase cîtva timp cu ochii ațintiți pe ele, apoi își dădu seama că era un fular roșu, legat în jurul unui gît

mic și rotund, pe care era așezat un obraz cunoscut, înfierbîntat de soare. Fata stătea nemișcată, cu bustul aplecat puțin înainte, cu ochii măriți de curiozitate. Observînd că Jakob începe să se miște, Aune tresări, se îndreptă din mijloc și se dădu înapoi. Apoi ocoli sorbul și se apropie de el.

— Ai dormit ? îl întrebă.

— Nu știu. Se prea poate. E atît de cald.

— De ce te-ai așezat aici ?

— Pentru că n-am bani de intrare. E cam scump.

— Eu am fost la serbare, dar m-am plictisit. Prietenii mei au plecat mai de mult și m-am gîndit că am să-i ajung din urmă, dacă am s-o iau pe scurtătura asta.

S-ar fi zis însă că Aune nu se prea grăbea să-i ajungă pe prietenii ei. Stătea în fața lui cam stingherită, strivind între degete un fir de iarbă. Pălăriuța modernă era așezată cochet într-o parte și părul negru și des i se revărsa în bucle pe ceafă și pe obrajii bronzați de soare. În cele din urmă, Jakob se ridică în picioare și porniră împreună pe poteca ce ducea în pădure. Se afla încă sub impresia senzației ireale de fericire care-l cuprinsese înainte de apariția fetei și gîndurile i se învălmășeau ca într-o ceață. Nu-și dădea prea bine seama dacă el o urma pe Aune sau dacă fata îl urma pe el.

După ce merseră o bucată de drum, poteca făcu o cotitură și o luă de-a lungul unui pîrîu ; nimeriră într-un teren mlăștinos și trebuiră să sară de pe un mușuroi pe altul ca să nu-și ude picioarele. Uneori, distanța dintre mușuroaie părea prea mare și fata se oprea nehotărîtă ; atunci Jakob îi dădea mîna. Fata se sprijinea cu încredere în mîna lui și sărea cu ochii închiși peste locul periculos. Deodată observară că se depărtaseră de drum, poteca dispăruse, iar mlaștina se întindea în toate direcțiile, cît vedeai cu ochii. Se opriră pe o bucată de pămînt uscat, ce se înălța ca o insulă printre mlaștini. În mijlocul ei se afla un pin bătrîn și singuratic, iar împrejur pămîntul era acoperit cu iarbă înaltă și moale și cu un strat de ace de pin. Se făcuse tîrziu și soarele cobora spre orizont, aruncînd umbre lungi printre trunchiurile copacilor. Dar covorul de iarbă mai păstra căldura din timpul zilei și îi invita la odihnă.

Jakob se simţea minunat, inima îi era uşoară şi liniştită; părea că starea de extaz în care se aflase înainte, cînd era singur, s-ar fi prelungit. Ştia însă că buna lui dispoziţie de acum se datora prezenţei Aunei. Se aruncă în iarbă şi se întinse pe spate, cu ochii aţintiţi în slava albastră ce se întuneca tot mai mult, urmărind norii goniţi de vînt. Aune se aşezase lîngă el şi stătea nemişcată, privind în depărtare. În jurul lor totul părea încremenit; nici o mişcare nu se simţea, nu se auzea nici un zgomot.

Apoi pămîntul începu să se răcească. Soarele nu-l încălzise decît la suprafaţă şi cînd băgai mîna în iarbă, îl simţeai rece şi umed. Ca să-şi ţină de cald, Jakob şi Aune se apropiară instinctiv unul de altul. Nu pomeniră nimic despre ceea ce se întîmplase la ultima lor întîlnire, dar îşi dădeau seama că tocmai acest trecut apropiat crea intimitatea de acum. Aerul era plin de parfumul acelor de pin şi de mirosul aspru al mlaştinii, dar lui Jakob i se părea că îi înconjoară adierea suavă a acelei seri unice. Toate gîndurile şi speranţele ce se născuseră în seara aceea tindeau către clipa de acum. Asta îşi doriseră ei în tot acest timp, să se întîlnească din nou, să fie iar împreună.

Amurgul se lăsa încet peste ei şi cîntecul păsărelelor părea tot mai duios. Frunzele fragede ale sălciilor se întunecaseră şi în penumbra serii căpătaseră contururi mai mari. Aune şi Jakob se strîngeau mereu mai aproape ca să-şi împărtăşească unul altuia căldură; deodată se pomeniră prinşi într-un vîrtej care-i împinse, fără putinţă de împotrivire, în abisul crud şi întunecat al voluptăţii. Plăcerea se îmbina cu otrava deznădejdii. În aceste momente, Jakob îşi aminti de toate raţionamentele pe care şi le construise ca să se apere împotriva sexului feminin, dar totodată se gîndea la dezamăgirea care îi rămăsese în suflet după ce rezistase ispitei. Dacă ar fi putut spera într-un viitor mai bun, ar fi rezistat poate şi acum, dar nu exista nici o speranţă, ştia că nu are nici o perspectivă să se ridice mai sus — şi atunci, la ce bun să reziste? De ce să trăiască numai din amintiri, de ce să nu aibă parte şi el de bucuriile la care orice om are drept în viaţă? Cînd o cuprinse pe Aune în braţe, Jakob simţi că un fior puternic o străbate din creştet pînă în tălpi şi

înțelese că și fetei îi era teamă, dar că teama ei era la fel de neputincioasă. Se lăsau pradă patimii, deși știau că ceea ce fac se va întoarce împotriva lor. A doua zi, sau poate chiar peste o oră, aveau să se căiască amarnic. Din gușa păsărelelor izbucneau ultimele triluri în cinstea acestei frumoase zile, care în curînd avea să aparțină trecutului. Pale ușoare de ceață rătăceau deasupra pămîntului pătruns de răcoarea nopții. Soarele dispăruse de mult și păsărelele amuțiseră.

6

După această noapte, s-a terminat cu încrederea în sine a lui Jakob. Dacă ar fi avut o inimă așa de tare cum își închipuise, s-ar fi ținut departe de locurile unde știa că umblă Aune și ăsta ar fi fost cel mai bun lucru pentru el. Dar nu a fugit, nu putea să fugă. Îl reținuse nu numai gîndul la situația fetei — se simțea prins în mrejele dragostei. Nu mai era vorba de acea sălbatică pornire care îl stăpînise în primăvară, cînd asculta cum se ridică seva în trunchiul copacilor și le mușca scoarța ca să țîșnească rășina. Toate dorurile lui se întruchipau acum în Aune. Obrazul, ochii, părul, glasul, gîndurile ei, felul ei de a merge și de a se așeza îi ocupau necontenit imaginația. În tot ce făcea și spunea Aune, Jakob găsea ceva deosebit, care-i era propriu și care o deosebea de toți ceilalți oameni. Înainte, fusese pentru el o fată ca toate celelalte ; acum era iubita lui. Cînd îi mîngîia brațele goale, cînd își cufunda degetele în părul ei, care era deosebit de frumos, cîrlionțat și de un negru strălucitor, sau cînd o strîngea în brațe, îl cuprindea o asemenea exaltare cum nu mai simțise niciodată în apropierea unei femei.

Întreaga lui viață căpătă un alt colorit, un alt rost, orizontul i se lărgi și o lumină strălucitoare pătrunse în monotonia cenușie a existenței lui. În timp ce muncea, aștepta cu nerăbdare să vină seara, cînd aveau să se întîlnească din nou — și inima îi era plină de o bucurie adîncă, nesfîrșită.

Dar suferințele îndurate și grija permanentă pentru ziua de mîine îi otrăviseră cugetul în așa măsură, încît nu mai putea scăpa de sub apăsarea lor nici chiar în cli-

pele cele mai fericite. În acest sezon, posibilitățile de muncă erau reduse cum nu mai fuseseră niciodată în ultimii zece ani. Trebuia să recurgă la tot felul de acrobații ca să poată pune deoparte ceva bani pentru vremea cînd ultimul vas avea să părăsească portul. Își făcea mai departe socotelile ca și cum ar fi continuat să trăiască singur — și totuși, nu vedea cum va reuși s-o scoată la capăt. Îl rodea o neliniște surdă, a cărei cauză nu îndrăznea s-o cerceteze. În serile lungi și calde, cînd hoinăreau prin pădure înconjurați de copacii și de ierburile plesnind de sevă, simțea în atmosfera toropită a verii o așteptare înfrigurată, ca și cum natura ar fi presimțit că în curînd va veni toamna și, o dată cu ea, declinul.

Aune reușea însă să fie fericită din tot sufletul și fără rezerve; întreaga ei ființă respira mulțumire și liniște. Cînd își sprijinea capul de pieptul bărbatului, toată lumea dimprejur dispărea pentru ea. Zîmbetul îi înflorea pe buze fără să-și dea seama și începea să îngîne cîte o melodie sentimentală care izvora din preaplinul inimii ei. Albastrul cerului și al mării, verdele pădurii, cîntecul vesel al păsărelelor, zumzetul insectelor, hărnicia furnicilor ce roiau pe potecile calde din pădure se contopeau de la sine cu ritmul fericirii ei. Uneori avea sentimentul că și ea înflorește asemenea acelor asmățui răspîndiți prin desișul pădurii, ce-și purtau ciorchinele albe și puternic mirositoare pe tulpini groase, răsfirate în nenumărate crenguțe. Stătea ceasuri întregi cu capul rezemat de brațul bărbatului, fără să se miște, fără să gîndească la nimic, într-o stare de amorțeală, clocind parcă în adîncul ființei ei împlinirea pe care o presimțea.

De obicei, Jakob stătea liniștit ca să nu-i tulbure visarea; dar cînd sufletul îi era răscolit, căuta să-și înăbușe teama, deznădejdea, strîngînd-o cu patimă în brațe. Aune însă nu înțelegea nimic din ceea ce se petrecea în el, simțea doar strînsoarea brațelor lui puternice și se lăsa tîrîtă fără împotrivire de valul năprasnic ce se abătea asupră-i. Pînă și viața ei în fabrică avea acum alt sens. Fiecare ceas era plin de fericire și de așteptarea fericirii. Accepta cu voie bună munca istovitoare și monotonă, căci bucuria și strălucirea ce izvorau din dragoste se revărsau și transformau totul în juru-i.

Se dăruia cu toată ființa acestei dragoste, fără prefăcătorie și fără teamă. Acum n-o mai chinuia rușinea — așa cum se întîmplase în prima seară, în poiana mlăștinoasă, cînd bucuriile dragostei îi erau încă necunoscute. Răspundea cu căldură pasiunii năvalnice a bărbatului, dar nimic nu putea să-i tulbure seninătatea — și cugetul îi rămînea același, chiar și în clipele de suprem extaz. Simțea cum viața pulsa în ea, tot mai puternică și mai triumfătoare. Sosise ceasul cel mare, se împlinea ursita care-i stăpînea viața — și uită cu totul de scurgerea timpului și de soarele care răsărea și apunea în fiecare zi. Uneori — dar asta foarte rar — observa o umbră de mîhnire pe fața lui Jakob, dar i se părea că e o vedenie din altă lume, o lume care de multă vreme rămăsese undeva, departe în urmă. Nimic nu putea străpunge cerul fermecat al fericirii ei. Nu-i plăcea să hoinărească pe drumuri, prefera să stea întinsă în iarba înmiresmată și moale și să lase privirea să-i rătăcească în jur ; cufundată în verdeața stufoasă și proaspătă, pădurea se topea sub căldura soarelui ce strălucea pe cer aproape douăzeci și patru de ore în șir, iar jos, pe mal, valurile clipoceau pe prundiș la intervale scurte și regulate.

7

Aune se trezi din această stare abia pe la mijlocul lui august. Cerințele aspre și severe ale vieții de toate zilele, care înlănțuie chiar și sufletele cele mai avîntate, o traseră înapoi din împărăția nemărginită a visurilor, unde se refugiase pentru o scurtă vreme. Bănuise ea în ultimul timp că se întîmplase o nenorocire, presimțise poate de la bun început că așa se va întîmpla. Dar — în afară de prima seară petrecută în mijlocul mlaștinii, cînd durerea îi ținuse trează conștiința — nu se temuse prea mult de primejdia asta. Pentru asemenea lucruri pămîntești nu există loc în lumea ireală a fericirii. Acum însă soarta se împlinise și umbra ei amenințătoare își fîlfîia aripile deasupra ei... Atîta timp cît nu avu siguranța deplină, încercă să-și înăbușe teama, făcîndu-se că nu o ia în seamă. Dar nu izbutea să scape de obsesie, căci pe neașteptate teama răzbătea din nou, ca fumul dintr-o casă

cuprinsă de foc. Acum nu se mai simţea niciodată liniştită şi nu mai reuşea să retrăiască acea stare de fericire vecină cu inconştienţa. Avea uneori răbufniri violente, devenise capricioasă; alteori izbucnea în lacrimi, în aparenţă fără nici un motiv. Cîteodată i se părea că Jakob bănuieşte cauza schimbării ei, dar tînărul nu aducea niciodată vorba despre asta. Expresia feţei lui devenea însă din zi în zi mai închisă, mai severă, mai gravă. Această faţă severă avea însă un efect liniştitor asupra fetei; în ochii ei, reprezenta un semn de putere şi îi dădea speranţa că Jakob, în ciuda tuturor greutăţilor, va şti s-o apere de necazuri.

Veni şi ziua în care nu mai fu posibilă nici o iluzie. Aune fusese cu o seară înainte la medic şi acesta îi confirmase că lucrurile stăteau într-adevăr aşa cum se temuse ea. Acum dormea somnul adînc al omului istovit de muncă, dar nici în somn nu-şi afla pace. Se trezi puţin după şapte, scăldată în sudoare din creştet pînă în tălpi. În cameră se făcuse aproape întuneric şi din spălătorie pătrundea, prin toate crăpăturile, mirosul leşiei ce fierbea. Obişnuită să se scoale îndată ce deschidea ochii, sări cu picioarele pe podea înainte ca gîndurile să-i fi revenit la realitate. Aruncă o privire pe ceas şi, văzînd că întîrziase, începu să se îmbrace în grabă.

Plouase — şi asfaltul cenuşiu al străzii lucea în întuneric. După atmosfera înăbuşitoare din cameră însă, aerul umed o învioră — şi îl respiră cu nesaţ. Îşi petrecuse toată viaţa în acest oraş şi văzuse de atîtea ori casele înşirate de-a lungul trotuarului şi oamenii ce treceau acum alene pe lîngă ea, încît nici nu-i mai observa. Puţine lucruri se schimbaseră între timp, iar schimbările erau atît de neînsemnate, încît ochiul le înregistra fără să-şi dea seama de ele. Cînd ajunse la colţul următor al străzii, ceasul luminat din turla bisericii arăta cîteva minute după opt jumătate. Coti pe strada unde se întîlneau de obicei şi zări de departe silueta înaltă şi subţire a lui Jakob. Stătea în faţa unui cinematograf, cu trupul puţin aplecat înainte, cu pălăria dată pe ceafă, exact aşa cum îl avea ea în minte. Cu o clipă înainte, se simţea strivită de povara nenorocirii, dar acum un zîmbet îi înflori pe obraz. Fetele spuneau că nu trebuie să-i arăţi bărbatului

cît de mult îl iubeşti, ca să nu devină încrezut şi nesuferit — şi de cîte ori îşi amintea de acest sfat încerca să-şi ascundă zîmbetul, afişînd o expresie indiferentă, dar nu reuşea mai niciodată. Acum nici nu mai încercă să se prefacă. Mersul ei deveni mai sprinten şi îşi pregăti în gînd o explicaţie pentru cazul cînd Jakob i-ar reproşa întîrzierea.

Jakob însă nu-i puse nici un fel de întrebări. Părea trist şi obosit ; luînd-o de braţ, coti pe o stradă laterală mai liniştită. Era drumul pe care mergeau de obicei cînd nu ştiau încotro să-şi îndrepte paşii. Strada nu era lungă ; la capătul ei se afla altă stradă, pavată, pe marginile căreia se înşirau case noi de lemn. Apoi ajunseră pe drumul întortocheat de pădure care ducea la parchetul de dans de pe malul mării. În tot acest timp, Jakob abia scoase cîteva cuvinte şi mîna lui, care-o ţinea de braţ, era ciudat de rece şi de ţeapănă — sau cel puţin aşa i se păru Aunei. Zîmbetul îi pieri şi ei de pe buze ; văzîndu-l pe Jakob atît de posac, nu îndrăznea să-i vorbească despre starea ei. Trecură pe lîngă micul restaurant unde se adăpostiseră în primăvară şi, ajungînd pe malul mării, se aşezară unul lîngă altul pe un bolovan. Cerul se întunecase ; deasupra apei stăruia însă o lumină cenuşie, care parcă îi izola de lume. Se auzea duduitul înăbuşit al unui motor, dar barca era departe şi nu se zărea în penumbră. De pe mare sufla o briză călduţă, valurile se loveau uşor şi se spărgeau de mal. Afară, în radă, luceau cîteva lanterne, iar ochiul luminos al unui far clipea la intervale regulate. Şedeau tăcuţi, ţinîndu-se de mînă, cu ochii aţintiţi pe oglinda apei ca plumbul. Se întîmpla adeseori ca Jakob să stea tăcut, dar atît timp cît se simţea fericită, Aune nu se sinchisea de muţenia lui. Astăzi însă nu putea să mai îndure. Cu cît se frămînta, cu atît îi venea mai greu să găsească vorbele potrivite pentru ceea ce avea să-i spună. Întorcîndu-se spre ea, Jakob o cuprinse în braţe şi o întrebă :

— Ce-i cu tine ?

— Nimic, răspunse Aune, descumpănită de întrebarea neaşteptată.

— Chiar nimic ? Spune-mi adevărul, nu-ţi fie teamă.

Glasul lui Jakob suna tandru şi grav. Se aplecă spre ea ca să-i poată vedea mai bine obrazul şi în clipa aceea Aune nu se mai putu reţine şi izbucni în lacrimi. Îşi ascunse faţa în mîini şi se sprijini de pieptul lui Jakob, hohotind şi tremurînd din tot trupul, parc-ar fi fost cuprinsă de friguri. Tînărul tăcea, dar mîna lui o mîngîia uşor pe spate.

— Nu mai plînge, spuse el în sfîrşit. Ştiu despre ce e vorba. Doar nu-i vina ta.

O apucă de bărbie şi, ridicîndu-i capul, o privi adînc în ochi.

— Am ghicit, continuă el, acum trebuie să ne gîndim ce-i de făcut. Nu-ţi fie teamă.

Glasul îi suna blînd, dar în toată atitudinea lui era ceva străin şi neobişnuit, care pe Aune o nelinişte a. Deodată, înţelese ce voia să spună şi se smulse de lîngă el, cu ochii plini de spaimă. În ultimii ani, cînd viaţa devenise atît de grea pentru toată lumea, asemenea lucruri se practicau adeseori. Cunoştea şi ea fete care în cîteva zile scăpaseră de necaz. Se răspîndise ca o molimă, mai ales printre tinerii care erau mereu în căutare de slujbă şi n-aveau nici o perspectivă de viitor. Se discuta fără nici o jenă despre asta, iar unii băieţi mai uşuratici se şi făleau în cercul prietenilor cu asemenea lucruri. Aunei însă asemenea practici îi inspirau oroare. Cînd afla că vreuna din fete făcuse aşa ceva, o cuprindea întotdeauna groaza, deşi judecata îi spunea că fata nu trebuia condamnată şi că de fapt era soluţia cea mai bună, atît pentru ea cît şi pentru copil, atîta timp cînd nu avea posibilitatea să-i asigure o viaţă omenească. Judecata îi spunea că aşa era bine, dar instinctul şi sensibilitatea ei se răzvrăteau şi respingeau cu dezgust asemenea lucruri. Ea nu avea s-o facă niciodată, orice s-ar întîmpla — şi cînd îşi dădu seama că Jakob la asta se gîndise, se îndepărtă de el şi începu să tremure mai tare. Lacrimile îi secaseră şi se simţea singură cu durerea ei. Bărbatul aşezat acolo, pe piatră, cu capul plecat, îi devenise deodată străin ; nu mai avea nimic comun cu el. Perdeaua de nori care acoperea tot cerul începu să se mişte, se împrăştie în bucăţi şi alunecă încet spre nord. Printr-o crăpătură a norilor apăru o lună mare şi palidă, aruncînd peste ape o tremurătoare

punte de argint. Peisajul avea acum o altă înfăţişare. Reflexul plumburiu al norilor dispăru de pe suprafaţa mării, iar rada, rămasă dincolo de puntea de argint, deveni un abis întunecat, peste care plutea o ceaţă albăstruie. Pădurea era plină de umbre negre, mişcătoare, frunzele foşneau sub atingerea vîntului, iar cei doi tineri se transformaseră parcă şi ei, sub efectul acestei lumini stranii, în două fantome pe cale să se destrame.

În sfîrşit, Jakob se ridică şi se apropie de Aune ; dar fata se dădu în lături, privindu-l cu ochii plini de teamă. Jakob se opri.

— Ţi-e frică ? întrebă el încet. Ţi-e frică de mine ?

Se apropie din nou de ea, dar fata se retrase şi mai mult.

— Ce-i cu tine ? Doar nu-ţi fac nimic. Ce sînt mofturile astea ?

O luă de mînă şi o trase spre sine, în ciuda împotrivirii ei.

— Hai, nu fi supărată. Doar n-am spus nimic. Ce te-a speriat aşa ? Aune, draga mea Aune !

Tulburarea ei îl descumpănea şi soluţia pe care, cu o clipă mai înainte, o socotise salvatoare, îi inspira acum acelaşi dezgust ca şi fetei. Un val fierbinte de dragoste îi năpădi inima şi o strînse cu patimă la piept, şoptindu-i alintări în ureche. De fapt, nu se gîndise serios la aşa ceva — avea să găsească el altă ieşire.

— Linişteşte-te, ai să vezi că totul o să fie bine.

N-avea habar ce altă ieşire ar putea să găsească, dar vorbea într-una ca s-o liniştească şi, în parte, ca să se liniştească şi pe sine. Oricum, simţea o uşurare la gîndul că renunţase la soluţia dintîi şi îi era ruşine că putuse măcar să-i treacă prin minte. Aune se mai liniştise ; încetă să mai tremure şi îl privi pe Jakob drept în faţă, cu lacrimile atîrnîndu-i încă de gene :

— Cum ai putut să te gîndeşti la aşa ceva ? îl întrebă cu un glas mustrător.

— Ştii, n-am spus-o în serios, răspunse el privind în jos.

— Adevărat ?

— Desigur, dacă ai fi acceptat, ai fi văzut că n-aş fi fost de acord.

Deşi nu era absolut sigur, îi venea mai la îndemînă să-şi închipuie că acesta era adevărul. Acum se simţeau din nou apropiaţi şi viaţa li se părea mai puţin apăsătoare. Luna se înălţase pe cer şi lumina ei gălbuie se risipea pe întinderea mării, frîngîndu-se în nenumăratele vălurele ce încreţeau oglinda apei.

8

În vara asta, Jakob făcuse cunoştinţă cu un om pe care-l chema Heikkinen ; lucraseră tot timpul în aceeaşi echipă, la încărcatul lemnului de mină. Era un bărbat înalt, negricios, cu o fire închisă şi scump la vorbă. Fiind cu mult mai în vîrstă decît Jakob, relaţiile lor se limitau la orele de muncă. Jakob căpătase însă din primul moment o deosebită stimă pentru acest camarad. Heikkinen era de fapt zeţar de meserie, dar din cauza vremurilor grele îşi pierduse slujba. Deşi voinic, obosea mai repede decît ceilalţi, mai cu seamă pînă ce se obişnui cu noua muncă. Seara, la plecare, rămînea adeseori în urma celorlalţi, iar apoi se ducea singur spre casă. Şeful echipei era rudă cu el ; altfel probabil că nici n-ar fi obţinut de lucru, căci existau mulţi şomeri. În situaţia desperată în care se afla, Jakob îl alese pe acest om drept confident, deşi în mod obişnuit se înţelegea mai bine cu camarazii lui mai tineri. La cîteva zile după discuţia cu Aune, îl însoţi seara pe Heikkinen spre casă. Heikkinen mergea de obicei pe străzi lăturalnice, pustii, căci nu voia să fie văzut umblînd prin oraş în haine murdare de lucru ; îşi închipuia că oamenii îl privesc cu dispreţ. Înainte, cînd lucra în zeţărie, obişnuia să-şi schimbe hainele înainte de a pleca acasă. Se miră văzînd că Jakob îl însoţeşte, dar îşi dădu repede seama că băiatul avea ceva pe inimă şi aşteptă să i se destăinuiască. Lucraseră ore suplimentare şi se făcuse aproape ora nouă ; felinarele de pe stradă erau aprinse. De o parte a drumului nepavat se înşirau cîteva case de lemn, iar de cealaltă parte se întindea un teren, înconjurat de o ulucă. Mergeau încet, fără să-şi spună nimic, ca doi oameni care se plimbă la aer. Jakob ghici că Heikkinen aştepta ca el să-i vorbească, totuşi îi venea greu să rupă tăcerea. Omul avea un aer binevoitor

și prietenos, dar, oricum, era un străin și poate că va rîde de nenorocirea lui. Ajunseseră aproape de casa lui Heikkinen și Jakob era gata să renunțe ; cînd, deodată, Heikkinen se opri sub un felinar. Își scoase din buzunarul hainei ustensilele de fumat și își aprinse pipa. Jakob înțelese că acum era momentul, își luă inima în dinți și zise :

— Voiam să vorbesc cu dumneata despre o chestiune.

Heikkinen dădu din cap :

— Mi-am închipuit eu de la început.

Fața lui, care de obicei avea o expresie posomorîtă, se luminase și îl privea pe Jakob cu simpatie. Poate că îl mișcase încrederea pe care i-o arătase tînărul, alegîndu-l tocmai pe el ca sfetnic. În timp ce Jakob îi povestea despre greutățile lui și situația desperată în care se afla, Heikkinen trăgea din pipă, dus pe gînduri. După ce tînărul termină de vorbit, îl întrebă :

— Și ce-ai de gînd să faci ?

— Tocmai asta nu știu, răspunse Jakob pe un ton neajutorat.

Heikkinen fumă cîtva timp fără să spună nimic, scurmînd cu piciorul în pămîntul bătătorit. Apoi îl privi în față și rosti hotărît :

— În orice caz, n-aș sfătui-o să-și facă raclaj.

— Raclaj ?

— Da, știi doar, avort.

Jakob tăcu.

— Sigur, ar fi trebuit să te gîndești înainte, continuă Heikkinen pe un ton serios. Dar acum cel mai bun lucru e să privești lucrurile în față. La vîrsta voastră, greutățile sînt mai ușor de suportat și pînă la urmă o să reușiți voi s-o scoateți la capăt.

Glasul lui grav, bărbătesc inspira încredere și Jakob începu să-i povestească din nou despre lupta lui pentru existență, despre viața nesigură pe care o ducea și despre lipsa lui de perspectivă ca tată de familie. În timp ce povestea, privea în jos, scurmînd cu piciorul — așa cum făcuse și Heikkinen înainte. Obrazul îi era umbrit de borul pălăriei și doar bărbia i se vedea, luminată de felinar. Interesul pe care i-l arăta Heikkinen îi mai ușurase

puţin inima, ca şi cum omul acela chibzuit ar fi luat asupra sa o parte din necazurile sale. După ce îl ascultă cu atenţie Heikkinen îl întrebă :

— Eşti înregistrat aici, în oraş ?

— Nu.

— Deci, eşti înregistrat încă în localitatea unde te-ai născut ?

— Da.

— Atunci cel mai bun lucru e să expediezi o scrisoare încă astă-seară, cerînd să ţi se trimită actele. Nu costă mult. În afară de asta, legea prevede acum că trebuie să fii înregistrat în comuna unde domiciliezi mai mult de două... ba nu, mai mult de trei luni. De obicei, stai aici cîte o jumătate de an, nu-i aşa ?

— Uneori şi mai mult.

— Iarna viitoare nu-ţi va fi încă de mare folos, dar în iarna următoare, cînd vei avea vechime aici de peste un an, avînd nevastă şi copil, poţi conta că vei obţine de lucru.

Îşi scutură pipa de stîlpul felinarului şi o puse înapoi în buzunar.

— Fata are slujbă ?

— Lucrează la fabrica de celuloză.

— Ei, atunci bine-ar fi să vă mutaţi îndată împreună ; e mai ieftin. Încă vreo cîteva luni şi va trebui să aveţi lucruşoare pentru copil. N-are rost să te frămînţi prea mult, gîndindu-te la ce-o să fie, principalul este ca viaţa să meargă înainte.

Heikkinen nu putea să explice de ce socotea atît de important ca viaţa să meargă înainte — dar în această privinţă Jakob era de acord. Îşi strînseră mîna şi Heikkinen se îndreptă spre casă.

— Scrie deci chiar azi să-ţi trimită actele. Agricultor tot n-ai să te mai faci, spuse el din mers. Şi ia lucrurile aşa cum sînt. Nu se poate şti niciodată, te pomeneşti că într-o bună zi ajungi preşedintele ţării.

Jakob observase că Heikkinen vorbea acum cu totul altfel decît în primăvară, cînd apăruse pentru prima oară jos, în port. Pe atunci se exprima întotdeauna în propoziţiuni corecte, folosind o serie de termeni aleşi, care păreau aproape caraghioşi celorlalţi muncitori. Mai tîrziu îşi dădu proba-

bil şi el seama de asta şi se sili să vorbească mai simplu şi pe înţeles, dar limbajul său nu ajunsese încă nici pe departe aşa de grosolan şi trivial ca al celorlalţi. Era un om cumsecade, cu toate ciudăţeniile lui. Jakob rămase o clipă locului şi privi în urma lui ; Heikkinen umbla cu paşi cam nesiguri, uneori se clătina chiar. S-ar fi spus că cele douăsprezece ore de muncă îl secătuiseră de puteri. În ultimul timp se obişnuise cu oboseala şi suporta destul de bine o zi normală de lucru, dar orele suplimentare erau prea mult pentru el. Jakob, în schimb, obişnuit încă din copilărie cu munca grea, nu se simţea de loc obosit, deşi era mai uscăţiv decît Heikkinen.

În drum spre casă, trecu pe lîngă strada unde se întîlnea de obicei cu Aune. Ajunse cu aproape două ore întîrziere şi credea că fata se va fi plictisit aşteptîndu-l. Aune se afla însă la locul obişnuit ; îşi băgase mîinile în mînecile hainei ca într-un manşon şi stătea nemişcată, cu privirea în pămînt, ca un cîine bătut. Văzînd că Jakob nu venise la ora opt, se dusese la locuinţa lui, dar nu putuse să intre, deoarece nici gazda nu era acasă. O cuprinse o teamă intensă şi se întoarse la locul întîlnirii. În tot timpul verii se întîmplase numai de cîteva ori ca Jakob să facă ore suplimentare, aşa că nici nu se gîndi la aceasta. Îi trecu prin cap că Jakob plecase şi o părăsise sau că i se întîmplase o nenorocire la locul de muncă. Ambele idei i se păreau la fel de îngrozitoare. Nu se putea totuşi hotărî să părăsească colţul străzii şi dacă Jakob n-ar fi venit, ar fi rămas acolo toată noaptea. Îndată ce zărea vreun cunoscut venind în direcţia ei, intra repede sub bolta întunecoasă a unei porţi, ca să nu fie nevoită să răspundă la întrebări iscoditoare ; după ce trecea însă, se posta din nou pe stradă.

Jakob era îmbrăcat cu hainele de lucru şi Aune nu-l recunoscu pînă ce ajunse la zece paşi de ea. În aceeaşi clipă, îi înflori pe obraz zîmbetul vesel cu care-l întîmpina de obicei. Dar acum zîmbetul ei era ca o mască transparentă, sub care nu reuşea să-şi ascundă îngrijorarea şi mîhnirea. Jakob îi strînse mîna şi simţi cum tremură.

— De unde vii ? îl întrebă ea.

— A trebuit să facem ore suplimentare.

— Dar de ce vii din direcţia asta ?

Jakob o luă de braţ şi porniră înainte, pe stradă, apoi îi povesti fără înconjur unde fusese şi despre ce discutase.

— Heikkinen e un om cinstit, îi spuse el, nu trebuie să te necăjeşti pentru că i-am povestit totul.

— I-ai povestit într-adevăr tot? întrebă Aune neliniştită.

— Da, dar fii pe pace, n-are să flecărească.

Aune însă se simţea jignită. Toată seara nu-i ieşi din minte că un om străin, un bărbat, aflase atîtea lucruri despre ei. Nu-l cunoştea pe Heikkinen, dar îşi închipuia cum avea s-o măsoare din cap pînă în picioare, cînd îl va întîlni. I se părea că stă despuiată în faţa acestor priviri, de care îmbrăcămintea nu putea să-i apere trupul. Îi era ruşine pînă în fundul sufletului şi nu putea să ierte indiscreţia. Se declară de acord cu planurile lui de viitor, dar fără să manifeste prea mult entuziasm. Jakob se simţi jignit.

— Parcă nici nu te interesează ce-ţi spun, exclamă el. Am impresia că toate acestea nu înseamnă prea mult pentru tine.

În sinea lui, Jakob era frămîntat de îndoieli şi răceala fetei îi mărea nesiguranţa. Aune îl privi cu tristeţe, fără să răspundă nimic. Durerea ce i se citea în ochi îl mişcă şi se sili să-şi potolească supărarea şi să-i vorbească pe un ton mai blînd; dar castelul lui din nori se prăbuşise la pămînt şi inima ei era plină de amărăciune. A avea un cămin propriu, o soţie şi un copil i se părea un lucru atît de minunat, o fericire atît de mare încît, îmbătat şi de sfaturile optimiste ale lui Heikkinen, lăsase la o parte orice teamă şi orice prudenţă; acum însă se simţea din nou cuprins de neputinţă şi de deznădejde în faţa potrivniciei vieţii. În cele din urmă nu mai găsi ce să spună — şi între ei se aşternu tăcerea. Planul său rămînea în picioare, dar acum nu mai avea nici un farmec, devenise o necesitate impusă de împrejurări. Îşi muşcă buzele pînă la sînge şi strînse pumnii ca să-şi facă curaj. În timpul acesta, fata mergea tăcută alături de el şi îl strîngea cu putere de braţ, vrînd parcă să-i ceară iertare în acest fel, căci îi era teamă să nu-l fi supărat. Jakob amuţise însă de tot. Pe străzile întunecate ardeau cîteva felinare răzleţe şi din cînd în cînd treceau ca nişte umbre oameni ce se plimbau

alene, singuri sau în doi. Un vînt cald le sufla în față, stîrnind praful uscat de pe stradă. Se opriră în fața locuinței lui Jakob ; era tîrziu și Aune nu mai voia să intre.

— Atunci... ne mutăm împreună ? întrebă Jakob.

— Da.

— O să ne căsătorim, bineînțeles, cît de curînd. Dar n-are nici un rost să mai plătim pînă atunci chirie pentru două locuințe.

— Da.

— S-ar spune că nu-ți surîde prea mult ideea !

Aune izbucni deodată în lacrimi :

— Mă chinuiești. De ce mă chinuiești așa ? Ce-ai cu mine ?

Jakob rămase locului și o privi încruntat. Simți deodată că o urăște pentru că îl atrăsese în cursă. Oricît de grea îi fusese viața, cel puțin nu purtase răspundere pentru altul. Putea să se ducă oriunde și să facă ce vrea, era liber să-și aranjeze viața după cum îi plăcea. Dar acum va trebui să-și impună sforțări aproape supraomenești. Auzind-o însă cum plînge, inima i se înmuie și o strînse la piept.

— Te-am chinuit ? întrebă el cu blîndețe. Cu ce te-am chinuit ?

— De fapt, nici nu ții la mine. O faci numai din milă.

— Eu nu țin la tine ? Cum poți să spui asemenea prostii ?

— Așa e, cum spun. Adineauri, cînd vorbeai, parcă te pregăteai să te duci la spînzurătoare. Nu e nevoie să te sacrifici. Poți să pleci, mă descurc și singură.

Stăteau în curtea pustie și tăcută, înconjurați de umbrele negre ale caselor. Din cînd în cînd, pe trotuar răsunau pașii trecătorilor, trezind ecourile nopții. Amărăciunea Aunei îi răscolea sufletul, căci, de fapt, fata avea dreptate : sentimentele lui nu mai erau aceleași. Dacă ar fi putut bunăoară să se despartă de ea și să plece, s-ar fi simțit ușurat ca de o mare povară. Știa însă bine că nu putea s-o facă. Trebuia să se sacrifice, dar acest sacrificiu îi dădea o satisfacție amară care se potrivea mai bine cu concepția sa întunecată despre viață decît s-ar fi potrivit bucuria eliberării. O strînse în brațe, alintînd-o cu tot felul de vorbe drăgăstoase ; fata îi sorbea cuvintele și trep-

tat încetă să mai tremure, iar suspinele de plîns se potoliră. Dacă ar fi părăsit-o în situaţia în care se afla, s-ar fi prăbuşit de tot. Îşi făcuse despre Jakob o anume imagine şi cînd se întîmpla să nu răspundă acestei imagini, sensibilitatea ei se simţea rănită. Învăţase însă între timp cum să-l stăpînească şi să-i influenţeze pornirile, ştia cum să-l ia ca să devină din nou aşa cum şi-l dorea. Nu o preocupa prea mult cum era în realitate ; dacă se purta aşa cum voia ea, se simţea mulţumită.

În drum spre casă, Aune se gîndi într-una la noile ei planuri de viitor. Avea un temperament mult mai fericit decît al lui Jakob — şi ideea că aveau să-şi întemeieze un cămin al lor îi umplea inima de bucurie. Poseda cîteva lucruri care pentru început aveau să fie suficiente ca să-şi înjghebeze gospodăria, aşa că nu trebuia să cumpere nimic nou. Nu avusese încă niciodată posibilitatea să locuiască singură într-o cameră şi gîndul la viitorul apropiat o umplea de bucurie, îi trezea speranţele cele mai trandafirii. Chiar o gospodărie de oameni săraci poate fi ţinută aşa ca să te simţi bine acasă. Va reuşi ea să-şi aranjeze locuinţa cît mai plăcut, iar cît priveşte mîncarea, ştia să gătească bine şi cu nemaipomenit de puţini bani. O vor scoate la capăt, fără nici o îndoială.

Doar cînd îşi amintea de Heikkinen, o mai împungea un ghimpe de nemulţumire. Cum putuse Jakob să-i povestească totul acelui străin ! Tot gîndindu-se însă mereu la Heikkinen, începu să se deprindă cu el. Aşa sînt bărbaţii. Le trec prin cap cele mai neaşteptate şi mai năstruşnice idei. La drept vorbind, era chiar mai bine că ideea de a-şi întemeia un cămin i-o dăduse altcineva lui Jakob. Mai tîrziu, dacă aveau să vină clipe de cumpănă, îşi va aminti de sfaturile lui Heikkinen şi se va simţi întărit în hotărîrea lui. Heikkinen se pare că era om cu scaun la cap, şi fusese de partea ei şi a copilului. Îi deveni chiar simpatic, deşi se temea că nu-l va putea privi în ochi cînd va trebui să-l întîlnească.

Acum Aune era sigură că Jakob îi aparţine, dar nu se mai gîndea aşa de mult la el ca soţ, ci ca la tatăl care avea să-i apere pruncul de primejdiile vieţii. Copilul venea în primul rînd, el conta mai mult decît ea şi Jakob

laolaltă. După ce se întinse în pat, îi apăru în gînd imaginea lui, a copilului, îl cuprinse în brațe și adormi fericită cum nu mai fusese de multă vreme.

9

O dată hotărîrea luată, Jakob porni s-o realizeze fără nici o întîrziere. Situațiile neclare îi fuseseră din totdeauna nesuferite și un lucru hotărît însemna pentru el o mare ușurare. Știa acum precis care era țelul străduințelor sale și ce avea de făcut. Viața grea pe care o dusese pînă atunci îl învățase să se adapteze ușor la orice fel de condiții. Închiriară la periferie o cameră cu o nișă pentru gătit și aduseră cele cîteva mobile ale Aunei. Aveau de făcut un drum lung pînă la locul de muncă și, pentru a economisi banii de autobuz, se sculau înainte de ora cinci dimineața. După o lună se cununară, iar Heikkinen și cîteva prietene ale Aunei le fură martori. Apoi sărbătoriră evenimentul în noua lor locuință, la o ceașcă de cafea. Domnea o atmosferă plină de voie bună. Heikkinen adusese un gramofon și seara, după ce mai sosiră cîteva fete și băieți, se porni dansul. Era o duminică mohorîtă și ploioasă. În timp ce dansau, apa se scurgea șiroaie pe geamul ferestruicii, iar vîntul acompania muzica șuierînd în jurul casei și bătînd darabana în acoperiș. Abia după miezul nopții ajunseră să se culce în patul cam îngust pentru doi. A doua zi, dis-de-dimineață, înainte ca zorile să fi străpuns bezna nopții de octombrie, se aflau în drum spre oraș, pășind voinicește prin noroi.

Oricît se străduiau să-și echilibreze cheltuielile după venituri, nu putură totuși evita unele cheltuieli neprevăzute, care depășeau cîștigul lor. Deoarece Aune nu avea nici un ban pus deoparte, fură siliți să folosească banii pe care Jakob îi economisise în timpul verii. Prin urmare, nu mai putu să-și cumpere perechea de cizme impermeabile de care avusese de fapt nevoie încă în primăvară. Partea de sus a cizmelor sale vechi mai era încă bună, dar tălpile trăgeau apa ca un burete. Durerile care îl încercaseră în primăvară deveniră acum insuportabile. Nu se plîngea însă nimănui ; nici Aune, nici tovarășii lui nu bănuiau cît suferă. Adeseori, dimineața, picioarele îl dureau

atît de tare și erau atît de țepene, încît cu mare greutate reușea să le pună în mișcare; apoi, în timpul zilei, se mai dezmorțeau. Aune pleca la lucru cu o oră mai devreme ca el și de aceea nu știa nimic de suferințele lui. În cele din urmă însă, durerile deveniră atît de mari, încît începu să se vaite în somn. Se întîmpla ca Aune să se trezească noaptea, speriată de gemetele lui Jakob. Dar cînd Aune îl trezea, o liniștea, spunîndu-i că avusese doar un vis rău. Apoi se silea să stea nemișcat, încercînd să se gîndească la altceva pînă se mai potoleau durerile. Îi era neplăcut să-i mărturisească neveste-si, la așa scurtă vreme după căsătorie, că e bolnav.

Seara, după terminarea lucrului, trăiau clipe fericite împreună. Aune așternea o față de masă curată și se așezau la cină, mîncînd încet și tacticos, adeseori fără să scoată nici un cuvînt; apoi stăteau la gura focului. În apropierea casei se afla pădurea orașului, de unde se puteau aduna vreascuri. Aproape în fiecare seară, cînd se întorcea acasă de la lucru, Jakob aducea cîte o legătură de găteje în spinare, așa că deocamdată nu aveau nevoie să facă economie la lemne. Lui Jakob îi plăcea să stea la gura sobei; își întindea picioarele obosite cît mai aproape de foc, încercînd să-și amăgească durerea la căldură. Din cînd în cînd, lua cîteva vreascuri din lada de lemn de lîngă el și ațîța focul. Flăcările lacome le cuprindeau imediat, făcîndu-le să trosnească. Aune avea întotdeauna un lucru de mînă cu care își ocupa degetele ei cam groase, dar destul de îndemînatice. În timp ce lucra, îi plăcea să sporovăiască de unele și de altele, povestind întîmplări din timpul zilei. Jakob vorbea de obicei puțin, răspunzînd doar cînd era neapărat necesar. Ei însă cuvintele îi veneau de la sine pe buze; simțea nevoia să exprime cu glas tare tot ce-i trecea prin minte și tot ce o preocupa. Era vorba mereu de aceleași lucruri — despre ea însăși, despre fabrică sau despre cineva cu care se întîlnise. Imaginația ei se mișca într-un cerc restrîns de preocupări. Foarte rar citea un ziar și nu o interesa ceea ce se petrece în lumea largă. Îl avea pe Jakob alături și se simțea mulțumită și la adăpost. Sănătatea ei era înfloritoare, trupul i se împlinea văzînd cu ochii. Neliniștea care o urmărise pe cînd

era fată, acea agitație care o împinsese să meargă mereu la tot felul de baluri dispăruse acum de tot. Nu-și dorea nimic în plus peste ceea ce avea.

Timpul se menținea ploios și închis. Ziua dura numai cîteva ore, răspîndind o lumină lividă și mohorîtă. După-amiază, cînd se întorceau acasă, singura priveliște ce li se oferea prin ferestruica odăii era pădurea întunecată, cu foșnetul ei veșnic. Numai duminica, în jurul prînzului, aveau prilejul să-și vadă casa la lumina zilei, care plutea ca o pîclă în jurul mobilelor sărăcăcioase. Noaptea, cînd toate zgomotele amuțeau, ajungea pînă la ei, din depărtare, mugetul cataractei de la gura fluviului. Peisajul din jur, ca și anotimpul posomorît, se potrivea de altfel cu existența ce o duceau — aceeași atmosferă cenușie domnea înăuntrul ca și în afara lor. Adeseori, în timp ce stătea la gura sobei, Jakob cădea într-o stare de toropeală, care îi făcea bine. Căldura îi liniștea durerile de picioare și-i răspîndea în trup o moleșeală plăcută. Gîndurile scăpau pentru cîteva clipe de sub apăsarea grijilor zilnice și se avîntau în sfere îndepărtate, unde sporovăiala Aunei nu mai răzbătea decît ca un zumzet vag. Nu avea nici o importanță ce spunea.

Acum, dragostea lor arareori mai reușea să atingă acel extaz desăvîrșit din primele luni, însă se simțeau mulțumiți cînd stăteau în tihnă împreună, după oboseala zilei ; își aparțineau unul altuia. Dar existența lor comună era doar aparentă. Stăteau unul lîngă altul și totuși lui Jakob îi trecea uneori prin gînd că se aflau atît de departe, încît devenise aproape imposibil să se mai întîlnească. În asemenea clipe de luciditate, cînd oboseala și durerile îi dădeau răgaz să cugete asupra vieții, faptul că avea o soție nu-i mai producea nici o satisfacție și se trezea deodată surprins de prezența Aunei. Îi privea obrazul, trupul aplecat deasupra lucrului de mînă și-i auzea glasul. Dar toate acestea aparțineau unei făpturi străine. Gîndurile lor curgeau ca două rîuri despărțite de o mare întindere. I se părea că niciodată nu fuseseră cu adevărat uniți, că legătura lor se născuse datorită unei simple întîmplări, nu prinsese rădăcini în adîncul ființei lor. Dar se lăsaseră ademeniți și de acum aveau să rămînă pentru totdeauna încătușați unul de altul.

Ca să se poată scula dis-de-dimineață, se culcau în mod obișnuit înainte de ora nouă. Patul lor era îngust și trebuiau să se strîngă unul lîngă celălalt ca să încapă. Aune dormea cu capul pe brațul lui Jakob și părul ei bogat i se revărsa pe obraz și pe piept ; de obicei, se cufunda imediat într-un somn adînc și liniștit. Trupul umflat și fierbinte al femeii se lipea de trupul bărbatului și-l tulbura, nelăsîndu-l să doarmă. După ce stingeau lumina, odaia se cufunda în beznă și se umplea de un foșnet înăbușit ; în nopțile cu vînt cînta pădurea, iar în nopțile liniștite se auzea vuietul căderii de apă. Prinse în aceste zgomote, gîndurile lui Jakob se zbăteau obosite și buimăcite ca niște păsări în colivie, pînă ce somnul binefăcător se îndura de el.

10

Abia în iarnă, după ce trecură de Crăciun și de Anul Nou, Aune începu să-și îndrepte conștient gîndurile spre făptura pe care avea s-o nască. Treptat, copilul deveni a treia persoană în casa lor. Pînă atunci simțise doar instinctiv existența copilului, deși pusese stăpînire pe întreaga ei ființă chiar din ziua cînd începuse a bănui că îl purta în pîntece. După ce se cununase cu Jakob, gîndul la fătul care-i creștea în trup îi dădea o senzație de adîncă satisfacție fizică și sufletească, toate năzuințele ei nemărturisite, toate sperantele ei tainice se legau de el. Acum însă devenise punctul central al preocupărilor ei de fiecare clipă. Seara, cînd ședeau lîngă foc, vorbea numai despre copil și număra zilele pînă la naștere. Uneori era agitată și se temea de durerile nașterii sau își închipuia că pruncul va veni pe lume cu vreun beteșug — și Jakob, oricît își dădea osteneala, nu reușea s-o liniștească. În schimb, vecina lor, care născuse și crescuse șase copii sănătoși, avea mai multă trecere la Aune. Copiii ei erau mari și zburaseră de mult din cuib. Bătrîna, rămasă văduvă de multă vreme, trăia acum singură și se simțea măgulită văzînd că tînăra Aune avea încredere în cunoștințele și în experiența ei.

După Anul Nou, portul se închise și Jakob nu mai găsi de lucru. În fiecare săptămînă se ducea la Oficiul de înregistrare a muncitorilor ca să-și vizeze carnetul și să se intereseze de vreo nouă posibilitate de muncă. Cei de la

Oficiu ştiau însă că nevasta lui lucra la fabrică şi că nu aveau copii, aşa că stăruinţele lui nu aveau sorţi de izbîndă. Cea mai mare parte a timpului o petrecea în pădure. Adunase atîtea vreascuri, încît în iarna asta nu mai aveau nevoie să cumpere lemne. Apoi punea mîncarea pe foc şi pregătea masa, ca să fie totul gata cînd Aune venea de la fabrică. Căuta să vadă cît mai mult de gospodărie, pentru ca Aune — a cărei sarcină era acum avansată, încît devenise vizibilă pentru oricine — să se poată odihni în timpul liber. Iarna era blîndă, căzuse puţină zăpadă, şi potecile din pădure nu se troieniseră. De cînd nu mai lucra în port, durerile lui de picioare îl mai lăsaseră ; de fapt, nici nu mai avea dureri, dar îi amorţeau şi simţea o greutate care îl impiedica să umble repede. Cînd se căţăra pe povîrnişul muntelui din apropiere, se sprijinea instinctiv mai mult în mîini decît în picioare. Uneori, dacă vremea era bună, rămînea ceasuri întregi pe creasta muntelui. Pe platou creşteau copaci răzleţi, cărora vînturile ce suflau dinspre mare le smulgeau crengile uscate, şi n-avea decît să se aplece ca să le adune.

Cartierul periferic unde locuiau se afla într-o vale, aproape de poalele muntelui, care se înălţa deasupra lui, ocrotindu-l parcă. Clădirile dimprejur aveau aspectul trist al lucrului pe jumătate făcut. Majoritatea caselor aveau faţada nevăruită, ici-colo lipsea gardul, iar prin unele curţi se vedeau grămezi de materiale de construcţie rămase nefolosite. Existau însă şi case terminate, cu ziduri roşii, cafenii sau gălbui şi cu acoperişuri negre, strălucind vesele în lumina palidă a soarelui de ianuarie. Ceva mai departe, devale, se zărea un golf îngust, acoperit de un strat gros de gheaţă, iar pe gheaţă se încrucişau în toate direcţiile drumuri marcate cu cetini de brad. Spre dreapta, golful se îngusta, ajungînd pînă la gura rîului ce se vărsa în mare. Acolo era şi cataracta pe care o auziseră mugind în toamna trecută ; fusese numai în parte cuprinsă de gheaţă, iar acum avea atît de puţină apă, încît zgomotul ei nu mai răzbătea în depărtare.

Jakob devenise în ultimul timp mai calm, mai senin, dar în adîncul inimii îi stăruia o nelinişte la gîndul că va deveni tată. După toate socotelile, evenimentul trebuia să aibă loc în martie — şi pînă atunci era probabil că viaţa

lor nu avea să sufere vreo schimbare. Salariul Aunei nu era mare, dar atîta timp cît îl primea regulat, în fiecare săptămînă, aveau hrana asigurată. Îndată însă ce se va apropia momentul naşterii, venitul acesta avea să ia sfîrşit. Şi Jakob se gîndea cu spaimă la acel moment. Oricît se frămînta, nu reuşea să găsească o soluţie. În faţa lor se deschidea o prăpastie întunecată — şi se apropiau tot mai repede de marginea ei, pe măsură ce se scurgeau zilele. Ar fi putut să găsească de lucru în pădure, la fel ca iernile trecute, dar asta nu i-ar fi scos din impas, căci în sezonul acesta se plătea prost tăiatul lemnelor, încît ceea ce ar fi cîştigat abia i-ar fi ajuns pentru propria lui întreţinere. Şi afară de asta, Aune voia să-l aibă lîngă ea. Toate drumurile îi erau deci închise. Liniştea lui aparentă se datora mai ales faptului că în sinea lui renunţase să mai lupte, lăsîndu-se în voia sorţii.

În schimb, Aune părea că nu-şi face prea multe griji. Evita să discute situaţia lor şi părea că nu-şi dă seama de ceea ce îi aşteaptă. În orele fericite era uluitor de încrezătoare şi de nepăsătoare. Preocupările ei n-aveau nici o legătură cu necazurile lui Jakob. Pentru ea copilul însemna cu totul altceva decît pentru Jakob, era o realitate apropiată şi vie. Uneori, cădea pe gînduri, apoi începea să se legene şi să-i murmure copilului, ca şi cum l-ar fi avut viu, în braţele ei. Dacă observa că Jakob zîmbeşte, se oprea stingherită, ca o fetiţă surprinsă în mijlocul jocului şi îi arunca braţele în jurul gîtului. Apoi se cuibărea la pieptul lui, făcîndu-se cît mai mică, îşi lipea capul de el şi se alinta pe jumătate jucăuşă, pe jumătate ruşinată : „Nu-ţi dau voie să rîzi de mine. Nu-ţi dau voie, nu-ţi dau voie !“ Jakob o strîngea în braţe, încercînd să-şi facă şi el o imagine despre copilul care de pe acum le întuneca viaţa — dar în zadar. Pe vremuri, acasă la părinţii lui, văzuse un sugar, pe cînd el însuşi era încă un copil, dar nu-şi mai putea aminti cum arăta ; de altfel, socotea că propriul lui copil nu putea să semene cu el. Oricît îşi încorda mintea, nu reuşea să-şi reprezinte altceva decît imaginea vagă a unei fiinţe înfăşurate în scutece, lipsită de orice trăsături individuale şi pentru care nu simţea nici un fel de duioşie. Dar înţelegea că această fiinţă nenăscută îi ţinea soarta în mîinile ei. Cu un an în urmă fusese

încă — atît cît e posibil — stăpîn pe viaţa lui. Acum se trezi însă împins la o parte, într-o poziţie subordonată ; copilul pretindea să-i domine pînă şi gîndurile lui cele mai intime. Avea avantajul de a-şi putea impune întîietatea în toate chestiunile ce-l priveau pe el şi pe Aune. Disputa între el şi copil începuse cu mult timp înainte, îşi spunea Jakob, şi fusese înfrînt încă din primăvară, cînd drumul lui se încrucişase cu cel al Aunei. Îşi închipuise că se lupta cu el însuşi ; de fapt însă, înfruntase viitorul, a cărui creatură o tăinuia în propriul său trup. Şi ceea ce-i pregătea acum destinul însemna nimicirea lui, căci viitorul îngroapă sub el prezentul.

Văzînd că tăcerea lui Jakob se prelungeşte, Aune ridică privirea şi îl cercetă mirată şi întrebătoare.

— La ce te gîndeşti ? întrebă ea încet.

— La nimic deosebit, răspunse el, ferindu-şi privirea.

Refuzul lui de a i se destăinui părea că o întristează. Obrazul ei palid şi îngrijorarea ce i se citea în ochi îl înduioşară — şi o strînse mai tare în braţe, ca s-o facă să uite răceala cuvintelor rostite. Aune îşi lăsă capul în jos, în tăcere, iar acum fu rîndul lui Jakob să se întrebe ce gînduri îi treceau femeii prin cap. Poate că în asemenea clipe bănuia şi ea cît de diferiţi sufleteşte erau unul de celălalt. O simţea palpitînd în braţele lui şi ştia că nu-i trecuse supărarea. Dar nici unul dintre ei nu era în stare să-şi exprime gîndurile în cuvinte, nici măcar fiecare pentru sine nu-şi putea lămuri sensul lor. Tăcerea care-i învăluia avea ceva apăsător, aproape înfricoşător, mai ales pentru Aune care nu era deprinsă să-şi frămînte mintea cu lucruri pe care nu le putea înţelege. Cu capul sprijinit încă de pieptul lui Jakob, ridică mîna şi i-o trecu uşor peste obraz, pipăindu-i fruntea şi obrajii ; apoi suspină uşurată, căci trăsăturile lui familiare îi redaseră sentimentul realităţii. Coşmarul trecuse.

După ce stinseră lampa, odaia se umplu de lumina reflectată de zăpada din pădure, în care lucrurile din casă pluteau ca nişte mase întunecate. În serile cu lună se revărsa în cameră lumina rece a astrului, iar Jakob lăsa privirile să-i rătăcească pînă în adîncul pădurii, deasupra povîrnişului, unde umbre tăcute se agitau printre copaci.

La fel ca toţi novicii, Jakob simţea o teamă grozavă de Societatea de binefacere. În cele din urmă însă, se văzu nevoit să-şi învingă teama. Aune se afla de trei zile la maternitate ; aveau acum un fiu. Funcţionarul de la ghişeu ascultă cu bunăvoinţă povestea lui Jakob, se îndoi însă că ar putea să-l ajute, deoarece Jakob se înregistrase în oraş de prea puţină vreme. De fapt, ar fi trebuit să-l ajute comuna lui natală. Vor încerca să stabilească o înţelegere cu filiala de acolo, dar asta va dura cîtva timp. De altfel, cei de acolo i-ar putea pretinde să se întoarcă în comună împreună cu familia lui, ceea ce le-ar înlesni plata ajutorului. Jakob îl lămuri că era vorba doar de un ajutor temporar şi funcţionarul îi promise în cele din urmă să trimită pe cineva care să-i cerceteze condiţiile de viaţă.

Veni apoi în control o văduvă bătrînă şi grasă, care rămase uimită văzînd că tatăl era atît de tînăr. Locuinţa curată şi drăguţ aranjată îi plăcu şi stătu cîteva minute de vorbă cu Jakob.

— Probabil că n-ai mai mult de douăzeci de ani ? îl întrebă ea.

— Am aproape douăzeci şi unu, răspunse Jakob.

— Şi nevasta dumitale ?

— Nouăsprezece.

— Ah, ah, şi de ce v-aţi grăbit aşa ?

Clătină din cap şi luă un aer grav, aruncînd din nou o privire împrejur. În sinea ei, îşi spunea că era o prostie din partea acestor oameni să facă copii în asemenea condiţii. Dar tinereţea lui Jakob şi timiditatea lui o înduioşară. Îşi luă rămas bun, promiţîndu-i să pună o vorbă bună pentru el la Armata Salvării, unde lucra.

Ca urmare, Societatea de binefacere le acordă un mic ajutor bănesc, care avea să fie plătit săptămînal pînă ce Aune va putea să-şi reia munca. Armata Salvării, pe de altă parte, le trimise un pachet cu alimente şi cîteva lucruri uzate.

După ce femeia plecă, Jakob rămase la fereastră privind afară. Era o după-amiază senină şi însorită ; umbrele copacilor se mişcau pe pătura subţire de zăpadă îngheţată,

iar coroanele lor se legănau în bătaia vîntului marin. Era mulţumit că cel puţin pentru moment nu mai trebuia să stea de vorbă cu nimeni. Discuţia îi lăsase un gust amar în gură ; trebuia să trăiască acum din pomană — şi asta în plină tinereţe, la douăzeci şi unu de ani. În cartierul periferic unde locuiau, o asemenea situaţie nu era privită ca ceva ruşinos. Pe el însă, ideea că fusese silit să-şi dezvăluie neputinţa şi sărăcia în faţa tuturor acestor străini îl deprima îngrozitor.

Nu-şi văzuse încă fiul. Cu o zi înainte aflase de naşterea copilului ; cum însă nu ştia că vizitele erau permise numai la anumite ore, ajunsese prea tîrziu la maternitate şi nu mai fusese lăsat să intre. În seara asta voia să facă o nouă încercare. Avea în buzunar, încă din ajun, o portocală pentru Aune ; îşi amintea în mod vag că se obişnuia să li se aducă bolnavilor asemenea trufandale.

După ce îşi făcu ceva de mîncare, se duse în pădure ca să adune lemne. Treburile gospodăreşti îi ocupară toată după-amiaza şi veni timpul să se ducă la spital.

Aune îi lipsea. Zilele acestea petrecute în singurătate fuseseră pline de o nelinişte chinuitoare. Nu putea să-şi adune gîndurile nici o clipă. I se perindau prin minte tot felul de năluciri, cărora nu le putea pune stavilă. Pe măsură ce se apropia timpul să plece, devenea tot mai agitat. În sfîrşit, îşi puse costumul de oraş şi încuie uşa în urma lui. Soarele apusese şi amurgul se lăsa încet şi tăcut deasupra pămîntului. Ca să ajungă mai repede, o luă prin pădure, unde cunoştea acum toate potecile ; avea de mers cam vreo oră.

Pe drum se gîndea mereu la fiul lui : „Cum o fi arătînd ? Ce ochi o fi avînd ? Ce culoare de păr ? Cum arată cînd rîde sau cînd plînge ?“

Nerăbdarea îl făcea să grăbească pasul, dar în acelaşi timp îi reveneau în minte toate preocupările care îl asaltau necontenit în ultima vreme. Ajunse în sfîrşit la maternitate — şi de data asta avu mai mult noroc. Fu condus într-o cămăruţă cu paturi, iar într-unul din ele era Aune.

Se apropie de patul ei şi rămase uimit cînd îi văzu obrazul transfigurat de fericire. Cînd îl zări pe Jakob intrînd în cameră, zîmbetul ce-l avea din totdeauna pregătit pentru el îi înflori pe buze ; era încă palidă în urma

durerilor, deşi naşterea fusese relativ uşoară. Îi întinse o mînă obosită şi încă vlăguită, pe care Jakob o apucă stîngaci, strîngînd-o uşor. Privirile celorlalte femei îl zăpăceau şi cîtva timp nu fu în stare să rostească nici un cuvînt. Cum stătea aşa, neajutorat în costumul lui uzat, slab, cu faţa străvezie de nemîncare, nu făcea impresia unui tată prea fericit. Dar, oricum, era tată. Cînd se aplecă peste Aune, zări deodată băiatul lîngă ea, un ghemotoc neînchipuit de mic, înfăşurat în scutece albe. Tulburat, se aplecă mai tare ca să-l vadă de aproape. Îl uimea faţa lui zbîrcită şi ciudat de roşie şi forma neobişnuită a capului. Copilul nu dormea ; în orice caz, avea ochii deschişi. Dar nu părea să-şi dea încă seama de lumea în care se născuse. Ochişorii nu aveau o expresie omenească, privirea îi plutea în depărtări, dincolo de bucuriile şi de durerile omeneşti. Stătea nemişcat, fără să facă nici un zgomot, ca şi cum, în ciuda inconştienţei lui, ar fi fost totuşi conştient de poziţia sa de stăpîn. În zadar îşi spunea Jakob că ar trebui să simtă ceva pentru acest copil, inima lui rămînea mută.

Aune îşi închipuia că tace din cauza emoţiei şi îi strînse zîmbind mîna.

— E cam mic, zise el încet.

— Nu e mic, are aproape trei kilograme jumătate, protestă ea.

— Vreau să spun că e foarte drăguţ, se corectă Jakob.

Aune deveni serioasă şi, aruncînd o privire spre celelalte femei, îi şopti cu un aer misterios :

— E extraordinar. Am să-ţi povestesc eu, cînd mă întorc acasă.

Obrazul Aunei căpătase o expresie nouă, străină, pe care Jakob nu i-o cunoscuse pînă atunci ; i-o întipărise probabil experienţa ultimelor zile. La fel ca şi în alte dăţi, Jakob simţi deodată, într-o străfulgerare cît de departe erau unul de altul. Înlăuntrul lor amîndoi erau singuri şi fiecare tindea în altă direcţie, căci pentru fiecare viaţa avea alt înţeles. Jakob se zbătea în hăţişul acestor idei, a căror legătură nu o putea desluşi — şi se simţi cuprins de tristeţe. Era închis în propria lui singurătate ca într-un cerc magic, din care nu se putea elibera.

Mai privi o dată pruncul şi expresia neştiutoare, împietrită a micii făpturi îi inspiră din nou un fel de teamă.

Îşi spunea că ar fi putut tot atît de bine să aparţină altui tată. Deodată, copilul întoarse capul şi lui Jakob i se păru că-l priveşte drept în ochi ; nu era însă decît o închipuire, căci ochişorii rămaseră la fel de nemişcaţi, nimic nu arăta că vede ceea ce îl înconjoară.

Aune spuse glumind că năsucul băiatului era leit nasul tatălui său. Dar pentru Jakob, trăsăturile acestea primitive nu aveau nimic omenesc.

Cu toate acestea, copilul nu-i era indiferent. Avea ceva în el care-l deosebea de copiii celorlalţi oameni, pentru care nu simţea nici un fel de interes. În acelaşi timp, ştia că pentru ceilalţi un copil nu reprezenta nici pe departe ceea ce însemna pentru el. Ceilalţi şi-l doreau, îl chemau la ei din bezna nefiinţei. Pentru ei un asemenea eveniment înfăţişa ceva firesc, un lucru primit cu bucurie, erau obişnuiţi ca naşterea unui copil să facă parte din rostul existenţei lor. În viaţa sa însă, apariţia copilului însemnase o răsturnare zguduitoare ; i se părea că s-ar fi prăbuşit într-o prăpastie şi n-ar mai fi putut ieşi din adîncul ei. De aceea, pentru el copilul însemna cu totul altceva şi se simţea pătruns de o tandreţe pînă atunci necunoscută.

Frămîntarea lui Jakob i se citea pe faţă — şi în cele din urmă Aune observă că ceva nu era în regulă. Bănuind că îşi face griji din cauza situaţiei lor, îl întrebă cum merg lucrurile pe-acasă. Fără ocol, Jakob îi povesti — în şoaptă, ca să nu-l audă celelalte femei — adevărul despre pachetul de alimente şi despre ajutorul ce-l primise. Aune tăcea şi o umbră se aşternu peste fericirea pe care i-o adusese pruncul. În gînd, se vedea mergînd, alături de Jakob, în întîmpinarea unui viitor care era nu numai necunoscut, ci şi înfricoşător. Se întoarse repede spre copil şi-i aranjă scutecul, descoperindu-i obrăjorul ; respira regulat, cu un suflu din ce în ce mai puternic şi mai adînc. Deodată, timp de o fracţiune de secundă, Aune avu revelaţia, aşa cum i se întîmplase mai înainte şi lui Jakob, că făptura aceea era nu numai copilul ei, ci şi un om nou, de sine stătător, cu personalitate proprie, închisă în adîncul său ca într-un sîmbure, pe care nimeni, nici chiar mama lui, nu putea s-o ghicească. Îl privea pe Jakob dezorientată şi neliniştită, căci nici unul din ei nu ştia să-şi explice

tulburarea care-i stăpînea. Se luară de mînă și rămaseră așa tăcuți, pînă ce veni ora de plecare.

Se făcuse tîrziu și pădurea era acum cufundată în întuneric, dar Jakob cunoștea bine drumul ce șerpuia printre copaci și stînci, așa că nu se temea să se rătăcească. Și acum, tot la fiul său era cu mintea — și se pierdea în tot felul de presupuneri și de închipuiri, din care nu izbutea să deslușească nici un gînd limpede. Se simțea totuși ceva mai liniștit decît în urmă cu cîteva ore, înainte să-și fi văzut urmașul. Vizita la maternitate trecuse cu bine și nașterea băiatului, de care atîta se temuse, nu mai avea nimic amenințător. Acum totul era ca înainte, în afară de faptul că un om nou văzuse lumina zilei. Aune se va întoarce acasă și își vor continua viața împreună, ca și pînă atunci. La primăvară va găsi din nou de lucru în port. Zilele se vor petrece una după alta — și fiece zi va lăsa o urmă în conștiința și în trupul lui înainte să dispară. Poate că vor mai avea și alți copii. Apoi vor îmbătrîni, copiii vor crește mari și își vor lua zborul, iar ei vor rămîne singuri, la fel ca bătrîna, vecina lor. Apoi, copiii vor depăna același fir. La ce bun această veșnică repetare a cursului vieții, generație după generație? Nu știa că milioane de oameni mai învățați decît dînsul își puseseră aceeași întrebare, fără să-i fi putut afla răspuns.

După ce ajunse acasă, Jakob își făcu un ceai și se așeză lîngă fereastră, să mănînce. În pădurea întunecată, zăpada albăstruie scînteia printre umbrele vagi ale copacilor.

După oboseala acestei zile nesfîrșite, ceaiul fierbinte îl moleși dintr-o dată. Înainte să se culce, își aminti însă cum îi strînsese Aune mîna, încercînd să-i împărtășească astfel ceea ce amîndoi nu puteau cuprinde în vorbe. Stătea întins pe pat, în întuneric și gîndurile i se învîrteau în jurul celor două ființe după care tînjea.

Noaptea se făcea tot mai neagră, iar foșnetul pădurii creștea în bătaia vîntului de sud. Venea încărcat de umezeală și curînd avea să fărîme cătușele de gheață ale mării.

Sărbătoarea vieții și a morții

1

Întreaga familie se adunase în vestibulul spațios, iluminat sărbătorește, ca să-și primească oaspetele. Acesta — o rudă a casei, un magistru tînăr, abia reîntors de pe meleaguri străine — se opri surprins în prag. Venise să ia parte la o sărbătorire, dar acum, cînd se aflau față în față, acești oameni îi apăreau cu totul altfel decît în imaginea pe care o păstrase în amintire. Nici nu era de mirare — desigur că și el le părea lor tot atît de străin. Trecuseră doar zece ani de cînd plecase din oraș.

Fiul casei, Matti, înalt și spătos, îi luă prevenitor pălăria și pardesiul din mînă și le atîrnă în cuier. Tanti Lempi devenise cu anii mult mai trupeșă ; rochia ei de mătase lucioasă, verde închis, abia îi cuprindea bustul voluminos, peste care se întindea ca oglinda unui lac. Dar cu toată corpolența ei, se agita în jurul oaspetelui mult-așteptat parc-ar fi fost un *maître d'hôtel* într-un restaurant de lux, repetînd de mai multe ori în șir :

— Bine-ați venit, domnule Wanhala, bine-ați venit ! Intrați, vă rog !

Unchiul Hannu, care se gîrbovise și se făcuse și mai scund, mai cărunt și mai slab, privea pe după umerii cărnoși ai soției lui ca un șoarece ascuns într-un colț, murmurînd asemenea unui ecou :

— Bine-ați venit, da, desigur ; bine-ați venit, domnule Wanhala !

Petrecerea avea loc în cinstea celei de-a șaizecea aniversări a unchiului Hannu.

Irene îi întinse mîna fără nici un cuvînt, cu un aer prea grav și solemn pentru o fată tînără. Irene cea blondă, cu ochi albaștri, împlinise abia zece ani cînd Pekka părăsise orașul. Avea de pe atunci o înfățișare serioasă, care amintea că se născuse din părinți relativ bătrîni. Obrazul ei transparent era neted și rece ca marmura unei statui vechi. Părul deschis, cu reflexe cenușii sub lumina puternică a becurilor, părea a fi des și vaporos. Ochii albaștri, cam obosiți, exprimau inteligență și o mare puritate sufletească.

Pekka nu se pricepea prea bine în materie de frumusețe feminină, căci pînă atunci nu se preocupase decît de studii și de anumite activități publicistice, care-i satisfăceau ambiția. Dar ochii aceștia, care trădau o judecată matură și totodată o inocență mișcătoare, i se întipăriră în inimă din prima clipă.

În salonul cel mare, aranjat după moda veche, cu palmieri și mobile grele de mahon, candelabrul cel mare scînteia cu toate luminile aprinse ; pretutindeni ardeau lumînări. Prin ușa dublă ce stătea deschisă spre camera alăturată se vedea o masă încărcată cu pahare sclipitoare și cu munți întregi de prăjituri, torturi și fructe. Pe o masă mai mică erau înșirate sticle cu etichete de diferite culori, ce atrăgeau privirea. Un portret mare al unchiului Hannu, împodobit cu drapelul finlandez, atîrna pe peretele din salon.

Lui Pekka îi reveniră în minte amintiri de demult. Tot așa arătaseră camerele și la nunta de argint a gazdelor, iar mai tîrziu, la nunta Helenei. Nunta ei fusese ultima petrecere la care participase înainte de a pleca — dar auzise că Helena murise între timp. Tinerii nu mai aveau vitalitatea generației vechi.

Chiar dacă încăperile îi erau familiare, invitații — la fel ca și gazdele mai înainte — îi făceau o impresie ciudată : i se păreau cunoscuți și, în același timp, străini. Sentimentul acesta de înstrăinare provenea probabil din faptul că în timpul absenței sale îmbătrîniseră cu toții într-un mod surprinzător. În parte însă provenea și din faptul că acum se purtau cu el altfel decît în trecut. Pe

atunci era în ochii lor doar un băieţandru care nu de mult mai umbla încă în pantaloni scurţi. Acum devenise un oaspete interesant, care colindase toată lumea.

După starea lor socială, oamenii puteau fi socotiţi micburghezi — proprietari de case, mici negustori, brutari, antreprenori de transporturi. Avuseseră norocul să nimerească în acest oraş la sfîrşitul secolului trecut, într-o perioadă de prosperitate şi se pricepuseră să ţină pasul cu dezvoltarea afacerilor. Ar fi greu de spus de ce tocmai ei au avut noroc, în timp ce sute şi mii de alţi oameni n-au ajuns să înfăptuiască nimic. Oricum, în răstimp de patruzeci-cincizeci de ani, ei şi alţii ca dînşii reuşiră să pună stăpînire pe cea mai mare parte din oraş. Terenurile şi micile lor şantiere, care pe atunci se aflau într-o zonă încă nelocuită, deveniră cu timpul proprietăţi în valoare de sute de mii, în unele cazuri chiar de milioane de mărci. Atelierele lor — care la început nu aveau decît o singură forţă de muncă, pe proprietarul însuşi — se transformară în întreprinderi prospere. Copiii lor căpătară o cultură mai mult sau mai puţin solidă, care le permise să obţină funcţii şi posturi în diverse regiuni ale ţării ; astfel se înălţară şi ei în ierarhia socială cu o treaptă, două.

Acum ajunseseră cu toţii, bărbaţi şi femei, la bătrîneţe. Mulţi dintre ei trecuseră în lumea de apoi, mergînd pe urmele soţiei sau ale soţului. Sexagenarul unchi Hannu se număra printre cei mai tineri din această generaţie.

La petrecere venise puţin tineret. În afară de copiii casei, se mai aflau acolo două fete palide, cu o înfăţişare firavă şi trei tineri care, după terminarea studiilor, obţinuseră un post în oraşul lor natal. Dar bătrînii aceştia plini de vitalitate ştiau să petreacă şi fără tineret. Poate că în cugetul lor îşi puneau uneori întrebări tulburătoare : care e sensul vieţii, de ce trebuie oamenii să se zbuciume neîncetat, de unde apar pe lume cînd se nasc şi încotro se duc după moarte. Dar despre asemenea probleme nu discutau cînd se întîlneau între ei — şi, de altfel, aceste preocupări nu-i împiedicau să-şi vadă mai departe de treburile zilnice, de afaceri — iar la petreceri ţineau mai vîrtos decît tînăra generaţie.

Menajera, care nu era mult mai tînără decît stăpînii ei şi aproape tot atît de corpolentă ca doamna casei, circula

printre oaspeţi cu o tavă enormă cu cocteiluri. Unchiul Hannu şi Matti ofereau trabucuri groase în cutii de lemn: „Serviţi-vă cu un trabuc!" Gramofonul începu să cînte. La început, Pekka se simţi cam dezorientat şi abia după cîtva timp îşi dădu seama că cei doi domni bătrîni cu care intrase în conversaţie erau bijutierul Erikson, cunoscut din cauza limbii lui ascuţite şi brutarul Ovaskainen, om putred de bogat. Trebuia să strîngă numeroase mîini şi să răspundă la şi mai numeroase întrebări care se refereau la trecut şi îl puneau în încurcătură, deoarece nu-şi mai aducea aminte despre ce evenimente şi persoane era vorba.

Încăperile erau bine încălzite. Sobele mari şi albe de teracotă radiau o căldură plăcută şi egală. Oasele lor bătrîne se simţeau bine în această căldură. Murmurul vocilor devenea tot mai puternic, şi nori albaştri de fum se ridicau de pretutindeni spre plafon. Curînd fură invitaţi în cealaltă cameră, unde li se servi cafea cu cozonac, tortă, fructe şi lichioruri. Oaspeţii începură să transpire din abundenţă. Capul mic şi cenuşiu ca de şoarece al unchiului Hannu se înroşi de tot şi hohotele sale de rîs deveneau tot mai stridente. Obrazul soţiei sale lucea mai ceva decît mătasea scînteietoare a rochiei ei. Urmărea cu cea mai mare atenţie ca musafirii să fie trataţi cu tot ce doreau şi ca serviciul să se desfăşoare după toate regulile artei.

Mesele pe care le dădeau tanti Lempi şi unchiul Hannu erau vestite, căci aveau grijă să ofere de toate din belşug.

Ursuzul Erikson afişa la aceste petreceri o purtare la fel de ciudată ca şi întreaga sa înfăţişare. Era un moşneag de statură mijlocie, slab şi cărunt, plin de venin şi de viclenie; n-avea nici soţie, nici copii. De sub fruntea înaltă şi brăzdată, ochii lui mici şi căprui priveau cu dispreţ şi dezaprobare la ceilalţi muritori. În cursul petrecerii, pe măsură ce lumea devenea tot mai veselă şi mai liberă în mişcări, pe el îl vedeai tot mai închis şi mai acru. Obrazul lui pămîntiu şi zbîrcit lua o expresie întunecată şi dură. Făcea observaţii răutăcioase asupra familiei gazdelor şi asupra celorlalţi oaspeţi — observaţii care trădau un spirit pătrunzător — dar în cei treizeci-patruzeci de ani de cînd îi cunoşteau, ceilalţi se obişnuiseră cu felul lui de a fi, încît nu mai reuşea decît să-i amuze şi să le provoace rîsul.

— Sînt de compătimit, îi şopti el lui Pekka printre dinţi ; asta-i tot ce înţeleg ei din viaţă.

Bogătaşul Ovaskainen — înalt şi burduhănos, cu umerii laţi şi cu abdomenul proeminent — avea în schimb o fire veselă şi blajină. Vitalitatea lui era aşa de năvalnică şi de nepotolită, încît erai înclinat să-i dai cu douăzeci de ani mai puţin decît avea în realitate, iar rezervele sale de anecdote se dovedeau tot atît de însemnate precum averea sa, pe care o adunase din speculaţii cu terenuri şi din venitul mai multor brutării. Deşi îşi debita anecdotele fără întrerupere, pe nerăsuflate, oamenii care îl cunoşteau de peste patruzeci de ani susţineau că nu-l auziseră încă niciodată povestind acelaşi lucru de două ori.

Pekka ştia că în seara asta interesul tuturor se concentra asupra lui, dar nu şi-ar fi închipuit că va fi copleşit cu atîtea atenţii. Matti, fiul casei, se ţinea tot timpul în preajma lui ; păstra însă o rezervă respectuoasă şi nu vorbea decît cînd era întrebat. Tatăl şi mama, gazdele veneau mereu să-l întrebe dacă nu voia să mănînce ceva, cu ce îl puteau servi, dacă nu mai dorea o bucată de cozonac sau fructe. Cele două fete palide trăgeau la el cu coada ochiului, tinerii se gîndeau cu invidie la călătoriile şi experienţele sale de viaţă, doamnele mai în vîrstă discutau despre răposaţii lui părinţi. Iar Pekka, de cîte ori îşi îndrepta privirea spre colţul camerei, căuta să întîlnească ochii inteligenţi ai Irenei, care se ocupa de gramofon.

Prin larma veselă a vocilor şi muzica gălăgioasă răzbătea din cînd în cînd un sunet ciudat : dintr-un loc îndepărtat — aflat în dosul mai multor pereţi sau undeva sub pămînt — se auzea un vaiet ca nişte gemete prelungi de femeie. Se auzea înăbuşit, abia străbătea prin celelalte zgomote. Nimeni nu părea să se sinchisească, dar Pekka se simţea sfredelit pînă în fundul inimii.

Procuristul Ovaskainen, fiul bogătaşului, un bărbat de vreo treizeci de ani, îmbrăcat cu o eleganţă de filfizon, se apropie de el cu un zîmbet obosit pe buze.

— Aşa-i întotdeauna la noi, spuse el făcînd un gest de neputinţă cu braţele ; nu s-a schimbat nimic şi nici nu se va schimba vreodată ceva.

Oraşul lui natal nu-i plăcea — şi se povestea că în ultimul timp încerca să-şi alunge plictisul în distracţii bizare.

Judecînd după figura lui îndesată şi molîie, se putea presupune că în curînd va atinge proporţiile voluminoase ale tatălui său, fără a avea însă şi vitalitatea acestuia.

După ce acesta se îndepărtă, Erikson îi şopti lui Pekka, plin de venin :

— Mare mirare că n-a început să-ţi povestească despre Paris. A fost acolo acum cîţiva ani, într-o excursie.

— Paris ! asta îmi aduce aminte de ceva, interveni bătrînul Ovaskainen şi abdomenul său începu să tresalte de plăcere, savurînd dinainte anecdota pe care voia s-o povestească.

Auzise şuşotelile lui Erikson, dar socotea că era mai potrivit să răspundă cu o anecdotă picantă.

„Nu s-a schimbat nimic şi nici nu se va schimba vreodată ceva“, repetă Pekka în gînd cuvintele tînărului Ovaskainen. Deodată, i se păru că simte un miros respingător, putrid — aşa cum emană uneori oamenii bătrîni sau hainele lor cînd sînt prea mult purtate. De fapt, lucrurile nu erau de loc la fel ca pe vremuri. Nici ziua de mîine nu va fi la fel cu cea de astăzi. Numai că omul — atunci cînd se schimbă şi el o dată cu mediul înconjurător — nu mai observă atît de uşor schimbările.

Tanti Lempi apăru deodată în uşa dintre cele două camere şi bătu din palmele ei groase. Larma vocilor se potoli, Irene opri gramofonul. Ochii lui tanti Lempi erau umezi şi străluceau, de parcă ar fi fost plini de lacrimi.

— În curînd vom lua o mică gustare, anunţă ea. Dar cred că mai întîi ar fi bine să dansăm puţin.

Irene puse o placă nouă. Masa din mijloc fu dată la o parte. La început, se părea că nimeni nu are de gînd să dea urmare invitaţiei la dans, căci conversaţiile fură reluate exact în punctul unde fuseseră întrerupte de tanti Lempi. Placa cu valsul vienez vesel, duios, se învîrti sub acul de gramofon aproape pînă la sfîrşit, fără ca cineva să fi schiţat intenţia de a se urni. În cele din urmă, procuristul Ovaskainen se ridică de pe scaun, străbătu camera cu paşi eleganţi şi o invită pe una dintre cele două fete palide. Curînd după aceea, tatăl său se înclină în faţa lui tanti Lempi, care abia aştepta să danseze. Nici în timpul dansului nu renunţă să spună anecdote, încît tanti Lempi

tresălta în brațele lui mai mult de rîs decît în ritmul dansului. Treptat, tot salonul se umplu cu perechi de dansatori. Capetele cărunte sau pleşuve ale bărbaților cu ceafa țeapănă se bălăngăneau încet, siluetele trupeşe ale femeilor se legănau în ritmul paşilor de dans, pe care se străduiau să-i execute cît mai corect. Dar fețele tuturor radiau bucurie, o bucurie sinceră şi neprefăcută, iar ochii luceau limpezi şi veseli sub pleoapele zbîrcite. După ce placa se terminǎ, Irene o puse din nou.

Pekka observă că nu mai rămăsese nimeni în afara dansului decît Erikson — ale cărui concepţii personale despre viață nu-i îngăduiau să danseze — Irene şi el însuşi. Îşi spuse că ar putea părea curios dacă n-ar invita-o pe tînăra fată la dans. Irene privea tot timpul în jos şi părea cufundată în vraja muzicii, dar cînd Pekka se apropie de ea, se ridică repede în picioare, fără a căuta să-şi ascundă bucuria.

Îl cuprinse o senzație ciudată cînd se pomeni dansînd în acest cerc de fantome, în această horă de capete cărunte şi de trupuri uscate sau buhăite de vîrstă, cu mirosul bătrîneţii şi al descompunerii în nări. Dar Irene îl făcu să uite curînd tot ce era în jurul lui.

— Îţi mai aduci aminte de mine ? o întrebă Pekka. Erai un copil cînd am plecat.

Genele lungi ale fetei se ridicară încet, descoperindu-i ochii neliniştiţi. Pekka se înfioră de bucurie, simţind că pentru prima oară fata îşi încredința cuiva sentimentele aşa, deschis, cum o făcea acum față de el.

— Îmi aduc foarte bine aminte, răspunse Irene. Ştiu cum erai atunci şi ştiam cum eşti acum, încă înainte să te întîlnesc.

— Cum puteai să ştii ?

— În ziare apărea adesea fotografia dumitale, împreună cu articolele pe care le-ai scris despre călătoriile făcute.

— Da, asta e adevărat.

— Ai fost desigur foarte fericit... acolo ?

— Atît de fericit, încît m-am întors din nou acasă.

— O, aici nimic nu te poate face fericit.

— Nimic ? Cum poţi să vorbeşti astfel ? Uită-te împrejur.

Fata închise ochii.

— Ah, murmură ea. Nu-ţi mai bate joc şi dumneata de mine ; e şi aşa destul de grotesc.

Pekka tăcu mirat. „Să fie fetiţa asta un fel de cuc în cuibul unchiului Hannu şi al mătuşii Lempi ?“ Se învîrtiră cîtva timp în ritmul valsului fără să vorbească.

Într-un tîrziu, Pekka rosti încet :

— Pentru mine e destul că în acest loc exişti dumneata, ca să mă simt fericit.

Îşi dădu însă imediat seama că mărturisirea fusese nelalocul ei. Fata nu-l mai privi în tot restul dansului.

După ce placa se termină, perechile se împrăştiară în grupuri ; oamenii gîfîiau, vorbeau cu glas tare, îşi ştergeau sudoarea de pe obraz. Pînă să se audă placa următoare, se putu din nou desluşi scîncetul îndepărtat al femeii — o groaznică tînguire, care-ţi înfiora inima.

Cînd începu dansul următor, Pekka observă că tanti Lempi rămăsese fără partener. Socoti că era momentul s-o invite la dans.

Tanti Lempi, care valsa surprinzător de uşor, se lăsă în voia dansului cu o ardoare tinerească.

— Ce minunat e să fii aşa tînăr ca dumneata, suspină ea.

— De ce mă tratezi cu „dumneata“ ? întrebă Pekka.

— Socoteam că nu s-ar cuveni altfel, avînd în vedere că ai devenit un domn distins şi o adevărată celebritate. Ţi-am văzut de multe ori fotografia în ziar şi articolele tale erau întotdeauna interesante ! Irene le-a lipit pe toate într-un album.

— Toate ? Frumos din partea ei.

— Vai, nu trebuia să spun asta. Te rog fă-te că nu ştii nimic despre album. Dacă află că am trădat-o, se supără îngrozitor. Cînd se înfurie e atît de violentă, încît mă înspăimîntă...

— Fii fără grijă, ştiu să tac.

— Îmi promiţi ? Am să-ţi fiu recunoscătoare. Şi tanti Lempi, cu obrajii roşii lucind de sudoare, închise ochii şi-l privi printre pleoape, cu un zîmbet şiret : Cu tineretul ăsta nu ştii niciodată cum să te porţi, mai ales cînd e vorba de secretele unei fete.

— Eu nu mai sînt chiar atît de tînăr.

— Eşti minunat de tînăr. Şi-apoi, voi, bărbaţii, aveţi avantajul faţă de noi, femeile, că ştiţi să vă resemnaţi în faţa vremii. Eu n-am să învăţ niciodată să renunţ. Aş vrea să rămîn mereu tînără şi să trăiesc veşnic.

Trăsăturile feţei ei înecate în grăsime începură să tremure de emoţie. Îşi întoarse o clipă capul, ca să-şi ascundă lacrimile ce i se adunaseră în ochi. Apoi, în mijlocul veseliei, se auziră din nou strigătele de durere ale unei femei.

— De unde se aud gemetele astea ? întrebă Pekka, nemaiputîndu-şi stăpîni curiozitatea.

— Numai moaşa e acolo, răspunse tanti Lempi, cu gîndul parcă în altă parte. Pelkonen, unul dintre chiriaşii noştri, e un om atît de ciudat, că nu-i sînt pe plac nici spitalele, nici celelalte aşezăminte pentru care plătim în fiecare an o grămadă de impozite. Şi a trebuit să se întîmple tocmai astăzi, cînd îl sărbătorim pe Hannu.

Reuşi în sfîrşit să-şi stăpînească emoţia şi îl privi din nou cu zîmbet misterios.

— Dar chiar dacă aş putea să-mi reiau de o mie de ori viaţa de la capăt, la un singur lucru n-aş renunţa niciodată : la dragostea mea cu Hannu. Viaţa noastră a fost un adevărat roman, aşa cum putea să şi-l viseze fiica unui Pietola. Ha-ha, rîd şi dansez, beau bere şi vin la petreceri, mă dau în vînt după dragoste, îmi umplu zi de zi stomacul cu lucruri gustoase şi hrănitoare şi nu vreau să ştiu nimic de boli şi de necazuri.

Rîsul ei răguşit şi cam vulgar, care venea din adîncurile pieptului enorm, avea în adevăr ceva convingător. S-ar fi spus că vrea să-i facă în ciudă naturii şi că se bucura răutăcios de festa pe care i-o jucase, trăind după pofta inimii.

Observînd că Pekka tot trăgea cu urechea la vaietele îndepărtate, îi zise :

— Te preocupă femeia aceea care se vaită acolo ? Nu merită. Ce fel de femeie poate fi şi asta, care urlă la facere ? Cînd naşti nu plîngi, ci strîngi din dinţi. O adevărată femeie plînge numai cînd iubeşte.

În saloane, căldura devenise atît de înăbuşitoare, încît fură obligaţi să deschidă uşa, mai întîi cea care ducea în vestibul, apoi şi uşa de la intrare. În salonul mic, jupîneasa, împreună cu fata angajată pentru această ocazie ca ajutoare a bucătăresei, aranjau, în locul mesei cu prăjituri ce fusese devastată de musafiri, un bufet îmbelşugat.

Procuristul Ovaskainen se apropie de Pekka, cu aerul unui om de lume blazat.

— Aşa-i totdeauna la noi, începu el din nou ; nimic nu se schimbă. Şi dacă nu le accepţi invitaţiile, se supără foc.

— Unde sînt pionierii de pe vremuri ! exclamă Erikson. Pe vremea cînd am sosit aici, dansam într-o baracă de scînduri, la lumina torţelor de pin, şi beam rachiu şi bere direct din sticlă. Trebuie deci să recunoaştem că s-a făcut un mare progres.

Pekka se încălzise şi pîndi un moment potrivit ca să se strecoare afară, în curte. Ştia că nu i se va lua în nume de rău.

Era o minunată vreme de iarnă ; zăpada sclipea în întunericul cenuşiu ce anunţa o nouă ninsoare. Grupul de clădiri forma un pătrat aproape închis, ca o cetate veche. Pe trei laturi se aflau case de locuit, iar pe latura a patra dependinţele — care cuprindeau grajduri, o remiză pentru trăsuri şi o cocină de porci. În mijlocul curţii fusese amenajată o mică grădină cu meri şi tufe de zmeură, care acum erau îngropate sub nămeţi de zăpadă. În spatele dependinţelor, în depărtare, se profila pădurea înveşmîntată în chiciură albă. Strigătele de durere ale femeii încă nu conteniseră şi din curte se auzeau mult mai desluşit.

Tocmai în casa aceea îşi petrecuse Pekka tinereţea şi de ea erau legate cele mai scumpe amintiri ale vieţii sale. Aici suferise cea mai adîncă mîhnire din viaţa sa şi aici trăise prima mare bucurie. Aici avuseseră loc războaiele copilăriei sale şi tot aici dăduse prima lui bătălie serioasă. Pe atunci, casa şi acareturile reprezentau universul lui, pe care-l popula cu toate închipuirile vrăjite ale anilor dintîi. În podul grajdului se jucau de-a circul şi în remiza de trăsuri se instalase cartierul general al bandei secrete de tîlhari. Clădirile acestea demodate — cele mai vechi fuse-

seră ridicate de unchiul Hannu cu aproape patruzeci de ani în urmă — erau pline de ascunzişuri, de a căror existenţă nici măcar proprietarul nu-şi mai aducea aminte. Pe vremea copilăriei lui Pekka, existau numai două blocuri de locuinţe. Clădirea cea nouă, în care locuia acum unchiul Hannu, se construise mai tîrziu. Aceste case aduceau venituri bune, căci erau locuite de muncitori de fabrică, care aveau venituri statornice şi îşi plăteau regulat chiria. Era mai sigur să-ţi investeşti banii în felul acesta, decît să-i depui la bancă — mai sigur şi în acelaşi timp mai avantajos. Unchiul Hannu avusese din totdeauna un simţ deosebit pentru asemenea afaceri rentabile. Se spunea că posedă acum încă un complex de case de acest fel.

O mulţime de ferestre luminate priveau spre curtea acoperită cu o pătură groasă de zăpadă, prin care se încrucişau cîteva poteci albăstrui, bătucite de picioarele oamenilor. Pekka încercă să-şi închipuie cum arătau băieţii care locuiau acum după ferestrele acelea. Cei care trăiseră acolo pe vremea lui se împrăştiaseră care încotro. Unii deveniseră probabil oameni destoinici, alţii nişte pierde-vară. Se făcuse tîrziu şi băieţii din noua generaţie intraseră desigur în casă, dar fără îndoială că existau. Şi poate că tocmai acum venea pe lume încă un băiat. Pelkonen ! Pe vremuri nici o familie cu acest nume nu locuia în casă.

Aceste reminiscenţe din copilărie îi aduseră în gînd icoana mamei lui. Despre tatăl lui nu ştia prea multe, căci murise de tînăr ; într-o zi, în timp ce lucra în port, fusese strivit de o greutate ce căzuse peste el. De aceea fusese nevoit să trăiască cu mama lui în casa unchiului Hannu şi a lui tanti Lempi. De mama îşi aducea însă bine aminte. Era soră cu tanti Lempi şi amîndouă proveneau din familia Pietola. De aceea tanti Lempi îşi făcuse din viaţă un roman şi tot de aceea îi plăcea să bea vin şi să danseze. Căci a face parte din familia Pietola însemna a nu fi la fel cu ceilalţi oameni.

Pekka auzise de multe ori în copilărie această formulă magică : „Şi tu eşti un Pietola“. Pietola era o fermă cocoţată pe un munte înalt, departe în interiorul ţării şi Pekka fusese o dată acolo cu mama lui. Pe atunci, trăia în casa cea veche o bătrînă uscăţivă şi graţioasă, cu părul cărunt, care şedea tot timpul la fereastră, într-un balansoar

de modă veche şi privea spre ogoarele părăginite şi mlăştinoase. Deasupra cîmpiei croncăneau ciorile, luptînd din răsputeri cu vîntul aspru de toamnă. Bătrîna era bunica. Cu toate că era atît de scundă şi de căruntă, de tăcută şi de nemişcată, Pekka ştia, fără să-i fi spus vreodată cineva, că ea reprezenta obîrşia şi esenţa a tot ceea ce se înţelegea în jurul lui sub numele de Pietola. De fiecare dată cînd Pekka se apropia de ea, bunica îl privea cu ochi stinşi şi îi punea mîna tremurîndă, cu degetele anchilozate, pe creştet, repetînd mereu aceleaşi cuvinte : „Şi tu eşti un Pietola". Mai tîrziu, de cîte ori obţinea un succes în activitatea sa, avea să-şi amintească de cuvintele acelea ca de un îndemn imperios, căruia trebuia să i se supună.

Deodată, un ţipăt ascuţit îl readuse la realitate. Fără să-şi dea prea bine seama, se apropie de fereastra în dosul căreia un om nou dădea prima luptă cu viaţa. Trăind mulţi ani prin ţări străine, în oraşe mari, unde un străin singuratic arareori are prilejul să asiste la un asemenea eveniment, uitase aproape cum se naşte un om. Cîte ţipete de durere, luptînd să scape din încrîncenare, pătrunseseră oare în spaţiu pe măsură ce se năşteau milioanele de oameni care populau lumea ? Se cutremură. Poate că această sensibilitate sentimentală reprezenta la el o manifestare de decădere morală ? Poate că aveau dreptate cei dinăuntru, care petreceau şi dansau ? Lucrurile cele mai importante din viaţă erau în felul lor cît se poate de simple, atît timp cît aşa-zisa înţelepciune umană nu le complica. Tocmai în asta consta măreţia lor. Sămînţa cade în pămînt, încolţeşte şi se dezvoltă, prinde rădăcini şi începe să crească. Cînd vine vremea, apare o floare minunată ; străluceşte şi îmbălsămează o vreme în mijlocul verdeţei nesfîrşite a lumii plantelor, aruncă noi seminţe în pămînt şi, după ce şi-a împlinit rostul, se pregăteşte să dispară.

Simţi că în spatele lui era cineva ; se întoarse şi o văzu pe Irene. Îşi pusese o haină pe umeri, dar capul îi era descoperit.

Cîtva timp se priviră în tăcere. Gramofonul se oprise şi, în liniştea care se lăsase, auzi din depărtare ţăcănitul regulat al unor maşini puternice — parc-ar fi bătut inima de metal a oraşului.

— În capul gol ? spuse Pekka mustrător. Ai să răceşti.

— Nici dumneata n-ai pălărie. Şi nici măcar palton.

— Dar dumneata vii direct de la dans. Ce-ai spune dacă ai căpăta acum o pneumonie ?

— N-aş spune nimic. Te asigur că nu-i nici o plăcere să-ţi pierzi timpul dansînd cu procuristul Ovaskainen.

— Nu ? E totuşi un tînăr foarte distins.

— O secătură, nimic altceva.

Pekka o privi cu atenţie. Glasul fetei sunase mai puţin violent decît ar fi fost de aşteptat după sensul cuvintelor. Vorbise din convingere, nu cu ciudă. Îi tresări inima de bucurie la gîndul că el era probabil primul om căruia îi destăinuia ce are pe suflet.

— S-ar spune că în afară de cei bătrîni, nimeni nu-i fericit aici. Ei însă ştiu să trăiască, să se bucure de viaţă. N-am mai întîlnit încă nicăieri atîta vigoare şi veselie la nişte oameni în vîrstă.

— Da, oamenii ăştia nu au nici un dram de minte şi nici un pic de simţire. Nu se gîndesc la nimic altceva decît la bani şi la afacerile lor. Nici nu le trece prin gînd că există şi alte probleme pe lume — ca, de exemplu, moartea. Cînd îşi conduc copiii sau nevasta la groapă, îi jelesc ca pe un bun pierdut, nu ca pe un om care a dispărut din lumea celor vii. Cînd nu sînt ocupaţi cu treburile lor, se adună, fac zgomot, rîd, spun la glume şi dansează. Şi poţi fi sigur că toate acestea le fac numai ca să nu fie siliţi să gîndească.

— Dar nu crezi că în spatele acestui fel de a fi se ascunde poate în mod inconştient o anumită filozofie a vieţii ? De exemplu, ideea că e mai bine să trăieşti decît să gîndeşti ? Şi, judecînd după seva pe care o trag din această filozofie, trebuie să recunoşti că nu-i rea.

— Vorbeşti serios ? Eu socot că e mai important să reflectezi asupra vieţii. Cînd mă simt uneori tristă şi îmi spun că mai bine aş fi şi eu ca ceilalţi, e de-ajuns să mă gîndesc că, în ciuda filozofiei lor, nu sînt în fond decît nişte animale, pentru ca imediat să-mi revin în fire.

În timp ce vorbeau, merseră mai departe fără să-şi dea seama. Trecură prin poarta cea mică şi ieşiră în strada

ce ducea din centrul orașului, de-a lungul unor grupuri de case tot mai rare, spre malul mării. Pekka o luă de braț — erau doar rude.

Peisajul de jur împrejur era cu desăvîrșire alb — drumurile, pădurea, cîmpul și pășunile — pînă și casele erau pe jumătate îngropate în zăpadă. Dar albul acesta nu era luminos și scînteietor ca în nopțile senine cu ger, ci avea o lucire mată, blîndă, asemenea norilor cenușii de zăpadă.

— De ce sînt eu condamnată să trăiesc în această singurătate îngrozitoare ?

Durerea Irenei izbucni năvalnic, dar vocea ei chinuită se adresa mai mult întunericului nopții de iarnă decît omului care mergea alături de ea.

— De ce, de ce, de ce ?

Pekka îi strînse mai tare brațul și-i șopti :

— Taci, copilă, nu-i voie să pui asemenea întrebări.

— Nu sînt copil. Nu mi-a fost niciodată îngăduit să fiu copil. Încă de cînd aveam zece ani, ochii mei observau lucruri pe care ceilalți nu le vedeau, iar gîndurile mele rătăceau pe drumuri înfricoșătoare, căutînd răspuns la întrebări fără număr. Cum poți să rămîi copil în asemenea condiții ? Mie nu mi-a fost dat să-mi doresc o păpușă nouă și să mă bucur de rochița ei. Încă de pe atunci pornisem să cuceresc cerul, voiam să-mi lămuresc întrebările care mă nelinișteau și la care cei din preajma mea nu-mi puteau da răspuns. Unde a dispărut viața porumbelului pe care l-am îngropat în grădină ? De ce floarea culeasă și-a pierdut mireasma și strălucirea și s-a ofilit în cîteva ceasuri, rămînînd din toată frumusețea ei doar o tulpină uscată, pe care o striveam între degete ? De ce pisica vecinului mi-a omorît iepurașul și l-a devorat ? Mereu același : de ce, de ce, de ce ? Și mereu în zadar.

Pășeau încet mai departe, sprijinindu-se unul de celălalt. Ultimele case rămaseră în urmă, iar ferestrele luminate dispărură în beznă. În jurul lor se afla doar pădurea tăcută, troienită de zăpadă, în care cei doi se mișcau ca niște năluci — iar deasupră-le treceau nori cenușii înghețați !

— Asemenea întrebări — continuă fata, cu glasul sugrumat — îl îndepărtează pe om de semenii lui, de cei

care în aparență îi sînt mai apropiați. Dacă ei nu-ți răspund, atunci nu mai are cine să-ți răspundă. Dacă ei te părăsesc, nu mai rămîne nimeni lîngă tine. Așa s-a și întîmplat cu mine. Eram tînără, dar ochii mei aveau o expresie care îi înspăimînta pe oameni și-i făcea să-și întoarcă privirea. Doream din tot sufletul să fiu iubită. Cînd vorbeam însă, cuvintele mele erau ca un vînt aspru și tăios de iarnă, iar gîndurile mele erau ucigătoare ca o otravă periculoasă. Glasurile amuțeau și în ochii celor ce mă ascultau se stingea și ultima licărire de veselie. Cu timpul, m-am împietrit ca să pot rezista. A trebuit să tac, să mă ascund, să rămîn singură într-o pustietate sfîșietoare, deși continuam să trăiesc alături de milioanele de oameni.

Pekka simțea cum trupul ei tînăr se încordează — și-i strîngea cu putere brațul, ca și cum ar fi vrut s-o apere. Avu deodată senzația că erau pe punctul de a părăsi meleagurile lumești și că pătrundeau împreună în bezna veșnică ce înconjoară ființa umană din toate părțile.

Nu se mai vedeau nici un fel de lumini pămîntene, stelele dispăruseră ; suflul înghețat al vidului infinit îi învăluia.

— După ce ți-am citit articolele, am început să mă gîndesc tot mai mult la tine, continuă Irene — și vocea i se transformă într-un murmur. Îmi închipuiam că poate tu vei ști mai multe și vei putea să-mi răspunzi. Ideile tale nu sînt numai întrebări, ci caută să dea și răspunsuri, să smulgă cu forța taina creației. Te urmăream adeseori în visurile mele, deși te aflai atît de departe. Te vedeam în mijlocul unor străini, îi ascultai, îi observai și-i judecai după fapte. Simțeam cum gîndurile tale se învîrtesc necontenit în jurul marilor taine și cum se apropie mereu de zidul întunecat al veșniciei, unde se sfîrșește viața trecătoare. Am păstrat toate articolele tale și le-am studiat noaptea în camera mea. Dar în cele din urmă am înțeles că nici tu nu-mi vei putea răspunde. Cu mult înainte să te întîlnesc, știam că n-am nimic de așteptat de la tine.

Ultimele cuvinte se pierdură în noapte, ca un freamăt. Printre trunchiurile copacilor drapate în chiciură sclipea întinderea nesfîrșită a mării învăluite în bezna nopții, iar deasupra ei se legănau pale mari de zăpadă, purtate de vînt. Ca să-i aline durerea, Pekka se aplecă spre Irene și-i sărută buzele reci.

În clipa cînd intrară în curtea casei, se auzi zgomotul unui motor ; nu mult după aceea pătrunse prin poartă, duduind şi cu farurile aprinse, un automobil mic, din care coborî un om îmbrăcat cu o blană elegantă, purtînd o servietă neagră în mînă.

— Doctorul Savola, rosti Irene. Probabil că lucrurile nu merg prea bine la Pelkonen.

Se deschise o uşă şi o voce răguşită de bărbat strigă :

— Aici, domnule doctor, aici !

Doctorul, cu servieta în mînă, se îndreptă spre bărbatul care strigase — şi amîndoi dispărură în casă.

Cei doi rămaseră în curte fără să mai vorbească. Irene stătea cu ochii aţintiţi spre fereastra în spatele căreia femeia dădea o luptă desperată cu moartea. Îşi putea lesne închipui ce se petrece acolo, căci copiii care cresc în case de felul acesta, cu mulţi locatari, cunosc toate tainele naşterii din anii cei mai fragezi.

— Să intrăm, îi propuse Pekka. Mi-e teamă că ai să răceşti.

Irene nu răspunse ; părea că nu se grăbeşte să intre în casă. Poate că dorea să mai rămînă cîtva timp singură cu el — sau poate că voia să-şi cerceteze inima după primul sărut din viaţa ei. Aflase oare în seara asta una din marile taine ale vieţii, ceva ce nu ştiuse pînă atunci ? Era puţin probabil. Făcea parte dintre acei oameni care trăiesc în imaginaţie cu mult mai intens decît se petrec lucrurile aievea şi cărora viaţa le aduce, din această cauză, numai decepţii.

După cîtva timp, uşa pe care intrase doctorul se deschise din nou şi o femeie îmbrăcată cu o bluză albă şi un şal gros pe cap ieşi în curte. Zărind tînăra pereche, se apropie.

— Trebuie să mai iei din cînd în cînd puţin aer, zise. N-are decît să se ocupe acum doctorul de ea.

— Cum merg lucrurile ? se interesă Irene.

Moaşa o privi, impresionată de tinereţea ei, apoi răspunse :

— Ori unul ori celălalt se află în primejdie.

Mergea încet pe lîngă zidul casei, în sus și în jos. În treacăt, aruncă o privire spre ferestrele luminate ale salonului, de unde — în noaptea liniștită de iarnă — răzbăteau sunetele înăbușite ale gramofonului ; umbre mari, ciudate se zăreau după perdele, învîrtindu-se în cerc, parcă fără nici o noimă.

— Iar acolo se dansează fără griji, zise ea, clătinînd din cap.

Țipetele femeii se succedau acum la intervale mai scurte — și moașa se grăbi să se întoarcă în casă.

Pekka luă mîna Irenei :

— Să intrăm, spuse el încet.

Fata îl urmă fără nici un cuvînt. Cînd pășiră în vestibul, întîmpinați de norii de fum ce ieșeau pe ușa salonului, Pekka observă că obrazul Irenei devenise mai palid.

În salon, bogătașul Ovaskainen ținea o cuvîntare spirituală în cinstea vechiului său prieten, unchiul Hannu, întreruptă din cînd în cînd prin ropote de aplauze și salve de rîs. Unchiul Hannu și tanti Lempi ședeau alături pe sofa, cu farfurii pline de sandvișuri în mînă. Unchiul Hannu căuta să-și ascundă tulburarea, rîzînd mereu împreună cu ceilalți. Tanti Lempi își aplecase obrazul congestionat într-o parte și de emoție făcea fețe-fețe, înfruptîndu-se în neștire din bunătățile de pe farfurie.

După ce se sfîrși cuvîntarea, bărbații mai tineri îl ridicară pe unchiul Hannu pe brațe și îl săltară în sus, în mijlocul uralelor.

Îndată ce tanti Lempi o zări pe fie-sa împreună cu oaspetele de onoare în prag, se repezi la ei.

— Unde-ați umblat pînă acum ? îi întrebă. Vocea îi mai tremura încă de emoție și lacrimi mari îi atîrnau de gene. Veniți încoa și mîncați ceva, ca să puteți dansa. Petrecerea încă nu s-a terminat.

Respira greu și părea obosită, dar avea aerul fericit.

Pe masă se aflau tot mîncăruri grele : șuncă, friptură rece, salam, somon, conserve de pește, icre negre. Bere rece se servea la cep, direct dintr-un butoiaș.

— Mîncaţi, mîncaţi, copii, îi îndemna tanti Lempi, încărcîndu-şi propria ei farfurie cu felii de şuncă slabă. Cînd ai de făcut eforturi deosebite, trebuie să şi mănînci bine, ca să poţi rezista.

Musafirii îşi depuneau acum farfuriile golite pe masă, iar gramofonul începu din nou să cînte. Procuristul Ovaskainen, a cărui proastă dispoziţie părea să-i fi trecut, o luă la dans pe una din cele două fete palide ; de fapt, nici una nu mai era acum palidă, iar rîsetele lor ascuţite străbăteau prin rumoarea vocilor.

Numai ursuzul de Erikson stătea singur într-un ungher, rînjind dispreţuitor. Dar şi în privirea lui tăioasă lucea acum o lumină mai blîndă.

— Într-o zi ca asta îţi vine aproape să mori, suspină tanti Lempi cu gura plină şi cu ochii plini de lacrimi. E de neînchipuit cît de iubit e Hannu al nostru.

După o clipă, bogătaşul Ovaskainen veni s-o invite la dans — şi din nou începu să se îndoaie de rîs.

Unchiul Hannu se apropie de fiica lui şi de Pekka, frecîndu-şi fericit mîinile.

— Ce frumoasă e viaţa ! exclamă el. Cînd eram de douăzeci de ani, cei de douăzeci şi cinci mi se păreau bătrîni. Cînd am ajuns şi eu la douăzeci şi cinci de ani, cei de treizeci nu mi se mai păreau însă chiar nişte moşnegi. Şi tot împingînd aşa bariera mai departe, am ajuns pe nesimţite la şaizeci de ani. Dar nici acum nu mă simt bătrîn şi sînt încă în stare să dansez la rînd cu tinerii, he-he-he !

— Unchiul nostru are picioare destul de sprintene, zise Pekka.

— De picioare n-am să mă plîng, exclamă unchiul Hannu. Mai ţopăie destul de bine, cînd e cazul. Punctul meu slab e însă capul ; uneori, cînd mă mişc prea repede, parcă mi se învîrteşte totul înăuntru.

— La vîrsta ta ar trebui să fii totuşi ceva mai prudent, spuse Irene.

— Ba de loc, protestă cu hotărîre unchiul Hannu. Deviza mea a fost dintotdeauna : nu-ţi face gînduri negre şi nu te tot întreba dacă e bine să mai faci un pas înainte sau nu. Viaţa trebuie trăită cu pasiune, căci trupul o să-ţi dea singur de veste cînd nu va mai putea ţine pasul.

În mijlocul dansului se auzi izbucnind deodată rîsul lui tanti Lempi, ciudat de ascuțit și de nefiresc, parcă amestecat cu hohote de plîns. Toți cei care nu se prinseseră în vîrtejul dansului se întoarseră înspre ea. Tanti Lempi atîrna cu toată greutatea trupului ei voluminos în brațele lui Ovaskainen ; obrazul îi deveni palid, ochii înecați în lacrimi îi ieșeau aproape din orbite. Părea că se înăbușă de rîs ; toată masa aceea de carne se agita cuprinsă de spasme și picioarele i se mișcau tot mai greu. Ovaskainen rămase perplex și se opri din dans, lăsînd să-i cadă jos brațul pe care îl ținuse în jurul ei, dar în aceeași clipă tanti Lempi își pierdu echilibrul și fu nevoit s-o prindă din nou, în brațe ca să nu se prăbușească. Tanti Lempi era însă prea grea și se răsturnară amîndoi jos. Rîsul lui tanti Lempi se transformase acum de-a binelea în suspine de plîns sau, mai bine zis, într-un sughiț care treptat se stinse. Obrazul ei se schimba văzînd cu ochii și deveni înspăimîntător de alb.

Dansul se întrerupse ; Pekka și Irene se repeziră, urmați de unchiul Hannu, prin mulțimea amuțită de groază, spre tanti Lempi, în timp ce Ovaskainen se lupta cu desperare, căutînd să se elibereze din strînsoarea brațelor ei rigide. În cele din urmă, reuși să se scoale în picioare și capul lui tanti Lempi se izbi cu putere de podea, dar trupul ei mătăhălos mai zvîcni încă mult timp, scuturîndu-se parcă de rîs. Cîteva femei începură să țipe și cercul oamenilor din jur se împrăștie cu totul. Pekka îi apucă cu o mînă încheietura brațului inert, sprijinind-o cu cealaltă mînă pe Irene, care izbucnise în plîns. Unchiul Hannu alerga înnebunit de jur împrejur, scoțînd niște țipete ascuțite.

— Ce s-a întîmplat cu ea, dragii mei, spuneți-mi, ce i s-a întîmplat ? striga el într-una.

Gramofonul cînta mai departe ; nimeni nu se gîndise să-l oprească și muzica veselă de dans continuă să umple camera, pînă ce placa se sfîrși și acul înțepeni de la sine. Atunci, pe neașteptate, se auzi, ca dintr-o mare depărtare, primul strigăt al unui copil mic — așa cum țipă cînd își dă seama că, ieșind din adăpostul lui sigur, a intrat într-o lume a durerilor.

Pekka o puse cu grijă pe tanti Lempi la loc, pe jos și se ridică. Pulsul abia se mai simțea și devenea tot mai slab.

— Ce i s-a întîmplat ? întrebă bogătașul Ovaskainen, pipăindu-și speriat gîtul, pe care muribunda își încleștase mîinile și ștergîndu-și cu batista sudoarea ce-i curgea de pe frunte.

— Du-te și vezi dacă doctorul mai este în casa de alături, îi spuse Pekka tînărului Matti, care o privea înlemnit pe mamă-sa. Trebuie s-o culcăm pe tanti Lempi.

Pekka o prinse cu ambele mîini pe sub ceafa ce începuse să înțepenească, iar unchiul Hannu și cîțiva prieteni de aceeași vîrstă apucară trupul greu de brațe și de picioare. Căutau să se țină la distanță de povara lor și purtau cadavrul cu atîta grijă ca și cum ar fi fost din sticlă fragilă. Luminile candelabrului aprindeau o lucire vie în rochia din mătase grea, reflectîndu-se din cînd în cînd în ea.

Doctorul sosi abia după un sfert de oră ; în vestibul îl întîmpinară oameni palizi, cu privirile înspăimîntate, care se pregăteau să plece.

Pekka îl conduse în dormitor, unde tanti Lempi zăcea pe pat, cu semnele vizibile ale morții pe obraz, înconjurată de membrii familiei, care își ștergeau lacrimile din ochi.

Doctorul se grăbea, căci gîndurile lui erau la nașterea din cealaltă casă. Rămase cîteva clipe lîngă pat, privind cu atenție trăsăturile rigide ale feței, pipăi pulsul, îi ridică pleoapele, apoi se sculă și se uită pe rînd la cei din jur.

— S-a sfîrșit, spuse el liniștit. Iertați-mă, dar trebuie să plec. În casa de alături am ajutat chiar acum să vină pe lume un om nou, însă mama se mai află în primejdie. Acolo pot fi de folos, aici însă nu mai e nimic de făcut.

Îi puse unchiului Hannu mîna pe umăr, făcîndu-i un semn de încurajare cu capul și plecă.

Vestibulul se golea repede. Unii îi strîngeau mîna unchiului Hannu în grabă și se repezeau afară. Alții încercau să găsească vorbe de consolare. Femeile își ștergeau ochii și suspinau. Obrazul lat al bogătașului Ovaskainen era neobișnuit de palid și în jurul gîtului avea o dungă îngustă, roșie. Cînd își luă rămas bun, deschise de mai multe ori gura ca un pește pe uscat, dar nu reuși să scoată nici un sunet.

Unchiul Hannu se lupta cu lacrimile şi părea mai curînd surprins şi speriat, ca şi cum încă n-ar fi înţeles ce se întîmplase. Fiul casei, Matti, strîngea încruntat din buze, înghiţindu-şi lacrimile cu zgomot. Numai Irene părea să-şi fi regăsit stăpînirea de sine.

— Biata mamă, spuse ea încet. Probabil că nici acum nu va reuşi să afle ce este moartea.

Pekka plecă ultimul, după cum tot ultimul venise. Irene îl conduse pînă în curte. Norii porniseră să se împrăştie, iar luna privea din înălţimi, făcînd să strălucească zăpada îngheţată. În imediata vecinătate a morţii, un prunc nou-născut plîngea din răsputeri primul plîns din viaţa sa. Stăteau lîngă moartă şi se priveau cu tristeţe. Tanti Lempi nu voise să ştie că la capătul vieţii ne aşteaptă moartea. Dar oare ei vor afla vreodată ce este viaţa ?

Pentti Haanpää

(1905—1955)

Aripă Frîntă

Destinul unui cocor

În spatele întunecatei şi tristei păduri de brazi, discul arzător al soarelui urca încet, în mijlocul pustietăţii, pe orbita lui scurtă. Nori zdrenţuiţi, cu marginile purpurii, aprindeau luciri sîngerînde în băltoacele ce musteau la suprafaţa mlaştinilor mohorîte. De sub troienele îngheţate răsăreau icicolo rămurelele unor tufişuri pipernicite. Umbra alungită a unui pin cu crengile răvăşite se întindea ca o vînă neagră de cărbune peste mantia scînteietoare de zăpadă.

La marginea desişului de brazi apăru o arătare ciudată. Aripă Frîntă, cocorul cenuşiu, cu penele zbîrlite, păşea solemn pe picioarele lui înalte şi subţiri, peste întinderea mlaştinilor, ca o imensă fantomă cenuşie născută în miez de zi. Gîtul lui lung se răsucea şi se ondula, iar ochii mici, rotunzi şi roşietici, clipeau cu tristeţe în peisajul hibernal.

Acum soarele se înălţase după linia dinţată a vîrfurilor de brazi şi, pătrunzînd cu razele lui printre coloanele pinilor cu ramuri stufoase, arunca o boare trandafirie peste lunca ce se întindea la celălalt capăt al mlaştinii. Un cîrd de cocoşi sălbatici, ce se ridicaseră din culcuşurile lor de la marginea luncii şi zburau deasupra mlaştinii, se speriară de cocor şi făcură un ocol mare.

Cu picioroangele şi cu ciocul său ascuţit, Aripă Frîntă scurma şi împungea zăpada la rădăcina mestecenilor pitici, pe sub tufişurile firave şi crengile uscate. După ce împrăştia zăpada de pe moviliţele de muşchi, ciugulea boabele roşii,

dulci şi gustoase, învelite în pojghiţă de gheaţă. Aerul uscat şi rece îi aşternea promoroacă peste smocurile de pene, iar gerul se opintea necontenit să-i înţepenească trupul, din care rămăseseră doar pielea şi oasele. Dar pasărea se îndîrjea din toate puterile, scormonea cu picioarele, lovea cu ciocul şi stîrnea zăpada cu aripile. O fîsă cu pieptul alb şi cu penele burzuluite de frig sărea agitată din cracă în cracă pe scheletul unui mesteacăn găunos de la marginea mlaştinii, privindu-l mirată şi strigînd într-una „ex-tii-tii-tii !" Fîsa nu pricepea cum ajunsese acest uriaş, obişnuit cu noroiul moale din timpul verii, să se bălăbănească acum pe zăpada aspră, sub cerul nemilos de iarnă, în timp ce apa încremenise sub gheaţă, iar chiciura prinsese copacii în strînsoarea ei.

În ascunzişul cel mai îndepărtat şi neaflat al mlaştinii, în smîrcurile negre unde stătea la pîndă ochiul întunecat şi batjocoritor al diavolului apelor — acolo începuse drumul vieţii sale, lupta sa pentru existenţă. Pale mari de abur se ridicau deasupra mlaştinii ; pretutindeni, în apă şi în aer, în crîngurile de mesteceni şi în desişurile de brădet se auzeau zumzetele vieţuitoarelor, iar pe cerul înalt şi albastru ardea globul soarelui...

Puiul de cocor era un ghemotoc mic şi golaş, cu ciocul şi picioarele neajutorate, cu cioturile de aripi încă fără pene. Părinţii săi cu gîtul mlădios umblau prin noroi, pescuiau şi îşi hrăneau puiul cu larve, cu broaşte negre şi grase, cu tot felul de insecte ce mişunau prin mocirlă. Puiul creştea şi prindea puteri. Penele începură să-i crească, apoi deveniră mai lungi, acoperindu-i pielea cărămizie. După cîtva timp, tînărul cocor porni pe picioarele lui înalte prin mlaştină, învăţă să-şi salte trupul în aer fîlfîind repede din aripi, şi să-şi caute singur hrana în stufăriş şi în pămîntul moale.

Toamna, cînd micile vieţuitoare din mlaştină se pitulau în adăposturi, cîrdul cocorilor se ridica în înălţimi cu bătăi puternice de aripi. Apoi zbura ca săgeata spre ţinuturile de miazăzi, unde pămîntul dădea hrană din belşug şi unde îl aştepta o viaţă plină de desfătare.

Venea apoi din nou primăvara şi mlaştina mohorîtă şi pustie reînvia, apele şiroiau sprintene, pămîntul mocirlos se înviora, nori de abur şi miasme puternice pluteau în aer. Păsările se reîntorceau atunci din depărtările însorite, sîngele le zvîcnea năvalnic în vine. Iar cocorul care pă-

şeşte acum sub cerul iernatic prin zăpadă devenise un bărbătuş de toată frumuseţea, care îşi purta cu mîndrie capul pe gîtul său lung. Îşi găsi o femeiuşcă şi dispăru cu ea în stuful mişcător din mocirlă. Într-o zi apărură în cuib două ouă mari şi tărcate, din care ieşiră apoi nişte urmaşi cu gîtul lung.

Aşa îşi petrecu el viaţa multă vreme. Cînd zăpada şi frigul puneau stăpînire pe mlaştinile sale de baştină, pe acele întinderi nesfîrşite aidoma unor labirinturi, se avînta spre cerul arzător al Sudului, pentru a se întoarce îndată ce iarna dispărea.

Într-o dimineaţă de primăvară, la marginea mlaştinii erau în plină desfăşurare pătimaşe jocuri de nuntă. Cocorii cu penele burzuluite se plimbau ţanţoşi pe picioarele lor înalte sau stăteau în jur, nemişcaţi şi solemni ca nişte coloane de piatră. În mijlocul lor dansa cu mişcări violente o pereche de cocori ; se aplecau, îşi îndoiau gîtul, băteau din aripi, îşi crăcănau picioroangele şi se învîrteau mereu în cerc. Dar în mijlocul tăcerii răsună pe neaşteptate ţipătul de alarmă al unui cocor bătrîn şi în aceeaşi clipă zeci de perechi de aripi făcură să vibreze aerul cu fîlfîirile lor grăbite, iar cîrdul de păsări se împrăştie în toate direcţiile. Din desişul ce înconjură mlaştina se ridică în aer o coloană de fum, răsună o împuşcătură şi unul dintre cocori se răsuci neputincios în văzduh, cu o aripă atîrnînd în jos fără viaţă, pe cînd cealaltă bătea agitată în sus şi în jos.

Cocorul atins se prăbuşi în iarbă, omul cu arma alergă către el, dar pasărea se smulse de pe pămînt, avîntîndu-se în depărtări şi în curînd scăpă din raza ucigaşă a ţevii de puşcă.

De atunci cocorul nu s-a mai putut înălţa niciodată în slava albastră a cerului, nu şi-a mai găsit o tovarăşă, nu a mai putut trăi laolaltă cu ceilalţi. Căci acum nu mai era un cocor, ci un beteag, o „aripă frîntă", pe care ceilalţi nu-l mai recunoşteau ca pe fratele lor. Nu mai făcea parte din aceeaşi specie, devenise o sperietoare, un strigoi din alte lumi, hulit şi izgonit de toţi.

Trăise deci ca un pustnic, păşind trist prin smîrcuri şi stufăriş, urmărind cu privirea abătută mişcarea vieţuitoarelor din jurul lui şi moţăind în arşiţa soarelui. Trecu şi vara — şi cînd sosi iarna, văzu cocorii ridicîndu-se sus de

tot în aer şi înălţîndu-se către soare ca o coadă de rîndunică. O durere nemărginită îl cuprinse şi deznădejdea îl îmboldi să-şi încerce puterile. Sărea cu picioarele strînse de pe o moviliţă pe alta, îşi mişca aripile şi izbuti în sfîrşit să fîlfîie uşor din aripa împuşcată. Se ridică la un metru sau poate chiar doi de la pămînt, dar apoi căzu în cap, pe pămînt. Încercă din nou, încăpăţînîndu-se cu o furie oarbă, pînă ce se prăbuşi definitiv între două moviliţe, cu trupul frînt, bolnav şi fără nici o nădejde.

Iarna se simţea tot mai mult. Viscolul se abătuse peste cîmpie şi pădure ca un tăvălug uriaş, împrejur se auzeau numai vaiete, ţipete şi suspine. Ploaia se porni în torente şi ultimele făpturi ale verii plecară spre alte zări. Uneori, în păduricea de molid se auzea fîlfîind cîte o găină sălbatică, ciocănitoarea lovea cu ciocul, gaiţa izbucnea în rîsete sinistre, iar corbul întunecat zbura deasupra pădurii în căutare de hoituri. Arar cîte o rază de soare pătrundea printre norii negri, ameninţători.

Apoi vîntul mătură norii şi-i strînse grămadă, iar vremea se făcu rece şi senină. Pe cerul albastru-închis scînteiau stelele care păreau că ar fi vrut să povestească într-un grai misterios despre lucruri ciudate. Sufla un vînt aspru, toate apele îngheţară, noroiul din mlaştină se întărise bocnă şi trosnea ca o tablă de acoperiş.

Cocorului îi era frig şi foamea îl muncea ; abia se mai putea ţine pe picioare. Trecuseră multe săptămîni de cînd se înfruptase cu o broască amorţită de frig, surprinsă în timp ce se tîra spre ascunzişul ei, iar boabele de muşchi şi buruienile nu îi ţineau de foame. Dar nu se dădu învins.

Picioarele lui lungi şi slabe mai aveau încă vigoare, penele i se îndesiră, transformîndu-se într-o blană care îl apăra de frig. Pădurea de brazi, pustie şi nemărginită, cu copaci înalţi şi întunecaţi, era plină de miasme dense şi umede. Acolo, sub rădăcina unui pin prăbuşit, unde gerul pătrundea mai greu, îşi găsi cocorul culcuş.

Dar nu numai stafia neagră a foamei şi strigoiul frigului încercau să-l distrugă ; pe „Aripă Frîntă“ îl pîndeau încă multe alte primejdii. O vulpe roşcată, lihnită de foame, cutreiera împrejurimile, iar în colibele cenuşii din pădure, la fel ca şi în cabanele vopsite din micul cătun învecinat, trăiau bestii sîngeroase.

Odată văzu o sanie ciudată, încărcată cu buşteni, alunecînd peste mlaştină ; era trasă de un animal cu blană lăţoasă, iar deasupra buştenilor stătea o făptură ce-şi bălăbănea într-una capul. Animalul zări cocorul pribegind printre copaci şi se feri în lături. Făptura cocoţată pe buşteni îşi holbă ochii de uimire, iar potaia cu urechi lungi, care alerga lîngă sanie, începu să scheaune. Cocorul o luă la fugă cu paşi mari, dar bălălăul asmuţi javra după el şi curînd îl ajunse din urmă, pregătindu-se să se arunce asupra lui şi să-l înhaţe cu colţii săi ascuţiţi. Atunci cocorul se răsuci din fugă şi, cu gîtul întins pentru luptă, se repezi înainte, împungînd cîinele cu ciocul drept în ochi.

În urma acestei întîmplări, cocorul începu să se bucure de faimă în lungul şi latul ţinutului aceluia sălbatic. În toate colibele şi cătunele deveni cunoscut sub numele de „Aripă Frîntă". Dar această faimă nu-i aduse noroc.

La marginea mlaştinii se afla o colibă pe jumătate dărîmată — adăpostul bestiei de pe sania cu buşteni — o cocină cu pereţii acoperiţi de muşchi şi mustind de apă. În colibă trăia un băieţandru, un derbedeu slinos, cu inima plină de răutate, care îşi puse în cap să-i ia urma lui „Aripă Frîntă" şi să-l pîndească din ascunziş. Cu schiurile lui unse cu smoală, începu deci să cutreiere tot labirintul mlaştinii — şi descoperi într-un tîrziu pasărea, în timp ce mînca.

Împins de dorinţa fierbinte şi irezistibilă de a supravieţui, cocorul se avîntă într-o goană desperată pe întinsul mlaştinii. Dorinţa de a ucide, plăcerea de a vedea o fiinţă vie, care trăieşte încă şi respiră, transformîndu-se într-un ciot inert şi incapabil de împotrivire, îl făcu pe băiat să alerge cu şi mai mare îndîrjire după pasăre. Vînătoarea se desfăşura pe toată întinderea mlaştinii, limba de pămînt şi desişul de brazi rămăseseră departe în urma lor, iar celălalt mal al mlaştinii se apropia tot mai mult. Picioroangele păsării alergau mai repede decît schiurile băiatului, şi cocorul descria pe zăpadă cercuri largi, dar nici băiatul nu-l slăbea de loc. Timpul trecea şi se făcuse seară. Acum se apropie cu încetul de pasăre şi cu vîrful de fier al băţului de schi aproape îi atinse penele. Vînătorul se simţea însă istovit, picioarele nu-l mai ascultau, parcă erau de plumb. Deodată cocorul se întoarse şi, încordîndu-şi gîtul cu o ul-

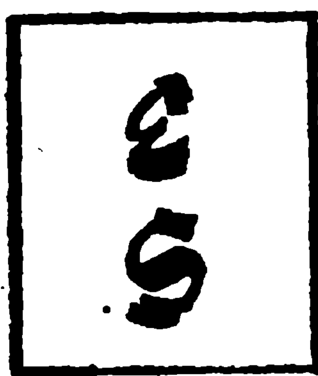
timă sforţare, îşi repezi ca o săgeată ciocul ascuţit în capul băiatului. Urmăritorul încremeni de frică. Încercă să se apere cu băţul de schi, dar loviturile lui abia atingeau penele păsării, pe cînd „Aripă Frîntă“ îl pocnea într-una cu furie, nimerindu-şi ţinta fără greş.

Pe seară, băiatul putea fi văzut tîrîndu-se cu greu peste mlaştina pustie, cu un ochi plesnit şi cu trupul însîngerat, către coliba lui strîmbată de vînt.

Se lăsase noaptea. Pe cer goneau nori lînoşi, ca nişte bucăţi de vată. Uriaşa pasăre cenuşie se îndrepta în liniştea nopţii spre pădurea de pini, unde o aştepta culcuşul de sub rădăcină. Razele strălucitoare ale lunii aruncau o lumină verzuie de gheaţă peste nămeţii înalţi, în jurul copacilor se aşternuse un ţesut înşelător de lumină şi de obscuritate, iar umbra cocorului singuratic se tîra, enormă şi fantastică, peste întinderea zăpezii.

Dar la marginea pădurii, pe craca unui pin noduros şi pipernicit, din care atîrnau franjuri de plante putrede, stătea o bufniţă enormă. Ochii ei scînteietori şi nemişcaţi luceau ca nişte cărbuni aprinşi printre penele tărcate ale capului rotund. Cocorul păşea cu picioarele lui lungi pe drumul luminat de lună, făcînd să scîrţîie zăpada sub labe. Deodată se pomeni cu un nor de pene pe cap, purtat de aripi tăcute, iar din vîrtejul de pene zvîcniră nişte gheare de oţel. Nu reuşiră însă să se înfigă — şi pasărea de pradă fu zvîrlită în zăpadă. Lumina nesigură a lunii şi săritura pe care o făcuse cocorul speriat îl împiedicară pe tîlharul de noapte să-şi atingă ţinta. Dar îndată trecu din nou la atac, fîlfîind fără zgomot din aripile-i puternice. Cocorul îşi zvîrli şi el înainte ciocul ascuţit ca o lance, dar nimeri în gol şi în aceeaşi clipă ghearele păsării de noapte i se înfipseră în gît.

Astfel pieri „Aripă Frîntă“, viteazul locuitor al nesfîrşitelor mlaştini, răpus de necruţătoarea iarnă a Nordului.

Elvi Sinervo

(1912—)

Dezertorul

Pîrîul susura vesel, furişîndu-se prin pădure. Omul se opri pe mal, cercetă o clipă luminişul plin de soare, apoi îşi aruncă şapca pe jos şi se aplecă să bea. Sorbi apa din palma sa mare, înghiţind încet şi cu plăcere, iar mărul lui Adam i se mişca în sus şi în jos. Apoi luă apă în amîndouă mîinile şi îşi udă obrazul năduşit şi ars de soare. Degetele i se opriră pe bărbie, pipăind barba scurtă şi creaţă.

— Ce-ar fi să mă rad ? întrebă el cu voce tare şi se uită împrejur. Privirea îi întîlni o veveriţă, care îl fixa cu ochi rotunzi de după un trunchi de brad.

— Ce părere ai tu, ştrengăriţo ?

Veveriţa sări de cealaltă parte a copacului, o clipă îşi roti ochii în jur, apoi o zbughi în sus pe trunchiul bradului şi de acolo pe o creangă groasă.

— Sau mai bine să trec pe la Mäntynen şi să fac o baie de aburi ? murmură omul, pe gînduri, scărpinîndu-şi bărbia. Se simţea deodată îngrozitor de murdar. Cămaşa îi era lipită de corp iar îmbrăcămintea îi mirosea a sudoare, a fum şi a răşină.

Se lăsă uşurel pe un trunchi de copac putrezit, scoase din sacul de drum o bucată de pîine şi începu să muşte din ea, strîngînd din pleoape. Pîrîul şipotea somnoros, iar lumina soarelui licărea printre tufişurile de zmeură, făcînd să strălucească floricelele purpurii.

Omul privea ţintă florile, în timp ce maxilarele lui puternice mestecau pe îndelete. O cută adîncă ce pornea de la rădăcina nasului drept în sus pe frunte şi liniile săpate în jurul gurii dădeau obrazului o expresie istovită. Ochii îi clipeau într-una şi privirea lor trăda un om care pribegise mult timp singur cu gîndurile lui. Barba îl făcea să semene cu portretele ce apăreau pe vremea aceea în mai toate revistele ilustrate din lume : oameni bărboşi, cu o expresie de suferinţă pe faţă, semănînd tot atît de bine cu Cristos cît şi cu un tîlhar.

Omul era Antti Kuusniemi, dezertorul pe al cărui cap se pusese o recompensă. De două ori reuşise pînă acum să treacă prin cordonul urmăritorilor. Ultima oară scăpase la sfîrşitul toamnei 1943, cînd se descoperise ascunzătoarea lui Mäkinen ; trei dezertori şi doi urmăritori căzuseră în luptă — ceilalţi fuseseră prinşi. Dar Antti Kuusniemi scăpase. De trei ani cutreiera pădurile dimprejur şi în acest timp devenise o figură aproape legendară.

În satele din Ödemark, cînd se vorbea despre el, oamenii blestemau şi ridicau ameninţători pumnii înspre postul de jandarmi sau şopteau între ei, clipind cu înţeles din ochi. Fusese văzut pretutindeni, uneori în mai multe locuri deodată. Dacă o vacă dădea mai puţin lapte, Antti Kuusniemi era acela care o mulsese pe ascuns. Dacă dispărea o oaie sau o găină, Antti o înşfăcase. Toamna, oamenii îl întîlneau prin păduri, travestit în femeie, la culesul fructelor. Ţăranii care coseau iarbă găseau în pădure resturile focului său de tabără. Dar cei care îl întîlneau cu adevărat, care îi aduceau de mîncare şi în ale căror *saune* venea să facă baie în nopţile întunecoase — aceia nu scoteau nici o vorbă despre el.

Omul îşi scutură firimiturile de pîine din barbă, încrucişă braţele sub cap şi se întinse pe cetina uscată. Sus, pe cer, nori albi alergau peste vîrfurile brazilor întunecaţi. Omul îi urmărea cu priviri somnoroase şi ochii i se făceau tot mai mici.

De jur împrejur foşnea pădurea, pădurea care de aproape trei ani era căminul lui, care făcea zid în jurul lui şi îl ocrotea ori de cîte ori duşmanul îi dădea de urmă.

Pădurea era însă totodată bezna şi necunoscutul plin de zgomotul paşilor ce se apropiau de pretutindeni, era moartea care pîndea în tufişuri, groaza fără nume, tăcerea în care zvîcnirea sîngelui în artere răsuna ca şuvoiul unui vîrtej. Trăise clipe care nu se puteau uita. După ce fusese capturată ascunzătoarea din Mäkikylä, pribegise timp de o lună, dezbrăcat şi fără merinde. Rătăcise prin mlaştini, hrănindu-se cu afine şi cu mure îngheţate, neîndrăznind nici măcar să aprindă focul, de teamă să nu fie descoperit. Timp de două săptămîni îl hăituiseră ca pe o fiară.

Într-o noapte zăcea sub un brad, istovit de foame, ud pînă la piele şi ţeapăn de frig, iar gîndurile i se perindau alene prin minte ; îşi aminti de tatăl său, care îşi dăduse viaţa în războiul civil din 1918, şi îl străfulgeră ideea că o primejdie groaznică îi pîndea pe toţi cei de-o seamă cu el. Oare îi va fi şi lui dat să dispară într-o clipită, sub bradul acesta, ca un animal ? Îi este scris clasei din care face parte să sufere, generaţie după generaţie, numai înfrîngeri ? La dracu, asta nu ! Se vedea în gînd, stînd în picioare în faţa anchetatorului — o mutră de bestie victorioasă. Era la sfîrşitul verii lui 1941, şi Vîborgul nu fusese încă recucerit. Cum i-o fi arătînd acum mutra ? Survenise o cotitură în mersul războiului şi Antti Kuusniemi ar fi vrut să-l mai întîlnească o dată, în alte împrejurări. Nu voia să le facă duşmanilor săi bucuria de a-i găsi sub un brad cadavrul putrezit, sfîşiat de corbi, singura rămăşiţă de pe urma lui Antti Kuusniemi, care ştiuse să ducă de nas poliţia şi jandarmeria. În seara aceea se tîrîse pînă la casa unui ţăran — îi cunoştea sufletul pînă în adîncul lui. Şi nu se înşelase. În căldura minunată a micii *sauna* transpirase şi învinsese oboseala şi inerţia trupului său. Privea obrazul bătrînului la lumina pîlpîindă a lumînării, se simţea pătruns din nou de încredere şi curaj, inima îi era plină de duioşie — nu încerca să-şi explice acest sentiment, dar parcă i se pusese un nod în gît. În zorii zilei, plecă mai departe, îmbrăcat cu haine uscate, cu o bucată de carne şi o pîine mare sub braţ, gata să înfrunte toţi diavolii pădurii şi toată poliţia.

Omul de pe malul pîrîului nu se gîndea însă acum la noaptea aceea. Faţa lui îndîrjită căpătase o expresie mai blîndă, iar în ochii săi trişti lucea un dor ascuns. Din cîteva salturi, veveriţa se săltă pe trunchiul unui brad şi omul o urmări cu o privire absentă. Se gîndea la familia lui. Îşi întîlnise de cîteva ori soţia, pe ascuns, dar pe copii nu-i mai văzuse de un an şi jumătate. Din cînd în cînd, dădea tîrcoale casei sale, dar nu intra niciodată. Cel mai mic avea două luni cînd tatăl lui se aplecase în grabă, într-o noapte întunecoasă, peste pătuţul lui. Pe băiatul cel mai mare îl nenorocise şeful de post. De două ori, jandarmii l-au oprit în drum spre şcoală şi l-au ameninţat cu armele ca să le spună unde se află tată-său. Băiatul n-a putut să le spună nimic, căci nici nu ştia nimic, dar s-a întors acasă bolnav, cu ochii holbaţi de spaimă. Noaptea striga din somn şi uda patul.

Obrazul omului se crispă şi strînse ameninţător din pleoape. „Bandiţii !" şuieră el furios printre dinţi.

O furnică i se urcase pe bărbie şi îşi făcea drum prin barba lui deasă. Omul o prinse cu grijă în vîrful degetelor şi o ţinu în faţa ochilor. Furnica îşi întindea mandibulele puternice ca un cleşte şi încerca zadarnic să muşte pielea tare din vîrful degetului.

— Eşti încăpăţînată şi stăruitoare, micuţo, îi zise omul, apoi aşeză furnica pe o ramură de zmeură : Hai, acum cară-te, fugi !

De cînd trăia în pădure, căpătase o blîndeţe ciudată faţă de tot ceea ce respira şi se mişca. I-ar fi fost imposibil să omoare o vieţuitoare — nici măcar un şarpe. E de altfel o prostie să crezi că şarpele atacă omul. N-o face decît dacă îl zgîndăreşti. Ce poate fi mai încîntător decît o şopîrlă curioasă, pe o piatră, în mijlocul unui luminiş însorit ? Dacă stai liniştit, îşi face curaj şi ţi se urcă pînă şi pe sacul din spate. Şi-apoi, păsărelele de tot felul ; nu le ştia pe nume, dar învăţase să le imite în glumă ciripitul, cunoştea cu de-amănuntul felul lor de viaţă, cum fac dragoste, cum trăiesc în familie şi toate ale lor. Omul nu avea nici o putere asupra celor ce se întîmplau în adîncul pădurii. An după an venea primăvara şi de fiecare dată era mereu alta, cu concertele sale de dimineaţă şi cu cîntecul cucului.

Acum veverița nu mai era singură, apăruse încă una. Se jucau cu conuri de brad și le împrăștiau solzii, fugărindu-se una pe alta în sus și în jos, pe trunchiul copacului.

— Am să trec totuși astăzi pe la Mäntynen, murmură omul. Vor fi știind cîte ceva de pe-acasă și poate că voi putea face o baie în *sauna.*

De fapt, asta îi cam încurca treburile, căci cel mai tîrziu a doua zi dimineața trebuia să-i transmită o comunicare lui Arne Ollila, al cărui ascunziș îl cunoștea numai el. Dar pentru o clipă, lucrurile se liniștiseră și nu era aproape nici o primejdie să fie prins.

Se sculă în picioare și își luă sacul în spate. Veverițele se repeziră speriate pe un copac mai îndepărtat, iar omul își continuă drumul pe lîngă pîrîu. Șchiopăta puțin din cauza unei răni pe care o căpătase la ultima ciocnire cu poliția ; umbla cu grijă, călcînd ușor, ca omul obișnuit să se ferească. Îndată ce se apropia de locuri mai umblate, se oprea și le cerceta cu privirea. Pîrîul clipocea, păsărelele ciripeau, de departe se auzea lătrat de cîine.

Ajunse la o ulucă cenușie de pari și se cățără fără zgomot peste ea. Printre crengile mestecenilor cu frunze firave de primăvară se zărea un hambar, de unde o potecă ducea la casa de locuit. Omul rămase locului lîngă hambar, cercetînd din nou împrejur ; pretutindeni domnea liniștea, oamenii erau la muncă. În mijlocul curții pline de soare stătea tolănită o pisică albă-pestriță. Omul tocmai se hotărîse să străbată curtea, cînd deodată se opri. În spatele hambarului se auzeau glasuri de copii. Erau mai multe glasuri, deși proprietarii casei aveau un singur copil — știa asta. Din spatele hambarului apăru apoi un copil și se îndreptă spre casă. În lumina soarelui, părul lui bălai părea aproape alb, iar șuvițele răvășite îi săltau în ritmul pașilor. Era un băiat.

Omul rămase nemișcat, privindu-l. Era mult timp de cînd nu mai văzuse atît de aproape un copil. Și iată aici un copil viu, cu păr mătăsos și atît de caraghios de mic.

Abia acum îl zări și băiatul. Se opri și îl privi cu ochii săi rotunzi, de un albastru închis. Apoi ridică mîna și își băgă arătătorul în gură.

Ochii omului sclipiră de bucurie ; își întinse puțin gîtul, așa cum făcea de obicei cînd vorbea cu o păsărică sau cu o veveriță — și șopti :

— Vino, vino mai aproape ; nenea nu-ți face nimic.

Și copilul se apropie fără frică, pășind repede pe piciorușele lui scurte. Străinul îl luă în brațe, mirîndu-se cît de ușor era. Prin părul blond și subțire se străvedea pielea trandafirie. Obrajii și brațele îi erau bronzate de soare, pielea se simțea moale și fină ca mătasea, iar la tîmplă se vedea o vînă albastră.

Omul se așeză lîngă hambar, ținînd copilul cu grijă ; gura i se strîmbase într-un zîmbet neajutorat.

— Ștrengarule, al cui ești ? îi șopti el. Cum te cheamă ? Sau nu știi încă să vorbești ?

Băiatul nu răspunse nimic. Îl privi cu ochi mari, fără să clipească, cu capul puțin pe spate, apoi ridică mînuța și o înfipse în barba creață a omului. Omul rîse încet.

— A, asta-i, te interesează barba mea. Ei bine, poți să mă tragi de barbă. Trage cu putere, așa...

Își puse mîna mare, arămie pe părul copilului și-i cuprinse capul ; simțea cum îi zvîcnește în palmă. Micuțul purta o cămașă de pînză spălăcită, mult prea mare pentru el. Omul privi desenul în romburi și deodată simți cum i se taie respirația : dar asta era cămașa băiatului lui cel mare ! Privi mai atent trăsăturile copilului și sîngele i se urcă în cap. Băiatul ăsta...

Fu atît de zguduit, încît dădu drumul copilului și se sculă repede în picioare. Apoi se aplecă din nou și-l întrebă în șoaptă :

— Cum te cheamă ? Hai, spune unchiului cum te cheamă.

Băiețelul îl privi țintă, apoi răspunse :

— Heikki.

Un nod i se puse în gît. Îl cuprinse pe băiețel după umeri și-l strînse la piept, căutînd să-și înăbușe suspinul.

Atunci îl auzi pe băiatul lui mai mare strigînd dinspre curte :

— Heikki ! Plecăm acasă !

Omul ridică ochii şi obrazul său căpătă din nou acea expresie încordată. Matti nu trebuia să-l vadă. Bestiile de la post l-ar chinui din nou şi băiatul ar vorbi, poate. Probabil că nevasta lui se afla în casă, în vizită.

Stătu un moment pe gînduri, apoi se sculă repede.

— Heikki, trebuie să te duci acum, auzi, te strigă.

Drace ! Îşi dădu seama că plînge. Băiatul îi apărea ca într-un nor de ceaţă. Omul se silea să-şi înăbuşe hohotele şi clipea mereu din ochi.

Copilul se mai întoarse o dată să-l privească, apoi se îndreptă spre casă. Deodată se opri, se aplecă şi culese o floricică galbenă de la marginea drumului, o întinse omului :

— Floare !

Omul făcu cîţiva paşi spre copil şi-i luă floarea din mînă.

— Heikki, te cheamă mama.

Vocile copiilor se apropiau.

— Du-te acum, spuse omul, cu glas răguşit.

Se întoarse şi o luă la fugă spre pădure, cu paşi nesiguri, clătinîndu-se ca un beţiv.

Poezia nescrisă

La locul unde urma să aibă loc execuţia, se afla, în afară de persoanele însărcinate cu executarea sentinţei, un reprezentant al poliţiei, care avea de făcut o dare de seamă scrisă asupra desfăşurării lucrurilor. Se simţea mahmur şi îl privea arţăgos, încruntat, cu faţa încreţită, acră a celui sculat prea devreme, pe condamnat, care părea hotărît să moară în chip exemplar, ca un adevărat comunist. În general, cei care rămîneau fermi pe poziţie în timpul procesului nu şovăiau nici pe ultimul drum. Iar condamnatul de astăzi făcea parte dintre cei căliţi, dintre cei dîrji.

Dimineaţa de august era limpede. După ploaia din noaptea trecută, frunzişul copacilor şi iarba erau de un verde strălucitor, ca în plină primăvară ; nisipul rece şi umed avea o culoare roşcată. Sus, în slava cerului albastru pluteau două păsări cu aripile larg deschise, zburînd dinspre mare. Din pădurice se auzea un ciripit neîntrerupt : o păsărică, bucurîndu-se de frumuseţea dimineţii, îşi cînta fericirea fără de margini. Numai după ce detunătura salvei sfîşie liniştea, se opri speriată din ciripit.

Totul se petrecuse conform instrucţiunilor. Grefierul avusese să adauge însemnărilor făcute mai înainte doar următoarele : „În timp ce i se citea sentinţa, V. se uita împrejur ca şi cum cele citite nu l-ar fi privit. După ce ajunse la locul execuţiei, mai întoarse o dată capul, rotindu-şi privirea peste crestele copacilor şi către cer. Abia cînd armele fură

încărcate își aduse probabil aminte că datoria sa de comunist era să facă propagandă pînă în ultimul moment — își înălță capul, respiră adînc și strigă : «Trăiască Revoluția !» Dacă a avut cumva intenția să țină o cuvîntare mai lungă, n-a mai avut timpul, căci între timp au vorbit cele opt arme (ora 6,04).

V. s-a prăbușit încovoiat în două, ca și cînd ar fi căzut de pe un scaun (terenul era însă moale, încît probabil că nici nu s-a lovit), iar apoi s-a răsturnat pe spate. O execuție desăvîrșită, o moarte instantanee — patru găuri în regiunea inimii și două în partea de jos a trupului."

Cu ani în urmă, în verile tinereții lor, obișnuiau să plece duminicile, cu o barcă cu motor, pe o insulă înconjurată de stînci înalte, unde rîndunelele de mare și pescărușii își făceau cuibul. Se întindeau goi unul lîngă altul pe pietrele de pe țărm și rămîneau întinși ceasuri întregi fără să vorbească, comunicînd doar prin căldura trupurilor lor apropiate, înconjurați din toate părțile de fierbințeala soarelui și de strigătele păsărilor de apă. Cînd deschideau ochii, puteau să urmărească din ochi zborul păsărilor plutind în aer ca niște semne de întrebare și scoțînd țipetele acelea ciudate.

Tinerețea absoarbe totul ca un burete. Pe atunci nu puteau ști ce anume lucruri din ceea ce vedeau, auzeau și citeau, care anume dintre experiențele lor aveau să devină mai tîrziu importante și durabile. Cu ani mai tîrziu, cînd reînviau în conștiința lor întîmplările trecute, se întrebau mirați : „De ce tocmai asta mi-a rămas în minte ?" și „Oare celălalt își amintește și el la fel ?"

Într-o noapte, în timpul războiului, omul, un dezertor și un ilegalist, veni, după multe luni de despărțire, să-și vadă soția. După ce discutară chestiunile cele mai importante, după ce vorbiră și despre de-ale zilei, rămaseră tăcuți, culcați unul lîngă celălalt, fiecare cufundat în propriile sale gînduri.

În jurul lor se afla camera cu lucruri cunoscute, căminul lor cu pătuțul în care dormea liniștit fiul lor de cinci ani, iar afară, dincolo de cei patru pereți, se afla lumea mare,

așa cum era ea alcătuită. Dar o dată cu prezentul, femeia retrăia ceea ce fusese cu ani în urmă. Spuse cu ochii închiși :

— Îți mai aduci aminte ce calde erau stîncile și cum țipau pescărușii ?

— Cînd ? întrebă bărbatul, vorbind rar și încet, ca și cum s-ar fi întors de departe. Îndată însă adăugă : Da, da, știu. Și eu mi-am amintit în săptămînile din urmă de vremea aceea. Uneori ți-e atît de frig, încît cauți amintiri care să te încălzească. Întoarse capul și o întrebă cu un tremur blînd în glas : La asemenea lucruri te gîndești tu acum ?

— Nu mă gîndesc, spuse femeia. Gîndurile vin singure ; întotdeauna cînd ești lîngă mine, am exact aceeași senzație ca pe vremuri. Mi-am dat seama atunci că asta era dragostea.

Tăcu și așteptă. Sentimentul acesta îi revenea de fiecare dată cu atîta putere, încît își închipuia că el trebuie să simtă la fel. Spera că bărbatul va răspunde : „Tot așa mi se întîmplă și mie".

Bărbatul rămase însă tăcut o bucată de vreme, apoi zise :

— Nu mi-am putut niciodată explica bine lucrul ăsta. Cînd duci o viață ca a noastră, ți se întîmplă uneori să privești înapoi, ca și cum ai vrea să-i cîntărești conținutul — pentru cazul cînd ar trebui să mori. Și-atunci îți dai seama că există lucruri care ți se păreau mărunte, dar pe care abia acum ai învățat să le prețuiești. Viața a fost atît de aspră cu noi, încît n-ar trebui să ne pese prea mult de moarte. Unora le e însă mult mai greu, pentru că soțiile lor nu merg alături de ei sau chiar se împotrivesc. Nu ți-am spus, cred, niciodată ce înseamnă pentru mine faptul că ești așa cum ești. Mi s-a părut un lucru atît de firesc, încît nici măcar nu ți-am mulțumit vreodată pentru asta.

— Așa-i, șopti femeia. E firesc. Și nu trebuie să-mi mulțumești. Nici eu nu ți-am mulțumit niciodată în cuvinte. Și totuși, continuă ea, după ce rămase un timp pe gînduri, mă simt plină de recunoștință. Pentru că viața noastră a devenit ceea ce este și nu ceva searbăd și fără rost.

Închisoarea în care se afla bărbatul, în așteptarea execuției, era așezată pe malul mării. Celula lui dădea spre oraș, încît nu putea să vadă marea. Auzea însă țipetele rîndunelelor de mare și ale pescărușilor, iar în zilele cu furtună freamătul neîncetat al valurilor pătrundea pînă la el.

De aceea toate preocupările şi gîndurile sale din ultimele luni de viaţă, petrecute în celulă, căpătară drept fundal stîncile încinse de arşiţa verii şi se contopiră cu întîmplările din tinereţe.

Se dedicase cauzei cu trup şi suflet, ştiind bine ce îl aşteaptă dacă va fi prins. Socotise că în momentul cînd vor pune mîna pe el, se va sfîrşi şi cu viaţa lui. Dar iată că rămăsese totuşi în viaţă, deşi îl ciocăniseră destul de rău în cursul nenumăratelor interogatorii şi trebui să trăiască mai departe luni, ani de zile — o viaţă al cărei conţinut era dinainte stabilit : aşteptarea morţii.

Soţia sa reuşi să facă de două ori călătoria lungă pînă în oraşul de pe malul mării ca să-l vadă, apoi fu şi ea arestată şi implicată în alt proces. Legăturile lor se rezumară atunci la corespondenţă. Curînd însă, femeia nu mai putu să-i scrie, căci după ce trecu prin toate etapele procesului, trebui să-şi ispăşească cei cinci ani de temniţă la care fusese condamnată, şi pierdu dreptul la corespondenţă. Dar bărbatul continua să-i scrie cu aceeaşi regularitate ca şi înainte, căci scrisul devenise o necesitate. Scrisorile în plicuri cafenii se adunau la administraţia închisorii unde se afla femeia, în aşteptarea ceasului cînd avea să-i fie permis să le citească, adică după moartea bărbatului.

„La început eram tare mîhnit — îi scria bărbatul în perioada cînd ea se găsea în cercetare — că s-a întîmplat astfel şi că trebuie să împarţi cu mine lunga aşteptare a morţii mele. Ar fi fost poate mai puţin dureros pentru tine să primeşti pe neaşteptate vestea că am murit, în loc s-o ştii cu luni de zile înainte. Şi chiar mie, o asemenea situaţie absurdă îmi părea de nesuportat. Dar lunile din urmă mi-au arătat că şi ele meritau să fie trăite. Lumea asta e atît de interesantă, încît îi urmăreşti mersul cu plăcere, cu un zîmbet pe buze, chiar dacă tu însuţi ai fost scos din joc. Mă simt ca un spectator la un concurs de alergări : moartea mea se ia la întrecere cu viaţa. Şi dacă cumva, prin cine ştie ce împrejurări, aş rămîne totuşi în viaţă ? Dar oricum ar fi, n-am să plîng. Nici tu să nu plîngi, măcar să n-o faci într-un mod nedemn de tine.“

Cînd soţia primi scrisoarea, plînse — dar nu în timp ce o citi, ci abia seara, la culcare, ascunzîndu-şi obrazul sub

pătura aspră. Plîngea de grijă și teamă, și în același timp era fericită și mîndră că bărbatul ei era așa cum trebuie să fie un om — și îl simțea mai apropiat ca niciodată.

„Plîng așa cum se cuvine, îi răspunse bărbatului. Sper, bineînțeles, că nu va trebui să trăiesc fără tine. Dar chiar dacă nu mi-ar fi dat să te mai văd vreodată, voi fi întotdeauna fericită la gîndul că ai existat. Și te voi regăsi în tot ceea ce e frumos în viață și în tot ceea ce merge înainte. Vei supraviețui nu numai în fiul tău și nu numai pentru noi doi, ci și în toți cei care trăiesc și mor ca tine."

În aceste zile, femeia suferea mai mult decît bărbatul. O apăsa grija pentru copil, pe care fusese nevoită să-l lase la mama ei și se simțea abătută din cauza învinuirilor cu care o copleșeau scrisorile acesteia. Și nici măcar nu avea posibilitatea să rămînă singură cu necazurile ei. În perioada instrucției, prin celula ei se perindară tot soiul de delincvente de drept comun, cu apucături dezgustătoare, a căror prezență o chinuia ca un coșmar din care nu te poți trezi. Și în mijlocul acestei existențe halucinante, pline de sfîșieri permanente, îi ajungeau scrisorile soțului ei, care privea viața cu tot mai multă seninătate și detașare. Iar femeii i se părea că bărbatul îi întinde o mînă de undeva, de departe, căutînd s-o atragă cu sine pe niște culmi unde domnește o pace netulburată.

Bărbatul era închis într-o celulă izolată și ieșea la „plimbare" de unul singur. Avea, desigur, legături secrete cu ceilalți deținuți politici din închisoare, pe care însă izolarea severă a condamnatului le îngreuia. Rămăseseră însă singurele fire care îl mai legau de cei apropiați. În scrisorile către soție, căuta să exprime ceea ce creierul său făurea în singurătate. Cu faptele pe care le cunoștea din trecut și cu știrile mai recente ce-i parveneau prin mijlocirea rețelei secrete de informații din închisoare, construia o strălucitoare punte de speranțe de la trecut către viitor — și socotea că va fi o construcție durabilă. Evenimentele de pe front nu se desfășurau însă destul de repede ca să-i mai poată fi și lui de ajutor, încît știa că va trebui să moară. Această convingere îl făcea să se detașeze de propria sa soartă ; începu să privească lucrurile din punctul de vedere al unui istoric ce avea să trăiască peste o sută de ani sau al unui învățat care cercetează problemele sub toate aspectele. Faptul că

era în stare să analizeze şi să înţeleagă mersul lucrurilor îl umplea de satisfacţie şi de mîndrie şi nu mai avea importanţă dacă ordinul de execuţie avea să vină a doua zi sau după luni de zile.

În această stare de spirit, se gîndea acum la moartea lui. În jurul său însă, închisoarea îşi trăia viaţa prezentă, pereţii răsunau de ciocănituri şi tovarăşii îi cereau să sprijine şi să încurajeze cu experienţa lui pe cei mai slabi şi mai neştiutori. Iarba încolţise în curtea închisorii, furnicile şi gîndacii se grăbeau cu aceeaşi nelinişte de neînţeles care îl uimise întotdeauna în copilărie, pe povîrnişul din faţa închisorii copacii se legănau în bătaia vînturilor marine, iar ţipetele pescăruşilor îi răsunau neîncetat în urechi.

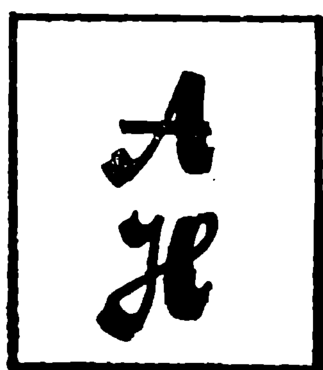
Vara, ultima lui vară, domnea pretutindeni şi zilele ei goneau una după alta. O simţea în adîncul fiinţei lui, cu nenumăratele ei culori veşnic schimbătoare, cu miresmele şi zvonurile ei, şi toate verile trăite pînă atunci îi reveneau în suflet. Ştia bine că în viaţa sa avusese parte de numeroase zile cenuşii, de multe experienţe amare şi dureroase, dar toate acestea rămîneau acum în umbră. Mintea lui opera o selecţie, iar ceea ce rămînea vrednic de reţinut din viaţă îi apărea ca o succesiune de imagini pline de culoare, scăldate în bucurie şi soare.

Această senzaţie de lumină şi de izbîndă respira din scrisorile lui în ziua cînd soţia sa le primi pe toate făcute pachet — cu mult înainte de a fi aflat că între timp se întîmplase ceea ce ea trăise cu imaginaţia în multe nopţi nedormite.

Dar ultima scrisoare, scrisoarea de adio, o primi abia după doi ani, cînd fu pusă în libertate — împreună cu raportul întocmit la locul execuţiei. Citi mai întîi raportul — cu privirea fixă, cu ochii uscaţi. Simţi în acelaşi timp o bucurie imensă la gîndul că bărbatul ei rămăsese pînă în ultima clipă omul pe care ea îl iubise. Şi cu scrisoarea lui în mînă, i se părea că îi vorbeşte chiar de pe locul execuţiei.

„Sînt bucuros că mi-a fost dat să trăiesc şi vara asta şi că mor înainte ca ea să fi trecut. Am învăţat să văd şi să preţuiesc mai bine frumosul, atît în lucrurile mari cît şi în cele mici. Adeseori am regretat că nu am talentul să exprim ceea ce simt. Am fost un om obişnuit, în viaţă nu mi-a

păsat decît de lupta pentru dreptate şi nu-mi pare rău de jertfele pe care le-am făcut pentru această cauză. Viaţa urmaşilor noştri va fi mai frumoasă. Noi am fost în primul rînd luptători, ei însă vor avea răgazul să-şi trăiască viaţa din plin, s-o cunoască pe toate laturile şi sînt sigur că vor şti chiar să se exprime mai bine decît noi. Toate acestea se vor înfăptui într-un viitor destul de apropiat şi de aceea timpul nostru, care pregăteşte acest viitor, e atît de măreţ. Stau închis în această celulă cu gîndul mereu la tine, în urechi îmi răsună mereu ţipetele păsărilor ce zboară afară, pe mare, şi viaţa noastră îmi apare ca o poezie pe care nu sînt în stare s-o scriu sau ca un cîntec pe care nu-l pot cînta, deşi melodia lui mă urmăreşte. E cîntecul nostru, al tuturor, cîntecul epocii noastre. Dar în el răsună ceva şi despre tine şi despre mine, ceva ce va rămîne. Cînd îi vei povesti mai tîrziu băiatului cine a fost tatăl lui şi de ce a trebuit să moară aşa de timpuriu, povesteşte-i şi asta. Spune-i că tatăl lui a fost un om fericit !“

Antti Hyry

(1931—)

Logodnicul

1

Ziua de Crăciun se petrecuse ca de obicei. Tauno își adusese logodnica acasă. Era după-amiază. Ședeau în odaia cea mare. Pomul de Crăciun se afla la locul lui, în colț, lîngă biroul cumpărat în timpul războiului ; pe birou erau aparatul vechi de radio și un teanc de ziare, printre care și numărul de Crăciun din „Pirkka". Odaia cea mare avea pereți din bîrne și era plină de mese, console, dulapuri, bănci și scaune. Pomul de Crăciun fusese împodobit cu paiete, globuri, beteală și o stea. Tatăl stătea la masă, cu ochelarii pe nas și răsfoia revistele ilustrate. Anna, logodnica, ședea de cealaltă parte a mesei și se uita la niște reviste de modă. Stăpîna casei făcea cafea pe un reșou electric, lîngă mașina de gătit, iar Paavo și Reijo, frații, ședeau unul lîngă altul pe marginea patului. Tauno se așezase într-un balansoar.

Afară, vremea era limpede și geroasă. Se lăsase amurgul. Pe fereastră pătrundea lumina zilei, în pom ardeau două lumînări, iar pe masă, într-un sfeșnic, alte trei pe care le aprinsese Anna ca să se poată citi mai bine. Gospodina făcea zgomot cu ceștile. Reijo, de treisprezece ani, uscățiv și cu ochi căprui, privea pe fereastra din fața lui și se întreba unde să se ducă. Paavo, fratele lui Tauno, ședea, legănîndu-și trupul. Înainte vreme, își zicea Tauno, se spunea

că de Crăciun nu se fac vizite. Astă-seară ar fi trebuit să-i facă o vizită bunicului. Își aminti de strigăturile de la iarmarocul săptămînal, îl privi pe Reijo și zise :

— Ei, Reijo, ce facem ?

— Spune tu, răspunse Reijo, și-l privi alene.

— Cumpărați mașini de scris universale, numai o marcă pentru cincisprezece bucăți, linie dreaptă și linie strîmbă garantate.

— Și-apoi ? zise Reijo.

La radio se transmitea programul de Crăciun, recitări de poezii, cîntece și muzică de orgă. Acum e iar mai bine dispusă, gîndi Tauno și o privi pe Anna. Cînd Anna era supărată, Tauno simțea că se înăbușă, parcă i s-ar fi aruncat un sac peste cap. Se încăpățîna și tăcea, oricît se străduia el să provoace o explicație.

Se supărase în tren cînd o întrebase pe neașteptate : „Ții puțin la mine ?“ ; Anna n-avea chef și nici nu-și dăduse osteneală să răspundă, iar Tauno se bosumflă în așa măsură, încît tot restul călătoriei nu mai vorbiră aproape nimic.

O privi pe Anna. Avea părul negru și ochii cenușii ; cînd era bine dispusă și ridica ochii, această îmbinare îl făcea să se gîndească la un cearșaf ce se usucă în vînt, la marginea pădurii. Avea gene drepte și dese și cîțiva pistrui pe aripile nasului. Cînd era în toane bune, vocea ei avea o inflexiune de grație copilărească. El îi spunea mereu : „Ce mult îmi place cum vorbești !“ Anna răsfoia o revistă ilustrată și între timp le zîmbea celor din jur. Cînd o privea, Tauno îi vedea obrazul, pe jumătate luminat de flăcăruia lumînărilor, îngustîndu-se și lățindu-se pe măsură ce pleoapele se mișcau. Flăcăruile pîlpîiau cînd se întorceau foile revistei. Una din ele se ridica și cobora. Tauno își spunea că e o risipă să aprinzi atîtea lumînări, cînd există lumină electrică.

Stăpîna casei puse ceștile pe masă.

— Să le strîngem acum, zise Anna și adună revistele.

— Da, răspunse tatăl.

Stăpîna casei așternu masa. Tauno se gîndea că în amurg, cînd lumina zilei se îngemăna cu flăcările gălbui ale lumînărilor, iar aroma de cafea cu mirosul cerii topite, totul devine difuz, se contopește și se transformă, cel puțin pentru

moment, într-o existență lipsită de contradicții, care se întipărește în memorie ca o certitudine dispărută pentru totdeauna. Își aminti că părinții spuneau pe vremuri, așa cum stătea de altfel scris și în cărțile de școală: „Voi, copiii, nu știți nimic despre grijile vieții". Dacă ar împrumuta schiurile lui Paavo și s-ar duce să schieze — dar nu! Anna ar rămîne aici — și ce să facă el în pădure? Încercase și asta; ca și cum ar ajuta cu ceva.

2

În jurul casei se adunase zăpadă afînată. Copacii se înălțau în lumina amurgului, înveșmîntați în alb. Șoseaua care trecea pe lîngă casă fusese însă curățată cu plugul. La marginea cîmpiei întinse, printre troiene, se vedeau tufișuri, un crîng de mesteceni, pădure și apoi din nou case. Tauno observă pe fereastră că cineva se oprise în față, lîngă scară.

— A venit Alpo, spuse.

— Las-că intră el, răspunse mama.

Apoi se deschise ușa și, cînd o zări pe Anna, Alpo își scoase șapca; obrazul lui căpătase expresia pe care o avea întotdeauna cînd întîlnea oaspeți neobișnuiți. Alpo era cam de o vîrstă cu tata și avea o casă, nevastă și șase copii.

— Ei, bună ziua, sărbători fericite, spuse el și se îndreptă spre Anna. Tatăl îi aruncă o privire, iar mama zise:

— Sărbători fericite. Iat-o pe logodnica lui Tauno, domnișoara Alanko. Ai picat tocmai bine la cafea.

Tauno observă că Anna zîmbea. Alpo se apropie de Tauno și-i dădu bună ziua.

— Frumoasă vreme, zise Alpo. Avem zăpadă proaspătă de Crăciun, dar drumurile s-au stricat. Orășenii ce părere au? întrebă el, privindu-l pe Tauno.

— Da, drumul s-a stricat, zise Paavo.

— Cum îți mai merge la oraș? se interesă Alpo.

— Merge, răspunse Tauno și nu-i veni nimic deosebit în gînd.

— Iată cum trăim noi aici, nu-i așa că-i plăcut la noi? Trimitem lapte la Vallio și cu mașina următoare ne vine untul.

— Am primit o scrisoare de la Mirja, se băgă în vorbă mama. Vrea să vină de Bobotează.

— Frumos! Păi da, aici face să vii, zise Alpo, şi-i aruncă o privire lui Tauno.

— Dar cu săpatul şanţurilor şi cu munca în pădure cum merge? întrebă Tauno.

— Ei, să vezi... începu Alpo.

Apoi băură cafea. Tauno încerca să-şi închipuie cam ce idee îşi făcea Alpo despre Anna; fără îndoială, nu o găsea prea grozavă. Se făcu roşu şi se sili ca ceilalţi să nu observe, căci îşi aduse aminte că mai încercase odată, mai demult, să se însoare. Îşi luaseră amîndoi bacalaureatul în primăvară şi fiindcă purtau şepci de studenţi, cineva spusese: „Iată că au plecat deodată două şepci".

De o parte a mesei şedeau mama, Anna şi Paavo; de cealaltă, Reijo, tata şi Tauno, iar la capătul mesei, Alpo.

Tauno avea în faţă ziarul de Crăciun şi privea ilustraţiile cu scene biblice. Încercă să-şi închipuie cum va fi peste două mii de ani. „Nu e o perioadă prea lungă, dar nimeni nu trăieşte atît. Crăciunul e o zi oarecare, doar că i se adaugă şi ceva sfînt, gîndi el. Ca acum, cînd e lumină de zi şi în plus ard lumînările. Lumina zilei e naturală, dar lumina lumînărilor e făcută de oameni. Înainte de Cristos nu exista Crăciun, dar zilele se perindau la fel. Abia mai tîrziu a apărut sărbătoarea asta."

— Ei, dar cu vînătoarea de vulpi cum merge? îl întrebă Tauno pe Alpo.

— Am pus ceva momeli în mlaştina de lîngă drumul buştenilor, pe-alocuri şi cîteva curse. Se spune că preţurile blănilor de vulpe sînt în creştere; cică în America s-a descoperit că se pot face din ele şube pentru aviatori. Uşoare şi călduroase, nu-i de mirare.

— Cum aşa? întrebă Tauno.

— Moda se schimbă, zise tatăl.

— Blănuri de vulpe pentru aviatori, iar mai înainte se făceau cape pentru doamne din ele, se miră mama.

— Ei, în sfîrşit, zise Alpo.

După ce băură cafeaua, mama propuse să cînte ceva împreună. Cîntară:

În staulul vitelor e culcat
în fîn, copilul nevinovat.

Ceata îngerilor zboară
spre el şi îl înconjoară
cu prinos de nemărginită dragoste.

În camera cea mare de alături, care dădea direct în curte, îşi făcură apariţia nişte camarazi de-ai lui Tauno şi de-ai lui Paavo. Anna se duse să le dea bună ziua. Mai tîrziu, Anna şi Tauno plecară în vizită şi fură conduşi acasă cu sania.

Peste noapte, Anna dormi în cămăruţa de lîngă odaia mare, în care dormea de obicei mama. Tauno şi Paavo dormiră în camera mai mare, iar tatăl, Reijo şi mama în odaia mare.

3

În dimineaţa de Sfîntul Ştefan, Tauno se sculă la ora nouă. Paavo mai dormea. Tauno nu aprinse lumina — se îmbrăcă pe întuneric. Privi pe fereastră. În faţă, lîngă drum, se înşirau ulucile gardului aşezate oblic, iar mai departe, dincolo de rîu, se întindea pădurea. „Toate acestea au fost în acelaşi loc în timpul nopţii, deşi eu n-am ştiut nimic despre ele, gîndi el. Dimineaţa e linişte, apoi apar grijile sau începi să te plictiseşti din alte motive. Anna e în camera de alături, în dosul peretelui. În odaia mare desigur că s-a şi pregătit cafeaua."

Trecu dincolo. Anna tocmai făcea patul. Puse cuvertura pe pat şi se duse la fereastră s-o deschidă, ca să aerisească odaia.

— Fereastra asta nu se poate deschide.

Tauno se apropie de fereastră şi o cercetă. Cercevelele erau astupate şi deasupra fuseseră lipite fîşii de hîrtie. Se uită pe geam şi văzu acelaşi tablou ca mai înainte, cînd privise pe fereastra camerei mari. Începu să-i explice Annei la ce se gîndise.

— Uită-te la gardul ăsta şi mai încolo, la pădure.

— Da, şi ?

— M-am uitat la ele mai înainte şi mă gîndeam că au stat aşa toată noaptea, deşi eu nu ştiam nimic despre asta.

— Ce să ştii ?

— Cum arată.

— Ce-ar fi să aerisim puţin? Pot să deschid uşa de acolo? întrebă Anna.

— Sigur că da, răspunse Tauno. Se duse apoi el însuşi şi deschise uşa. Anna începu să se pieptene. Mă gîndeam înainte, reluă Tauno, că dimineaţa e linişte cîtva timp, ca şi cum te-ai naşte din nou, apoi însă te încolţesc grijile sau, dacă nu ai griji, începi să te plictiseşti şi timpul ţi se pare lung.

— Ce griji ai? Ia spune, cum să aranjez oglinda asta ca să stea dreaptă? întrebă Anna. Se pieptăna în faţa comodei. Oglinda aluneca de cîte ori se mişca şervetul de dedesubt. Încercă să-şi mişte capul după oglindă, dar cînd aluneca nu se mai vedea nimic. Pe comodă erau fotografii înrămate.

— Sprijin-o de fotografia de nuntă.

Reuşi în sfîrşit să aranjeze oglinda. De alături, din odaia mare, se auzea înăbuşit muzica de radio. Tauno se gîndea: cum se face oare că între cameră şi odaia mare e o izolare fonică atît de bună? Nu răzbate aproape nimic. E un perete de bîrne şi încă un zid despărţitor, iar în mijlocul zidului, cuptorul. Iată că aproape a trecut Crăciunul. Îşi aminti cum zăcuse în spital cînd era copil, bolnav de dizenterie şi că acolo li se spunea că zilele de Crăciun ţin pînă la Bobotează. „Probabil că astfel căutau să ne menţină buna dispoziţie. Apoi vine ianuarie. În ianuarie, cocoşii de munte stau cocoţaţi pe crengile mestecenilor şi, pe vreme de ger mare, îşi iau zborul cînd te simt de la cincizeci de metri“. Îşi aminti că avuseseră pe vremuri un cîine pe care îl chema Piku. O dată, cînd s-au dus să care buşteni de pin, Piku a rămas în pădure şi a doua zi, cînd s-au întors, le-a ieşit înainte, cu capul însîngerat şi cu un ochi plesnit. Se încăierase cu o vulpe. Rămăsese chior de un ochi.

După ce Anna termină cu pieptănatul, îl rugă pe Tauno să se uite dacă nu i-a căzut păr pe rochie. Apoi trecură în odaia mare.

Cafeaua era pe masă. Tatăl şedea în capul mesei şi sorbea din ceaşcă. Mama strîngea ultimul pat, iar Reijo îşi lega şireturile de la ghete. Pomul de Crăciun se afla tot lîngă aparatul de radio, ca şi în ziua dinainte. Tauno aprinse cîteva lumînări în pom. Se aşezară la masă.

Băură cafea. Începură să vorbească despre plimbarea care se făcea în toţi anii de Sfîntul Ştefan — şi Anna spuse că ea nu se plimbase niciodată cu sania de Sfîntul Ştefan.

— Atunci trebuie să mergeţi, zise tatăl. Scoateţi sania cea bună din remiză şi înhămaţi-l pe Jehu.

Tauno se miră din nou de tatăl său, care ori de cîte ori era vorba să se întreprindă ceva, declara îndată : „Să mergem !“ Sau, cînd se întîmpla să fie nevoie de vreo intervenţie la vreun necunoscut în cine ştie ce chestiune neclară, punea îndată mîna pe telefon şi spunea : „Mă interesez îndată !“ — iar ceilalţi se simţeau neliniştiţi, căci socoteau că lucrurile ar trebui mai bine chibzuite.

— Atunci, gata, pornim imediat după-masă, zise Tauno.

— Reijo o să mîne, zise tatăl. Poate că Jehu ar mai trebui ţesălat...

— Aş ! Doar pe burtă e puţin murdar de noroi, zise Reijo.

Tauno şi tatăl scoaseră sania din remiză. Tauno aduse fîn şi aşternu deasupra o blană de ren. Deasupra blănii întinse o pătură de lînă — ca părul de pe blană să nu se ia pe haine. Tatăl scoase o şubă de oaie din magazie, ca Anna să-şi învelească picioarele, iar lui Reijo îi puse o blană veche pe capră. După-masă, înhămară calul, care se bucura că fusese scos din grajd şi adulmeca să găsească un loc unde să se tăvălească, dar avea hamurile pe el.

Reijo luă hăţurile în mînă, plescăi din limbă şi se urcă pe capră. Calul se urni alene şi coborî coasta dealului. Sania se aplecă într-o parte. Era scurtă, îngustă şi înaltă. În partea dinapoi mai era o banchetă, pe care şedeau Anna şi Tauno. Tauno îşi trase căciula înaltă peste urechi. Anna avea pe cap un şal de lînă, cu carouri negre şi roşii. Un capăt îi atîrna pe spate. Tauno se gîndi că săniile cu cai din această regiune erau de obicei joase şi lungi ca nişte bărci ; puteai să te culci în ele, învelit într-o pătură.

Ningea uşor, parcă s-ar fi presărat promoroaca de pe crengi, dar deasupra lor nu erau copaci, ci numai cerul cenuşiu. Ajunseră la poalele dealului ; era acolo o pădurice de pini lîngă drum, mai departe ferme şi case, magazinul sătesc şi moara. Reijo îndemna calul şi ţinea hăţurile strîns.

— Hei, acum mergem pe drumul de lîngă rîpa veche, strigă Tauno.

— Vrei să spui la lac, răspunse Reijo peste umăr. Înainte de Crăciun adusese de acolo lemne împreună cu Paavo.

— Dă-i înainte !

— Ţi-e frig ? o întrebă Tauno pe Anna.

— Nu.

Şi suflă pe degetele băgate în mănuşi de lînă.

Cotiră din şosea pe un drum de pădure. La dreapta şi la stînga erau tufişuri, apoi un luminiş şi din nou tufişuri, un cîmp, iar în spatele lui începea pădurea. Anna avea impresia că se află într-un tunel de zăpadă. Ninsoarea cădea încet împrejur, pînă la marginea pădurii. Calul trăgea la ham şi scotea aburi. „În zilele noastre nu se mai fac plimbări cu sania de Sfîntul Ştefan", se gîndea Anna. „Au vrut ei să meargă numai pentru că le-am spus că pînă acum nu m-am plimbat niciodată cu sania de Sfîntul Ştefan". Drumul trecea prin pădure, apoi ieşea în cîmp ; chiar lîngă drum era un stog vechi şi muced, strîmbat şi despicat de vînt, parcă ar fi fost construit din beţe de chibrituri. Apoi intrară din nou în pădure şi ajunseră într-un luminiş prin care trecea un vechi şanţ de scurgere. Povîrnişul era plin de mărăcini ; creşteau acolo mesteceni cu smocuri de crengi în vîrf. Cînd trecu pe marginea şanţului, sania se clătină în dreapta şi în stînga.

— Asta merge pînă la lac, zise Tauno.

Lîngă groapă erau tufişuri de sălcii, unde Tauno văzuse odată găinuşe.

— Acolo, în tufiş, erau pe vremuri găinuşe, Reijo, îţi vine să crezi ?

— Serios ?

În dreapta, la marginea pădurii, se afla o fermă.

— A cui e ferma asta ? întrebă Anna.

— E a unei familii, Typilă, zise Tauno. Îşi aminti că acolo avusese loc odată o adunare de citire a Bibliei. Cîntaseră : „Înalţă-te, suflete, ridică-te din valea lumească..." Adunarea se terminase seara tîrziu şi Tauno plecase împreună cu ceilalţi la lumina lunii, pe schiuri, spre casă, pe acelaşi drum ca şi acum.

— Iată lacul, zise Tauno — şi privi la micile stoguri răspîndite pe cîmpul din jurul lacului.

— Mergem deci la lac, zise Reijo.

Anna se gîndea că oamenii vin s-o vadă ca să-şi poată spune apoi între ei : Asta-i noua logodnică a lui Tauno. Avea un sentiment neplăcut. Mîinile îi îngheţaseră. Înainte de plecare stătuse cu spatele lîngă soba din odaia mare, căci îi era frig. Mai simţea căldura în spate. „Ce se va alege din toate astea“, gîndi ea, „din moment ce omul e aşa cum e ?“ Ţinea capul ţeapăn în direcţia în care mergeau. Dacă l-ar fi mişcat într-o parte, şalul i-ar fi alunecat pe ceafă. „Avea oare vreun sens“, îşi spuse ea, „căci ori de cîte ori i se năzare ceva se supără, se îmbufnează şi se retrage într-un colţ. Cum s-o scoţi la capăt cu un asemenea om ? Dacă de pe acum a luat-o aşa — şi nici măcar n-am prea vrut să vin aici ; în seara de ajun s-a băgat în camera de la mansardă şi a stat acolo cu capul înfundat în pernă, deşi venise Berta în vizită şi ar fi trebuit să stea de vorbă cu ea.“

Cînd ajunse pe malul lacului, Reijo porni pe gheaţă de la locul obişnuit. Din mlaştina apropiată se revărsase apă şi se formase o pojghiţă nouă, care trosnea sub copite ; calul se bălăci prin apă pînă la locul unde începea stratul gros de gheaţă. Sania avea acum gheaţă solidă sub tălpice, dar capetele oiştii se loviră de bucăţile de gheaţă şi unul din ele se rupse. Sania se răsuci într-o parte.

— Bagă de seamă să nu se răstoarne, strigă Tauno.

— Aoleo, zise Reijo, scărpinîndu-se în ceafă, fără să se dea jos de pe capră.

— Să scoatem oiştea ; desfă tu cureaua de pe piept sau mai bine chinga, că desfac eu cureaua.

Deshămară calul şi îl mînară pe uscat. Tauno îşi scoase o mănuşă şi băgă mîna în apă ca să desprindă oiştea de sanie. Dar pîrghia se înţepenise în îmbucătură şi cînd reuşi în sfîrşit s-o mişte şi s-o ridice în sus, se lovi la încheietura mîinii. Suflă pe locul rănit. Anna şedea în sanie, Tauno şi Reijo răsuciseră pe uscat partea dindărăt a saniei. „Să vedem cum o scoatem la capăt“, se gîndi Tauno.

Oiştea se rupsese pieziş şi capetele aveau aşchii lungi. Potriviră cele două capete la loc.

— Dacă am avea nişte cuie !

— Să le legăm cu chinga.

În fața lor se întindea, cît cuprindeai cu ochii, lacul, cu linia malului abia vizibilă prin ninsoare. O iarnă întreagă cutreieraseră aceste locuri împreună cu Paavo, într-o sanie construită de ei, cu o pînză mobilă din mucava. Avea două tălpice în spate și una în față pe care o cîrmeau cu volanul. Își aminti cum o dată — cînd se afla cu tată-său de partea cealaltă a lacului ca să adune cetini de brad — încercase sania pe timp de ploaie, deși tatăl fusese de părere că era o prostie. Împinsă de vîntul puternic ce sufla peste lac, sania porni să alunece pe suprafața udă a gheții.

Tauno scoase un cui din scîndura banchetei și îl bătu cu o bucată de lemn în oiște. Înfășurară chinga în jurul locului rupt, fixară din nou oiștea la loc și înhămară calul.

— Acum s-o luăm ușurel, zise Reijo.

Porniră înapoi. Anna gîndi : „Dacă îl compari cu ceilalți bărbați pe care îi cunosc, are totuși și unele părți bune. Și desigur că multe se trag din cauza că mama i-a murit așa curînd."

Se lăsase seara cînd ajunseră acasă. Pe la șapte plecară împreună la adunarea comunității. Tauno și Anna trecură printre rîndurile de bănci ale sălii și se așezară în față, unde erau și bănci cu spetează. Predica o ținea un tînăr pastor, care se ocupa de treburile bisericii, deoarece un pastor permanent nu exista în comună. Pe masa altarului ardeau două lumînări, iar pe orgă trei. În colțul de alături era un pom de Crăciun neîmpodobit.

5

Într-una din zilele dintre Crăciun și Anul Nou, Tauno se afla acasă la Anna, în oraș. Anna frămînta aluat pe masa din bucătărie. „Nu mai am de pus decît făina de cartofi", își spuse ea. „Să vedem ce-o să iasă. O să fie destul de fraged". Pusese în aluat zahăr, zeamă de lămîie și vanilie. Se gîndea că a doua zi era a cincizeci și cincea aniversare a tatălui ei și în același timp logodna ei cu Tauno. „Așa-i tata", își zise ea, „aniversarea și logodna în aceeași zi. Tauno e sus și repară, desigur, etajera de care a vorbit mama".

Terminaseră tocmai de mîncat și masa din bucătărie era plină de farfurii, pahare, furculițe și cuțite. „Trebuie să bag cozonacii la cuptor și apoi să spăl vasele". O auzi pe mamă-sa intrînd în bucătărie și zise:

— Să vedem dacă se strînge, am turnat doar jumătate de ceașcă.

— Unde s-o fi rătăcit... doar aici am pus-o. Sigur că o să se strîngă.

— Tauno repară etajera ? întrebă Anna.

— Umbla cu ciocanul prin casă. Dacă ar veni în sfîrșit Aili, altfel n-o s-o scoatem la capăt. Nici paturile nu sînt încă făcute. A spart lemne Anssi ?

— O să le spargă Tauno, zise Anna.

— Lasă-l pe Anssi să spargă, Tauno repară lampa, Aili face paturile dincolo și Pirkko calcă ; toți sînt ocupați. Era mai bine dacă sărbătorirea avea loc la hotel.

— Iar logodna s-ar fi putut anunța la o ceașcă de cafea, zise Anna.

— Desigur.

Din pridvor se auziră zgomote de pași. Anssi, fratele mai mic al Annei, intră în bucătărie. Puse un coș cu lemne în fața mașinii de gătit — surcele de mesteacăn, cum trebuie pentru cuptor. Se duse să aducă lemne pentru teracote. Înainte să iasă, îi aruncă o privire Annei și rîse.

— Drăguț băiat, Anssi, zise Anna.

— Îl cheamă mereu fetele la telefon, răspunse mama. Mai adineauri l-a chemat una și i-a spus să vină la colț, pe strada Gării și cînd a întrebat-o Anssi cine e, i-a spus doar „vino la colț, pe strada Gării".

— Și s-a dus ?

— Sigur că nu.

Tauno intră în bucătărie cu ciocanul în mînă. Cotrobăi prin sertare după cuie. Anna îi arătă degetele ei pline de aluat. „Are un umblet caraghios", gîndi fata, „ca și cum i s-ar împletici picioarele. De fapt, sînt cam strîmbe, poate că încearcă să-și apropie genunchii, punînd un picior în fața celuilalt. Și mîinile le ține mereu în buzunarele pantalonilor". Anna își terminase studiile la universitate. Tauno intrase abia în toamnă. „Să vedem cum o să meargă mîine", își mai spuse ea. Se gîndi la rochia ei nouă de stofă roșie,

pe care și-o făcuse pentru logodnă. Avea un decolteu frumos și mîneci elegante trei sferturi. Mama se duse să scoată ceva din pivniță. Cînd rămaseră singuri, Anna îi spuse :

— Să-ți dau măcar o sărutare.

Deschise brațele și privi pe fereastră, pe alături de Tauno. Crengile pinilor și sorbilor erau albe de nea, vîntul suflase peste ele și în unele locuri zăpada se adunase în furca crengilor și în alte scobituri unde se putea cuibări mai bine.

— Ce frumoși sînt copacii, zise Anna.

— Da, aprobă Tauno, și în afară de asta e un avantaj că toți copacii de acolo sînt pe locul vecinului și ne fac același serviciu fără a ocupa loc în curtea noastră. Iar în partea asta sînt tufe de liliac și de trandafiri. E inutil să-ți plantezi copaci în curte, dacă un copac care se află la numai jumătate de metru de gard folosește oricum ambelor părți.

Era aproape două. Mama se întoarse în bucătărie și spuse că trebuie să fiarbă cafea. Anna își curăță mîinile cu un șervet de hîrtie, apoi se spălă la robinet.

— Poți să-l bagi în cuptor, zise mama. Deschise ușa mașinii de gătit și aruncă o privire cercetătoare. Mai puse două bucăți de lemn pe foc.

Tauno coborî din pod, puse ciocanul la loc în sertar și se așeză lîngă masă, în așteptarea cafelei. Ibricul de cafea începu să zumzăie.

— O să fiarbă curînd, zise el. Pe vîrful lui Mont Blanc cafeaua rămîne nefiartă. Acolo apa fierbe la optzeci de grade.

— Ai fixat etajera ? întrebă mama.

— Da, deși nu prea era loc pe perete. Începe să se însereze afară.

Fumul din coșul casei vecine se ridica într-o coloană ruginie pe cer. Soarele a dispărut, își spuse Tauno, dar razele lui roșii se frîng și ajung pînă aici. Urmărea cu privirea cum mama Annei punea cafea cu lingurița în ibric și își spuse că pe Mont Blanc trebuie să pui mai multă cafea, deoarece acolo apa fierbe mai repede, în schimb soarele rămîne mai mult timp vizibil. După ce cafeaua se așeză, mama o turnă în cești. Tauno bău și luă cozonac cald de pe farfurie. „Amîndouă sînt calde“, își zise el, „cafea caldă, și cozonac cald“.

A doua zi dimineața, la nouă, Anna îi aduse lui Tauno cafeaua în cameră. Tauno își întinse mădularele și gîndi că a venit tocmai la timp. Anna îi spuse că ar fi cazul să se scoale, căci hainele de pe cuierul de jos trebuie duse în pod și sînt și alte treburi. Spuse că mama se sculase desigur cu noaptea în cap, pe cînd fetele de-abia acum. Îl privi pe Tauno cum își bea cafeaua, adormit, cu obrajii înroșiți de somn și cu o cută de pe pernă întipărită pe tîmplă. „Iată-l în toată splendoarea lui", își zise ea. „De fapt, astăzi nici nu e logodna, doar aniversarea tatii."

— Cîte grade sînt afară ? întrebă Tauno.

— Nu m-am uitat, e destul de frig.

— Facem nuntă la vară ? întrebă Tauno.

Anna clătină din cap.

6

Către prînz, pe la două, începură să vină musafirii. Tatăl Annei stătea în vestibul și-i primea. Oaspeții îl felicitară, îi aduseră coșulețe cu flori. Tauno îi ajuta să-și scoată paltoanele și blănurile și le ducea la garderobă. Tatăl îl prezentă : „logodnicul Annei". Musafirii se întoarseră către Tauno, felicitîndu-l și pe el. Coșulețele cu flori erau toate la fel, doar atît că unele erau mai mari, iar altele mai mici, în toate erau zambile, lăcrămioare și lalele. Coșulețele fură așezate pe mese, fiecare cu cartea de vizită respectivă în față. Salonul și celelalte camere de la parter se umplură de invitați. Cînd Tauno se hotărîse să se logodească, se dusese la tatăl Annei ca să discute cu el, dar tatăl spusese că mai întîi trebuia să-și termine studiile și să știe din ce vor trăi și unde vor locui și alte asemenea lucruri — și discuția nu dusese la nici un rezultat. Se logodiseră totuși, iar acum tatăl îl prezenta : „Iată-l pe logodnicul Annei, îngăduiți-mi să vi-l prezint, urmează la Universitate fizica, filozofia și matematicile". „Ah, da, ei, felicitările noastre", exclamau musafirii și cineva spuse că un tînăr oarecare intrase la facultatea de medicină. După ce șirul musafirilor păru să fi luat sfîrșit, Tauno intră în salon și se așeză lîngă Anna. Prim-pastorul catedralei, Helenius, își turna tocmai cafea, de cealaltă parte a me-

sei erau două doamne bătrîne, care de asemenea își turnau cafea, iar pastorii Kukkola și Pajanen cu soțiile lor își așteptau rîndul. În salon și în camera de alături oamenii stăteau și își așteptau rîndul la cafea.

— Ei, cum se simte cineva cînd e logodit ? îl întrebă pe Tauno o doamnă bătrînă, care ședea lîngă el — și zîmbi, țuguindu-și buzele.

— Cum să fie ? Dumneavoastră vi s-a părut ceva deosebit la vremea dumneavoastră ? replică Tauno — și oamenii dimprejur începură să rîdă, continuînd între timp să-și bea cafeaua.

— A fost minunat.

Pe biroul de lîngă perete fusese pus un coșuleț cu flori, adus de pastorul Kukkola și de alți doi domni. În vaza de pe colțul biroului era o orhidee, darul perechii nepotrivite, bărbatul mai mic decît femeia. Tauno privi floarea și-și aminti de un aforism pe care îl citise de curînd într-un ziar al studenților : „De cînd a fost descoperită scara, înălțimea bărbatului nu mai are nici o importanță".

Anna și Tauno se duseră în camera din fund. Oaspeții îi urmăriră o clipă cu privirea, apoi își reluară conversația. Prim-pastorul catedralei ședea pe sofa, iar în jurul lui mai mulți domni i se adresau cu „Pauli".

— După părerea mea, lucrurile stau așa — spuse un domn brunet și gras, cu mustață — ascultă, Pauli, după părerea mea, în chestiunea asta mergem pe un drum greșit.

— Se prea poate, răspunse Kukkola cu ezitare, dar eu zic — continuă el pe un ton mai sigur — că ceea ce stă scris în Scriptură trebuie să fie păstrat, căci în ea s-au cristalizat adevăruri neprețuite... și legătura cu Biserica trebuie menținută. Tot așa cum crucea lui Cristos are două linii, una orizontală și una verticală, tot astfel și în comunitatea lui Cristos există dragostea de aproapele tău și respectul pentru Dumnezeu și cuvîntul său.

— A fost într-adevăr un caz ciudat, acest Pesola, începu prim-pastorul.

Anna stătea de vorbă cu doamna Pajanen. Tauno o atinse pe braț și-i spuse :

— Mă duc în camera de fumat.

Anna dădu din cap și rămase pe loc, iar Tauno plecă. Camera unde era căminul se umpluse de fum de tutun.

Pastorul Pajanen, bărbatul surorii Annei, pastorul Pallasmaa, doi băieți tineri și un tînăr oftalmolog, Kalevi Tuunanen se adunaseră acolo, discutau și rîdeau.

— Ei, logodnicule ! zise Tuunanen.

— Caut un loc unde să mă așed, zise Tauno.

Se așeză pe scaunul de lîngă cămin. Privi pe fereastră și îl preocupă ideea că se făcuse întuneric, deși abia trecuse de ora trei. Casele se luminaseră, iar pe uliță se aprinseseră felinarele. Orizontul era la fel de roșcat ca și în ziua precedentă. Lampa ce atîrna în fața vestibulului lumina curtea și crengile tufișurilor și mestecenilor încărcate de zăpadă. Potecile din curte erau străjuite de pereți înalți de zăpadă.

— Dincolo, în cameră, fețele bisericești țin ședință, îi zise Tauno lui Tuunanen.

— Zău ? Știi povestea cu Puotila cînd l-a chemat odată la telefon din Rovaniemi pe Kukkola ca să-l roage să vină să țină predica și apoi i-a spus că e numai o chemare de probă — „Vorbește un tehnician de la telefoane, sigur că vă amintiți de mine, am fost pe atunci în unitatea dumneavoastră la Kiestinki“ — și Kukkola i-a spus că da, desigur, își aduce foarte bine aminte. Trebuie să verifice funcționarea telefonului și a cablurilor, a spus Puotila, și l-a întrebat dacă e de acord și Kukkola i-a spus că e de acord. Puotila i-a poruncit să țină receptorul la jumătate metru distanță de urechea stîngă și să strige „alo“ și apoi i-a spus că se aude bine și i-a spus să țină receptorul la jumătate metru de urechea dreaptă.

Povestea îl făcu să rîdă pe Tauno cu atîta poftă, încît se sculă în picioare ca să-și vină în fire. Tuunanen se ridică și el, se învîrtiră puțin în camera de alături și se întoarseră la locurile lor. Tuunanen povesti că Puotila i-a poruncit mai departe lui Kukkola să țină receptorul cu brațul întins în față și apoi i-a spus : „Acum așază-te cu capul în jos“. Atunci Kukkola și-a dat seama că ceva nu era în regulă și Puotila l-a lămurit în sfîrșit despre ce era vorba și l-a invitat la Rovaniemi să țină predica, dar Kukkola s-a înfuriat, așa că n-a mai vrut să se ducă.

— Vezi cum stau lucrurile cu pastorii voștri, care se cred obligați să-i cunoască pe toți enoriașii lor ? zise Tuunanen. O dată, Sipinen i-a chemat la telefon, unul după

altul, pe toți cei patruzeci de pastori care se aflau la o consfătuire, și vorbind cu o voce subțire, de femeie, le-a spus: „Vorbește cutare copil confirmat; desigur că domnul pastor își aduce aminte de mine, perioada confirmării îți lasă întotdeauna cea mai plăcută amintire“, și toți cei patruzeci au reușit să-și aducă aminte.

Tauno izbucni iar în rîs și din nou nu mai putu să stea locului, Tuunanen se ridică și el și se plimbară puțin în camera alăturată. Tuunanen istorisi apoi cum unul dintre pastori începu să le povestească celor din adunare despre un caz emoționant; cum îl chemase un copil confirmat la telefon și își amintise de el. Al doilea relată și el un caz identic și după ce întîmplarea fu repetată a treia oară, începură toți să se uite unul la altul și se făcu liniște în sală.

„Ăsta știe la povești“, se gîndi Tauno, „de ce mi le-o fi îndrugînd mie, și se scoală de pe scaun de cîte ori vreau să fac puțină mișcare“. Își frămîntă mintea cam ce ar putea să povestească și el; începu povestea despre inginerul de cadastru, care umbla în haine ponosite, așa că clienții nu puteau să-și facă o idee precisă despre el cînd îl vedeau intrînd în birou. Avea un cățel și o șubă veche de blană de lup. Era burlac și locuia undeva, într-o magazie. Cînd se ducea la masă, își punea șuba de lup, iar pe cățel îl băga în piept. La birt comanda, de exemplu, două porții de supă de vacă. Chelnerița îl întreba dacă le vrea pe amîndouă în aceeași farfurie. Bineînțeles, în două farfurii, spunea el. Fata se minuna văzîndu-l cum mănîncă. Dintr-o farfurie mînca supa cu lingura, iar în cealaltă băga degetul din cînd în cînd. Apoi punea farfuria pe jos, scotea cîinele din buzunarul de la piept și-i dădea să mănînce.

Cei doi băieți, pe care Tauno nu știa prea bine unde să-i plaseze, stăteau într-un colț și ascultau. Pallasmaa și Pajanen vorbeau și rîdeau de poveștile lui și de ale lui Tuunanen.

Tatăl Annei apăru în prag. Zîmbea și își freca mîinile.

— Aici se fumează, zise.

— Iată-l pe eroul nostru. Vino și așază-te lîngă noi, zise Tuunanen.

— Deci, acum cîntăm cîntecul patru sute optzeci și apoi vorbește domnul prim-pastor.

— Aha, zise Pallasmaa.

Tatăl Annei se întoarse în salon ; Tauno și ceilalți din camera de fumat vorbeau în șoaptă și încercau în același timp să tragă cu urechea la ceea ce se petrecea în salon. Se auziră cîteva acorduri de pian și apoi începu cîntecul. Pallasmaa fredonă și el cîntecul, ceilalți ascultau cu privirea ațintită drept înainte. Helenius își începu cuvîntarea. Tauno îl auzise de multe ori predicînd la radio și în biserică — întotdeauna vorbea foarte tare. Acum vorbea însă atît de încet, încît nu se deslușea mai nimic. Dacă nu se aude, atunci nici nu e nevoie să asculți, își spuse Tauno. Probabil că își închipuie că într-un cerc restrîns se cuvine să cobori vocea. Ar putea totuși să vorbească ceva mai tare.

Urmăreau cuvîntarea pe cît era posibil și din cînd în cînd vorbeau pe șoptite ca să nu-i audă din camera cealaltă. Tauno îl privi pe Pajanen și căzu pe gînduri. Anna și Pajanen fuseseră un timp prieteni, pe vremea studenției. „Acum lucrurile sînt ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic — cum se face asta ?“ gîndi Tauno. Îl privi apoi pe Pallasmaa și își aminti de stagiul militar, pe care-l făcuse chiar în oraș. Pallasmaa era pe atunci duhovnicul garnizoanei și cînd prima logodnă se dusese de rîpă, Tauno fugise din cazarmă și se adresase apoi pastorului garnizoanei, a cărui soție era sora Annei. Anna și Tauno aveau de gînd să facă o vizită familiei Pallasmaa de Anul Nou. După cuvîntare, începură să cînte. Mama Annei veni să-l cheme pe Tauno. „Logodnicul trebuie să se fotografieze“, îi șopti ea. Cînd Tauno intră în salon, fotograful era ocupat cu tatăl Annei. Ședea la birou, iar în fața lui fuseseră adunate toate coșulețele cu flori și darurile. „E bine așa ?“ îl întrebă el pe fotograf. „Mai întoarce puțin capul.“ Lampa se aprinse, apoi fotograful schimbă becul. Îl fotografie pe tata de patru ori. Tauno și Anna ședeau în salon. Se cînta. Anna ținea cartea de cîntece în fața lui Tauno, ca să se poată uita amîndoi în ea. Fotograful se lăsă pe vine în fața lor și declanșă, apoi își schimbă locul și declanșă din nou. Tauno și Anna cău-

tau să păstreze un aer serios, ca şi cum nu s-ar fi sinchisit de fotograf. La masă se servi îngheţată şi salată de fructe, primii musafiri se şi aşezaseră la masă şi se ospătau.

Pe la patru jumătate, prim-pastorul spuse că venise vremea să plece. Cei mai mulţi meseni se folosiră de prilej şi începură să-şi ia rămas bun. Tauno se duse în vestibul ca să-i ajute să se îmbrace. „Deci, acum se pleacă. Aşa se petrec lucrurile la asemenea sărbătoriri“, gîndi el.

Îi conduse pe ultimii musafiri pînă la scară. Pallasmaa ieşi şi el afară, pe scara de intrare.

— La ce te gîndeşti, Tauno ? îl întrebă Pallasmaa.

— Ninge, se pare că se încălzeşte vremea.

— Aşa se pare, am putea face o plimbare, dar mai bine ne lipsim, zise Pallasmaa şi intră în casă.

„Ninge“, gîndi Tauno. „Fulgii se mişcă, alunecă oblic, plutesc ici-colo şi în cele din urmă cad pe pămînt. Mereu sînt alţi fulgi în aer. Se formează acolo sus, în beznă. Apa se cristalizează neîntrerupt în particule, care pornesc a se cerne. Începe apoi să ningă ; toată viaţa mea am avut priveliştea asta : ninsoare, viscol, nămeţi“.

7

Mai tîrziu, spre seară, se adunară la o gustare în bucătărie. De o parte a mesei şedeau Anssi, Tauno şi Pallasmaa. Soţia lui Pallasmaa, Ritva, şedea la capătul de jos al mesei, alături de ea se aşezase sora mai mică a Annei, Eila, iar de cealaltă parte a mesei Anna, Leila, sora cea mai mică, şi fratele cel mai mare, Martti. Fiul lui Pallasmaa, Jouko, şedea în colţul mesei.

— Avem loc cu toţii, mamă, aşază-te acolo, la capătul mesei, pe locul tatii, zise Ritva şi rîse.

— Cine vrea ceai şi cine lapte ? întrebă mama, scot acum şi colţunaşii cu carne din cuptor. Supa de carne s-a terminat, deşi oala era plină. Antero, bei ceai ? îl întrebă ea pe Pallasmaa.

— Da, te rog, ceai, Omi, răspunse Antero. Tu ce bei, tot ceai ?... Spune mulţumesc, îi zise el lui Jouko.

— Tata nu-i niciodată acasă, unde s-o fi dus iar ? întrebă Ritva.

— S-a dus la cimitir, zise mama, ar fi trebuit să mă duc şi eu.

— Azi-noapte, pe la douăsprezece, s-a sculat şi a plecat. E probabil la cimitir, unde ar putea să fie? zise mama. Cu ce să te servesc, Tauno, mănîncă ceva.

— Un biscuit.

După ceai se duseră la culcare. Tauno se urcă în camera lui de la mansardă, se dezbrăcă, îşi puse pijamaua şi începu să citească „Crimă şi pedeapsă". Lectura romanului îl deprima, dar îl ţinea într-o asemenea tensiune, încît citi mai departe pagină după pagină. Raskolnikov stătea culcat în mansarda lui şi era chinuitor să citeşti ce se întîmpla apoi şi ce urmări avea. „De ce există asemenea cărţi", îşi spunea Tauno, „despre lucruri neobişnuite?"

A doua zi, Tauno ieşi să facă o plimbare. Nu ştia cum să-şi mai omoare timpul. Anna călca bluze, cămăşi şi şorţuri. Ajunse pe şosea şi se îndreptă spre marginea oraşului. Şoseaua ducea pe cîmp şi apoi cotea la dreapta, iar peste cîmp se întindea o potecă. „Pot s-o iau pe-aici", gîndi el şi o luă pe potecă. Îşi trase şapca peste ureche, în partea de unde sufla vîntul. Poteca era troienită. Pe grămezile de zăpadă se vedeau urme. În mijlocul cîmpului poteca se încrucişa cu un drum mai lat, care venea din dreapta. Se mergea uşor. „Dincolo, în pădure, este drumul care duce la şosea şi de acolo se ajunge direct în oraş", socoti el. Întinderea de zăpadă era peste tot la fel de albă, iar la marginea pădurii se întindea o fîşie de umbră, nicăieri nu se vedea vreo pată de culoare. Peretele stogului de lîngă drum se înălţa negru din zăpadă. „Aşa trece ziua şi nici nu-ţi dai seama, Anna calcă, iar eu mă plimb pe aci; întotdeauna ai ceva de făcut. Dacă s-ar putea aranja chestiunea cu căsătoria, am putea fi mai mult timp împreună şi ar fi, oricum, mai plăcut". Îi veni în minte ceea ce citise cu o seară înainte, ajunsese la pasajul unde Raskolnikov se duce la postul de poliţie. Porfiri izbucnise la început în rîs — nu putea să-şi stăpînească rîsul — şi în cele din urmă începuse să îndruge tot felul de aiureli.

Tauno ajunse în pădure. Drumul se bifurca; avea în faţă cărarea care ducea spre stînga, prin pădure, spre oraş. Peste drum, era spitalul judeţean. Îşi aminti că zăcuse

acolo, cînd avea treisprezece ani, cu dizenterie şi reumatism articular. „Secţia de copii este în partea asta, la parter“, îşi aduse el aminte, „cantina e în pădure şi se vede din fereastra camerei de spital. Zăceam acolo cu febră şi-mi era atît de sete, încît apa pe care mi-o dădeau s-o beau în timpul nopţii îmi părea minunată, parc-ar fi fost sirop. Camera avea pereţi de sticlă. Într-un pat zăcea un băiat cu ambele picioare zdrobite, care mai tîrziu a murit. Eu aveam reumatism articular şi n-au observat că aveam şi paratifos, se mirau că aveam febră aşa de mare şi îşi spuneau că nu mai era mare lucru de făcut. Încheieturile îmi erau învelite în vată în care se încuibaseră păduchi mici. Pe geamuri erau lipite stele de hîrtie. Te cuprindea un dor cum nu ţi-ai fi închipuit că e posibil. Acum, cînd mă plimb pe-aici, desigur că cineva zace în aceeaşi cameră, cum zăceam şi eu. Atunci eram într-un fel, acum sînt altfel. Îşi aminti cum înainte, cînd citea o carte ce fusese scrisă pe vremea cînd el era copil sau chiar mai demult, se minuna cum putuse cineva să gîndească atunci exact aşa cum gîndea el acum. Acum înţeleg, pe atunci însă nu m-aş fi dumirit ce vrea să spună. Aşa cum era acela atunci, aşa sînt şi eu acum.“

Oraşul se afla în faţa lui — şi merse înainte pe şosea, spre casa Annei.

CUPRINSUL

Redactor responsabil: G. MARCUSON
Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK

Dat la cules 05.01.1968. Bun de tipar 18.05.1968. Apărut 1968. Tiraj 14 140 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt tip B mat de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 20,26. Coli tipar 23,5. A. nr. 20587. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 89 = 32 59

Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918"
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, Bucureşti
Republica Socialistă România
Comanda nr. 1190